

U Cuias

M

4

M

21

*et Commentus Arum Augustini & Formi
Suburbij & S. S. S.*

Regalium Fran

CIAE LIBRI DVO, IV.

ra omnia & dignitates Christia-
niff. Galliae Regum, con-
tinentes.

38,237

Carolo Degraffalio Carcaffo-
nenfi authore.

Item tractatus iura seu priuilegia aliqua Regni Fran-
ciae continens, per Ioannem Ferrault
V. I. licentiatum editus.

FACULTÉ DE DROIT
DE
PARIS
BIBLIOTHÈQUE

M

21

Apud Galeotum Pratensem, sub prima
columna aulae Palatii Regii.

1545.

BIBLIOTHÈQUE CUJAS
PARIS

BIU Cujas

REGIUM LIBRARIUM

CIVILIS LIBRARI DVO, IV

in curia & dignitate Cantuariensis
Episcopi Galfridi Regium con-
siliariorum.

Carolo Regis Galie Carolus

secundus

Historiam suam seu principum Regum
et regum per totam terram
Anglicanam edidit.

Quod Galorum Principum et Regum
coloniae et Palatii Regum

BIU Cujas

INDEX PRÆCIPU- A

rum scitūque dignarum materiarum, quas

è duobus hisce Libris, qui Regalia Franciæ

meritò inscribuntur, selegimus: selectasque

in studiosorum gratiã, sic degeimus

vt citra longæ inquisitionis labo-

rem, quæ scire voluerit

Lector, assequi

possit.

FRANCORVM Rex Magnus est do-
minus, & laudabilis nimis super omnes
deos. pagina 1

Francorum Rex primus & maior est in-
ter totius orbis reges & principes fide-
les & infideles, & tanquam dignior in

primo loco sedet & collocatur. pagina 2

Franciæ Rex inter alios reges & principes huius seculi est
tanquam stella matutina in medio nebulae meridiona-
lis, & super omnes reges mundi obtinet coronam liber-
tatis & gloriae. eadem.

Rex Franciæ est vicarius Christi in suo regno. eadem.

Rex Franciæ dicitur Rex Regum. eadem.

Rex Franciæ dicitur secundus sol in orbe terrarum ead.

Rex Franciæ consuevit esse pugil Ecclesiæ. 3

Maioritas aut inferioritas ambulantium ex ordineambu-
lationis arguitur. eadem.

Papa & Rex Franciæ si simul concordant, omnia possunt. pagina 4

Rex Franciæ est verè Rex Hierusalem. eadem.

Legati regis Franciæ præcedere debent omnes alios lega-
tos quoruncunq; regum aut principum. eadem.

Rex Angliæ in sacro Regis Franciæ astitit & seruiuit ea.

Rex Hispaniarum subest Regi Franciæ. 5

Comes Flandriæ est vnus ex paribus Franciæ, & primus
inter comites. eadem.

Remissio superioritatis comitat⁹ Fládræ à rege caussa ti-

- moris facta irrita est 6
 Carcaffonæ vr̄bis antiquitas. eadem.
 Francorum regnum à solo Deo dependet. 7
 Vrbanus quartus Manfredum Regno Siciliae priuauit, &
 Carolo Francorum Regis fratri perpetuo Regnum Si-
 ciliae concessit. eadem
 Ducatus Mediolanensis iusto titulo ad Regem Franciæ
 pertinet. eadem
 Rex Hungariæ de iure subest Imperio, idcirco Francorū
 Regi non est æquandus 8
 Rex Iuetoti propriè nō est Rex, & quare: & quot Duces,
 Comites, Barones, & Castellanos, Rex habere debeat,
 quóque tempore institutus fuerit Rex Iuetoti. ead.
 Reges quot & qui vnguntur. Nullusque rex vngitur oleo
 cœlitus missō nisi Rex Francorum 9
 Regi Francorum missa est à Deo phiala odoratissimo li-
 quore plena. eadem.
 Regnum trāsferu de gente in gentem propter iniustitias
 & dolos. 10
 Soldanus Franciæ Regem Ludouicum xii. in superiorem
 quodammodo recognouit. eadem
 Insigne sacrae coronæ Franciæ, arma videlicet regalia triū
 liliorum, Clodoueo Regi cœlitus demissa, secundū ius
 diuinum, est. 11
 Reges Franciæ pro nobilitatis insigni quondam tres buf-
 fones gestare solebant, & quare. eadem.
 Franciæ regnum à quo originem accepit, & quare dicti
 fuere Franci. eadem.
 Franci à Franco Hectoris filio dicti. 12
 Marcomirus Dux omnium primus in Frācos dominatio-
 nem accepit. eadem.
 Pharamundus primus Rex Franciæ fuit. eadem.
 Lilia quare depinguntur in scuto regū Franciæ, aliquót-
 que liliorum proprietates. 13
 Reges Francorum ter repub. Christianam à morsu Ma-
 chometi sanauerunt. eadem.
 Lilia in scuto regis cur aurea & non argentea figurantur:
 & quot virtutes debent esse in rege. 14

- Beatus Ludouicus, & Carolus Magnus sapiētiam confes-
 quuti sunt, & Carolus quintus sapiens dictus est, & 9
 & Carolus Magnus instituit studium Parisiis. 15
 Aurea lilia quare in scuto Frācorū Regum in numero ter-
 ternario figurantur. eadem. 16
 Lilia tria quare ponuntur in scuto saphirino regum Fran-
 ciæ. eadem. 16
 Insignia regum Franciæ ex duobus coloribus, aureo vide-
 licet & azureo componuntur. 17
 Deus nō sine magno mysterio voluit arma siue insignia
 Regis Christianissimi duobus coloribus depingi. 18
 Insignia triū liliorum meritò caterorum Regum insigni-
 bus præferuntur. 19
 Violator armorū Christianissimi Regis tenetur poena cri-
 minis læsæ maiestatis, sicut violator statuæ seu imaginis
 Principis. eadem. 20
 Cerui ab vtraq; parte alas habentes & auream coronā, in
 insignibus & armis Regis Christianissimi quare circū-
 ponuntur. eadem. 20
 Ludouicus xii. scutū Regium ab vtraque parte hystrici-
 bus ornabat. 20
 Rex illustrissimus Frānciscus nunc Gallis imperans duabꝫ
 Salamandris scutum ornatum gestat. eadem. 21
 Insignia Regalia quot sint, & quid designent. 21
 Corona cur aurea debeat esse, & quòd soli Regi virtutis
 studioso debeatur. 22
 Insignia Regis Francorum ab aliorum Regum insigni-
 bus multū differunt, eaq; non modicum excedunt. ead. 23
 Arma Christianissimi Regis aliorum Regū armis excel-
 lentiora sunt. 23
 Dignitatis possessio probatur per insignia. 24
 Arma Franciæ alteri quàm Regi an concedere liceat. 25
 Arma principis nemo portare potest nisi ex speciali priui-
 legio. 26
 Ludouicus vndecimus multis concessit vt lilia deferrent
 in armis. 27
 Rex Franciæ alienare vnā ciuitatē sui regni inuitis ciuibꝫ
 an possit. eadem. 27

INDEX. VI

- Francorū Regibus à Deo per angelum diuinū munus, sci-
 licet vexillū militare fuit transmissum, & quid in illo ve-
 xillo siue Auriflamma scriptum erat. 28
- Francorū Reges sanctā ampullam obtinent, quā de supe-
 ris delapsa colūba ad manus beati Remigii detulit: eaq;
 est in vrbe Remensī in cœnobio sancti Remigii. 29
- Reges aliqui licet vnguantur, solus tamen christianissim⁹
 Rex oleo miraculose transmissō vngitur. eadem
- Illustrissimus Francorū Rex super alios reges excellentis-
 simo Christianis. nomine siue epitheto decoratur. 30
- Rex Franciæ potest exigere à Romano pontifice vt fidem
 suam ponat in scriptis. 31
- Reges Franciæ propter feruorem deuotionis & sua bene-
 merita Christianissimi appellantur. eadem.
- Reges aliquot Franc. pietatis summi cultores fuerūt, & in
 summos pōtifices q̄ plurima beneficia contulerūt. 31
- Pipinus Franciæ Rex pro sancto sacerdotio sustinēdo bel-
 lum contra Gayfrum Aquitaniæ ducem mouit. 32
- Caroli Magni mirabilia. 33
- Carolus Magnus inter sanctos connumeratus est. eadē.
- Ludouicus iunior dictus Turcas vicit. eadem.
- Philippus septimus dictus Valesius Ecclesię libertatū pro-
 tector fuit. eadem.
- Vnde consuetudo campanam pulsandi hora meridiana.
 eadem.
- Franciscus primus nunc Gallis imperans summum ponti-
 ficem Clemētem, quem Carolus Borbonius obsederat,
 in suam sedem restituit. 34
- Franciæ domus tres reges sanctos habet in cathalogo san-
 ctorum descriptos. eadem.
- Religionis nutrix dicta est Francia. eadem.
- Franci in variis orbis partibus infideles vicerunt. eadem.
- Franci ciuitatem sanctam vniuersamq; Palæstinam ab in-
 fidelium seruitute liberarunt. 35
- Rex Franciæ Dei minister delegatus & vicarius, & glorio-
 sissimus aliisq; nominibus seu excellentissimis epithe-
 tis vocatur. eadem.
- Rex Franciæ nō permittit habitare Iudęos aut Saracenos

- in suo regno, minúsq; bona acquirere, & quare. 36
- Rex Franciæ iubet vt vsurarii puniatur in suo regno. 38
- Vsurarius tenetur crimine stellationatus. 39
- Reges Franciæ tanquam Christianissimi sanctas leges ediderunt contra blasphematores. eadem.
- Rex Franciæ tanquam Christianissimus virtutem reginam iustitiam adeò colit, & cunctis ministrat, vt fulgeat in orbe sicut sol. 42
- Galli habent ab antiquo, vt in facinorosos homines diligenter animaduertant. 43
- Reges Francorum miracula in vita faciunt, & scrophularum morbum, Gallico sermone vocatum *Les escrouelles*, curant. 45
- Rex Franciæ est in regno tãquam corporalis Deus. 46
- Reges Francorum similes sunt tribus Magis. 47
- Indulgentiarum decem dies consequitur quicumque orat pro Rege Francorum. eadem
- Domus Franciæ fide & opere sancta vocari potest. 48
- Regum Francorũ in summos p̄t̄ifices collata beneficia, & in augmētũ religiõis Christiane eorũdẽ fortia facta. 49
- Rex Francorum neminẽ in temporalibus in superiorem recognoscit. 52
- Rex Franciæ non est subiectus Imperatori. 53
- Imperium Romanum longo tempore apud Francos remansit, ita quod septem Reges Francorum tenuerunt Imperium. 60
- Papæ nouiter creato Rex Franciæ tantũ filialem obedientiam præstat. 64
- Papæ quæ Dominationes subsunt. 65
- Papa in regno Angliæ exigit vnũ denariũ p̄ capite. ead.
- Christianissimus Francorum Rex, legibus Romanorũ Imperatorum, vel Iurisconsultorũ subditus nõ est. 67
- Ordo iudiciarius ab Imperatoribus & Iurisconsultis Romanis descriptus cessat in curia Franciæ. 68
- Tituli de accusa. ad senatusconsult. Turpili. de aboli. gene. non habent locum in Francia. 73
- Solénitates testamentorũ, legibus Romanorũ Imperatorum & Iurisconsultorũ adinuentæ & requisitæ, non ser-

INDEX

- uantur in Francia 74
- Lex Iulia de adulteriis quare est sublata in Francia. 75
- Leges seu consuetudines feudorū an habeant locū in Frācia. eadem 76
- Religiosi quemcunq; ordinem professi fuerint, in Regno Franciæ ab intestato nō succedunt parentibus, nec monasterium pro eis. 76
- Leges quæ dicunt milites, Barones, Decuriones nō posse torqueri, non habent locum in Francia. 78
- Leges punientes affectum seu conatum pro effectu, non seruantur in Regno Franciæ. eadem 79
- Leges permittentes bastardos succedere parentibus non seruantur in Francia. 79
- Notarii Imperiales aut apostolici nullam habent potestatem instrumenta conficiendi in materiis temporalibus aut prophanis in Francia. 82
- Imperitia notariorum destruit mundum, & ponit conscientias virorum in magno discrimine. 83
- Scriptura an requiratur ad probandam beneficii collationem. 87
- Matrimonium nobiliū non potest probari nisi per instrumentum. 90
- Rex Christianissimus hac excellenti superscriptione utitur, Franciscus Dei gratia Francorum Rex. 93
- + Patria potestas aut seruitus non habet locū in Regno Francorum. 96
- + Pater in Francia non habet vsufructum in aduētitiis vel bonis maternis filii. 97 98
- Filios Francorum non esse in potestate parentum an & quando sit verum. 98
- Christianissimus Francorum Rex omnia potest in suo Regno, quæ Imperator & Monarcha in suo Regno. 102
- Persona Regis Francorum cēsetur esse excepta ab omni iuramento, sicut persona Imperatoris. 103
- Facultas cudendi quancunque monetam auream vel argenteam pertinet ad Regem Francorum sicut ad Imperatorem. 106
- Rex Christianissimus Francorum potest nobilitare quæ

- vult. 111
- Rex Franciæ tenet & habet parlamentum, & nullus alius
Regni dominus. eadem 112
- Parlamenta in Regno Franciæ quæ & quot sint. 113
- Rex Franciæ ultra parlamenta habet magnum sacrumq;
Regale consilium. 115
- Parlamentum Franciæ nõ seruat ferias. 120
- Parlamēta Frãciæ multis gaudēt Iurib. prærogatiuis. 122
- Parlamenta cognoscunt de beneficiis in regalia vacanti-
bus. 123
- Sigili Regii excellētia: & quod literæ in Cancellaria Frã-
corum Regis emissæ sigilloq; Regio sigillatæ sine sub-
scriptione testium probant. 128
- Sigilli ad rescripta custos & iudex & magnificus Cancellaria
Franciæ. 143
- Christianissimus Francorũ Rex, aut sui tantũ officiales
cognitionē habent in pluribus casibus de delictis etiam
in terris Ducum, Comitũ, vel Baronum cõmissis. 144
- Officarii Regii cognoscūt de sodomitico crimine, & cõse-
quenter vidē multa de quibus iidem cognoscunt. 148
- Rex Christianissimus Frãcorum occupat bona extraneo-
rum qui moriuntur in suo Regno iure Albanagii. 154
- Christianissimus Frãcorũ Rex põt eligi Imperator. 159
- Pharamundi primi Francorũ Regis tempore obtentũ est
lege Saliqua ne fœmina succedat in Regno. 165
- + Masculi soli succedunt in serenissima corona Franciæ &
non fœminæ. eadem
- Gallis absurdũ visum fuit fœminã in regno succedere p-
pter multa incõuenientia quæ inde sequi possent. 179
- Regina Franciæ est excellentissima Reginarum totius or-
bis. 180
- Priuilegia quæ habet Rex, habet & ipsa Regina. 181
- Ministri Reginæ gaudent eisdem prærogatis quibus mi-
nistri Regis. 182
- Regina est immunis à solutione vectigaliũ sicut Rex. 183
- Radegundis insignis virgo è Germania in Galliam addu-
cta Regina Franciæ fuit. 184
- Clotildis inter Frãciæ Reginas pthochristianissima. 185

INDEX.

- Clodoueus Francorum Rex à Remigio liquore cœlitus demisso primùm sacratus fuit, & de ampullæ missione pagina 186
- Reginæ Franciæ connumerantur aliquot sanctæ. eadem Regnum Franciæ diuitiarum potentia, & rerum, quibus homines indigere possunt, vbertate præ aliis eminent: & quot in toto orbe sint Regna. 187
- Aegyptiorum Regnum mirabilis ingenii viros producit pagina. 188
- Scythiæ Regnum multa preciosa & admiranda producit. pagina eadem
- Gallia regionum omnium excellentissima, & vnde dicti Galli, Galliæque partes. 194
- Galliam amœnitate, fertillitate, & cœli temperie reliquis mundi regionibus præstare indicant. 195
- Gallia ex religione, & cultu diuino extollenda est. 196
- Gallia Christi & sanctorum reliquiis abundat. 198
- Gallia laudâda ex literarum traditione, & studiorum exercitio. 200
- Franciæ Regnum est extollendum propter bellicarum rerum excellētiam, qua Franci super reliquas gentes flourerunt. eadem
- Franci à Troianis oriundi sunt. 202
- Francia cuncta Regna præcellit. 204
- Francorum Regnum extollendum est ex Iustitiæ obseruantia. eadem
- Fluminum vectigalia ad Christianissimum Regem spectant. 208
- Portuū redditus, & prouētus ex ripis pueniētes, redditus etiam salinarū ad Christianissimū Regem spectāt. 209
- Rex Christianissim⁹ potest esse iudex in causa ppria. 214
- Rex dicitur esse maritus reipublicæ. 218
- Regi magis obediendum est quàm patri. 220
- Regum filii tributum aut censum non soluunt. 222
- Specialitates omnes, iura, & prerogatiuæ principum verificantur & habent locum in Rege Francorum. eadem

Finit Index Libri prioris.

INDEX SINGVLARI-

um materiarum secundi libri
Regalium Franciæ.

- C**HRISTIANISSIMVS Francorum Rex habet facultatem cōferendi dignitates & beneficia ecclesiastica in regno suo, iure Regaliæ. 225
Ecclesię in quibus Rex capit regalia quę sunt. 226
Rex iure Regaliæ confert canonicatus & præbendas in Ecclesia impuberibus, post septem annos. 232
Rex Franciæ licet sit laicus & coniugatus, tamen Canonici catus, & alia beneficia ecclesiastica ob excellentiam suę coronæ ritè & iuridicè tenet & possidet. 235
Regis Christianissimi consensus in electionibus prælatorum debet requiri. 237
Reges sunt patroni ecclesiarum cathedralium. 241
Regi Francorū illustrissimo ipsiusq; Iudicibus, Senescallis, & aliis Officiariis competit lus in ecclesia Dei & spiritalib⁹ cognoscēdi de possessoriis beneficiorū. 248
Francorum Rex Christianissimus suiq; officiales cogere possunt Prælatos, & alios inferiores clericos, ad suarum Ecclesiarum reparationem. 252
Clerici possunt cogi ad reparationem viarum & itinerum publicorum. 255
Francorum Rex Christianissimus de abusibus prælatorū ecclesię cognoscit, quoties ecclesiastica potestas notoriè abutitur sua iurisdictione. 257
Rex Christianissi. an tollere possit onus aliquod à Papa impositū sup dignitatib⁹ vel aliis beneficiis Regni 259
Beneficiari non potest extraneus, seu qui nō est regnicola sine Regis permissione & approbatione. 262
Rex Francorum Christianissimus excommunicari, vel Regnum suum interdicti non potest, & id sanè debet intelligi. 267
Deus in Regno Franciæ colitur & timetur. 268

I N D E X.

- Officiarii Regii absq; metu excommunicationis capiunt clericos coniugatos & solutos. 269
- Christianissimus Gallorum Rex laicos ex iusta causa potest excommunicare. eadem.
- Regi Francorū debent Episcopi & Prælati sui regni præstare iuramentum fidelitatis ratione feudorum & temporalium quæ ab eo tenent. 275
- Prælati electi & confirmati non potest administrare, donec Regi se presentauerit, & reuerentiã fecerit. 276
- Rex Francorum præcedit quoscunq; Prælatos ecclesiasticos sui regni. 277
- Prælati sunt de consilio Regis licitè, præsertim vbi agitur de vtilitate Reipublicæ. 281
- Prælati Regni feuda à Rege tenentes, tenentur in bellis opem & auxilium Regi præstare. 283
- Rex Christianissimus vasallum, clericum, seu prælatum ratione felonix contra ipsum commissæ, feudo priuare potest. 286
- Rex Christianissimus circa correctionem & punitionem ecclesiasticarū personarū ius habet in certis casib? . 289
- Clericus si eodem die pluries portauerit arma, non videtur ex hoc comisisse nisi vnum crimen priuilegiatū, & pro vno tantū debet puniri, & non pro plurib?. 294
- Christianissimus Francorum Rex concedit gratiam clericis criminosis. 305
- Ecclesie seu monasteria, aut collegia ecclesiastica in regno Franciæ bona tēporalia immobilia acquirere seu tenere non possunt sine amortisatione. 312
- Rex Christianissimus Franciæ est Imperator in suo Regno. 312

INDIX

TRACTATUS IVRIVM,

SEV PRIVILEGIORVM ALIQVORVM
regni Franciæ, siue Liliorum, sin-
gularium materiarum Index
sequitur.

Imperator in regno Franciæ nõ habet ter- ritorium	319
Qualiter & quatenus Francigenæ vtantur legibus imperialibus	320
Tres imperii translationes	ead.
Quot sunt episcopi in regno Franciæ	322
Epilogus quidem bene meritorum quæ reges Franciæ cū fedi apostolicæ tum ceteris locis & personis ecclesiasti- cis diuersis temporibus exhibuerunt	eadem.
Carolus Magnus maluit scientiis quàm opibus excelle- re	323
Ludouicus Grossus cœnobium diui Victoris à fundamen- tis fecit extrui.	eadem
Eius est legem interpretari, cui eam condidit.	327
Rex Franciæ plus est priuilegiatus quàm Imperator.	332
In Regno Franciæ episcopus nisi à rege laudatus vel inue- stitus, à nemine consecratur.	eadem
Alienigena non potest in regno Franciæ beneficiari sine Regis permissione	334
Episcopi & prælati aliter præstant iuramentum fidelitatis, quàm laici	325
Generale pactum societatis humanæ, est optemperare le- gibus	eadem.
Vera obedientia nouem debet habere condiciones	336
Quæ pertinent ad Regem in terris aliorum dominorum, ducum, comitum & baronum	341
In quibus casibus appellatur à parlamento Britanniæ ad parlamentum Franciæ	342
Rex Franciæ in subditos suos omnia iura Imperatoris ha- bet	344

INDEX.

Carolus Magnus erat ex Alemania, & ex genere Alemanorum	eadem.
Solus Rex potest in regno dare custodiam siue saluagardiam	346
Seditio in vrbe Andegauenfi tempore Ludouici vndecimi	348

INDICIS FINIS.

DIGNISSIMO FRANCIAE

Cancellario, Gulielmo Poyet

Carolus Degraffalio Car-

caffonenfis S.

EVM HOC OPVS,

quantuluncunque fit, Illi

m dedicauerã in cuius nunc

demortui locumubro-

gatus es, vir æquissime:

& quia illius dignitas statim in te re-

floruit (vt meritis tuis par erat) tibi

etiam sacratum hoc esse intelligas vo-

lo, quandoquidem decus & honesta-

menta virorum non priuatas eorum

fortunas confectamur. Sed tandẽ duos

visum iri soles dum hæc tam pauca

nascerentur (inter excudendum scili-

cet) nõ facile dixissem. Soles equidem

duos iustitiæ ipsius oculos quàm rectè

nominauerim illũ. Téque, cuius nunc

manu Regni huius habene moderan-

tur. faxint superi vt quandiu voles,
tandiu etiam possis iis præesse: & res-
publica nostra, quæ tua prudentia ful-
citur, illustrior & amplior eua-
dat. Habe tibi igitur has me-
as vigilias, meisque co-
natibus faue. Ma-
iora his mo-
lior.

Vale.

Regalium Fran

CIAE IVRA OMNIA, ET

dignitates amplissimas Christianissimorum
Galliæ Regum succinctissimè doctissi-
méque complectentium,
liber Primus.

Reges eos in virga ferrea: & tan-
quam vas figuli confrin-
ges eos. Psal. ij.

Primum Ius.

Ructavit cor meum verbum, dico ego o-
pera mea Francorum Regi: quoniã ma-
gnus est dominus, & laudabilis nimis su-
gnus est do-
per omnes reges: vt ex quadraginta eius minus, &
Iuribus præcipuis, quæ partim in seculo, laudabilis
& partim in Ecclesia sancta Dei vendi-
nimis, etc.

A.

cat, per ordinem hinc enarrandis, cunctis patebit nationibus: iuxta illud Psalmiste, Psal. xliii. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur. Premittendo pro primo eius iure alto & præcipuo: quod primus & maior est inter totius orbis Reges & Principes fideles & infideles: & tãquam dignior primo in loco sedet & collocatur: quia secundum Bald. in c. primo. §. i. de prohi. feu. alic. per Fe-

Primus & maior.

R. F. obtinet coronã super omnes reges mundi. de. in vñ. feudo. Rex Frãciã est inter alios Reges & Principes huius seculi tanquam stella matutina in medio nebulã meridionalis: & super omnes reges mundi, obtinet coronam libertatis & gloriã: secundum eundem Bald. in consilio ccccxv. primã partis: & Thom. de Ferra. in cautela. xvi. cõl. prima. Ita quod nihil aliud dici potest, quã

Vicarius Christi.

quod dicitur de polo Antartico, secundum eundẽ Bald. in consi. ccxviii. tertie partis: super quo, mouetur cælum secundum Albertum relatum per Barba. in consi. i. col. v. in primo volu. vnde idem Bald. in consilio præcedenti sic dicit: Supra vexilla inuictissimi Regis Franciã, nemo præsumat honorem: sua enim vmbra, totum orbem regit: secundum eundẽ in ca. i. de renuntia. quia est vicarius Christi in suo regno: teste Bal. in c. significantibus. de offi. delega. Et iura primogeniturã pertinent ei tanquam Christianiss. & ecclesiã sanctã matris primogenito: & tanquã antiquior ac dignior, habet prærogatiuã cogendi seu cõuocandi alios reges & principes, quibus præferri debet, & altiori loco sedere: secundũ Vin. Syg. in suo tract. de fact. Princ. c. ii. regali: quia dicitur Rex regum secundũ Car-

Rex regũ.

din. in cle. i. in prin. de immunita. ecclesiã. & benemerito, secundum Additionatorem ad Guido. Papę in q. ccxxxix. in addi. incipiente, An Rex Francorum. Et dicitur secundus sol in orbe terrarũ: sicut de Imperatore loquens Bald. dicit in consi. cclxxviii. lib. iii. Et ideo Alb. de Rosa. in rubri. ff. de sta. homi. & Corset. in tractatu de potest. & excellẽ. regia. quãst. xiiii. & xxi. Et Aluaro. in c. i. quis dicitur Dux Mar. vel Co. in vsibus feudo. describendo reges scilicet Franciã, Angliã, Sicilia, Castellã, Legionis, Aragoniã, Portugalliã, Scotiã, Nauarre, Colonia, Boemiã, Hungariã, Maioricarum, Minoricarũ, Vincestriã, Cor-

Secundus sol.

dubiæ, Daciæ, Armeniæ, Cipri, Conachiæ, Mimyanæ, Nauarchiæ, Mamiæ, Voconiæ, Coleñ. Boloegamię, Apuliæ, & Indiæ, Regē ipsum Franciæ in ordine præmittunt. Ex quo, prærogatiua honoris & præcellentia dignitatis demonstratur per not. per gl. & doct. in l. ii. vers. & actor. de iura. calum. in c. mandato. de rescrip. lib. vi. per Albe. in l. i. §. quibus. in vers. primis quidē. C. de nouo Codi. cōpo. & in l. quoties. ff. de vsufu. Sunt enim ei cæteri reges postponendi: secundū Nicol. Boerii, in add. ad Io. Mont. de auto. & præmi. fa. ma. con. & Pe. Ia. in sua pra. titu. de cau. ex qui. vafal. feu. priua. sub rubricel. de successi. Reg. Fran. col. viii. vbi dicit, quòd Rex Franciæ consuevit esse pugil ecclesię: & in veritate, est caput & maior totius Christianitatis: ita quāsi Imperator ita dictus, quia imperat in vniuersa ditone quæ ascendente videt & descendente solē, & ex vtroq; latere Meridie & Septentrione: secundū Bald. in proœ. ff. & Francorū Rex cōcurreret, puta in generali cōfil. vel alibi: Imperator nō præcederet Regē: secundū Guido. Pap. in deci. dalfi. q. ccxxix. vbi refert audiuisse à quodā strenuo milite, quod viderat Imperatorē & Carol. vii. Francorū regem simul per vnā portā transeuntes. Idem refert Guag. lib. ix. c. ii. de Carolo Imperatore, & Carolo quinto Francorum rege lateraliter infedētibus. Venerat enim dictus Imperator ad visitandum dictū Regem: ex quo nedū paritas: imo prioritas seu præeminentia quædam in rege Francorum deprehenditur. Faciunt notata per Ange. & Ioan. de Imo. in l. qui soluendo. ff. de hære. institu. vbi dicunt, quòd ex ordine ambulationis maioritas aut inferioritas ambulantium arguitur. Idem egit Sigismundus Imperator, qui venerat ad visitandum regem: & assistens in parlamento Pariensi, Anno 1415. & die 15. Ianuarii, postquam curia (more solito) causas audiuit, & arresta pronuntiauit, militem creauit, sicut Pares Franciæ soliti sunt facere: (in absentia tamen ipsius regis, quòd ægrè tulit Rex & eius magnum consilium: vt refert Anguer. de Mostrelet in suis cro. vol. i. c. ly.) sed parum fuit hoc, nec magnā arguit iurisdictionē, cum miles creet milite: secundum Bart. & doct. in l. i. C. de dignit. lib. xii. Aduentus enim domini

R. F. consuevit esse pugil ecclesie
 & sic.

4
 nostri Iesu Christi subiecit Ecclesiæ Romani imperii statum, & in multis etiam contriuit: secundum Pe. Iaco. in sua practi. titu. de præiu. in rem actio. vnde Nico. Bo. in addi. ad Io. Monta. præalle. infert, quòd si Papa & Rex Franciæ simul concordant, omnia possunt: sicut in simili dicit Bal. in l. i. ff. de constit. princi. Ex quibus patet, prærogatiuam aut præcellentiam Christianis. ipsius regis esse cæteros huius sæculi principes præcedere: & maximè, quia Hierosolimitanus rex secundum aliquos ex ordine literæ alios præcedit: vnde, Rex Fræciæ magis extollitur, & eius prærogatiua corroboratur: quia vere est rex Hierusalem, secundum Bart. in l. id quod ab hostibus. de leg. i. licet à Sarracenis occupetur: per nota. in de. plerisque. de elect. Ita habetur in obseruantia Romæ, vbi fuit aliàs pronunciatum, quòd Legati regis Franciæ præcedere deberent omnes alios legatos quorùcunq; regum & principum: quia est Rex excelsus & maximus, secundum Barba. in consi. i. col. xx. lib. i. Et Ludo. Bologni. in suo opusc. de fing. in Gallia re-pertis, ponentem versus ad laudem Regis & regni, & prædictorum approbationem.

DE Rege enim Angliæ, etsi dicatur monarcha in suo regno, & præfectus multorum prælatorum secundum Bal. in c. cum venissent ii. de eo qui mittitur in possess. caus. rei fer. Feli. in c. causam quæ. col. xx. de rescrip. & Io. Lup. in repet. ru. de dona. inter virum & vxor. tamen inferior est Rege Franciæ: vnde, tanquam talis non potest ei inferre bellum, maximè pro terris & dominationibus quas in feudum ab eo tenet, aut tenere solitus erat: si Rex Fræciæ velit sibi ius facere in sua curia: nec vassalli Regis Angliæ tenentur eum iuuare contra Regem Franciæ: secundum Ioan. Fab. in §. ius autem gentium. institu. de iure natu. gen. & civili. Corse. in tract. præall. quæst. xci. & Nico. Bo. in §. i. de consuetud. iu. & sta. perfo. in glos. i. col. iii. & Vincent. Sy. in c. ii. Regali, præall. tract. sicut nec Vascones obediunt ei absenti. gloss. in l. iii. ff. de offic. præsid. Imò aliàs teste Guagui. Rex Angliæ in sacro Regis Franciæ astitit, & seruiuit: secundum Guil. Bene. in repc. præalleg. in ver. adiecte impub. nume. 55. Hinc dicebat Anguer. de Mostrelet,

Papa & Rex Franciæ si simul concordant, oia possunt.

Rex Hierusalem.

Legati Regis Fræciæ præcedere debent. &c.

Rex Angliæ in sacro regis

in primo volu. Cronic. cap. ccxxxii. in princip. quòd anno *Francia a-*
domini 1423. cùm Rex Franciæ, & Angliæ simul intrarēt *stetit, &c.*
Parisiensem ciuitatem, Rex Franciæ equitabat à dextris,
& prior osculatus est reliquias sanctorū tāquam dignior:
quia esse in parte dextera: est longè dignius & honorabi-
lius, quàm in sinistra: secundum Bald. in l. decernimus. C.
de Episcop. & cleric. in ii. nota. de quo per Innoc. in cap.
licet. de vo. & vo. redd. & Lucam de pen. in l. tirones, de ti
ro. lib. xii. post gl. solen. in c. quàm periculofum. vii. q. i. la
ta per Feli. in rubri. de maio. & obe. col. iiii.

DE Rege autem Hispaniarum posset dubitari, an sit
inferior vel ne, propter multiplicata regna, & coronas:
quoniam Rex est Aragonum, Castellæ, Legionis, Grana-
tæ, Maioricarum, Cordubiæ, Galiciæ, Dandalosiæ, & in-
sularum latissimarū, quas terras nouas vocant. Ob quod,
videbatur aliis regibus præferendus, per nota. per Bald. in
Med & milites. in princip. ff. de excusa. tuto. & Ias. in l. re
coniuncti. ff. de leg. iiii. Panor. Barb. & doct. in c. cler. de iu
di. Quod fortè verum est, respectu aliorum regum & prin-
cipum, non autem respectu Regis Francorum: quoniam
illi subest ratione feudorum quæ ab eo prædictus Rex Hi *Rex Hi-*
spaniæ tenet: vt est regnum Maiorica. quod erat feudum *spaniarum*
ecclesiæ Magaloni. seu ab ea dependens. A qua Rex Fran- *subest regi*
ciæ acquisiuit ius vassaliticum seu feudale, quod habebat *Francia.*
in dictum regem: secundum Pe. Iac. in dicta pra. sub rub.
de succes. reg. versi. Item non aduertunt. & comitatus Flá-
driæ à Carolo Austriæ Archiducæ, & Hispaniarum Rege
tentus & possessus, qui semper fuit & est subiectus Fran-
corum Regi: secundum Guagui. lib. v. c. i. & est de resfor-
tu parlamenti Parisien. secundū Bal. in autent. statuimus,
versi. iuxta hoc quero. C. de episcop. & cler. & est vnus ex
Paribus Franciæ, & primus inter comites. Sunt enim tres
Duces, scilicet Burgundiæ, Normandiæ, & Aquitaniæ. & *Comes*
tres comites, scilicet Flandrensis, Tholosanus, & Campa- *Flandria*
nus: secundum eundem Guagui. lib. iiii. ca. i. Quiquidem *est vnus ex*
Ducatus & Comitatus sunt hodie vniti coronæ, excepto *paribus*
Comitatu Flandriæ ab ea dependente de iure: de facto au *Francia.*
tem, fortè secus: secundum Bartho. Chassa. in catha. par-

Remissio te quinta, consideratio. xlii. Nec valuit remissio superiori-
superiori- tatis à rege facta, quamuis postea eo liberato, eius filius ta-
tatis comi- men apud Hispanos detētis, ratificata fuerit: quia suberat
tatus Flan eadem causa timoris, vt in simili casu scribit Cardi. de Re-
dria d re- ge Cypri, in confi. cxxxvii. incipiente redemptor omniū:
ge, &c. & Mar. Sozi. in cōfi. liiii. Est & alia ratio, quia vltimus res-

fortus alienari aut remitti nō potuit, secundum Lucam de
 Pen. in l. quicumque. ii. de om. agro deser. libr. xi. vt infrā
 in secūda parte, iure xiiii. latius dicitur. Et pariter de feu-
 do prædicti regis Franciæ est Comitatus de Rosilhon, à
 prædicto rege Hispaniæ tētus & possessus, qui est sub Du-
 catu Nerbonæ ciuitatis vetustissimæ. De qua in lege ii. ff.
 de origine iur. & in l. final. ff. de censi. Legitur enim ordo
 Ducum & Comitum Regni Franciæ, in quo sub prædi-
 cto Ducatu Narbonæ, notantur Comites scilicet de Ros-
 silhon, Nemausi, Castrarum, de Leon, & Carcassona: se-
 cundum eundem Chassa. vbi suprā, confide. xlvi. De qua
 vltima ciuitate, quæ Carcassona dicitur patriæ Occitane in
 antiquis ipsius ciuitatis scripturis reperitur, quòd ante
 Troiam, temporibus exitus filiorum Israel de Aegypto,

*Carcasso-
 nae urbis
 antiq̃tas.*

& ante Romam quingentis & quinquaginta annis, viri-
 bus & opibus abūdans, amœnissimo loco condita fuit, cu-
 ius incolas, vetustas temporis, situs regionis, & conflictus
 finitimorum, (quibus sanguine & moribus diu perempti
 sunt) ex magna parte mutarunt. Pariter facit quod de Re-
 ge Hispaniæ & Aragoniæ dicunt Cardi. Flo. & Ioan. de
 Imol. in c. super eo. de vsu. & in clement. i. eod. titul. quòd
 est excommunicatus à iure, quia permittit Iudæis & Sar-
 racenis, quòd vsuras exerceant inter Christianos: & pro
 hoc, tributum ab eis iniustè capit. De quo per Ias. in l. i. C.
 de summa trinit. & fide cathol. Vnde absurdum esset dice-
 re, Regem excommunicatum, & vassallum, Christianissi-
 mum Regem eius dominum, à Deo & summis Pontifici-
 bus benedictum, (vt in iii. & iiii. Iuri dicitur) præcedere
 debere: maximè, cū dictus Aragoniæ Rex sit de reco-
 gnoscentibus superiorem, secundum Imol. & Geminia. in
 cap. grandi. de supplen. negl. præla. Alexan. & Iason in l.
 gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu.

DE Rege Sicilię, quòd sit inferior, nemini venit in du-
bium, cùm sit de directo dominio seu patrimonio sedis a-
posto. & per consequens, illi in temporalibus subditus: se-
cùdum Panor. in ca. cùm inter vniuersas. de elect. per tex.
in cle. pasto. de re iudi. Secus autem in Frãcorum Regno,
quod à solo Deo dependet: vt infrà in sexto iure clarè de-
monstrabitur. Imò, Rex Franciã optimum ius habet in
Regno Siciliã: secundum Pet. Iaco. in loco præalle. verfi.
Item quasi. & Nico. Boe. in cõmen. consue. Biturig. tit. de
test. §. ii. quia Clemens quartus, iiii. Calen. Iunii, Pontifi-
catus sui anno primo, qui erat annus Domini 1365. con-
cessit perpetuò Regnum Siciliã, domino Carolo Comi-
ti Andegauenfi, filio scelicis memoriã Ludouici viii. Re-
gis Francorum, fratris diui Ludouici Regis, & hæredibus
ipsius Caroli: secundum Bald. in l. cùm antiquioribus. C.
de iure delibe. & Bertachi. de fir. in suo tracta. de Episco.
in secunda parte, lib. iiii. quæsti. xvi. licet glos. in clement.
prima, de reli. & venera. sanct. in ver. vrbano. dicat quòd
hoc fecit Vrbanus quartus natione Gallus, qui, Manfredù
certis de causis Regno Siciliã priuauit, & prædicto Caro-
lo contulit. Quo vltimatè Carolus octauus filius Ludoui-
ci vndecimi gauisus est aliquo tempore, vt est notorium,
simul de Ducatu Mediolanensi, qui iusto titulo ad Regem
Franciã pertinet: secundum Philipp. Deciam, in consil.
cxc. in princ. & nume. 5. in fi. & Vincent. Signo. in dicto
tract. ca. ii. Rega. vbi dicit, quòd Veneti & Maurus, galli-
co sermone *le Maure* vulgò nūcupatus, qui in Frãcia mor-
tuus est sine titulo, occupãtes dictũ ducatũ Mediolanensem
inciderunt in crimen læsã maiestatis, per iura ibi allegata.

Frãcorum
regnũ à so-
lo Deo de-
pendet.

Vrbanus
quartus
Manfredũ
regno Sici-
liã priua-
uit, &c.

Ducatus
Mediola-
nensis iusto
titulo ad
regẽ Fran-
ciã ptinet.

DE Rege autem Scotiã, dicit Alberi. in dictio. suo, in
verbo Rex, quòd improprie dicitur Rex: xxxi. q. ii. capi.
Lotarius. Imò eum Regulũ appellat Bartho. Brixi. in re-
per. suo. per nota. in c. vene. de ele.

ET idem de Rege Bocemię, qui olim Dux fuit tãtũ,
quia non habet nisi episcopum Pragensẽ, vnde potest di-
ci Rex sine regno, quia caret prouincia competente, vt pa-
tet vi. quæstio. iii. c. scitote. Abundat tamen militibus stre-
nuis, & redditibus, plusquam aliqui reges, qui pluribus ci-

uitatibus dominantur: vt notat Hostien. in ca. consti. ii. & ibi Panor. post eum de testi. & Io. Bapt. de casteli. in addi. ad Albe. in verbo Rex. præalle. Rex autem Hungariæ de iure subest Imperio: secundû Pari. de Puteo, in trac. de re milit. li. vii. c. iii. Ob quod, Francorû Regi non est æquãdus: vt latius infra in sexto Iure regio demonstrabitur.

Rex Hungariæ de iure subest Imperio, &c.

Rex Iuetoti propriè nō est rex, & quare: &c.

DE Rege Iuetoti, rectè dicitur quòd propriè non est Rex, cùm nō habeat decem diœceses, & vnum Metropolitanum, prout debet habere regnum, secundum Panor. in c. consti. præalle. & glos. in tit. *des droictz des Chastellenies*. articu. iii. in consuet. Turonen. & titul. *des droictz des Baronies*. arti. ii. vbi dicit, quòd Rex debet saltem habere sub se duos Duces: Dux, duos Comites: Comes, duos Barones. Baro, duos Castellanos: Castellanus verò, duos altos Iusticiarios. de quo regno Iuetoti, fit mētio apud Gualteri. libr. ii. Ibi fuit inter familiarissimos Clotarii Aulicos Galterius Iuetotus Caletus, agri Rothomagen. apprimè nobilis, & qui regii cubiculi primus cultor esset. Huic, pro sua integritate, de Clotario cùm melius meliùsque indies pmereretur, reliqui Aulici inuidebāt, deprauātes quodlibet ab eo gestum, nec destiterunt, donec iratum illi Clotarium pessimis susurris afficiūt. Quamobrem, iurat Rex se hominem necaturum: percepta Clotarii indignatione, Galterius illustri pugnator cedere Regi irato constituit. Igitur derelicta Francia, in militiā aduersus religionis catholicæ inimicos pergit, vbi decem annos, multis prospere gestis rebus, ratus Clotarium simul cum tēpore mitiorem effectum, Romam imprimis ad Agapitum Pontificē se contulit, à quo, ad Clotarium literis impetratis, ad eum Suefsioni agētem se protinus confert, veneris die, qui parasceue dicitur: cogitans religiosum Christianis diem ad pietatem profuturum. Verum, literis Pontificis exceptis, cùm Galterium Clotarius agnouit, veteri ira, tāquam recenti liuore percitus, raptò à proximo sibi equite gladio, hominem statim interemit. Tam indignam insignis atq; innocentis hominis necem, religioso loco & die ad Christi passionem recolendam celebri, Pōtifex inæquamiter ferens, confestim Clotarium reprehendit, monētque ini-

quissimi facinoris rationem habere, se alioqui excommunicationis sententiam subiturum. Agapiti monita reueritus Rex, capto cum prudentibus consilio, Galterii hæredes, & qui Iuetotum deinceps possiderent, ab omni Frãcorum Regū ditione atque fide liberauit, liberósq; prorsus fore suo singrapho & Regiis sceptris cõfirmat. Ex quo factum est, vt eius pagi & terræ possessor, Regem se Iuetoti hætenus sine controuersia nominaret. Id autem anno Christianæ gratiæ 536. gestum esse indubia fide inuenio. Hæc Guaguinus in loco hîc antè allegato.

E T idem de cæteris Regibus supranominatis, ex qui-^{reges quot} bus quatuor tantum vnguuntur scilicet Hierosolimitanus, & qui un-^{qui un-} Francorum, Anglorū & Siculorum, vt legitur in Césua-^{guntur, &c.} rio Romanæ Ecclesiæ: secūdm Albe. in rubri. ff. de sta. hominum. Corse, & Aluarotus. in locis præallegatis: vbi idem dicunt de Imperatore: sed aliqui reges hoc habent ex priuilegio: secūdm Hostiens. & Doct. in rubri. de sa. vnctio. Sed nullus vngitur oleo cælitus missio, sicut Fran-^{Regi Frã} corum Rex: cui, à Deo missa est phiala odoratissimo li-^{corū missa} quore plena: teste Guaguino lib. primo. quæ in monaste-^{est d Deo} rio diui Remigii in Remési ciuitate ostēditur, in qua ap-^{phiala odo} paret oleum eo tempore solūm quo sunt sacrandi Franco-^{ratissimo li} rū reges, vt inferius latius dicetur. De ordine tamē & præ-^{quore ple-} rogatiua cæterorū Regum, dicendū est eos esse collandos ^{na.} secūdm ordinem positum in Martiniana, de qua fit mē-
tio per Albe. in loco præalleg.

E T sicut Francorum Rex, ex causis præmissis & iuri-
bus suis præcipuis infrà per discursum subiiciēdis, omnes
Christianos principes & reges præcedit: sic etiam & mul-
tò magis infideles, scilicet magnū Soldanum & Turcam
spurcisimū, qui, licet imperium Constantinopolitanum
& Trapesondæ & regna quamplurima occupet, tamē de
veritate iuris imperialis aut regalis dignitatis, non cadit in
ipso infideles tanquam incapaces, quia per aduentū Do-
mini nostri Iesu Christi transita fuit in Christianos: secun-
dū Ioan. Andrææ, Host. & Io. de Ligna. in c. quòd super.
de voto. & Ant. de But. in c. fin. de cau. posses. & proprie-
ta. per tex. in c. venerabilem, ibi hæreti. vel paganum. de

elect. & in Clemé. Romani. vbi Card. in ii. nota. de iure-
iuran. per Bar. in l. fi. C. de postu. & doct. in princ. ff. & C.
ibi, in nomine Domini. Latè per Iaso. in rubri. ff. de iusti.
& iure. & facit gl. in c. in apib⁹. vii. q. i. & in c. si de rebus.

Regnum xxiii. q. fi. ibi, trãffertur enim regnũ de gẽte in gẽtẽ, pro-
trãffertur pter iniustitias & dolos &c. multò ergo magis ppter in-
de gente in fidelitatẽ. Ideo licet Hierosolimita. prius nominetur per
gentẽ, &c. Corsetũ & alios de quibus suprà, tamen quia ab infideli-
bus solũ Hierosolimorũ est occupatũ, hodie cessat dubiũ
pcedentiã illius per prædicta: imò aliàs Rex seu Regina
Hierusalem, tãquam inferior & Imperio Franciẽ subdita,
respondit in parlamento Parisiensi in actione personali:
secundũ dominum Stepha. Aufredum in tracta. arrest. ar-
ti. clvii. inci. Item per arrestum fuerunt Regina Hierusa-
lem & eius filii cõdemnati ad recognoscẽdum &c. Vnde.
tẽpore Ludouici duodecimi Francorum regis, anno 1511.
dictus Soldanus Regem Frãciã in superiorem quodam-
modo recognouit per suas patẽtes literas, quarum supra-
scriptio, facta recta translatione, sequitur:

Soldanus
Franciã re-
gẽ Ludoui-
cum xij.
&c.

A LA presence du Roy exalté & magnifique, combatteur
treffort & tresnoble Loys de Valoys, defendeur des royaumes
de la Chrestienté, nobilitateur de la loy Chrestienne, exaltateur
du peuple Chrestien, saige en ses Royaumes, defendeur de ses
nassaulx, gardien de la terre, & de la mer, & des citéz, & portz,
seigneur du Royaume de Frãce, & de Bretaigne & autres pro-
uinces qui sont soubr son domaine, iustificateur de la loy & du
baptisme, sanctifié pardeffus tous les Roys & Souldans &c.
prouit de iis literis testatur Ioannes le Mayre in vlt. parte
Illu. Gallia. Ex quibus, restat hoc ius altum & præcipuũ
prioritatis & præcedentiã serenissimi regis Franciã
satis comprobatum. Quod, primũ pro primo Re-
ge est positum, concludẽdo cum Sapien-
te, Prouer. xxx. c. Gallus succinctus
lumbos suos, non est Rex
qui resistat ei.

Angelis suis Deus mandauit de te,
vt custodiant te in omnibus
viis tuis. Psal. cxix.

Ius secundum.

ECVNDVM ius altū & præcipuū sacre coronę Frãcię, diuinū est insigne: scilicet, arma regalia trium liliorum Clodouę Regi à cælo demissa, trium bufonum seu ranarum siluestrium quibus prius pro nobilitatis insigni utebatur, loco: & vt ali-

Insigne sacre coronę Frãcię, &c.

qui asserūt, potuit esse ratio: quia natura bufonis est, pinguiorem & meliorem terrā sibi eligere. Quare, cū illust. Rex Francorum, meliorem terram de mundo, vt inferius probabitur in vlti. iure, teneat & possideat: per quandam conformitatem naturalem, bufonibus pro scuto utebatur. Nunc equidem post fidem catholicam assumptam, tria lilia aurea, quibus subest cæli sereni color, pro scuto regio gestat. De quo, Gagui. tit. i. c. viii. sic dicit: Nec præteribo huic loco adiciere, quod perseverante ad hanc vsque ætatem fama, vulgatum accepi, fuisse Gallorum regibus bufones tres, nobilitatis quidē insigne, Clodouæo Christianis sacris initiato demissum è cælo esse: hoc, quod nunc reges gestant, lilia aurea: quia subest cæli sereni color, quę azureū dicunt. In cuius rei testimoniū, in monasterio diui Bartholomæi, quod Gaudiū vallis appellatur, fons ab incolis ostenditur: in quo scuto regio, quælibet est res consideranda: sed prius vnde Franci descendant, videndū est per. l. i. ff. de iusti. & iure. Ibi, iuri operam daturum: prius noscere oportet, vnde nomen iuris descendat. Et primò, Albe. de Rosa. in dictio. suo, in verbo Francia. dicit, quod Francorum regnū incoavit à Carolo Magno: credo quod voluit dicere Martello patre Pepini, qui fuit tēpore Leonis tertii Imperatoris: cui Carolo, successit Ludouicus, aliàs Sildericus: & quia inutilis erat, fuit depositus per Za-

Reges Frãcię pro nobilitatis insigni quōdã tres bufones gestare solebāt, & quare. Frãciã regnū à quo origine accepit, &c.

chariam papam, & Pepinus eius loco substitutus. c. aliud. xv. quæst. v. & defecit regnū in isto genere: anno domini 989. Et tranſiuit in progeniem Comitum Parisienſium: quorum primus fuit Hugo Capuccius, aliàs Zapeta. Quæ opinio, videtur falſa, ſicut alia opinio cuiuſdam Bartholo. Angli, in lib. de proprie. re. in hac re notoriè ſuſpecti: qui, fatuiſando: de quodā Franco carnifice in regem promotō, mētioneſ facit. Quorundā aliorum ſententia eſt à Valētiniano Imperatore ſic dictos, quia eos Frācos appellauit, id eſt feroces & fortes: iuxta illud Iſido. libro ix. ethimo. Roma, graues generat, Græcia, leues: Africa, verſipelles: Gallia, natura fortes ingenioque acres producit: vel eos Francos vocauit, id eſt liberos: quia propter opem quam Valentino aduerſus Alinos præſtiterunt, meriti fuerunt libertatis priuilegium: vt Vincentius hiſto. ſcribit. Quæ opinio, caret veritate. vt per plures docet rationes & authoritates Ioan. le Maire, in lib. iii. Illuſtra. Galliæ. Tenenda eſt ergo aliorum in hac recenſura, dicentium, Francos à Franco Hectoris Priami regis Troiæ filii, filio dictos eſſe. gloſ. in ver. Francorū. in proce. pragma. ſanct. & Iac. Ber-go. in li. ſupple. chroni. iii. ſic dicens: Frācus quidē ex Hectoris Troiani filiis, à quo Francorū nomen tractum eſt iis temporibus: vt Vincen. ſcribit vnà cum Antenore, aliisq; fratribus propriis fugatus, tota prius Aſia peruagata, in Danubii ripas tandem peruenit, &c. Cum quo concordat Guaguin. lib. i. c. iii. vbi dicit: Primus omnium Marcomirus dominationem in Francos accepit, quem à Priamo rege Troiano prognatum, in ſumma veneratione habebant Franci. Hic, præterquam vallo muroq; munire vrbes, nihil illuſtre geſſit: ſed erat illi filius Pharamundus corporis & animi præſtantia inſignis: hunc, ex conſilio patris, ſibi primum regem conſtituunt, regendi ſibi permiſſa poteſtate: anno ſalutis 420. De hoc in faſciculo tēporū ſic ſcriptū reperitur: Priamus quidē nobilis de ſemine Troianorū, &c. Ibi, cuius filii fugientes, regnū Frāciæ incoauerunt inuitis Romanis, & Coloniā extruxerunt: ibiq; vt coloni habitare cœperunt: quorū Marcomirus dicti Priami filius Dux fuit: ſed Pharamundus eius filius, primus rex Fran-

*Franci à
Frāco He
ctoris filio
dicti.*

*Marcomi-
rus Dux o-
mnium pri-
mus in frā-
cos dñatio-
nē accepit.
Pharamun-
dus primus
rex Frāciæ
fuit.*

cię fuit: à quo, si denueremus iam octo & quinquaginta diuinum magis quàm terrenum Francorum principatum fidelissimi Reges, idque per mille ac nonagintaquatuor annos, vsque ad postremi Ludouici fatum tenuere. Quam gloriam, exteris nationibus prædicandam relinquo. Quorum ordinem & successiōem, ac personarum qualitatem describit Pirrus, in c. intitulato, Sermo de fortuna: in Plutar. & de fortuna Gallorum post commenta. ad consuetu. Aurelia. Faciunt etiam versus incipientes,
Aspice quo Franci regnarunt tempore reges:

Quis prior ex Regum, Gallica scepra tulit.

Quos ad longum refert Bartho. Chassa. in prima parte cathalo. glor. mundi.

NVNC ad propositum reuertendo: Est primò confide *Lilia* querandum, quòd in præfato scuto, lilia depinguntur ea de re depincausa: quia sicut lilium plerunque de spinis oritur, sic Franguntur in scutorum Reges, licet ab infidelibus originem traxerint vsq; to regum ad Clodouæum: tamen postquam fides catholica illis nota fuit, nil dulcius habuerunt, quàm illam tueri & protegere.

Secundò, quia sicut lilium plantã habet rectam, sic Rex rectitudinẽ habere debet. De quo dici poterit, Iustus germinabit sicut lilium, & florebit in eternum ante Dominũ.

Tertiò, quia sicut Christ⁹ cõuersari inter lilia delectatur, iuxta illud Cãti. Ego flos campi & liliũ cõualium, & illud Canti. ii. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia: sic, Rex delectari debet in liliis, id est, viris peritis veritatem sectantibus: & non in adulatoribus, qui eum decipiunt, sicut Sirenes nautas. Vltimò cæteris rationibus à lili proprietate elicitis omisissis, data sunt Regi lilia: quia & ipsa, & ipsorum folia, sua natura, morsum serpentis, vexationemque venenosæ cuiusuis viperæ curant: eiusque radices, vt testatur Plinius lib. xxi. c. xix. valent contra ser-

pentis ictus: & secundum Auicennã, lilium confert puncturæ vermium venenosorum atque scorpionis: & semen eius, vt inquit Dioscorides, potui datum, ad serpentũ morsus facit. Ideo, Reges Francorum ter republi. Christianam à morsu Machometi serpentis venenosi sanauerunt & restaurauerunt, prout latè dicitur infra, in iii. iure. vbi etiã de

Reges Frã
 corum ter
 repub. chri
 stianam à
 morsu Ma
 chometi sa
 nauerunt.

morſu venenofî ſerpentis Lutheri hæretici, fiet mentio:

S E C V N D O principaliter, Lilia in ſcuto regis figurantur aurea, & nõ argætea aut alterius metalli: quod quidem aurum, in armis ſignificat quatuor virtutes, quæ debent eſſe in Rege: ſcilicet, nobilitatem, bonam voluntatẽ, charitatem & magnanimitatẽ: de lapidibus pretioſis, ſcarbunculum: de planetis, ſolem: de quatuor elementis, ignẽ: de complexionibus, ſanguineam: de ſignis zodiaci, Arietem, leonem & ſagittarium: de diebus, dominicum: in rebus mundanis, diuitias: in ætatibus, adoleſcentiam: in virtutibus theologalibus, fidem. vt refert Celiuſ lib. antiquarum lectionũ iiii. & xxiii. Auri nomine, Chriſtianæ veritatis aſſertores, diuinorum cognitionem intelligunt: vt argentum ſymbolicẽ ſcientiam rerum à Deo conditarum ſignare tradunt. vnde in Apoc. dicitur, Aurum ignitum eſſe emendum, & magicum aurũ Chriſto oblatum eſt. de quo in c. legimus. verſi. Magi quoq; xxxvii. diſt. vbi Arch. dicit, quod in auro oſtenditur regia potẽtia: & vltèrius, quia aurũ puritatem quandam ac fulgorẽ eximium præ cæteris metallis habet: & inde dicitur aurũ ab aura id eſt ſplẽdore, ſecundũ Iſido. vnde in lib. de natu. rerum dicitur, quod aurũ eſt in corporibus, ſicut ſol inter ſtellas. Sol autẽ, dicitur rex ſtellarum & lumen earũ: ſic aurum, eſt rex corporalium rerũ, & meſura omnium. Et quantò rubicundius fuerit, tantò melius eſt: quale eſt aurum quod in Iudæa & terra Eiuſath naſcitur, quam fluuius Piſo, alio nomine dictus Gãges, circuit: vt dicitur Gen. ii. c. Ex hoc auro pro-uocatur Rex Chriſtianif. ad ſapientiã acquirendam, quæ auro purior eſt & ſplendidior: imò, omnẽ aurum in comparatione illius, arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentũ in conſpectu illius: Sapien. vii. Ob quod teſtante Policra. lib. vi. Traianuſ hortabatur regem Francorũ, vt filios ſuos in artibus liberalibus erudire iuberet. Rex enim inſipiẽs, perdet populũ ſuũ. Eccl. x. Et ſapiens, multiplicabit eum. Vnde, conſideret rex Chriſtianif. lilia aurea ſapiẽtiam denotantia, intuendo illud Platonis, qui, tunc demum beatũ orbẽ terrarũ prædicauit, cum aut ſapientes regnare, aut reges ſapere cœpiſſent: vt refert Boëtius

lib. i. de consola. & Valer. Maxi. lib. vii. de sapiēter dictis. Hanc sapiētiā habuerunt beatus Ludouicus & Carolus *Beatus Lu* Magnus, qui etiam studium sapiētiæ Parisiis fundauit, vt *douic^o, &* alibi dicitur: & Carolus quintus dictus sapiens. Secun- *Carol^o ma* dō, aurum habet proprietatem lætificandi, quam non ha- *gnus sapiē* bet aurum per alchimiam sophisticatum: secundum Tho- *tiā conse-* mam: vnde, leniatura auri, secundum Auicennam, ingre- *quiti sunt,* ditur medicinas melencoliæ & alopicie: & confert dolo- *etc.* ribus cordis, & tremori ipsius: & data cum succo boragi- nis, auxiliatur sincopizantibus. Ex quo, instruitur Rex Christianissimus, quod gaudens sit & lætus: quia animi lætitia, interdum corporis dolores mitigat: tristitia verò, humanæ vitæ æmula est, & passio mortifera: Iuxta illud Prouerb. xvii. Animus gaudens, floridam ætatem facit: & spiritus tristis, desiccet ossa: secundum Bartol. in princip. trium librorum Codicis. Tertiò, quia aurum soliditatem habet, dicente Arnaldo de villa noua, lib. de vino. Vinum extinctionis, auri sua soliditate confortat: & in lib. de natu. re. dicitur, quod in duplo ponderosius est argento, ære, & stanno: habetque super omnia metalla generosita- tem & puritatem. Ideo, Rex Christianissimus tanquam aureus, debet esse solidus, maturus, secretus, & grauis in decidendis causis. Quinque aliæ rationes, & auri proprie- tates significationesque, per scribentes assignantur: quæ, breuitatis causa, omittuntur.

T E R T I O principaliter, in hoc scuto Francorū regū, aurea lilia in ternario numero figurantur: quia hic numerus, habet rationē totalitatis: puta, principiū, mediū, & finē. vnde beatus Thomas ait: Sicut natura perficit omnia in ternario numero, ita Gētilēs qui diuinū instituerūt cultū, volētes Deo tribuere omne quod perfectū est, attribuūt ei ternariū numerū in sacrificiis & laudib⁹ ipsorū: vt habet lib. i. de cælo & mūdo. Hæc ergo tria lilia, odoramenta catholicę fidei in beatissima Trinitate afferūt: scilicet, quod patri in diuinis attribuitur potētia: filio, sapiētia: spiritui sancto, clementia: vt sit Rex strenuus potentia ad debellādos Tirannos & Barbaras nationes: & sapiētia ornatus, in decisione causarum: & clementia plenus, quæ omnino

Quare au
rea lilia in
scuto Fran
corū regū,
etc.

deceat principem. l. imperialem. C. de nup. que, quanto in eo maior fuerit, tanto in conspectu Dei & hominum mirabilior & gratior apparebit. Hæc autem tria lilia, tres substantias in persona Christi denotant, que sunt, deitas, anima, & caro. Tres etiã Christi natiuitates ostendunt: scilicet, æternalem, temporalem, & spiritualem siue mentalẽ. Et sicut hæc trinitas essentiarum est in Christo, ita trinitas præceptorum iuris, debet esse in Rege, pro iustitiæ complemento: prout tria sunt hæc iuris præcepta: scilicet, honestè viuere, alterum non ledere, & ius suum vniciq; redere. §. iuris præcepta. insti. de iusti. & iu. & l. i. §. iuris præcepta. ff. illo titu. ex quibus Bal. in proœ. Gre. facit turrim iustitiæ triangularem: quã dicit esse tutelã Maiestatis Regum: Aut aliter, per illorum trium liliorum medium, fides Christiana: per dextrum, clericatus: & per sinistrũ, militia significantur. Ex hoc enim ternario numero, amplissimè laudantur insignia regis Franciæ, per Io. Ludo. Vinaldũ, in tract. de triumphis ac laudibus trium liliorum Franciæ.

Quare **Q**UARTO principaliter, tria lilia ponuntur in hoc scuto saphirino, quod est cælo sereno simile: quia sicut ipse Deus qui est Rex Regum, & dominus dominantium, Apoc. cap. xix. quodammodo pro scuto habet cælum sidereum astris ornatum: sic, Rex Fræcorum Ecclesię paranimphus, pro gloria Christi scutũ fert nobilissimum: in quo, aurea lilia quasi astra in sereno cælo fulgere videntur: vt etiam ex celi altitudine suæ dignitatis regalis sublimitas dignoscatur. Secundò, campus scuti regii nedũ cælo sed saphiro lapidi in colore assimilatur: quia saphirus, colore videtur trahere Regem ad cælestia desideria per rectam fidẽ: cum nihil sit, quod lumine clarius præfulgeat, quàm recta fide in principe. epist. inter claras. C. de summa trini. & fide catho. Nã dicit Greg. lib. xviii. moralium. c. viii. quod Saphirus colore suo æreo, designat appetitum languentis animæ tendentis ad cælestia: vnde dicit Helinãdus, quod castè portari vult, & gemma gemmarum & lapis sanctus dicitur. Ideo, in libro de natura re. dicitur, Qui saphirum portat, oportet vt summopere custodiat castitatem: quoniam hic lapis tantò dicitur pretiosior, quantò colore cælesti

Iusti est sublimior. Sic, Rex Christianissi. tantò magis erit Deo gratior & charior, quantò magis in contemplatione rerum diuinarum fuerit sublimior: quia quantò magis alios reges vniuersi orbis excedit honore & dignitate, vt probatum est in præcedenti iure: ita conuenit, vt cæteros transcendat mentis sublimitate, & totus sydereus fulgeat maiestate. Tertio, lilia in campo saphirino depinguuntur, quia Saphirus animum hominis pium & deuotum efficit erga Deum, pacem conciliat, & in bono confirmat: Necnon, secundum Arnaldum de villa noua, corpus vegetat & membra integra cõseruat, curat dolorem frontis, & sudorè restringit, torsiones ventris tollit, & omnia vlcera cū lacte sanat. Præterea, in libro de nat. re. & in horto sanitatis, in tracta. de lapidibus. c. cix. dicitur quòd saphirus illū morbum qui, noli me tangere, appellatur, fugat: ex quo instruitur Rex, vt vigilans sit & sollicitus ad corpus mysticum, id est ecclesiam & membra illius, protegendū & cõseruandum. Quarto, saphirus est gemma, quæ, percussa à radiis solaribus, ardentem emittit fulgorem: habens pulueres aureos: secundum Isidorum lib. ethi. xvi. c. ix. Est quæ gemma delectabilis, læta & pulchra, de qua in Lapidario dicitur,

Saphiri species, digitis aptissima regum:

Aegregia & fulgens, puroque simillima cælo:

Vilior est nullo &c.

Ex quo mouetur regia maiestas, vt plura à sole iustitiæ, scilicet Deo suscepisse beneficia cogitet: Necnon, vt delectabiliter & cum gaudio decenciam Christianæ religionis cõseruare velit. Quintò, saphirus suo valore vires acuit regis, ad cogitandam sumptuositatem & magnificentiam ædificiorum superiorum, & gloriam æternam. Nam Tobia xvi. dicitur, portas patriæ cælestis esse ex saphiro cõstructas: & idem dicitur Apocalip. xxi. vnde Psal. lxxxvi. Gloriosa dicta sunt de te, ciuitas Dei. Suo enim colore ad cælestia inclinatur, quia cū omne simile, appetat naturaliter suum simile, & saphirus sit cælo similis, Rex non conueniret saphiro, nisi ad cælestia inclinaret, & superna appeteret. Ex istis ergo duobus coloribus, aureo & azureo,

Insignia

B

regia duo- insignia regia componuntur: qui colores, secundum Bar-
b^o colorib. tol. in tracta. de insigniis & armis. dicuntur nobiliores, ra-
aureo, scilicet tione eius quod representant. Per colorem enim aureum,
et, & azu representantur lux & radii solis, qui non possent melius
reo cōpo- figurari, quàm per radios aureos. Sed nihil est, quod lumi-
nuntur. ne clarius præfulgeat. l. inter claras. C. de summa trini. &
 fide catholi. & Daniel. xii. Fulgebunt iusti sicut sol & stel-
 le. & Matth. vii. & xxiii. cap. Resplenduit facies eius, sicut
 sol. Et propterea, nemini permissum est nisi principi, ve-
 stes portare deauratas, l. i. & ii. de vesti. Olo. libr. xi. & ha-
 betur Psal. xiiii. Astitit regina à dextris tuis in vestitu de-
 aurato & c. vnde Cantic. v. dicitur, Dilectus meus candi-
 dus & rubicundus, & caput eius, aurum optimum: quasi
 aurum debeat in superiori loco, per caput designato, col-
 locari. Per colorem autem azureum, qui fortè ceruleus di-
 citur, figuratur nobilis aer, qui est corpus transparentis &
 diaphanum: sine quo, nullum viuens stare potest: & est e-
 lementum, primum post ignem locum obtinens: quod cō-
 paratur saphiro: de cuius proprietatibus, supra dictum est.
 In virtutibus verò, denotat iustitiam, castitatem, humili-
 tatem, sanctitatem & deuotionem: puerilitatem, à quindecim
 annis vsq; ad vigintiquinq;: in complexionibus, san-
 guineam: in planetis, Iouem: & latius describit Ioan. Lu-
 do. Vialdus in suo tract. de pugna. animæ sensitivæ. arti. de
 laudibus ac triumphis liliorum Franciæ. & Gulielmus Be-
 redicti, in sua repet. c. Rainutius. in verbo duas habens fi-
 lias. vbi concludunt prædictos colores esse in armis &

Deus nõ si insigniis nobiliores: in quibus, voluit Deus non sine ma-
ne magno gno misterio arma regis Christianis. depingi, vt dictum est.
mysterio EX alio etiam capite, Arma Christianis. Regis sunt
uoluit ar- excellentissima, scilicet ex parte concedentis summi Dei,
ma siue in- eum fuerint cœlitus demissa: ex doctrina Barto. in suo tra-
gnia regis ctatu de insignibus & armis, dicentis, quòd quantò quis
Christia. à maiori arma consequitur, tantò sunt nobiliora & excel-
duobus co lentiora. Et ideo, gloriatur in hoc, quòd fuit sibi conces-
lorib^o de- sum à Carolo quarto Imperatore, vt posset pro armis Leo-
pingi. nem rubeum cum caudis duabus in campo aureo deferre.
 Et ideo, præfertur habens arma à principe excellentissi-

mo, alteri, l. fina. ff. de alb. scriben. & l. prima, C. de confu. libr. xii. c. per tuas. de maior. & obediens. & l. si duas. ff. de excu. tuto. Facit lex restituenda. C. de aduoca. diuer. iudi. Merito præferuntur insignia hæc trium liliorum, cæteris aliorum Regum & Principum: quia à maiori, scilicet Deo summo, fuerunt concessa. Hinc est, quòd violator armorum Christianissi. regis, tenetur pœna criminis læsæ maiestatis, sicut violator statuæ seu imaginis principis, l. qui statuas. ff. ad legem Iuliam maiesta. & Lucam de pœna. in l. si qua. de specta. & in l. prædia. C. de loca. prædiorum ciui. libr. xii. Sunt enim arma subrogata loco imaginum, vt inquit Budæus, in l. fina. ff. de orig. iur. Quare subrogatum sapere debet naturam illius, in cuius locum subrogatur: vt amplè legitur & notatur in lege, si eum. §. qui iniuriarum. ff. si quis cautio. Facit glo. singularis in clement. & si principalis. de rescript. Quæ dicit, statutum debere extendi ad subrogatum. Latius per Anto. de Butrio in capit. fina. de consuetud. & Iacobum Butriga. in l. placet. C. de sacrosan. eccle. Et ideo infertur, quòd sicut iuxta imagines principis non licet sordida signa apponere, in dicta lege, si qua. ita iuxta arma Christianissi. regis, non licet arma vilium personarum apponere: secus autem de armis nobilium, dum tamen cum depresso & subtus domini regis ponantur. Et de hoc est vniuersalis obseruantia in Gallia: vt per Ioan. Sanfo. in consuetu. Turonen. titulo, *Des droictz des chastellenies.*

Violator armorum Christianissi. regis tenetur pœna criminis læsæ maiestatis, &c.

I N S V P E R, vltra tria lilia in insigniis, & armis Christianissi. Regis, circumponuntur cerui ab vtraque parte, alas habentes, & coronam auream. Nam recitat Guagui. in sua Cronica de gestis Francorum in vita regis Caroli sexti. quòd accidit, vt Carolus ad filuam venandi causa se contulerit, & canum latratibus, ceruus in fugam versus, æneum torquem collo gerens visus sit, & in retiis captus. In torque, Latinis erat literis scriptum hoc: Me Cæsar donauit. Ex eo tempore, Carolus ceruum auream coronam collo gestantem, pro insigni habuit, & regiis insignibus, quæ liliis aureis tribus constant, hinc atque hinc cerui duo apponi consueuerunt. Item, Carolus

vii. Ludoui. xi. & Caro. viii. reges Francorum, scutum & vela regia seu vexilla ceruis duobus circumdata portarunt: & merito, cum ceruus Gallis regibus prosper & fortunatus semper fuerit. Nam legitur in prædictis cronicis Francorum, quod ceruus Clodouæo contra Alarium Gottū decertare volenti, vadum inundati fluminis monstrauit, quæ Rex ipse cum exercitu sequutus, flumine transuecto, Gottum superauit. Atque multum confert ipsius cerui natura: quæ est, vt serpentibus contrarietur, adeo quod odore cornu excisi, eos fuget: cuius coagulum, omnium anguim fanat morsus, vt dicit diuus Hieronymus parte ii. epistola quadragesimasecunda. de quo dicit Aristo. libro viii. de animalibus. quod inter omnia siluestra est discretissimus, quia quando aufugit, retrocedendo ambulat, vt canes venatici iuxta pedum vestigia, eum vnde aufugit, & non quò tendit, prosequantur: diutissimè viuit, & plusquam centum annis, secundum Plinium libro viii. cap. xxxiiii. vbi de eius natura & proprietate, & in libro xviii. de proprie. re. Hoc enim scutum ceruis circumdatum, in locis antiquis adhuc videri potest: vt in ciuitate Tholosana, in porta castri Narbonensis ab extra: & alibi. Ludo. verò xii. Francorū Rex, scutum regium Hystricibus ab vtróque latere ornabat, vel scuto Hystricem supponebat, id est porcum pungentem seu spinosum: vnde Carfurmius, Venit & hirsuta spinosior Hystrice barba. Franciscus verò Rex nunc imperans scelericiter, de Salamādris duabus scutum ornat, & etiā aliquando ornatur aliter, puta torque aureo cum coclearibus, *coquilles* gallicè dictis. Et in infima parte imago sancti Michaelis aurea est apposita. Et isto modo, omnes milites ordinis (qui in Frācia dicuntur, *les Cheualiers de l'ordre*) arma eorū circumdant. Quemquidē ordinē militarem, in honorem Michaelis archangeli protectoris regni sui Rex Ludouicus xi. fundauit. Milites verò ordinis velleris aurei, dicti gallicè *de la thoyson d'or*, à Philippo secundo, Duce Burgundiæ instituti, gestant torque aureum: in quo, Aries lanam auream ferens, pendet. Angliæ verò reges, ordinem militum dictorum, *de la Tarretiere*, instituerunt. Supra verò dictum scutum, est apposita corona Imperia-

Ludo. xij.
scutū regū
ab utraque
parte hy-
stricib^o or-
nabat.
Franci. rex
duab^o sala-
mādris scu-
tum gestat.
Insignia re-
galia quot
sint.

lis. Nam sicut Dux, Comes, vel Marchio, Timbrum ex pileo dignitatis suæ, vel Papa ex Tiara, Cardinalis ex pileo rubeo, Patriarcha ex cruce, Episcopus ex mitra & baculo pastorali, Protonotarius ex pileo nigro duplicato viridi colore, & milites galeas supra eorum arma addunt: sic Francorum Rex timbrat arma sua corona erecta. Quarum coronarum, varia sunt genera. Est enim quædam dicta triumphalis, qua donabantur Imperatores in triumphis: quæ ex Lauro fiebat, quia est arbor lætitiæ & victoriæ, quædam muralis, castrensis, vallaris, olæagina, oualis seu mirtea, obsidionalis, ciuica, hæredalis & populea. De quibus per Lucam de penna. in rubric. C. de aureo coronario, libr. decimo. Legitur enim in histor. scholastic. quod quatuor sunt insignia regalia: purpura, fibula aurea, sceptrum & diadema: vel secundum Hugo. libr. secundo de sacramēt. Sex sunt insignia, scilicet anulus, per quem designatur fides, armilla, per quam bona operatio, sceptrum, quo iustitia, gladius, quo vindicta, purpura, per quam reuerentia, & diadema, per quod designatur in rege gloria. Nec debet Rex esse sine diademate, id est corona: vt dicit Luc. de pen. in lege vnica, de reis postulat. libro decimo. vbi dicit, quod corona non tribuit regnum, sed est signum honoris, & designat plenitudinem Imperii. Honorantur enim in hoc Principes, quia coronantur pro gloria seu victoria. Notatur in lege prima, C. de athleticis, libr. decimo. De hac corona Christianiss. Regis, loquitur Guagui. libr. septimo, dicens, fecerat Philippus pulcher Francorum Rex aureas coronas gemmis multi pretii ornatas, quas Ludouicus vltimus eius primogenitus post illius mortem regnū adeptus, in cœnobium diui Dionysii transtulit: vt ad coronandos deinceps reges reginâsque, deponerentur: quas Mathæus Abbas & eius monasterii Cœnobite receptas seruare, chyrographis datis compromiserunt. Quæ quidem corona aurea esse debet, vt sicut aurum pretiosius & splendidius cæteris metallis est, sic Rex grauitate morum, & splendore vitæ, cunctos homines tenetur excellere: vt habetur viii. Aethico. Ex quo infertur, quod corona Regi virtutis studio tantum debetur, l. si.

Quatuor
sunt insi-
gnia rega-
lia.

*Corona
cur aurea
debeat ef-
se, & ꝑ so-
li regi uir-
tutis stu-
dioso de-
beat.* C. de statutis & imaginibus. & l. prima, de metropoli. Ber.
libr. xi. In cuius rei significationem, in corona regis de-
bent apponi duodecim lapides pretiosi, quos ad plura ip-
sius regis documenta, inducit & latè prosequitur Lucas
de penna. in rubric. C. de auro coronario. libr. decimo.
Per lapides enim pretiosos in corona regis infixos, figu-
rantur virtutes, iuxta illud, Alii ædificant aurum, & argen-
tum & lapides pretiosos. Ita notat Archid. in cano. qui ec-
clesiasticis. xxxvi. distinctio. & habetur Exodi xxviii. Ta-
le enim diadema regi cùm constituitur, imponendum est:
necnon liber legis in manu eius, 2. Paralipo. xxiii. capit.
Rex enim in coronatione prius examinatur, demum vn-
gitur, benedicitur, consecratur, & coronatur: secundum
Innocen. & alios in capit. venerabilem. de electio. per hæc
potestatem regiam à Christo descendere demonstratur:
vt regnet in Christo: secundum sanc. Tho. in iii. parte sue
summæ, quæst. cviii. arti. iii.

*Insigniorū
regis F. ab
alijs diffe-
rentia.*

EX his enim apparet, quanta sit differentia inter ar-
ma seu insignia Francorum regis, & insignia aliorū prin-
cipum: quoniam excedunt non modicum arma Impera-
torum Romanorum, in quibus est aquila nigra habens
duo capita in campo aureo. Et primò, fuerunt arma Iulii
Cæsaris, quia aquila in caput eius residens, duos coruos il-
li molestos morte affectit. A quo tēpore, Imperatores Ro-
mani pro armis aquila nigra vsi sunt. Pariter, excedunt ar-
ma Anglorum regis, qui gestat tres leopardos aureos in
campo rubeo: & arma Aragonum regis, qui vitur pro ar-
mis quatuor palis rubeis, & aliis quatuor aureis: necnon
Castellæ regis, qui vitur duobus leonibus azureis, in dua-
bus partibus campi argentei: & in aliis duabus partibus,
duobus castellis aureis in campo rubeo: excedunt pariter
arma Cipri regis, qui portat in parte superiori dextra,
vnam crucem potentiatam auream, cum quatuor paruis
crucibus aureis in campo argenteo: & in sinistra, vnum
leonem rubeum in campo argenteo cotisato quatuor co-
ticis azureis: & in duabus partibus inferioribus, in cam-
po argenteo duos Leones rubeos. Rex aurem Na-
uarchiæ, vitur tribus leopardis azureis in campo au-

reo: Rex autem Scotiae, utitur Leone rubeo in campo aureo cum bordatura azurea circūdata liliis aureis: Rex vero Portugalliae, utitur quinque parvis scutis argenteis in campo azureo bordato bordatura rubea & seminata turribus: Rex Phrigiae, utitur pro scuto campo argenteo feminato pluribus cordibus rubeis, & bendato ex benda azurea quatuor petiarum: Rex vero Siciliae & Hierusalem, utitur cruce aurea potentiata cum quatuor crucibus aureis in campo argenteo: in parte superiori dextra, liliis feminatis inter partem superiorem & inferiorem: & ex latere sinistro partis superioris, campo argenteo fessato tribus fessis rubeis in parte inferiori: ex parte dextra, tigno, seu quod gallico sermone vulgò dicitur, *Cheuron*, rubeo, in campo rubeo: quibus hodie utuntur Duces Lothoringiae: Rex vero Nouergiae, utitur tribus coronis aureis in campo rubeo: Rex Nauarreg, habet in campo rubeo excarbunculum pometatum ex auro: & à tempore quo descenderunt à Regibus Franciae, utuntur liliis aureis dispersis in campo azureo cum benda argentea: Rex Maioricarum, utitur quatuor palis rubeis, & quatuor aureis: Rex Poloniae, habet scutum rubeum quadripertitum, & duas Aquilas argenteas, & vnum hominem argenteum super equo argenteo: Rex Hungariae, in campo argenteo habet quatuor gemellas rubeas: Rex Irandiae, in campo rubeo habet leonem argenteum: Rex Hiberniae, habet Regem aureum tenentem lilium, sedentem in maiestate in campo nigro: Soldanus utitur in armis & vexillis, tribus crescentibus lunae argenteis in campo azureo: Presbyter Ioannes autem princeps Indiae maioris & minoris, pro insigni gestat Crucifixum cum duobus flagellis nigris hinc & hinc, in campo aureo: quae sunt primo loco tanquam digniora collocanda, & excellentiora existimanda, ratione eius qui in illis representatur, scilicet *Arma regis Franciae* Domini nostri Iesu Christi. Sed post illa constat ex praedictis arma Christianissimi regis, alia caeterorum principum tam fidelium quam infidelium excellere tanquam *sunt aliorum reg. insigni* litus demissa, & plura diuina misteria continentia: ut *sub pra-* præ latius deductum extitit. Et talia arma alteri non *stantiora.*

cet deferre seu assumere: secundum Bal. in l. prima, C. que
 res ven. nō possint. quia vt ibi dicit, propter hoc videret se
 parem facere, sicut Lucifer à paradiso deiectus: aut videre
 tur se velle dicere regem. Quapropter, Regi contradice-
 ret: iuxta illud Ioan. xxii. Omnis qui se regem facit, con-
 tradicit Cæsari. Necnō arma Christianissimi. regis assumēs,
 si est regnicola aut subditus, incurrit crimen læsæ maiesta-
 tis, sicut de vsurpāte magistratum propria authoritate: vt
 dicitur in l. ii. ff. ad legē Iuliam maiesta. Per signū enim,
 cognoscitur signatū. l. prima. §. si intelligatur. ff. de edili.
 edic. & l. stigmata. & ibi Io. de pla. de Fabricē. libr. xi. imò,
 non licet suis rebus hæc tria lilia depingere. l. prima, C.
 de his quæ pœnæ nomi. & in autent. de mandatis Princ.
 §. penultimo, collatio. iii. & in l. prima, C. vt nemo priua-
 tus. quamuis quotidie seruetur contrarium: secundum Al-
 bericū ibi. Ideo Bar. in tracta. de insigniis & armis. dicit q̄
 hoc intelligendum est principaliter: sed accessorie potest
 in signum subiectionis supra ponendo arma regis armis
 propriis, secundum Bonum de Curtili in suo tracta. no-
 bilitates, in ii. parte: dummodò nō sit vilis persona, vt di-
 ctum est supra. Si quis enim tolleret arma Christianissi-
 mi regis à castris suis & villis, diceretur subiectionem tol-
 lere, & puniretur tanquàm rebellis, nisi de alia causa de-
 lendi appareret, vt dicunt Gemina. & Cardi. in cano. que
 cunq; xxx. distict. sicut nouissimè euenit in loco Azilla-
 no Comitali. taceo, quia sub iudice lis est. Sed cū sint mul-
 ti nobiles in Francia regno, qui ex concessione principis,
 aut aliàs, vtuntur tribus liliis pro armis: est videndum, an
 Rex possit hoc concedere. Et videbatur dicendum quòd
 non, per ea quæ ponunt Ioannes Andr. & Innocent. in c.
 inquisitioni. de senten. excom. vbi dicunt nō esse obedi-
 dū Principi, quando sequitur turbatio reipublicæ: de quo
 per Feli. in c. que in ecclesiarū. col. xvii. de constitutioni-
 bus. Sed si Princeps concederet alteri portū suorum armo-
 rū, turbari posset status regni, quia talis reputareth Rex
 propter signū quod repræsentat signatum. l. decernimus.
 de aqueduc. lib. xi. cum similibus. Et possessio dignitatis
 probatur per insignia: secundum Bald. in l. si quam. C. de

Dignitatis
 possessio

seruituti. & aqua. Item videtur cōtra vniuersalem Regni *probatur*
 statum & eius decolorationem: glos. in verbo dispensare. *per insi-*
 in c. literas. de restitutio. spoliatorum. & in ca. proposuit. *guia.*
 de concessio. præben. & Innocen. in cap. innotuit. de ele-
 ctio. & Panor. in c. ad hoc. de rescrip. Facit glos. in ca. fina.
 in verbo ad nos. ix. quæstio. vltima, & glo. in ca. apostoli-
 ca. viii. quæstio. prima: quæ singulariter dicit Papam non
 posse sibi facere successorem, quia sic immutaret statum ec-
 clesiæ. Ideò dicebat Bald. in cap. cū caussam. de proba.
 quòd non licet Principi exuiscerare viscera Imperii: & ibi
 Barbatias dicens, quòd Rex non potest subuertere regni
 maiestatem, ne dicatur homicida suæ dignitatis Regalis.
 Faciunt dicta Oldradi consi. 231. Insuper arma ad hono-
 rem dignitatis regalis deputata, sunt tantum soli Principi
 ordinata. Rex enim super omnia præcellit. iii. Esdræ, c.
 iiii. Cū ergo non habeat parem, arma, quæ sunt signa su-
 perexcellentiæ, alteri concedere non debet: iuxta illud A-
 postoli, Gloriam meam alteri non dabo. Facit l. prima, cū
 tribus sequētibus, C. de vestibus Olobro. libr. xi. Faciunt
 etiam quæ amplissimè traduntur per Luc. de pen. in l. con-
 tra publicam. de re mili. vbi decidit, regem non posse con-
 cedere Regalia, & in hoc videtur residere Gulielmus de
 Monteferrato in tracta. de successio. Reg. in conclusio.
 secundi dubii. Sed rationes istæ sunt tantum persuasiuæ,
 quòd Rex Franciæ arma sua alteri cōcedere non debeat,
 ex quo fuerunt cælitus demissa Clodouæo in excellentiâ
 regalis dignitatis: quare nō videtur alteri licere ea porta-
 re, nisi sit capax illius, nempe de sanguine Regio, & talis
 qui ad dictam coronam per successiōne deuenire possit,
 quia quantumcūque esset remotus in gradu etiam mille-
 simo (aliis deficientibus) vt sunt illi de Borbonio, succede-
 ret in Regno Francorum: secundum Bal. in ca. primo. de
 feudo. Mar. & Iaso in lege fina. c. vnde legi. Ideo talibus
 non incongruenter conceduntur insignia Regia. Aliis ve-
 rò concedi non deberent per rationes præallegatas, quæ
 nō cōcludunt quòd Rex non possit, quia imò hoc potest
 per rationes sequentes. Primò, quia de Principis potestate
 disputare, sacrilegium est. l. ii. C. de crimi. sacrile. & cano.

Arma F.
 alteri quæ
 R. an por-
 tare liceat.

in capi. memoriam. decimanona distinctione. Quod enim vult fieri, habetur pro facto. l. apud eū. ff. de manumissionibus. & l. prima, ff. de constitu. Principum. Secundò, facit expressa decisio Andree de Ifernina in titu. quæ sint regalia. vbi tenet, quòd Rex potest iura regalia concedere, ergo & delationem armorum. Est tamen ad vnum singulariter aduertendum, quòd si Rex vendidit terram aliquam cum quibusdam iuribus regalibus expressis, adiecta clausula vniuersali, & quibuscunque aliis iuribus regalibus, non tamen veniunt iura regalia maiora expressis: secundum Ludo. ponta. in consi. cclxxi. incipiente vix tota. quia clausula generalis restringitur per specialitatem precedentem, l. fin. §. fina. ff. de vino, tri. & oleo lega. Latè per Iaso. in lege, si de certa. C. de trasac. Decur. cõsi. cclxxix. numero 12. & Cornæum Peru. in consi. ix. col. penulti. & si. libro primo. Tertiò facit, quia licet propriū sit regis leges condere in regno, lege. fina. C. de legi. tamen senatus & præfetti prætorio eius autoritate & concessione, legem faciunt, l. non ambigitur. ff. de legi. & l. secunda. C. de officio præfetti præto. orien. Et idem de parlamentis, quæ ad instar senatus, arresta quæ pro legibus habentur, faciunt: vt infra latius dicetur. Tertiò facit tex. cap. antiqua. de priuilegiis. vbi summus Pontifex cõcedit Legato, quòd vtatur insigniis Pontificalibus, scilicet veste rubea, parafreno, calcarib⁹, & freno deauratis. Hinc scribitur Effer sexto c. quòd Mardocheus ex regis Assueri præcepto, regium diadema super caput suum accepit. Quartò, facit dictum Bald. in cap. quanto. de iureiuran. vbi dicit, quòd nemo potest portare arma principis, nisi speciali priuilegio hoc possit. Quintò, probatur arguèdo de nominibus ad arma: secundum Barto. in tract. de insigniis & armis. Sed sic est, quòd quis potest nomē alterius portare ex ei⁹ concessione, l. hoc iure. §. fina. ff. de dona. l. sed sciendum in fine. ff. ad Trebellia. ergo & arma cum vtraq; sint ad recognoscendos homines adiuuenta, lege, ad recognoscendos. C. de ingenuis & manumissis, cum similibus. Sextò, facit quod dicit Hostiens. in summa de censi. quòd princeps cõcedere potest Comiti vel Duci facultatem mone-

Arma principis nemo portare potest nisi ex speciali priuilegio.

tæ fabricandæ, in qua sæpe reperiuntur arma principis, iuxta illud euangelii, cuius est imago hæc, &c. Ergo & arma concedere potest, quod est minus, lege, cui pacto. de feruis expor. & cap. cui licet. de regu. iur. in sexto. Finaliter facit communis obseruantia, quia vsque nunc communiter in Gallia obseruatum extitit, regem tales concessiones facere posse, sicut fecit Ludouicus vndecimus, qui Ludouicus suo tempore multis concessit, quòd deferrent lilia in armis: ab his enim quæ solita sunt fieri, bonum est argumētum, lege, q̄ si nolit. §. assidua. ff. de ædil. edict. De quo la- cessit ut li- tissimè per Iaso. in lege, certi conditio. §. si nummos. ff. si lilia deffer- certū pera. Barba. & Feli. in c. cùm Martinus Ferrariensis. rēt i armis de constitu. Imò illud quod est in obseruantia seu moribus vtentium, est tantæ efficaciz, quòd tollit legem seu statutum contrarium: secundum Ias, in lege, rem nō nonam. C. de iudi. Nec patitur Rex Christianis si. detrimētum honoris & gloriæ ex huiusmodi concessionibus arma trium liliorū deferendi: quia nihil minus à se abdicat, & sic nō priuatiuè cōcedit, sed accumulatiuè, sicut de aliis iuribus regalibus dicitur in dicta rubri. quæ sint regalia, Si enim Rex concederet arma sua sibi aut eius prædecessoribus cælitus demissa, alteri, ita quòd amplius illa deferre non posset, esset contra honorem regni & coronæ suæ, quare non valeret: capit. intellecto. de iureiuran. sicut enim Rex Franciæ non posset alienare vnā de ciuitatibus regni sui inuitis ciuibus: secundum Baldum in capi. in generali. si de feu. defunc. conten. fue. inter domi. & agna. vassal. Hostiensem in cap. dilecti filii. de maioritate & obedientia. & Ioannem Andrææ in nouella: quos sequitur Iason in §. itē seruiana. insti. de actioni. Ideo à fortiori, nec arma Regni inuitis principibus alienare poterit, maximè in præiudicium successoris in regno: secundum Bal. in titu. de pace constantiæ, in vsibus feudorum. & eūdem in lege, digna vox. C. de legi. & Alexā. in additionibus ad Barto. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. Quiquidē successor tales cōcessiones reuocare potest, maximè factas subditis: secundum Felinum & alios Doct. in cap. nouit. de iudi.

R. F. alienare unā ciuitatē sui regni inuitis ciuibus an possit.

RESTAT ex præmissis, insignia Christianissi Regis Francorū fuisse à Deo trāsmissa, in quo Franci coæquātur Romanis. Eertur enim regnāte Numa Pompilio, scutum de cælo missum in pestilentiaē remedium, de quo Ouidius libro iiii. Fastorum,

Ecce leui scutum uersatum leniter aura.

Decidit, à populo clamor ad astra uenit.

De quo Aruspices ibi futurum imperium, vbi scutum illud seruaretur, responderunt. Ob quod, vt tutius seruaretur, duodena alia similia facta fuerūt, & in templo Martis reposita, quæ à sacerdotibus per vrbē cum saltu atq; carminibus portabantur: vnde Ouidius,

Iam dederat Saliis à saltu nomina dicta,

Armæque & ad certos uerba canenda modos.

Fræc. Re. vexillū militare à deo trāsmissum fuit.

Habent insuper Fræcorum Reges aliud munus diuinum ultra arma prædicta, hoc est, militare à Deo per Angelum suum Francorum Regibus trāsmissum: de quo Guagu. vbi suprā dicit, Traditum quoque est, pannum sericeum rubeum instar signi militaris quadratū, miro fulgore splēdens, diuinitus esse exceptum, quo in expeditionibus cōtra fidei Christianæ hostes pro signo Franci Reges vterentur, huicque vexillo nomen auriflammam hæctenus permāsisse, diūque à Dionysianis cœnobitis seruātū esse &c.

Quid i vexillo siue auriflamma scriptū erat.

Erat enim scriptum in dicto vexillo siue auriflamma, In hoc signo vinces: vbi erat signum crucis, quod quidem dicunt Constātinum vidisse in somniis, sed verius est quòd aurea flamma Fræcorum Regibus cœlitus demissa fuerit, prout sentire videtur Lucas de penna. in rub. C. de præpositis laborum. lib. xii. In cuius vexilli laudem, dicit Bal. in consi. 217. Supra vexilla Francorum Regis, nemo præsumat honorem. Et nimirum si à cœlo descendit in Francos hoc vexillum, cū olim Troiani de quorum sanguine & genere descendunt, palladium habuerint, quod de cœlo in summā arcem Troiæ cecidit tempore Iulii Regis Troianorum, qui fuit quartus à Dardano: de quo Apollo consultus quandiu Troia haberet palladium, tandiu eius staret imperium, respondit: secundum Ouidium, libro sexto, de fastis: & Vergil. libro secundo Aeneid. ibi,

Palladium castis summae custodibus arcis,

Corripuere sacram effigiem &c.

Et Augu. de ciuitate Dei. li. i. c. ii. Ultra illa duo arma scilicet & vexillum, habent Francorū reges munus aliud, hoc est, sanctā ampullā, siue phialā, in qua est odoratissimus liquor, quo vnguuntur & sacrantur Francorū Reges, in brachio scilicet vel humeris: capitu. primo, de sac. vntio. Iuxta illud Esaiæ nono, Factus est principatus super humerum eius. De qua Guagui. libro primo, sic dicit, Crotildis credenti Clodouæo gratulata, Remigium Pontificem introducit, quem ad se admissum, Rex diligenter audit de fide Christi & religione differentem. Abluendo Regi dies indicitur, & cum ingenti ornato lauacro, sacrosanctum oleum, quo liniri ritu Christiano qui abluuntur, solent, siue ministrorum incuria, siue hoc agente Deo, oblatum non esset: Ecce de superis delapsa columba, phialam odoratissimi liquoris oppletam, ad manus Remigii detulit: hinc dictum est, spiritus Dei ministerio id perpetratum esse: Eo liquore hic Clodouæus primus, posteri deinceps Francorum Reges hactenus regnū administraturi sacrantur &c. Vnde, in baptismo Clodouæi, sicut in baptismo Christi columba apparuit, quæ sacrum oleum obtulit, quo reges vnguuntur in virtute spiritus sancti, iux. illud Esa. & euāgelii, Spiritus domini super me, eò quòd vnxit me. Quæ quidē ampulla adhuc est in monasterio sancti Remigii in ciuitate Remensi, in qua apparet oleū eo solū tempore, quo sunt coronandi reges Franciæ, & non alio tempore: vt est notoriū in tota Francia, in quo consistit ius præcipuum & singulare ipsius regis, quia licet sint alii reges, scilicet Hierosolymitanus, Anglorum & Siculorum qui vnguuntur, tamen non oleo diuinitus & miraculosè transmissio, sicut Rex christianiss. de quo per Alua. in capitulo primo, quis dicatur Dux, Marchio, vel Comes, columna decima. & Alberi. de Roia. in rubri. ff. de sta. hominum. Goffre. & Hostien. in rubri. de sacra vntio. & Archidia. in capitu. quoniam. decima distinctio. De hac sanctissima ampulla quam colūba rostro suo de cælo attulit, testatur Guido Papæ in decisio. suis parlamenti Dalphina. quæstion. cxiii. incipiente, in

Franc. Reges sanctā ampullam obtinent quam cœlitus colūba delapsa ad manus diui Remigii detulit.

Solus Rex Franc. oleo cœlitè transmissio ungitur.

hac ciuitate, & Henric. Ferran. in additio. ad Albericum, in suo dictionario, in verbo Rex. quæ pro nunc ad huius secundi iuris regii comprobationem fortè sufficient, concludendo cum Psalmista, Psal. 44. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus oleo latitiæ præ participibus tuis.

Admirabile est nomen tuum,
in vniuersa terra.

Psalm. viii.

Tertium Ius.

Fræcorum
Rex super
alios reges
excellentis-
simo Chri-
stianissimi
nomine de-
coretur.

ERTIVM Ius altum & præcipuum illustriſſimi Francorum Regis est, vt Christianiſſimi, nomine excellentiſſimo decoretur, vt in extraua. prodiés. Io. xxii. & gl. in verbo libertatis. in proce. pragma. sanc. ibi, cùm Rex Franciæ ſit pugil Eccleſiæ, & inter omnes Christianos Chriſtianiſſ. & c. Quod parũ non eſt, quia ſcriptum eſt per ſapientem: Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ multæ. l. facta. §. ſi in dāna. ff. ad Treb. de quo per Io. Fab. in §. ex diuerſo. de rerum diui. & Ioan. And. in c. cùm ſecundum Apoſtolum. de præben. & in ca. primo, de depo. vbi refert vxorem ſuam ſæpius dixiſſe, quòd ſi pulchra nomina venderentur, eſſent caro pretio emenda. Notatur latius per Sali. Iaſo. & doct. in lege prima. C. de ſumma trini. & fide cath. & in rub. ff. ſoluto matrimo. quod oſtendit Scipio Africanus, referente Valerio, libro tertio, titul. de fidu. ſui. capitulo cccx. quòd cùm fratrem ſuum defenderet, dixit, ſi Africam totam poteſtati veſtrę ſubiecerim, nihil ex ea quod meum diceretur, præter nomen retuli. Et idem de Pau. Aemilio, & Scipione Aemiliano habetur apud eundem Valerium, libr. quarto, titul. de abſtinentia. Vnde, etſi de regibus fiat aliquando mentio in iure, vt de rege Angliæ, in capitul. nouit. de iudiciis. de rege Hungariæ, in capitul. non eſt. & capitul. li-

cet. de vo. & vo. redempt. de Rege Gotorum, in centesimo consilio. xvii. distinct. de rege Scithiæ, in capit. Charissimus. de conuersione coniugatorum. de rege Nauaræ, in capitul. nostram. de iureiur. de rege Apuliæ & Sicilia, in capit. veritatis. illo & eodem titu. de rege Castellæ, siue Hispaniæ, in capitu. quanto. de iureiuran. & de rege Britannæ, in capit. non est. de spon. tamen non tam excellentibus nominibus seu epithetis decorantur, quàm Francorù Rex Christianissimus cognominatus: vt in dicta extrauagan. prædiens: hinc est, quod Papa Sixtus Regem Franciæ Christianissimum & validissimum ecclesiæ filium declarauit: secundum Vincen. Sig. in tract. de fact. princ. cap. secundo regali. & cap. tertio. circa principium. vbi dicit, quòd Rex franciæ potest exigere à Romano Põ *Rex Frac.* tifice, vt fidem suam ponat in scriptis, per textum in capi. *potest existagendum. xxv. quæst. prima. Quare dicit Nicolaus Boegero à Ro* rii, in addition. ad Ioan. Monta. in tracta. de authorita. *ma. Ponticri magni consilii. post Guaguinum in cronica Caroli ma* fice. *etc.* gni, quòd nihil mirum inuidis & detractoribus videri debet, si Reges Franciæ propter sua bene merita Christianissimi appellati sint, operante gratia Dei propter feruorem deuotionis, famæ claritatem, & fidei catholicæ sinceritatem, quæ qualiter in Regibus Franciæ viguit, patet ex historiis dictorum regum, quibus etiam ostenditur non esse verum id quod scribit Aegidius de bello merid. in consil. xxiii. quòd Prælati Franciæ regem ad communionem in paragium admiserunt, qui iura societatis leoninæ in totum vsurpauit. Nam Clodouæus de hæretico Gotto sumpsit vltionem: Clotarius secūdus strēnuus pietatem colebat, & religionem venerabatur: Dagobertus ob diuini Dionysii venerationem, immensas auri & gemmarum diuitias Deo & Zenobio obtulit, cuius filius Sigibertus, cum baptizaretur à sancto Amando Traiecten. Episcopo, respondit, Amen: infans adhuc quadraginta dierum, vt legitur in fasciculo temporum, folio lviii. & apud Guaguinum libro tertio. capit. tertio. Pipinus Stephano Pontifici contra Astulphum Romanorum Regem succursum præstitit, Bononiam & Romandiolum donauit:

secundum Speculatorem in titulo, de rescriptis .§. nono, versicul. item quia. cui Pipino & eius posteritati summus Pontifex priuilegium cum benedictione concessit: vt qui remeritate aliqua contra Francos bella moueret, communiōne Christiana esset interdictus: secundum eundē Guaguinum, lib. iiii. cap. iiii. hic Astulphus tandem fulgure percussus, obiit. Quam historiam præuidit Euāgelista Apoc. xiiii. c. ibi, Et vidi, & ecce nubem candidam: per quam, secundum Nicol. de Lira, intelligitur regnum Franciæ moribus & fide præ cæteris candidatum: & super nubem sedentem, scilicet Pipinum Franciæ regem habentem in capite coronam auream, prout habent reges Fraciæ: de qua in secundo iure fit mentio. Et in manu sua, id est potestate, falcem acutam, nempe id est exercitum bellicosum. Et alius Angelus: scilicet Papa Stephanus, exiuit de templo, scilicet Romanæ ecclesiæ, clamans ad sedentem super nubem, scilicet Pipinum regem, Mitte falcem tuam contra Astulphum tyrannizantem &c. vt latius per dictū de Lira ibi. Iste idem Pipinus Christianissimus, pro sancto sacerdotio sustinendo, bellum contra Gayfirum Ducem Aquitaniæ beneficiorum prouentus sibi vsurpantem, mouit contra du- & prosequutus est: secundum eundem Guaguinū vbi succē Aquitaniæ mouit. præ. Carolus Magnus (propter magnitudinem operum & virtutum) dictus, Adrianum primum & Leonem tertium summos Pontifices à sede apostolica per Desiderium Regem Longobardorum expulsos, restituit, & ab omni molestia liberauit: capit. Adrianus, & Canon. in synodo, lxiii. distinct. quare, vt imperium de Græcis ad Francos transferretur, primus promeruit, & deinde ad Germanos, vbi adhuc est: secundum glo. in capitulo. ego Ludouicus, lxiii. distinct. & in capi. venerabilem, de electio. Ecclesias & monasteria ferè innumerabilia construxit & fundauit, cultumq; quoad potuit auxit, & triennio, priusquam moreretur, testamentum condidit, in quo prætulit Ecclesias liberis suis, quia duas partes eius pretiosæ supellectilis prælatis ecclesiarum, & tertiam partem liberis & familiæ reliquit: vt adhuc oculariter videntur plura aurea & pretiosa iocalia in diuersis Ecclesiis, maxime in deuoto monasterio crasse

Crassè per eum in diœces. Carcaffonè. fundato, & amplif-
 simis redditibus & dominationibus dotato: in quo stât, in
 libro antiquo & intra Chorum, gesta prædicti Caroli ma-
 gni mirabilia: Legitur enim solem tribus diebus stetisse in
 eodem loco, vt infideles vinceret. Ob quæ, est descriptus
 in cathalogo sanctorum, seu inter sanctos connumeratus:
 quem idem Ioannes euangelista præuidit in Apoca. eodè
 cap. xiiii. ibi, Et alius angelus, scilicet Carolus magnus: se-
 cundum Nico. de Lira ibi, de quo Guagui. libro iiii. capi.
 i. recepta (inquit) vtraque prouincia Aquitaniæ & Vasco-
 niæ, Carolus cùm in Frâciam venisset, &c. Cuius magni-
 tudo & statura describitur per Vincentium, in suo Specu-
 lo histo. libro xv. cap. primo. Et de seruitiis per eum eccle-
 siæ impensis, latè per Benedict. in repe. cap. Rainutius, in
 verbo & vxorum, in secunda decisione. De cuius prudentia
 in iudicando, refert factum memorabile Andræ. de
 Iser. in cap. primo, §. publici latrones. de pac. tenen. & Pa-
 ris de put. in tracta. sindica. & Hippo. de Mag. in l. prima,
 in princip. ff. de quæstio. & in l. inauditum. ff. ad legem
 Corn. de fica. Qualiter autem Machometum falsum pro-
 phetam, orbis deceptorem, Antichristi præcursores, &
 cultores eius exterminauit, aut coercuit: habetur in dicto
 fasciculo temporum, folio lviii. vers. Machometus, de quo
 plura scripsit Zabarella, in clement. i. de Iude. & Sarrace.
 Ludouicus cognomento Pius, Lotharium filium suum ec-
 clesiarum libertatem & prouentus violentem, ad restitu-
 tionem coegit, & Papæ authoritatem ac iurisdictione ser-
 uare iuramento astrinxit: qui, per dies quadraginta, nul-
 lum, præter corpus & sanguinem Domini, alimentum ac-
 cepit: Ludouicus Iunior dictus, signo crucis assumpto,
 Turcas inuasit & superauit: Ludouicus, sanctus, vt conti-
 nua eius miracula proclamant & vita sanctissima, dictus
 est. Philippus septimus dictus Valefius, ecclesiæ libertatum
 protector, non modo, non auferre ecclesiis sua iura, sed ea
 ampliare in animo habuit. Ioannes, Urbano Papæ filiali re-
 uerentia se optulit, & eundem cruce signauit. Ludouicus
 xi. ex summa ad virginem Mariam deuotione, cõsuetudi-
 nem, campanam hora meridiana pulsandi, teste Guagui.

*Caroli ma-
gri mirabi-
lia.*

*Carol^o ma-
gnus inter
sanctos cõ-
numeratus
est.*

*Ludouicus
Iunior di-
ctus Tur-
cas uicit.*

*Philippus
7. dict^o Va-
lesius eccle-
siæ liberta-
tũ p̄ector
fuit.*

Vnde con-

suetudo cã introduxit, quã populus genu flexo, salutationẽ Angelicã
panã pul- Mariã exhibet reuerenter. Robertus Rex composuit se-
meridiana. quentia Sancti spiritus &c. & Responsorium, O Iuda &

Hierusalem &c. vt in fasciculo temporum, fol. lxxi. Carolus viii. Alexandrum pontificem Romã visitauit, & ei in missarum solenniis personaliter seruiuit. Ludouicus xii. Bononiam à Bentiuoglio, & Romandiolã à Venetis prædonibus occupatas, Iulio ii. restituit. Frãcisus primus nũc regnãs, Clemẽtem à sua sede reiectũ reintegrauit, quẽ Carolus Borbonius in vrbe obsederat, anno 1527. die 6. Maii: in qua obsidiõẽ, Carolus interfectus est diuina fortẽ dispo- nẽte iustitia: & alii plures reges, multa pro ecclesia Dei & eius ministris tutãdis fecerũt, vt patet per discursum cronicarũ prædictarũ: ob quod, tres habet domus Frãciẽ reges

Franciscus primus, pö sanctos in sanctorum cathalogo descriptos, Dagobertum,
tificem Cle Carolum Magnum, & Ludouicum Deo adstãtes, & con-
mentem, in tinuẽ pro pace & salute reipublicã regni orantes. Quod
sedem re- nullus principum huius seculi de se dicere potest. Con-
stituit. stat ergo, nullus gentis labore per orbem terrarũ Dei ministris fuisse subuentum: n. hilque antiquius ab initio Reges Francorum duxisse, quã Christi fidem dilatare, & Christianorũ ampliare terminos: Dicit enim Platina cùm de Ioã. xxi. meminit, quod quorundam abbatum sanctitate & vita, monastica religio præcipuẽ in Gallia floruit. Fertur etiam Gallos tempore Siluestri Papã, nuntios ad Benedictum misisse, vt aliquos de suis discipulis in Galliam mitteret: quare Maurum sanctitate vitã & morum præditum misit, qui Gallis rationem bene viuendi & Deo religiosissimẽ seruandi dedit. Quare, plura illius ordinis fuerunt in Francia monasteria constructa. Vnde, secundũ Titum Liuium, nutrix religionis dicta est Frãcia. Quis enim

Religionis nutrix dicta est Frãcia. Aquitanos & Normanos Christianos prosequentes domuit, nisi Franci? Quis Bohemos ac Polones coercuit, nisi Franci? Quis Græcos ex Apullia & Campania expulit, nisi Franci? Quis Anthiocheniam Ptolomaydem, Hierosolimã ex Barbaricã Gentis ditone extrahere aliquando præsumpsit, nisi Franci? Qui ad Eufratem & Tigrim signum crucis portare, & ædißlam Mesopotamiã vrbe insignem

Christiano nomini restituere ausi sunt, nisi Frāci? Qui Albigenses hæreticos ab Auinione expulerunt, nisi (duce Ludoui. vii.) Franci? Quis Arrianos à linguæ Occitane patria & aliis regni partibus fugauit, nisi Franci, duce Comite Montis fortis, & Guidone de Leuis eius Marefcallo: à quo successores & insignis domus Myrapiffen. hæredes Marefcalli fidei nomen & titulum decorum acceperunt, si antiquis credamus scripturis? vnde habetur Psal. 134. Domus Leui benedic. dño. &c. Non omitam quomodo Afiā Duce Gotifredo, Franci peruenerunt, & Sarracenos apud Damascum expugnauerunt, apud Antiochiam Persas & Turcas contriuerūt, Mesopotomiā omnem recuperarūt, ac Sarracenis in Siria profligatis, Marrha atq; Barrha populosissimis urbibus expugnatis, sanctam ciuitatem vniuersamque Palæstimam, Henrico iii. imperante ab infidelium seruitute liberarunt, & possederunt: secundū Philel. *samq; palæ* lib. viii. vnde de hoc regno vaticinatum fuit Esaia v. *stinā ab is* *neā facta est dilecto meo in cornu filio olei: Et sepiuit eā, deliū seruū* & lapides elegit ex ea, &c. Per quā intelligitur regnū Frā- *tute libera* *ciā: secundū de Lira ibi, & Ioannē de terra rub. in princi. runt.* tractatus, in tit. Vineæ ecclesiæ. & potest etiam dici ciuitas quā præuidit Iō. in apoc. xxi. c. vbi dicit, Et vidi sanctā ciuitatem nouā descendentem de cælo, à Deo paratā, sicut sponsam ornatā viro suo &c. Et quāuis frequentibus causis & rationibus præmissis, Rex Francorū Christianiss. cognominetur, aliis tamen decoratur nominibus: agnominatur enim, quasi quidā corporalis Deus in regno suo: per Rex Fran Bal. de phi. feu. alie. per Fed. & Dei minister delegatus & *ciā aliis no* vicarius: vt pximo iure sequenti dicitur: vocatur etiā glo- *minib^o seu* riosissimus, c. hoc quippe. iii. q. vi. & excellentissimus, c. ex- *excellētis* *cellētissimus. xi. q. viii. Magnificus, secundū Lucā de Pen. simis epi-* in l. ii. de peti. bon. subla. lib. x. & Illustris, c. nouit. de iud. *thesis uo-* vbi Papa loquitur tanquam pater spiritualis correctiuē. c. *catyr quā* quā graui. de crimine fal. Ideo non vocat eum superil- *Christia-* *lustrem, aut illustrissimum, prout meretur: quia quamuis* *nissimus.* secundum communem opinionem, Papa & Imperator sint superillustres, & reges & cardinales illustres, tantūm secundum Bartol. Bald. & Roma. in lege ii. ff. de orig. iu.

Angē. in proce. institut. §. Cúmque, & in autent. vt ab illis
 striff. & qui super eam dignitatem sunt. collatio. v. de quo
 plenissimè per Iaso. & alios, in lege prima, ff. de offic. eius
 cui est mandata iurisditio. tamen hoc cessat in dicto Rege
 Franciæ, qui est Imperator & Monarcha in suo regno, ne-
 minem in temporalibus in superiorem recognoscens: ca-
 pitu. per venera. qui filii sint legi. vt amplè dicetur & cla-
 rissimè probabitur in sexto iure. Meritò, illustrissimus aut
 superillustris tanquam Imperator dicendus est: capitulo so-
 lite. de maiori. & obediē. in suprascriptione, secundū Pur-
 puratum in lege prima, de offic. eius cui est manda. iur. ha-
 bet enim in regno suo duodecim Archiepiscopatus: secū-
 dum Bald. in lege prima, ff. de offic. præfec. præto. scilicet
 Remen. Senonen. Rothomagen. Turonen. Bituricē. Lin-
 gonen. Narbonen. Tholosan. Auxitan. Burdegalen. Bi-
 suntin. & Viennen. Et cōprehensis Episcopatibus eis sub-
 ditis, sunt centum & quatuor ciuitates in regno Franciæ
 episcopales aut metropolitanæ, secundum Albe. de Rosa.
 in rubri. ff. de stat. homin. Sunt tamè vltra prædictas, quin-
 que sedes Archiepiscopales in prouincia prouinciæ, scili-
 cet Ebrodunen. Aquenen. Arelatenen. Auinionen. Vien-
 nen. quæ vltima inter alias est connumerata: vt latius de-
 scripsit Nicolaus Boe. in additio. ad tract. Ioannes Mon-
 tanhe de author. & excellen. sacri mag. confi. circa finem.
 vbi allegat librum qui prouincialis ecclesiæ Romanæ in-
 titulatur. Habet pariter ecclesias collegiatis conuentua-
 les, abbatiales, parochiales: monachorum & mendican-
 tium conuentus ferè infinitos: vt facilè in hoc alios prin-
 cipes huius seculi excedat, meritò ergo Christianissi. co-
 gnominatur.

HINC est, quòd Iudæos aut Sarracenos non permit

Quare R. tit habitare in regno, minúsque bona acquirere: quia facti
F. nō pmit sunt serui per Christi mortem. cap. si Iudæos. & cap. con-
tit Iudæos *fuluit. de Iude. Si ergo Rex Christianissimus eorum do-*
aut Sarra- *minus potest illos vendere, multò magis potest eos expel-*
cenos habi *lere: lege prima & secunda, C. si seruus export. venie. Ita*
tare in suo *voluit Archi. in capitu. qui sincera. xlv. distinctione. & in*
regno. *capitul. fraternitatem. liiii. distinct. vbi dicit, quòd Iudæi*

retinent bona, vt peculium. Facit text. in capit. sicut. de Iude. à contrario sensu, quæ argumentatio est valida in iure: vt latè per docto. in lege prima, ff. de offi. eius cui est manda. iurisd. Et nimirum, si expellantur à regno & prouinciis regi subditis, attèta nequitia eorum, quia quotidie moluntur opprobria facere Christianis in contemptum fidei, vt pueros Christianorum rapere, & eos crucifigere: sicut aliàs visum fuit, secundum Corse. in tract. de potest. & excel. Reg. quæst. lxxxiiii. circa finem. Quo casu, quando imminet periculum scandali, omnes doct. in cap. quod super. de voto. conueniunt & dicunt eos esse omnino expellendos, prout fecit Philip. ii. Francorum Rex (*dictè le Conquerant, autrement le Courageux*) teste Vincentio, libro xxix. capit. xxv. & Guagui. libro sexto, capitulo quarto. De quo latè per doctor. in dicto capit. quod super. & Oldra. in consil. xxxvii. quamuis in Delphinatu habeant Iudæi priuilegium, vt possint acquirere immobilia à quodam Delphino Viennen. concessum: secundum Guido. Pap. in suis deci. quæsti. cccxcv. quod hodie indubitanter cessat: & meritò, quia Iudæo non est seruanda æquitas, sed rigor, glo. in capit. secundo, in glo. fina. de Iude. quam ad plures decisiones notat Iaso. in lege quòd si Ephesi. §. primo, ff. de eo quod certo loco. nisi efficeretur Christianus: quia baptismus est tantæ efficacix, quòd non solùm liberat à pœna spirituali, verùm etiam ab omni pœna corporali. gloss. in cap. sine pœnitentia. de conse. distinct. iiii. & in capitul. quod autem. xxii. quæstio. prima, & quadragesimanona distinctione, in princip. Ita tenet Calde. Anto. Imol. & Felinus in capitul. de his. de accusa. & Archi. in summ. l. dist. & communiter sacri Theologi, videlicet sanctus Thomas in iiii. dist. iiii. quæsti. ii. arti. i. & in tertia parte suæ summæ, q. lxxviii. arti. v. & q. lxxix. arti. ii. Sanctus Bonauentura, in iiii. dist. iiii. arti. Richardus in iiii. dist. iiii. arti. ii. Alexan. des Ales. q. xx. numero 2. artic. i. & Archiep. Flo. in ii. parte suæ summæ, sub rubri. de baptismo. de quo per Philip. Dec. in consil. cxxx. incipiente, Ex facto proponitur &c. Ideo, si Iudæus commiserit aliquod delictum exigens pœnam corporalem etiam mortis, cautela

est, quòd transeat ad religionem Christianam, & liberabitur. Ita fuit obtentum Paduæ in caussa cuiusdam Iudæi; qui commiserat vnum enorme furtum: secundum Doctores præallegatos.

HINC est secundò, quòd vsurarios punit, & officia-
Iubet Rex riis omnibus iniunxit sub certis pœnis, quòd diligèter de
Fr. ut usu- vsurariis manifestis inquirant, contra eos procedendo iur-
rarii puni- xta iuris determinationem, vt patet ex ordinatione Lu-
antur. douici xii. & aliorum regum cõtra dictos vsurarios ædita, incipiente, *Item pour obuier à ce que aucunes usures ne se commettent en nostre royaume &c.* In vim cuius ordinationis regie, Iudices seculares regii indistinctè cognitionem de vsuris capiunt: licet sit crimem merè ecclesiasticum, glos. & doctores in capit. cum sit generale. de fo. compe. in cap. i. de offi. ordi. & xi. q. i. in summa in cap. ex literis. in glo. fi. de iureiuran. & notat. in de. dispendiosam. de iudi. tradit Lopus alleg. x. lvi. & lxx. incip. Sæpe vidi dubitari. Colde. in consi. iii. in fi. de foro compe. Bal. in lege prima. in fin. C. de vsu. in lege in contractibus. §. in omni. C. de non nume. pecu. Bar. Bal. & docto. in lege quoties. C. de iudi. Panor. & doct. in rub. de vsu. maximè quãdo nõ est quæstio super facto, sed super iure, an sit vsura vel non: quo casu, omnes concludunt ad iudicem ecclesiasticum hoc pertinere: secundum Barto. & Alexand. in lege, titia. ff. soluto matrimo. & in lege ii. vbi Ias. ff. de iuris. omn. iud. & eundem Alexand. in consi. ix. lib. iiii. Et ideo videbatur, quòd Rex Christianissimus non posset de illis vsurariis vel vsuris aliquid statuere vel ordinare, quia à pari procedunt potestas cognoscendi, iudicandi, & statuendi. Ita Fede. concludit in consi. xcvi. & sequitur Pau. de Cast. in cõsi. lxxi. incip. visis & ponderatis. columna prima. Facit quod notat Dominicus in consi. lxxii. incipiè. quia super. colum. i. in fi. Sed impugnatio hæc cessat propter verbum, manifestes, in dicta ordinatione positum, quasi tunc non sit quæstio super iure, sed super facto, an fuerint per aliquem commissæ: quo casu, ad secularem potest punitio pertinere: secundum doct. præalle. Et dicitur manifestus, qui est notorius notorietate iuris, quia conuictus, confessus, vel cõ-

demnatus effiet: aut notorietate facti, quia tenet altare paratum omnibus capere volentibus sub vsuris: secundum Panor. in cap. quia in omnibus. in fin. de vsu. Præterea cõtradiçtam ordinationem obstat dictum Bal. & Sali. in lege improbum. C. ex quibus cau. in fa. irro. vbi concludunt, quod vsurarii non veniunt aliqua pœna vltra vsurarum restitutionem puniendi, quia lege cautum non reperitur. ca. illa. ne fede vacan. c. his qui. de sent. excom. in vi. & l. dissentientis. C. de repud. Sed quicquid dicant, in cõtrarium est veritas, quia vsurarius cõmittit dolum in exigendo vsuras contra iuris prohibitionem: ideo, tenetur crimine stellionatus, secundum Ia. But. in dicta l. improbũ. quem sequitur Ioan. Bapti. Caccialupus, in repet. l. i. C. de sum. tri. & fide cathol. in decima char. Cornæus in consil. xix. incipi. videtur prima frõte. lib. iii. & Sig. de Home. in cõsi. cclix. inci. in quæstione. in princ. vbi dicunt, q̃ pro crimine vsurarum agi potest criminaliter, & extraordinariè puniri: & hoc videtur sentire Archi. Io. And. & Domini. in c. i. de vsu. in princ. dum concludunt, q̃ pro tali crimine punitus in foro ecclesiast. puniri potest in foro seculari in odium criminis, quod potest dici peccatũ contra naturã: cum pecunia naturaliter non germinet pecuniam, sicut vsurarii faciunt germinare, secundum Pan. in rub. circa finem. de vsu. Facit, quia pro quolibet delicto etiam priuato, ratione interesse reipu. ad pœnam extraordinariã proceditur. l. fi. ff. de fur. & l. fi. ff. de extraor. crimi. facit l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publica. ibi, dum dicitur q̃ vigor publicæ disciplinæ ita postulat. Nec est verum quod dicunt iure cautum non esse, vsurarios vltra vsurarum restitutionem puniendos aliqua pœna, per textũ, quia in omnibus. alleg. & in capi. quanq̃ de vsu. in vi. & notata per modernos in dicta l. i. de summa trin. & fide catho. nimirum ergo, si per ordinationes regias fuit contra eos prouisum.

HINC est etiam, quod Reges Francorum tanquam Christianissimi plures cõtra blasphematores & maledicos ediderunt ll. sanctissimas, varias pœnas corporales & pecuniarias in eos indicendo. Teste enim Guaguino libr. vi. Philippus ii. vocatus Augustus adhuc adolescens, memoravit leges.

quàm impiè plerique per Franciam deierarent, & execrabili blasphemia Deū prouocarēt: legem tulit, quòd si quis eius impietatis reus compertus esset, in fluuium seu paludē (citra mortem) demitteretur: quod Tholosæ adhuc seruatur, vbi ter in Garonę flumen proiiciuntur blasphematōres: secundum Guliel. Bene. in repe. c. Rainutius. in verbo, duas habens filias. num. 95. de test. Sed Philippus vi. & Carol. vi. Reges, tales blasphemos esse pillorifandos per vnum mensem statuerunt, ita quòd ab hora prima, vsq; ad horam nonā, cuiuslibet permissum esset, sputum, lutū & immunditias in faciem eorum proiicere, citra lapidem vel aliud valde lædens. Vbi etiam per ordinationem Ludouici xii. Anno Millesimo quingentesimo decimo, & die nono Martii cōditam, tenentur ac coguntur rei, omnes iniurias & opprobria quæ quisque in eorum contumeliam proferre voluerit, pati, cum multa in tres partes diuidenda: vt habetur in tractatu ordi. reg. tit. de malefi. & blasphe. Sed de iure communi, pro tali crimine atrocior est pœna, cū sit capitalis. §. i. in auten. vt non luxur. homines contra naturam. quòd est verum in assueto, aliàs autem, arbitrio iudicis venit puniendus, & fortè ad cathenam seu collarium ligandus: secundum Cy. Bald. Sali. & Docto. in l. ii. C. de rebus cre. Latè per Ang. Are. & Ias. in §. itē si quis postulante. colum. xix. insti. de actio. & canonistas in cap. ii. de maledi. Quæstio est nunc videre, an per illam pœnam per regias ordinationes statutam, sit hæc capitalis sublata. Aliq dicunt q̄ non, ex quo expressum nō est statuto vel constituto. arg. l. quoties. ff. de actio. & obli. & in l. qui sepulchra. C. de sepul. viola. cum multis similibus alle. per Cepol. in confi. xiiii. col. ii. & Nico. Boe. in commen. consu. bitu. tit. de iuris. om. iudi. §. xvi. in glo. i. in fi. ita tenēt Bart. in lege senatus. in princip. ff. de accu. Sali. latè in lege, qui de crimine. versi. oppono tertio. C. de accu. per tex. in lege, in eū. C. de furtis. In contrarium tamen sunt plures auctoritates & doctrinæ, quòd imò per hanc nouam pœnam sublata sit, aut saltem cesset pœna capitalis à iure communi introducta: per le. qui cum vno. §. qui post. ff. de re milit. Sic tenent Hubertus de Bobio relatus per Ioan. Andr. in

addi. Spe. in titu. de pœn. teme. litig. & Per. de Ancha. in cap. Canonum statuta. de consti. versi. quero etiam vtrum statuta. vbi dicunt ita fuisse iudicatum Ianuæ. Idem tenet Bal. in lege fi. C. de ædifi. pri. & in lege data opera. C. qui accu. non pos. & in lege non est nouum. ff. de legi. in quibus locis dicit, quod fatuus esset Iudex, qui pœnam iuris communis imponeret, cū iurauerit seruare statuta. Quod iuramentum, obligat in forma specifica, & ad vnguem est seruandum, per illam gloss. singu. licet vulgatam in lege, si pecuniam. ff. de condi. ob cau. idem Bal. in lege ii. de rebus cre. in fi. vbi dicit, quod quando per statutū minuitur pœna, videtur esse recessum ab alia pœna capitali. Idem vult Guid. Pa. in quæstio. ccvi. in addi. signata per Boe. & Albe. de Ro. in prima parte statutorum, quæstio. viii. vbi, post allegationes multas pro & cōtra per cum diffusè deductas: concludit, quod totus mundus obseruat, quod per pœnam statuti, derogatum esset pœnæ iuris communis. Hâc partem tenet August. de Ari. in addi. ad Ange. in tracta. maleficiorū. super verb. & sibi caput à spatulis amputet. nume. 9. De quo latè per Io. And. Domi. & Pe. de Ancha. in capi. scelicis. de pœ. libro vi. Nico. Boe. in addi. ad Dy. in regu. generi. de reg. iur. libro sexto. & aliquid per Philip. Deci. in consi. cx. in practica. Ergo non esset discedendum à pœna ordinationum regiarū, quas Iudices seruare iurauerunt, sicut de statutis dicit Bald. vbi supra, nisi ex causa, puta si enormis esset blasphemia, per Bal. in l. quicumque. de ser. fugit. & in lege, & si sauerior. C. de his qui notā. infra. per nota. in lege, quid ergo. §. qui pœna grauior. ff. illo eodem tit. & in capi. i. de consti. Ideo, hoc anno Millesimo quingentesimo trigesimo quinto, fuerunt per arrestum parlamenti Tholosæ combusti duo ribaldi, vnus Tholosæ & alter Carcassonæ, post abscussionem & combustionem linguæ, pro eo quod in carcere tedio vel ira affecti, eorum linguam maledicam contra deum & beatam virginem turpissimè laxare præsumperant, nefandissima verba proferendo. Et merito sic puniti fuerunt, quia tales enormes blasphemix sapiebant heresim, sicut dicit Bal. in lege accusationē. C. qui accu. non pos. de iurante per me-

M
2. I

bra verecunda Christi, quod est species heresis. De his enim scriptum est Daniel. iii. Quicunque dixerint blasphemiam in Deū Sydrach, Misach, & Abdenago, in interitū erunt, & domus eorum in dispersione. cap. quando vult. vicesimaquarta quæstio. quarta.

R. F. tan- HINC est etiam, quod Rex Franciæ tanquam Christi-
 quã Chri- stianissimus iustitiam virtutum reginam teste Aristo. in
 stianissim^o v. Aethic. adeo colit & cunctis ministrat, vt fulgeat in or-
 bertutu^{re} be terrarum sicut Sol. iuxta illud Malachiæ iii. Vobis te-
 ginã iusti- nentibus nomen meum oritur Sol iustitiæ, vt in tantum
 tiã adeo co vireat, quod aspicientes subditos potissimè magistratus,
 lit, & cū- faciat esse iustos: quoniam teste Aristo. ad Alexandrū, Iu-
 ctis mini- stitia regnantis vtilior est subditis, quàm fertilitas tempo-
 strar, ut ful- ris. Hæc est, quæ de cælo prospexit, Psal. 84. vnde legitur
 geat in or- Esaie xxxi. Ecce in iustitia regnabit, Rex & princeps eius
 be sicut sol præerunt. & iii. Regum x. Constitui te regem, vt faceres
 iudicium & iustitiam, & honor regis, iudicium diligit. &
 Sapien. vi. Audite reges & intelligite & c. Hæc est, per quã
 reges regnant: vt in epistola inter claras. C. de summa tri-
 ni. & fide cath. per quam, respublica seruatur & regitur:
 secundum Augusti. lib. vii. de ciuitate Dei, capi. xii. Latè
 per Lucam de pen. in lege, iudices. de dignita. libro xii. &
 Docto. in proœ. insti. per quam mali terrentur, & boni
 conseruantur. l. capitalium. §. famosos. & lege, aut facta. §.
 fin. ff. de pœnis. & notatur in rubri. ff. de publi. iudi. per
 quam Traianus infidelis, orante beato Gregorio, liberat^o
 fuit ab inferno, secundum Luc. de pen. in lege ii. de exact.
 tribu. lib. x. vnde dicit Cypri. lib. de duodecim abusioni-
 bus, quod iustitia regis, est pax populorum, tutamen pa-
 triæ, immunitas plebis, nutrimentum Gentis, & gaudium
 hominum. quod satis ostendit Homerus dicens reges sum-
 mi Iouis esse discipulos, à quo, iustitiam imprimis ediscât,
 quam deinde inter mortales obseruent, & eam omni stu-
 dio tueantur. Ideo, Hieronymus super Hieremiam sic scri-
 bit, regum proprium est, facere iudicium & iustitiam & li-
 berare de manu calumniantium vi oppressos. ca. Regum.
 xxxiii. quæstio. v. Et Cypria. in nono genere abusio-
 nis. Rex debet furta cohibere, adulteria punire, impios de ter-

ra perdere, parricidas & periuros non sinere viuere. Quæ quidē authoritates maximè locū vendicant in rege Christianissimo: apud quem, tantum viguit iustitiæ cultus, vt eius iudicio, exterę nationes se submiserint, teste Guagui. libro tertio, capitulo tertio, & Bald. in consilio 318. tertię partis, incipiente, petita venia, flexisq; genibus, loquar. In quo, de submissione Ducis Sabaudia erga regem Francia agitur. Vnde Gregor. Papa, Brunchilda Franco- rum Regina sic scribit, Si quos igitur violentos, si quos adulteros, si quos fures, vel aliis prauis actib⁹ studere cognoscitis, Deum Deorum correctione placare festinate. *Habet gal li ab anti- quo, ut i fa cinorosos homines diligēter animaduertant.* & cap. xxiii. quæst. iiii. cap. si quos. Habent enim Galli ab antiquo, vt in facinorosos homines diligenter animaduertant, & gladium iustitię exerceant, iuxta legem imperium. ff. de iur. om. iud. Nec enim teste Cæsare, lib. vi. Diis gratiora alia esse arbitrabatur, quam supplicia eorum, qui in latrocinio vel alia noxa erant deprehensi: quia non potest maior victima offerri Deo, quã de homine criminoso: secundum Pau. de Cast. in l. iiii. C. de epif. au. Nec maior æquitas in natura, quàm hominem exterminare criminosum, cum nõ sit homo, sed belua quæ se armat contra naturam, secundum Bald. in capi. super hoc. in fi. de renun. facit. l. vt vim. ff. de iusti. & iure. & secundum eundem, Mali homines sine conscientia viuētes, & Diabolo serui- entes, expellendi sunt ab omni honore & administratione, imò grauib⁹ pœnis affligendi: quia magna ratio suadet pœnas aut maleficia solui. lege, si reo. in fine. ff. de fideiusso. Sunt profectò delinquentes, veluti pecora seu bruta. §. primo. in autentic. de incestis nuptiis. collat. ii. vnde Danie. iiii. Nabuchodonosor propter peccatum, in beluam conuersus legitur, iuxta illud Psalmistæ, Nolite fieri sicut equus & mulus &c. & sequitur. Multa flagella &c. Psalm. 31. Nunquid Licaonem Arcadia regem aduenas & subditos opprimentem, ac Ioui de rapinis offerentem, thalamo flamma consumpto, rabidum transformatum fuisse in lupum fingit Ouidius in Metamorphosi? sic Io, luxuriata in vaccam ilicò conuersa fingitur: secundum eundē ibi. Nec influētia astrorū excusat delicta reo-

rum, nisi carerent omnino intellectu: secundū Bal. in cap. i. vt lit. pen. vnde, non potest Rex maius in republica facere, quā delicta punire: iuxta illud ii. Machab. vi. Etenim non multo tēpore finire peccatoribus agere, sed statim vltionem adhibere magni beneficii est indicium. Ideo ad tuitionem bonorum, & punitionē malorum, factæ sunt leges regiæ quas ordinationes Galli vocant, vt earum metu, humana coerceantur audacia, tutaq; sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia & nocendi facultas. capi. factæ. iiii. distinct. verūm, quia vbi sana fides non est, nec charitas, ibi nec potest esse iustitia. capi. vbi sana. xiiii. q. i. Ideo, contra infideles & hæreticos, & nouissimè contra Lutheranos, Reges Christianissimi iustitiam maximè exercuerunt, & continuè exercent diligēter. Quomodo enim inualuisset in regno pestifera Lutheri hæresiarchæ secta, nisi parlamenta Franciæ & Inquisitores hereticæ prauitatis validè obstitissent, omnibus notum est, maximè Parisiēsis & Tholosanis: apud quos, aliqui hoc veneno infecti viui combusti, alii exbanniti cum bonorum publicatione & multa personali seu honoraria fuerunt, in grande & salutiferum totius plebis exemplum, iuxta illud Ioannis xv. Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, quæ arefscens, in ignem mittitur. Ex quo dicto, sumpta est practica, vt hæretici pœna ignis afficiantur, cū de iure, capite plecti debeant. l. Arriani. C. de hæret. not. latè in lege prima. C. de sum. trin. & fide catho. Sunt etiam de villis banniendi. l. nullus. C. eod. titu. vbi Guliel. de Cug. & Docto. idē dicunt in leprosis, lenonibus, meretricibus, & pestilentia morbo contaminatis: secundum Ioan. de Pla. in l. cū supra virentes. de re mili. libro xii. Ideo, beatus Ludouicus Rex Christianissimus nomine & re, catholicè decreuit anno 1254. quòd publicæ meretrices expellātur tam de villis quā de campis. Quam ordinem posuit Aufre. sub. tit. de adult. & sub titu. de vi. & hone. offi. quæ est conformis legi diuinæ Deutero. xxiii. Non erit meretrix de filiabus Israel. & Exod. xx. Non mœchaberis. Et exclamauit Dominus contra Hierusalem, eò quòd lupanar ædificauerat

& prostibula in plateis, Ezech. xvi. quamuis glo. Hostien. & Panormit. in capitu. inter opera. de sponsalibus. dicant, quòd lupanaria Ecclesia pertransseat sub dissimulatione, vt maius malum & scandalum euitetur. Idem dicit Præpositus in capitu. priuilegia. §. officium. tertia distinct. & Iaso. in l. i. C. de summa tri. in lectura Paduana, col. antepenul. De quo quid sentiât Theologi, scribit beatus Tho. in iiii. senten. distinct. xxxiii. quæst. i. articulo iii. Ex quibus constat, hoc nomen Christianissimi reges Frâcię promeruisse, tanquam rebus & factis eorum conueniens.

Minuisti eum paulo minus ab Angelis: Gloria & honore coronasti eum. Psal. viii.

Ius quartum.

QUARTUM Ius altum & præcipuum Francorum Regum, ne prædictum nomen dicantur habere in vanum, magnū quidē est, miracula in vita facere. A Deo enim summo acceperūt, vt morbū Gallico sermone (*Les escrouelles*) vulgò nūcupatum, sola manus impositione sanent & curent: secundum Ioan. Mona. & Domini. in capi. secundo, de præben. lib. sexto. glossam in verbo Dei. in proœmio pragmatice sanctionis. Vincen. Sig. in allegationibus suis super bello Italico, capitulo vltimo. & Ioan. de Selua, in tracta. beneficiali. secunda parte, quæst. xxiii. Nam videmus, quòd vnus, succedendo alteri, iure hæreditario succedit in tali potestate faciendi miracula: vnde, Rex de suo titulo respondens, dicere potest, illud Euangelii Ioan. x. Si mihi nō vultis credere, operibus credite. cap. quòd Dei timorē. de statu Mona. & cap. ex studiis. de præsumpt. secundum Guliel. Bene. in repe. sua. cap. Rainutius. de testa. in verbo & vxorē nomine Adeleziam. in v. decisio. Quare, dicebat Feli. in ca. venerabili. col. i. de testi. quòd aliqui faciunt

R. Frãcorum in uita miracula faciunt, etc.

miracula iure parentelæ, & exemplificat de rege Franciæ, qui sanat de prædicto morbo, in quo est verum miraculū: quia quod non potest fieri per hominem virtute humana, efficitur tamen Regis ministerio: secundum Bald. & Feli. in dicto capitu. venerabili. Ob quod, congruenter Bal. de ipso rege Francorum loquens in auten. hoc amplius. versi.

Rex Frā. quæro an filii regis. C. de fideicommiss. & in cap. i. §. fin. est tanquā de prohi. feud. alie. per Fede. dicit, quod Rex Franciæ est corporalis in regno suo tanquam quidam corporalis Deus: pro quo Deus in re dicto, est glo. in verbo cœleste. in l. iubemus. C. de sacro-
gno suo. sanctis eccles. Nam quod Rex facit, non tanquam ipse, sed vt Deus facit: secundum Baldum de noua for. fidei. §. inuestitura. circa finem. & in autentic. de hære. & falci. col. i. in princip. vbi est glo. singula. dicens, quod per Principis os, Deus loquitur: & quæ facit, Deo inspirante facit: nec fallit aut fallitur: secundum Nico. Boe. in additionibus dicti tracta. de author. sacri magn. con. Et est lex animata in terris. §. i. in autentic. de instrumento. caute. & fide. & §. illud quoque. in autenti. constitutio quæ de dignitatibus & in autentic. de consulibus. §. fina. collat. iiii. Item minister Dei in terris: secundum Doct. in capi. licet. de foro competen. & Angelus magni consilii: secundum glos. singularem in verbo Regum. in elementi. i. de baptismo. & Martinum Laudensem in tractatu de Principibus, quæst. prima. Item Rex, est delegatus Dei: secundum Bald. in titu. de pace constantiæ. in princ. & Vicarius Iesu Christi in suo regno: secundum eundem Bal. in capi. significantibus. de offi. deleg. & Feli. in cap. cum non liceat. col. v. de præscriptionibus. & Nico. Boe. in additionibus. ad dic. tracta. Alibi nuncupatur Apollo: secundum Ioan. Montanhe, in dicto tracta. circa fin. cum ergo Dei aut sanctorum eius sit proprium miracula facere, capit. si quis. de pœnitent. distin. ii. & Delegatus præeminētis & iuribus delegantis gaudeat: capi. sanè. de offic. delega. ergo sequitur, Regem Franciæ posse miraculis fulgere, cum sit delegatus subrogatusque Dei in terris, vt dictū est: debet enim sapere naturam eius, in cuius locū subrogatur, iuribus vulgaris: secundum Barbatia in cap. clerici. col. xii. de iudi. Ita de Imperatore dicit glo.

super verbo Iesu Christi. in prin. volu. Hinc est, quòd dictus morbus ab aliquibus appellatur gallicè loquendo, *Le mal du Roy*, à potestate sanandi à Deo ei concessa: prout videmus de aliis morbis, puta beatæ Mariæ, diui Ioannis, vel Antonii, qui de aliquibus morbis, apud Deum intercedendo, adiuuant, cuius occasione affati sancti, à mortalibus exorantur, & ab illis morbis aliquando & sapius nomen accipiunt. In hac potestate hunc morbum curandi, sunt reges Francorum similes tribus Regibus Magis, qui venerunt ab Oriente in Beth-leem Iudæ adorare Dominum nostrum Iesum Christum, qui miraculosè de illo morbo sanant in locis in quibus eorum corpora venerantur: ut dicit Chassa. in quinta parte sui cathalogi. Alii dicunt, quòd hanc potestatem capiunt in visitatione corporis beati Marcolphi, quam post coronationem facere consueuerunt reges. Et alibi dicit glo. in verbo excoluerunt. in proæ. pragma. sancti. quòd tempore Roberti Francorum regis filii Hugonis Capet. fuit factum aliud miraculum, quia cum oraret pro pace coram imagine Crucifixi: fuit ei responsum per Crucifixum, quòd pacem non haberet, nisi blasphemias puniret in suo regno, & notoria crimina extirparet. Ex quibus, restat hoc diuinum potius quàm humanum ius quartum Christianissimi Regis satis comprobatum, concludendo cum Psalmista, Psal. xlv. Annuntiabo inter Gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius.

Francorū
Reges tri
b^o Regi-
b^o Magis
similes sūt.

Voluntas regum, labia iusta: qui
recta loquitur, dirigetur.

Prouerb. xvi. c.

Ius quintum.

VINTVM Ius altum & præcipuum Christianissimi Regis Francorum est, quòd quicumque orat pro eo, decem dies indulgentiarum consequitur ab Innocent. iiii. & centum dies à Clemente consequitur: secundum sanctum Thomam per regem Francorū orat.

mam, in iiii. senten. q. xix. arti. iiii. in solu. vltimi argum. & glossam in verbo teneretur. in proce. pragma. sanctio. de quo dicit vidisse bullam in libr. liliorum, fol. xxxiii. Ioan. Ferran. in tracta. de insign. peculii regni Franc. Et à Leone x. datus est annus indulgétiarum ann. 1514. secundum Do. Guliel. Benedi. in repe. capi. Rainutius, in verbo sed absque liberis. ii. nume. 44. iuxta illud Baruch i. ibi, Et orate pro vita Nabuchodonosor regis Babilonis, & pro vita Balthasar filii eius: vt sint dies eorum, sicut dies coeli super terram. Et nimirum, quia regnum ipsum, vinea dicitur ecclesiæ, Esaia. v. Vinea facta est dilecto meo &c. per quam intelligitur regnum Franciæ: secundum Nico. de Lira, ibi, Et e contra, maledicuntur omnes, qui Christianiss. regem bellis aut aliàs prosequuntur, per Stephanum Papam, qui Zachariæ successit, & Pipino posterisq; suis Frâcorum regibus benedixit: secundum Rober. Guaguin. in cronica dicti Pipini, & Vincen. Sy. in allegationibus suis de bello Italico. capi. fi. Quæ quidem benedictio Papalis, effectum remissionis peccatorum, & absolutionis à censuris ecclesiasticis & alios multos habet: secundum Pan. Calde. & Feli. in rubrica proce. decreta. super verbo & Apostoli. Benedi. glo. & doct. in proce. Sexti. Nec est mirum, si domus Franciæ hæc & alia meruit priuilegia: quia sancta, fide & opere, vocari potest, cum Deus in hoc regno magis colatur & timeatur: secundum Hostien. in sua summa, & Vincen. Sy. in tracta. de factis Princip. cap. fin. intitulado, capitulum sententiæ excommunicationis. vbi sic dicit, Nūquid columba cœlitus ampullā cum chrismate, de quo omnes Reges Franciæ vnguuntur in signū victoriæ & perpetuæ dotis, primo regi Clodouæo Christiano diuinitus attulit? certè sic, cōtra inimicos: prout in floribus sanctorum & in legenda sancti Remigii legitur. Et post, regnū creuit in immensum, cui Anastasius Imperator coronam auream capiti instructam cum tunica & baltheo ex Constantinopoli, in Galliam trāsmisit: vt traditur libro nono supplementi cronicarum. Quid plus? Nōne omni die claret miraculis ipse Rex, Deo iuuāte ab infirmitate incurabili solo tactu sanando, vt in iure præcedenti? Quid plus? Nonne

Cur domus Franciæ fide & opere sancta vocetur.

Nonne Romanos pōtīfices à sancta sede expulsos reintegravit, vt Papam Stephanum, qui post Zacchariam fuit e-
 rector, & à cathedra Petri per Longobardos expulsus crudeliter, sed tandem Parisios accedens, per regem Pipinum
 fuit honorabiliter remissus, reddens Longobardos tributarios ecclesiæ? Qua de re, Pipino posterisque suis Franco-
 rum regibus benedictionē dedit, vt dictum est. Quid plus? Nonne sanctus Carolus Magnus ipsius Pipini filius, Pa-
 pam Leonem desolatam in sancta sede restauravit, iniurias ecclesiæ virtutose vlciscendo? Quot & quantas eccle-
 sias fundauerit, & in quā grandi numero, & opera catholica quæ peregit, eius cronica attestatur, & dictū est supra in tertio iure. Philippus primus vendidit ciuitatem de
 Metz ipsis ciuibus, ad fines conquirendi Hierusalē contra infideles, & tandē eā acquisiuit. Ludouicus v. iuuamen maximum ecclesiæ dedit, Innocentio regnante. Ludouic. vi. protinus Franciæ regno relicto, vltra mare contra Soldanum accessit, vnde varia pericula & damna tunc prouenerunt in regno. Ludo. vii. hæreticos existentes in Auinione Albigenfes ad fidem reduxit, conuocato concilio in Montepessulano, vbi legebat tunc quidam doctor Italus vocatus de sancto Angelo corde tenus, bis in hebdomada in pane & aqua ieiunans, qui Bartol. allegando, eum sanctum vocabat: ex quo, scholares valde gaudebant: secundū eundem Vincen. Sy. vbi supra, quamuis Bald. in quodam consilio suo incipien. quanquam. allegata sint multa, & Hippo. de Marfi. in singula. clxiiii. dicāt Bartoli animam propter quoddam suum dictum in lege, vtrum. ff. ad leg. Pompe. de parricid. esse sepultam in inferno, quod iusto dei iudicio est relinquendum. De domi. Bertrando de mōte Fauentino doctore dictæ vniuersitatis Montipessulani. qui, propter eius eminentem sciētiam, fuit effectus Cardinalis, testantur Barto. Albe. & Iaso. in lege diem func. colū. vii. ff. de offic. asse. Sāctus Ludouicus, bis vltra mare fuit, & prima vice damna grandissima infidelibus dedit: secunda verò, pro fide catholica regnum pecunia desolatum reliquit. Sed vnā cūm Carolo magno thesaurum Franciæ restauravit, cūm ferè omnia instrumēta passionis Christi in

Franciam asportarint. De cuius Ludouici vita & morte, meminit Baptista Fulgosius, sub tit. de religionis cultu. in hæc verba, par religionis affectus, Ludouicum Gallorum regem impulit, vt cum exercitu Aegyptum traiceret &c. Postea in fine subdit, denuo Aphricam reparatis copiis traiecit, vbi Tuncte vrbe obfessa, peste vnà cum filio decessit: de quo latius apud Guagui. lib. iiii. Ludoui. xi. viuis & mortuus, flexis genibus, aperto capite, ante imaginem virginis matris Dei stare voluit, ecclesias ipsius Anicii & Cleri decorando, vnde, grandia miracula tam in victoria quàm in cibo assumendo ei ostensa sunt. Carolus viii. validus triumphator, obedientiam & humilitatem sedi apostolicæ attribuit, necnon die illo sancto de Fornoua, ex Neapoli redeundo, victoriam belli obtinuit: quia fortitudo de cælo est, Machab. i. & tandem liberatus, Lögobardos dissipauit. Ludo. xii. & Farciscus primus victoriossimi triumphatores, erga populum clementissimi floruerunt & florent, fructus parturiunt validissimos, pro ecclesia induitunt vestimentis vltionis. Exhibuitque ipse Rex Farciscus Leoni x. & Cle. vii. Pontificibus benignissimis, filialè reuerentiam: à quibus, benedictionem recepit: secundum eundem Vincent. Sig. in prolo. sui tractatus præalleg. De quo rege illustrissimo, scriptum reperitur in fasciculo tempor. fol. vlt. vbiq; præfert forma regia maiestate digna, formæ, cui accedunt magnanimitas, robur, & religio. Qui, superatis Suzæis & Maximiliano Sfortia in Galliam adducto, rediens: Claudiam Ludouici & Annæ filiam eius consortem ad Dionysianum Cœnobium coronam suscepturam adduxit. sicque corona, Parisios factu admirando ingressa est: quæ se fecundam ternis æditis pignoribus exhibuit. Ex quibus causis, reges prædicti hoc priuilegium indulgentiarum, & alia multa per discursum huius operis describenda, meruerunt: ne sit labor sine fructu. vbi enim maior est pœna, ibi maior corona, quæ ipsis regibus conuenit, eosq; decet, teste glo. in cap. Baptismus. de consecratio. distinct. iiii. Concludendo cum beato Thoma de regimine principum. lib. ii. in fine dicente, quod reges qui solliciti fuerunt ad reuerentiam Dei, felices: qui autem neglexerunt, infœ-

lices semper fuerūt. Conſyderate ergo lilia quomodo cre-
ſcunt, neque Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur, ſicut
vnum ex iſtis. Lucae xii. cap.

Manus fortium dominabitur: quæ
autem remiſſa eſt, tributis
ſeruiet. Prouer. xii.

Ius ſextum.

E X T V M Ius altum illuſtriſſimi regis R. Franco-
Francorum, in hoc, quòd nemiñe in tem *rū nemiñe*
poralibus ſuperiorem recognoſcit de iu- *in tēporali*
re neque de facto, conſiſtit: de quo, variæ *bus reco-*
ſunt ſcribentium opiniones, qui niſi ſunt *gnoſcit ſu-*
propriū principem in hoc arduo poſſe *periores.*

defendere, præuidentes illud Terentii in Andria, Namq;
hoc tempore, obſequium amicos, veritas odium parit: & il-
lud Apoſt. ad Gala. iiii. Ego inimicus factus ſum vobis, ve-
rum dicens: vbi Hierony . ait, Hæc eſt conditio veritatis,
vt eam ſemper inimicitia perſequatur, ſicut per adulationem
perniciosa animæ conquiruntur. Libèter enim quòd
delectat audimus, & offendit omne quod nolumus, & ii.
epiſto. ad Marcellam, Ita ſe habet natura, vt veritas amara
ſit. Quod tamen facere non debent: quia veritas, ſecun-
dum Augu. ſuper Ioan. eſt incommutabilis panis mentis,
qui reficit, & nõ deficit. Hęc valet, & vincit. c. conſuetudo
viii. diſtin. de frigi. & male. c. fraternitatis. l. illicitas. §. ve-
ritas. ff. de offic. Præf. & l. in reb. C. de iu. do. quam celare,
peccatum eſt. c. i. & c. dilectorū. de teſt. cogen. Ideo, eã pro-
poſſe meo ſequar: duo tantū, in quibus faciunt fundamen-
tum doctores, pro vtraque parte diſcutiendo. Fundamen-
tum enim regis Francorum illuſtriſſimi, ſumitur ex textu
in c. per venerabilē. qui filii ſint legiti. quando dicit, quòd
Rex Francorum nullum in temporalibus ſuperiorem re-
cognoſcit & c. Fundamentum verò Imperatoris eſt, quia

D ii

dicitur dominus totius orbis, & Monarcha suprem^o. l. de-
 precatio. ad legem Rhodi. de iactu. & l. bene à Zenone,
 de quadrien. præscrip. cum simili. Iſtis duobus fundamen-
 tis examinatis, remanebit dubium vacuatum. Imprimis,
 pro Rege Francorū eſt ille tex. cap. per venerabilem. cla-
 rus: niſi eſſet gloſſa, quæ illum intelligit, de facto Regem
 ſuperiorem non recognoſcere, ſecus de iure: & eſt glo. Au-
 relianeñ. quæ deſtruit tex. ſecūdm commune adagium.
 Et nimirum, quia eſt gl. Io. Theuto. Imperatori tunc ſub
 iecti, & per conſequens, notoriè in hac re ſuſpecti: ſecun-
 dm Cardina. Alexan. in cap. ius Quiritum. prima diſtin.
 huic dicūt Guliel. de Monte Laud. & Cardi. in clemē. pri-
 ma, de iureiuran. quòd favore patriæ, caro, & ſanguis re-
 uelauerunt ei, argu. c. accedens. ii. vt lite non conteſt. Et q̄
 illa glo. malè dixerit, patet: quia Papa in dubio non loqui-
 tur de facto, ſed de iure. glo. eſt ſingula. & valde notanda,
 in cap. conſultationi. de tempo. ordi. in glo. fin. ſecundum
 Feli in ca. cūm non liceat. de præſcrip. Sed alia eſt ſimilis
 in verbo neque. in l. i. §. ſi cui v̄trem. ff. de ven. inſpicien.
 Facit tex. in l. mora. ff. de vſu. & in l. eum quem. in ſi. ibi,
 de facto autem conſulenti. ff. de iud. & in ſimili de iure-
 conſulto, quòd loquatur in dubio de iure, & nō de facto,
 tenet Bart. in repe. l. barbarius. col. iii. ff. de offi. præto. vbi
 Iaſo. col. iii. nu. 15. Ad quòd demonſtrandum, ponderan-
 dus eſt tex ibi, ſine iuris alter uſ læſione iuriſdictioni nō-
 ſtræ ſe ſubiicere potuit, quòd eſſe non poſſet, ſi de iure eſ-
 ſet ſubiectus Imperatori, quia cūm ageretur de legitima-
 tione filiorum, & conſequutiuè de ſucceſſione regni, læ-
 deretur Imperator, ad quem & eius authoritatē talia ſpe-
 ctarent, cūm ſit de feudis maioribus: per tex. in cap. natura-
 lis, ſi de feud. fue. controuer. & ibi per gl. & omnes feudi-
 ſtas. Itē, Papa de talibus non ſe intromittit, quia læderen-
 tur Imperatoris aauthoritas & iuriſdicio, ſecūdm Doc. in
 ca. cæterum. de iudi. Bald. & Pau. de Caſtr. in l. i. C. de iu-
 aure. anulo. quòd intelligendum eſt, niſi in concernenti-
 bus peccatum: ſecundum Feli. latè, in capi. primo, de con-
 ſtitutio. Item, illa verba ſecūdò ponderantur, quòd ibi ne-
 dum de cauſa matrimoniali, ſed etiam de legitimatione

agebatur, quia si fuisset tantum quæstio de validitate matrimonii, non fuisset opus, quòd Rex se subiecisset Papæ, cum omnes mortales, in hoc sint subditi sedi apostolicæ. Nota. in cap. lator. & per Bart. in lege titia. ff. soluto matrimo. Panor. & Docto. in rubri. de sponsa. & matri. Ponderantur tertio illa verba, quòd potuit tanquam Princeps &c. ergo de iure, cum verba dirigantur ad ea quæ de iure fieri possunt. l. ex facto. de vulga. substi. l. fina. C. de testa. mili. & cap. eam te. de rescrip. aliàs, sequeretur absurdum, quòd Papa, quem nemo sanctum dubitat, vt notat. in capitu. cuncta per mundum. ix. q. iiii. & in cap. in apibus. vii. q. prima. voluisset Regem Franciæ in suis excessibus & viis facti sustinere: quod non est dicendum, ne nascantur iniuriæ, vnde iura debent procedere. l. meminerint. capi. vii. & vi. cū similibus. Quarto ponderandus est tex. in cap. nouit. de iudi. ibi, non intēdimus de feudo cuius ad ipsum spectat iudicium &c. loquendo de Rege Franciæ. Si enim Rex habuisset superiorē Imperatorē, ad ipsum spectasset tale iudicium, cap. i. apud quem vel quos quæstio feu. terminetur: secundum Bald. & Iac. de bello visu, & alios in cap. de inuesti. in matri. fac. & Bal. in lege prima, ff. de rerum diuisio. vbi dicunt, quòd quando est quæstio inter maiores valuasores, puta Reges, Duces aut Comites, inter quos cum difficultate reperitur iudicium, Imperator est eorum Iudex. Ideo, per illum tex. patet, quòd ad regem, tanquam superiorem non recognoscentem, de iure pertinet talis feudi cognitio. Per quæ & alia iura, Innocen. Abb. Feli. & alii Moderniores, in dicto capit. nouit. reprobant illam glo. Ioannis Theutonici, in dicto capi. per venerabilem. qua reprobata, remanet textus apertus, quòd Rex Franciæ neminem recognoscit in temporalibus superiorē de iure neq; de facto. Ita tenent Iaco. de Ra. Pe. de bella pertica, Cy. Nicol. de Matisco. Ioan. Faber, Fulgo. Pau. de Castro. Christoph. de Castellione, & Iason in leg. prima. C. de summa trinitate & fide cath. Idem Iason in l. gallus. §. & quid si tantū. num. 95. ff. de liberis & posthum. Salicet⁹ in l. vectigalia. C. noua vecti. impo. nō posse Oldra. cōsilio lxxix. Aegidius de Roma. in tract. de potest.

R. F. non
est subie-
ctus impe-
ratori.

ecclesiæ, Cardinalis Alexandrinus, in cap. ius Quiritū. i. distin. Speculator in tit. de appel. §. nūc tractemus. Abbas & Feli. in c. nouit. de iud. Guliel. de monte Lau. & Cardinalis in clemen. ii. de iureiurā. Panor. in capi. tua. ii. de deci. & in cap. quæ in ecclesiarū. de constit. Aluar. & Præpo. in cap. i. de pace tenen. & iura. firmanda. dicens, quòd Rex Fraciæ nunquā fuit subiectus Imperatori, nec est spes quòd obediāt. Idem tenent Bald. & Guliel. de Cug. in l. i. ff. de offic. Præfec. prætor. dicētes, quòd omnia regna mundi sunt sub Cæsare, excepto Francorū regno, quod nullū recognoscit superiorem. Et idem Bal. in cap. i. de inuest. in mari. facta. & in l. Barbarius. col. xi. dicit populum Gallicum esse liberum, sicut Romanum, & absolutum ab omni seruitute: secundū eundem Bal. in cap. i. circa finem. de Capitaneo qui cur. vendi. vers. alia quæstio, in vsibus feu. & in i. consi. C. nume. 6. vbi Celsus Cabilonēsis in addi. super verbo Gallia. cum eo cōcordat post Iaco. Rabuf. in ru. C. de stu. lib. vrb. Ro. lib. xii. Idem tenet Luc. de Penna. in l. omnem. de pet. bo. sub. lib. x. & in l. viii. de colo. palest. dicens, quòd sunt aliqui reges exempti ab imperio, qui nunquam iugū susceperunt, vel susceptum reiecerunt, vt Rex Franciæ. Ita etiam tenent Ioan. Monta. & eius additionator, in trac. de autho. sa. mag. consi. & Io. Igneus doctor Aurelianensis, in quæst. per eū latè disputata, an Rex Franciæ recognoscāt & c. Ioan. Ferral. in tract. de insign. pecu. regn. in i. iure. Et Petrus Anto. in repeti. legis imperium. ff. de iurisdictio. omniū iudic. Cosma Guinner, in cōmento pragma. sanct. in proce. super verbo Dei, & Cha. in commen. consuetudinum Burgundiæ, in proce. super verbo *du saint empire*, & titul. *des successions des bastards*. §. iii. Vincen. Siga. in alle. suis super bello Italico, in quæsti. an sit licitum Papæ bellum inferre regibus Christianis. Steph. Aufr. in addi. capellæ Tholosan. quæst. cccxlviii. & in repeti. clemen. primæ. de offic. ordi. Guido Papæ, quæst. ccxxxix. Pirhus in glo. suis, ad consuetudines Aurelianenses, tit. de feu. . i. allegans Francisquinum in consil. i. colum. xiiii. Petrus Iaco. in sua practi. titul. de præiud. in rem actio. Ioann. de ter. ru. in tractatu, intitulato Vineæ eccle. arti. i. secūdi tra-

status. Et ibi latè Iac. Bonaudi, in apost. super verbo reco-
 gnoscit, & Guliel. Benedi. in sua repet. cap. Rainutius. in
 verb. & vxo. no. adea. in v. decisione. & in verbo si absque
 libe. in secunda parte. Corsetus in tract. de pote. regi. q.
 ciiii. & quæsti. xxi. Et Philippus Decius, in consil. lxxxv.
 colum. ii. dicens, quòd Rex Franciæ bona habet libera:
 quia neminem recognoscit, facit glo. in §. fina. institutio.
 de pa. pot. in verbo Romanorum. singularis valde: secun-
 dum Bald. in cap. i. §. i. de duobus fratribus. de no. benefi.
 inuesti. & in capi. i. circa finem, an mari. succe. vxo. in be-
 nefi. Et Alexāder in additio. ad Barto. in lege placet. ff. de
 acquiren. hæredi. & in lege fina. C. de inoffic. testa. Et sic,
 sunt multi docto. solennes, testimonium facientes pro li-
 bertate serenissimæ coronæ Fráciæ, & de iusto titulo pos-
 sessionis regni, absque alicuius recognitione: quod habet
 Rex ex diuina gratia, quam, vnctio sacra, tria lilia, & au-
 riflamma cœlitus demissa, & aperta eius miracula in toto
 orbe terrarum notoria, demōstrant. de quibus, suprà. Per
 quæ, regnum à solo Deo dependere ostenditur, quicquid
 dixerit Bonifacius viii. in extrauagan. vnam sanctam. quã
 Clemens v. declarauit in nihilo præiudicare, per aliam ex-
 trauagan. meruit. secundum Paul. de Lea. in clemen. quo-
 niam. de immunitate ecclesiæ. & glos. in proœ. pragmati.
 sanct. quæ in hoc euidentem rationem assignat, respon-
 dendo illis, qui dicunt regem Franciæ peccare, recogni-
 tionem Imperatoris denegando: quia non est verisimile,
 Beatum Ludouicum in sanctum canonizatum ab ecclesia,
 & in cathalogo sanctorum descriptum fuisse, si in peccato
 tam graui vixisset, atque obiisset: per text. in cap. i. de reli.
 & venera. sanct. licet non alleget alios reges Francorum,
 scilicet Dagobertum & Carolum Magnum etiam in ca-
 thalogo sanctorum descriptos, vt dictum est suprà, in ter-
 tio iure, qui pariter sine recognitione aliqua, regnum te-
 nuerunt lōgissimo, imò immemorabili tempore: pro qua
 longæua possessione, faciunt amplè notata per Alexand.
 & Iaso. in l. qui in aliena. de acquiren. hæredi. & verè sine
 peccato: secundum Cardi. in cap. cùm P. Tabellio. de fide
 instru. & Anton. Corfe. de potesta. regia. quæstio. ciiii. &

Stepha. Aufre. in dicta repet. clement. i. de offici. ordina. vbi dicit, quòd cùm Philippus Pulcher Francorum Rex parum curaret dictam extrauagantem, Bonifacius tunc temporis Pontifex Maxi. vnam sanctam bullam in eius ordium per eum æditam, ad eundem Philippum regē transmifit, hui⁹ tenoris: Bonifacius episcopus &c. De qua, iuncta responfione regis Philippi infra in primo iure secundæ partis, latius dicitur. Pro Imperatore verò, extat illud quod præmissum est in principio, quòd totius orbis est dominus. l. de precatio, allegata. & ei subsunt omnes nationes: capit. Adrianus. lxiii. distinct. & cap. quo iure. viii. distinct. cum similibus. Alibi dicebat Bald. in proce. fforum, quòd Imperator imperat in vniuersa ditione, quæ ascendentem videt & descendentem solem: & ex vtroque latere, meridie videlicet, & Septentrione. §. & hoc consyderantes. in autent. vt omnes obediant præsi. prouinciarum. & in omnibus insulis dominatur, vsque ad Oceani recessum: cuius potestas, nullis est circumclusa limitibus: & in autent. habita. C. ne filius pro patre dicitur. quòd Imperator dicitur possidere omnem terram, tanquam vicarius Dei in temporalibus: secundū eundē Bald. in l. i. C. de iur. aure. anulo. Ideo, ad eū spectat coronare omnes reges. gl. in c. in apibus. vii. q. i. & tollere ius ciuile, si velit: secundum Inno. in c. quæ in eccle. de consti. quem refert Pau. de Castro, in consti. ccxxvii. col. viii. Et potest mundū ab alio occupatum vendicare, secundum Bar. in tracta. ad reprimendum. in verbo, totius orbis. Ex quo dicit Bald. in l. fina. de eunuchis, quòd Imperator potest punire delinquentem, de delicto vbique terrarum commisso. Alibi dicebat Bart. in l. hostes. de capti. quòd contrarium tenere, est hæreticū: quia contra illud euangel. Luc. iii. Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. Alia habet fundamenta in specie contra regem Francorum, ad quæ sigillatim respondebitur. Sed istud est principale & generale ad omnes principes huius seculi. Ad quod & alia, si bene respondeatur, remanebit ius istud altum Christianissimi regis luce meridiana clarius. Imprimis, lex de precatio, nihil pro Imperatore probat: secundum Igneum & alios:

quia Labeo iuriconsultus & author illius legis, non dicit Imperatorem esse totius mundi dominum, sed refert Antonium Imperatorem hoc respondisse Eudemoni, cui non creditur in propria causa. l. nullus. ff. de testib. & l. omnibus. C. eod. Absurdum enim esset dicere, quòd regi Hispaniæ aut Angliæ afferentibus regnum Franciæ ad eos pertinere, credatur in propria causa: quia contra omne ius diuinum aut humanum: vt latè per Barto. Ludo. Ro. & Iaso. in repeti. legis admonendi. ff. de iureiur. & maximè, quia ex cronicis apparet de contrario. Nam tempore Antonini, Parthi non erant subditi imperio, nec Britones, nec Arabes, imò in Anglia tunc regnabat Lucius Rex Anglorum: vt in registro cronicorum. Ideo, dicitur in §. si ab hostibus. instit. qui. mod. ius pat. potesta. solui. quòd imperium habet limites seu limina, à quibus dictum est postliminium, l. à postliminio. §. à Piratis. ff. de capti. quod esse non posset, si esset dominus totius orbis. Et quòd illa responsio Antonini nõ sit vera, patet per legem postliminiũ. ff. de capt. ibi, Inter nos & omnes liberos populos regesque, legibus & moribus constitutum: quæ, iuncta legi non dubito eodem titul. fuit ab Vlpi. & Paulo iuriconsul. facta tempore Alexãdri, qui imperauit immediatè post Antoninos: & sic patet, quòd ille Antoninus nõ erat dominus totius mundi, cum essent populi & reges liberi, non subiecti alicuius potestati. d. l. non dubito. & pariter, habet hostes Imperator. l. i. C. de offic. præfec. præto. Aphrica. & l. hostes. de cap. aliquando fœderatos, aliquando amicos: vt dicta lege postliminium: ergo non omnes subditos habet, etiam de iure: quia si deberent ei hostes subiici, honorem, reuerentiam & obedientiam ei præstando: non licitè interficerent eum in bello, vel caperent aut seruum facerent, prout faciunt. d. l. hostes. §. si. & §. serui. instit. de iure persona. vbi non excipitur Imperator, secundũ Pet. Iac. in sua practica, tit. de præiud. in rem actione. Et ad melius demonstrandũ, quòd responsio seu dictum Antonini Imperatoris, de quo in d. l. deprecatio. non cõtineat veritatẽ, considerãdæ sunt quatuor Monarchiæ, de quibus per Bar. in extrauagan. ad reprimè. Prima enim fuit Assiriorum, Nino in Babilonia

regnante, secundum alios, Belo aut Nembroth regnantibus. Et habetur Gene. x. capi. de qua non est verum dicere, quod habuerit dominium aut iurisdictionem in toto orbe: nam teste Philip. Bergomen. in supplemento Croni. lib. ii. tempore Nini, Egilaus regnabat in Siconia: de quo regno meminit Augustinus de ciuita. Dei. lib. xviii. & iis temporibus, etiam regnum Hispaniarum ortum habuit à Tubal Iapheht, testante Isido. hoc etiam tempore, erat regnum Gallorum in esse: secundum Philip. Bergomen. lib. iiii. & plura alia regna vt Bohæmorum, Scitharum, Theffalorum, Aegyptiorum, Amasonum, Archadiæ, Lidia, & Iudeorum: & durauit illa monarchia, secundum Augustinum, lib. iiii. de ciuita. Dei, 1240. annis. Secunda verò monarchia fuit Persarum: vt habetur Danie. vii. quæ non fuit vniuersalis, cum tunc essent regna Romanorum, Atheniesium, Iudeorum, Chaldaeorum, Mædorum, & alia de quibus per eundem. Philip. Bergomen. lib. v. Tertia verò fuit Græcorum seu Alexandri, qui dominus totius orbis dicebatur, sed contra veritatem: quia eius tempore, regnabat Pirrus Rex Epirotarum, Brutus Rex Anglorum, & Suardus Rex Francorum: secundum eundem Philip. Bergo. lib. vi. artic. i. erat etiam regnum Aegyptiorum, Siriorum, Tarantinorum, Carthaginensium, Parthorum, & Iudeorum, & alia plura regna & dominationes, quæ nulli obediebant, nisi ipsis deuictis per bellorum exitum. Et durauit hæc, annos 644.

QVARTA verò Monarchia fuit Romanorum, quæ nunquam fuit vniuersalis, siue incipiamus à Iulio Cæsare, qui Imperio Europæ potius est: secundum Philippum Beroal. sed non integraliter, quia imò vt ipse testatur in suis Commentariis, Aluernia, & Britannia nunquam paruerunt Romanis, & plures erant dominationes in Gallia: nec reperitur, quod subegerit Hispanias, nec Græciã, aut alia regna, de quibus supra: quia quinque annis tantum tenuit imperium: siue incipiamus ab Octauiano: pariter, non fuit vniuersalis: quia eius tempore, Marcus Antonius Asiã, Ponthum, & Orientem tenuit: in Germania etiã Iulianã & Varianam cladem perpeffus est: pugnabat etiã tunc Harodes Rex Hebræorum, qui Mariannem uxorem suam

(eò quòd effigiem suam ad Octouianum transmiserat, vt in sui desyderium prouocaret) occidi fecit: & alia plura eius tempore erant regna, vt cronicis & libris hystoriarum deprehendi potest, quibus est etiam in iudicio credendum: secundum Bal. in l. prima. ff. de offi. quæsto. Anto. de Butr. & Feli. in. c. inter dilectos. de fide instrum. de quo latissimè per Iaso. in. l. i. ff. si certum petat. attentò quòd agitur de factò antiquo: secundum Feli. in. c. cum caussam. de probatio. & Geminia. in. c. quamuis. xxi. distin. Et maximè, cronicæ regis Franciæ probant: secundum Vincen. Sy. in trac. de factis principū. c. tertio regali. in fi. Et vltra Cronicas nōne Iustinianus Imperator, qui fuit super omnes excellētissimus, semper restringit se p̄ relatiuū quos, quando dicit, qui sub Imperio nostro sunt, in auten. vt p̄ponatur nomen Imper. vel, quos clementiæ nostræ regit Imperiū. l. i. C. de summa trinitate & fide catho. cū simi. quod enim, est de sua natura restrictiuum. l. ea tamē adiectio. ff. de legatis tertio. quāuis cauillādo aliqui voluerint aliter illud relatiuū interpretari, vt extet demonstratiuè, vt latè per Docto. in dicta. l. i. & in. l. omnes populi. ff. de legi. contra regulam legis nō aliter. ff. de legatis secūdo. & legis quod constitutum est. ff. de testa. mili. Et etiam Honorius & Theodosius Imperatores, in. l. mercatores. capitulo. de commer. & mercatores fatentur, quòd plures erant patriæ & nationes non subditæ imperio. Facit text. apertus in. l. finali. C. de eunuchis. ibi, extra loca Imperio nostro subiecta: & pariter tempore Alexand. iiii. lege, omnibus ciuitatibus quæ sub imperio nostro sunt. ff. ad senatusconsult. Trebell. Temporibus etiam Antonini, & Marci Antonij, plures erāt nationes nō subditæ imperio, quicquid responderit Eudemoni in illa lege deprecatio, vt dictū est suprā. Vnde, restat cōclusio verissima, quòd nunquam Imperatores fuerūt in vera possessione orbis: secundum Oldra. in consilio. l. xix. incipien. consueuit dubitari. Et si prædicta nō sufficiant, quāuis sufficere deberēt, possemus aliter respondere ad illud quòd Imperator dicitur dominus totius mūdi, scilicet aptitudine, nō in actu. Quia si subiugaret omnes nationes & omnia regna mundi, ha-

beret iurisdictionem supremã vniuersalẽ, vt notatur in rubrica procemii. insti. & in auten. de here. & fal. vel spe, sed non re. l. diuortio. §. si fundum. & l. si gustãte. §. si maritus. ff. soluto matrimo. vel dominatur omnibus, scilicet subditis: gl. in l. i. C. sine cen. vel reli. secũdum Pe. Iaco. in loco. præallegato: vel aliter & melius potest respõderi secũdũ Barto. in lege. i. §. fina. ff. de rei vendi. & Iaso. in. l. i. C. de summa trinitate & fide catholi. quòd mũdus est quid vniuersale, quare nõ sequitur, est dominus mundi, ergo & cuiuslibet partis: quia potest esse dominus vniuersalis, quãuis aliquæ regiones particulariter ad alios spectent, per textum in dicto §. si. Et vltorius, ad demonstrãdum quòd Rex Franciæ verè habet istud ius altum, vt Imperatorem in superiorem nõ recognoscat de iure: cõsiderandum est, quòd Romani Imperium aut dominationem quæ prætendunt, per vim & rapinã vsurparunt, sedes alienas & regna occupando sine aliquo iusto titulo. Vnde, talis acquisitio possessionis sui origine vitiosa, nunquam prodest acquireti seu violento possessori. l. auctoritatem. C. vnde vi. & l. si qua de fundis & fal. limitro. libro vndecimo. iuncta lege, nõ origo. ff. quod vi aut clam. Quod vitium, transit in successorem. l. an vitium. ff. de diuer. & tempo. præscrip. & §. fina. insti. de vsusca. Ita quòd eo modo, nullum dominiũ aut titulũ habent Imperatores, præter vim & rapinam: secundum Innocen. in. c. quod super. de voto & vo. redem. & si talis titulus eis prodesse potest, inspecto iure gentiũ quo inducta sunt bella. l. ex hoc iure. de iusti. & iur. multò magis, aut saltem pariformiter, prodesse debet Gallis, si dominationes vsurparũt, qui ab initio ferè vrbs conditæ totã Italianam & Romam (dẽpto Capitolio) tenuerunt, teste Tito Liuius, in iiii. primæ Decadis. & Iustino, libro vigesimoquarto. Et vltorius, Imperiũ Romanũ longo tẽpore apud Francos remansit, ita quòd septem fuerunt reges Francorum, qui fuerunt Imperatores, seu Imperium tenuerũt, ab Anno Christi octingentesimo primo, vsq; ad annum Domini Noningentesimumdecimũ. Sed quia scriptum reperitur, quòd nullum violentũ perpetuũ, & quòd vix bono peraguntur exitu, quæ malo sunt inchoata prin-

*Imperium
Rom. longo tẽpore
apud Francos reman-
sit, &c.*

cipio, capitu. principatus quem ambitus occupauit. prima
 quæstio. i. ideo annihilatū videmus ferè Imperium & in-
 fatuatum: secundum Bal. in. l. fin. C. de loca. & conduc. &
 glos. super Daniele dicentē, quòd sicut à principio nihil
 fortius Imperio Romanorū fuit, sic in fine nihil debilius.
 vnde, dicit alia glo. pragm. in proce. quòd Aquila quā vtū-
 tur Imperatores pro insigni, multas pennas amisit: sed in
 fine fortè denudabitur: & in lege viii. de stud. libert. vrb.
 Rom. lib. xi. notatur, quòd Imperium Romanorum scis-
 sum est. nam illæ duæ ciuitates Romana & Constantino-
 politana, in quibus fuit scissum Imperium, nominationes
 suas perdiderunt modernis temporibus: secundum Pileū
 & Pet. Iaco. in sua practica. titu. de præiudic. in rem actio.
 Quod aliunde non processit, nisi ex defectu boni iuris &
 legitimi tituli. Et per hoc demonstratur, Barto. male dixisse
 in dicta lege, hostes. cūm dixerit contrarium de dominio
 totius orbis Imperatoris, asserentes esse hæreticos, pro-
 pter illud Euangelii, Exiit edictum à Cæsare Augusto, & c.
 secundum Bal. in capi. solita. de maiori. & obediē. in quo
 verbo, excessum affectionis suæ & animi sui motum cohi-
 bere non potuisse ostendit. Nam istud non est contra præ-
 cepta Decalogi aut Euangelii, vel contra symbolū & san-
 cta decreta quatuor Conciliorum: de quibus, in l. nos, a-
 liàs victor. C. de summa trinitate, & fide cathol. secundum
 Ange. de cla. in sua summa. in verbo, hæreticus. Et licet
 hoc dicatur in euangelio, non tamen præceptiuè, sed nar-
 ratiuè. Item, non sequitur, Exiit edictum à Cæsare & c. er-
 go erat dominus totius mundi: quia non sequitur, magnus
 Soldanus aut Turca dicit se dominum orbis, ergo est. Idē
 de Augusto, cuius tempore plura erant regna non subdi-
 ta, vt dictū est: vel potest intelligi vniuersus orbis illi sub-
 iectus prout à simili gloss. in l. prima. C. sine cen. vel re-
 liq. Et ideo, beatus Augustinus de hoc Augusto loquens,
 libro quinto, de ciuitate Dei. capitu. xxv. dicit, quòd diu
 imperauit, & vniuersum orbem Romanum tenuit, vbi
 glo. notat, quando dicit orbem, addendo Romanum: quia
 non totum orbem simpliciter Romani habuerunt subie-
 ctum, vt patet in glos. super Luc. ii. capi. vnde, quòd dici-

tur in Luca. Exiit edictum &c. de orbe Romanis subdito intelligitur: quia nec Scithæ, nec Indi Augusto subiecti fuerunt, quamuis secundum Eutropium, sibi munera miserint: nec Parthi, id est Persæ, nec Aethiopes erant sibi subiecti: secundum glo. Ibi, Facit obtimè expositio Liræ, Matthæi xxvii. c. ibi & terræ motus factus est super vniuersam terram Iudææ, scilicet secundum eum: ergo nil mirum, si illa verba (vniuersus orbis) restringantur ad orbem Romanis subditum. Vnde credendum est, Bartolum fauere aut complacere voluisse Carolo iiii. suo tempore imperanti: à quo, multa obtinuerat beneficia, & inter alia arma seu insignia excellentia, scilicet Leoné rubeum cum caudis duabus in campo aureo, vt ipse dicit in trac. de insigniis & armis. & Ioan. Sanson. in commento cōsuetudinum Turonensium, tit. *des droictz des chastellenies*. artic. ii. ad legem secundam. C. de offi. præfec. præto. Aphri. ibi, in partibus Hispaniæ & Galliæ siue Francorum aguntur: respōdetur, quia non dixit quòd Gallia subesset imperio, sed aliquæ partes Galliæ, ibi in partibus: vt erat fortè Massilia, Narbonensis & Viennensis prouinciæ, quæ erant iuris Italici. l. fina. de censi. quæ de facto à Romanis occupabantur, sed per Theodobertum tanquã vi spoliatum recuperatæ fuerunt, prout ei licuit de iure. l. iiii. §. eum igitur. ff. de vi & vi arma. & latè per Bal. in l. i. C. vnde vi. cū similibus. Secundò respondetur, quòd ex illis verbis non demonstratur aliqua subiectio, quia de subiectione nullum verbum Imol. pro Gallia facit, intelligendo omnia quæ in partibus Galliarum aguntur, scilicet contra Imperatorem, bellum fortè attētando pro eorū libertate tutanda, & ditione amplianda. Et sequitur spectabili viro Duci nuntiare, scilicet ad fines resistēdi Gallorum conatibus: & ideo, illam legem ii. pro parte Frācorum allegat totus mundus: secundum Nicol. de Neopo. in l. si duas. §. i. ff. de excusat. tuto. quamuis postea dicat facere contra eos, & malè: prout patet ad literā. Ad alia quæ possunt adduci pro ista parte, patet facilis respōsio. Et quia Igneus & alii plures doct. lati⁹ hanc materiam prosequuti fuerunt, ita quòd omnibus sit trita & vulgata, & prolixius volentibus insistere, ad eos pa-

teat accessus: concludendo, sufficiat iis paucis demonstrasse, Regis Franciæ fundamentum bene probatum, & veridicum esse: Imperatoris autem, nullo modo. Ista est ergo vera & communis conclusio, quod Rex Francorum neminem recognoscit in temporalibus superiorem, quavis fecus in spiritualibus, in quibus omnis creatura Papæ est subdita, cum sit vnicus supremus Princeps: secundum glos. in cle. ad nostrum. de hære. & vicarius supremus Dei omnipotentis, adeo quod cõtrarium asserentes mētiuntur: secundum Bal. in l. Barbarius. ff. de offi. præ. Ita procedunt omnia illa dicta veteris & noui testamenti, quæ ponuntur in extrauagan. vnam sanctam. de maiori. & obediens. Non autem quo ad dominium legale vel humanum: secundum Pe. Bertran. in additio. suis. in dicta extrauagã. nisi in regnis quæ tenentur in feudum ab ipsa ecclesia Romana, vt est regnum Apuliæ, & regnum Siciliæ: secundum Panor. in c. cum inter vniuersas. de electio. per text. in c. ad apostolica. de re iudi. in vi. & in cle. pastoralis. de re iudic. per Bar. & Mod. in l. omnibus ciuitatibus. ff. ad senatuscons. Trebellia. In quibus regnis, nullo existente rege, vel si Rex esset rebellis aut schismaticus, Papa succedit, exercendo iurisdictionem regiam: secundum Panor. in dicto c. cum inter vniuersas. & Anto. Curia. in tractat. de potesta. & excellen. regia. sicut dicim⁹ de imperio, quando vacat: c. licet ex suscepto. de foro compe. quod exclamat pro singula. Ludo. Ro. singula. ccccxi. Sed in regno Franciæ, fecus: quia etsi vacaret, non se intromitteret Papa: secundum Panor. post Innoc. in dicto cap. licet. nisi per viam denuntiationis euangelicæ, vel nisi occurreret aliquis casus arduus: vt notatur per doct. in cap. nouit. de iudic. per cle. i. de magistra. vbi circa Regem Fraciæ aliquid disponitur pro stipendiis magistrorum, & hæc pro bono totius Christianitatis. Ideo dicitur in c. alius. xv. q. vi. quod Zaccharias Papa Regem Franciæ deposuit, & Pipinum subrogauit, propter notorium peccatum, & reipublicæ scandalum, quod ex suo malo regimine, vniuerso regno imminabat: secundum Philip. Decium, in confi. cli. colu. ii. vel potest exponi deposuit, id est depositionem requirentibus consensit: secundum Raine. in sua

summa. titu. de hæreti. vt latius per Ioan. de terra rubea. artic. i. ii. tract. Et ratio differentiæ inter Imperiũ & regnũ Frãciæ est, quia maior est cõiunctio inter Papã & Imperatorẽ, q̃ inter Papã & Regẽ, per c. venerabilẽ. de elect. vbi habetur, quòd Papa Imperatorẽ examinat, confirmat, & cõsecrat, & illi Imperator iuramentum fidelitatis præstat. lxiii. distinc. c. tibi domino. vnde. Pe. Iac. in sua prac. q. de præiudi. in rem actio. dicit, quod hodie multũ dominatur Ecclesia, adeò quòd Imperator Romanus non debet aliquid magni ponderis facere, sicut est vniuersale passagium, vel bellum indicere alicui Regi Christiano confederato, sine consensu domini Papæ: Secus in Rege Franciæ, vt dictum est: quia nec Papæ nouiter creato homagiũ præstat, sed tantũ filialem obedientiam amore Dei cuius est vicarius, c. ego Ludo. lxiii. distin. vbi dicitur, quòd quamprimũ Papa est consecratus, ad regem Franciæ mittere debet legatos pro amicitia & pace cõseruanda. Et inter regna quæ ab ecclesia tenentur in feudum, de quibus plenẽ per Lucam de pen. in lege, prædia. de loca. prædior. ciuili. libr. i. non computatur regnum Franciæ: secundum Domi. Bene. in verbo & vxo. in secunda decisio. numero 320. & latius per Stephan. Aufre. in dicta repe. clemen. i. de off. ordinarii. hinc dicebat Vincen. Sy. in capi. quarto. regali. tracta. de fac. princi. quòd non posset Papa tollere leges seu ordinationes regis Franciæ, per glo. in cap. constitutiones. x. distin. Cũ Galliæ regnum in superiorem eum non recognoscat in temporalibus: secundum Bal. in proce. C. colum. iii. Philippum Decium in consilio ccxix. ad finem. parte ii. Et Guliel. Bene. in secunda parte repe. c. Rainu. in verb. si absq; liberis. ii. & c. in materia substitutionis fideicõ. num. 47. dicẽtem, si Papa bastardos legitimize vellet in regno Franciæ quo ad succedẽdum, vel alio modo ipsius regis iurisdictionem turbare: posset ipse Rex, aut sui officarii resistere: nullũ respectum ad talem actum habendo, & impetrantem puniendo: quia diuisum imperium cum Ioue Cæsar habet: secundum Philip. Decium in consil. cccvii. col. ii. Nec obstat c. tuam. de ordi. cogn. quoniam hĩc. de legitimatione. ibi, de legitimitate ob inualiditatem

Rex Fran.
filiale obe-
dientiã præstat
Papæ &c.

ditatē matrimonii dependente agitur. Et hæc de Papa dicuntur, ad demonstrandum ius istud præcipuū esse Christianissimi regis, quia licet respectu Imperatoris, simile ius haberet Rex Hispaniæ, qui regnum suum à faucibus infidelium eripuit, per glo. in c. Adrianus. lxiii. distin. quæ fortè est intelligenda de regno Castellæ, non autè Aragoniæ, quoniam superiorè recognoscit: secundum Imo. & Gemi. in c. grandi. de supplen. negli. præla. Alexan. & Ias. in l. gallus. §. & quid si tantum. nume. 78. ff. de libe. & posthu. Idem dici posset de rege Angliæ, Apuliæ, Sicilia, Legionis, Duce Mediolani, Florētinis, Lucanis, Venetis, & Ianuēnsibus, qui Imperatorem non recognoscunt: vt amplè per Anto. Corsetum, in dicto tractatu de potestate regia, quæst. ciiii. Albe. & Iaso. in l. cunctos populos. de summa trinitate. & fide catho. in l. ex hoc iure. de iusti. & iur. & in l. i. §. penul. ff. de noui operis nuntia. Et de Florentinis etiam per Bartol. in l. acta. §. de ampliando. ff. de re iudica. & in l. infamem. de publ. iud. & in l. hostes. de capti. Abba. in consil. xci. colum. vi. in i. vol. & Ludo. Rom. in cōsi. cccclvi. incipien. in proposito casu. de quibus Philip. Decius in consil. cccclvii. col. ii. dicit, quod à Rodulpho Imperatore libertatem acceperunt, pretio septem milium ducatorum. Quod placuit Honorio Papæ iiii. vt refert Platina in vita Honorii, & Feli. in capi. cum non liceat. de præscript. Et de Senensibus ac eorum libertate, scribit idem Decius in consil. eccvii. col. ii. tamen Papæ subsunt prædictæ dominationes & potestates, vt de Rege Apuliæ & Sicilia vassalis Ecclesiæ Rom. visum est supra, & per Ias. in d. l. cunctos populos. Rex autem Portugalliæ (quæ est pars Hispaniæ) subiicitur etiam Papæ: per c. grādi. de supplen. negli. Præla. quicquid in contrarium dicat Barba. in consil. xi. colū. vi. lib. i. Idem de comitatu Bononiæ, qui est de patrimonio ecclesiæ: secundū Specul. titu. de rescrip. §. fina. & Bald. in cap. i. de feu. Marchiæ. Idem de Ferraria, quæ est de iurisdictione ecclesiæ, secundum Corneum Perusi. in consil. cclxi. incipien. de duobus principaliter. col. fin. lib. 4. & Deci. cōsi. denarium celxxiiii. col. iii. Idè de regno Angliæ, in quo exigit Papa pro capite vnum denarium pro capite: secundum Innocent. in capi. in regno

Dominationes quæ subsunt Papæ.

Papa unū denarium

Angliæ fin. de postu. Prælat. & Bald. in l. ii. C. de serui. glo. in ver-
exigit. bo, domini. in §. i. de elec. in pragma. sanc. & eundem Bal.
 in Marga. versu. Anglia. quòd ab Adeulpho Anglorù rege
 introductum fuit, qui ob sinceram erga ecclesiam Roma.
 deuotionem, voluit vt singulæ domus, quotânis singulos
 argenteos ecclesiæ & sancto Petro persoluerent, vt in re-
 gistro cronicarum. fo. clxx. & in lib. x. supplemè. cronica.
 Philippi. Bergomè. fo. ccliiii. nu. 6049. latius continetur.
 Rex verò Hungariæ subest Imperio de iure: secundû Pa-
 rid. de put. in tract. de re mili. lib. vii. c. iii. qui censum sol-
 uit. ex quo, debita arguitur subiectio. l. iii. & ibi Bal. C. de
 natu. libe. c. ii. & ibi Abba. de cens. & tradit Alexan. in cõ-
 fi. xxxiiii. incipien. viso processu. col. ii. li. iiii. Ianuéses ve-
 rò superiorem habèt regem Franciæ: secundû Philippum
 Deci. in confi. cclx. colum. fi. & cclxi. col. fi. & Barba. in
 confi. xxxviii. colum. fi. in i. volumine. Idem de omnibus
 aliis regnis & dominationibus, quæ subsunt imperio: quia
 & ipsum imperium dependet ab ecclesia: & ita, per iusu-
 randum recognoscunt Imperatores ab ea illud tenere. di-
 cto capitu. tibi domino. vnde, Dantes Florentinus Poeta
 laureatus, fuit de hèresi post mortem suam condemnatus,
 quoniam contrarium scripserat de monarchia: secundum
 Bart. in l. i. §. i. ff. de requiren. reis. & Panor. in cap. nouit.
 colum. iiii. de iudi. & in capitu. ii. de cleri. non resi. De qua
 materia, latè per Petr. de Ancha. in repe. capi. Canonum
 statuta. de consti. & Franc. de Are. in consilio lviii. colum-
 na tertia. Si ergo Imperium ab ecclesia dependet, ergo &
 regna quæ illis subsunt, saltem mediatè: iuxta illud, vas-
 fallus vassalli mei, vassallus meus est. De quo latissimè per
 Iason. in tracta. feud. titul. qui feud. da. pos. columna xii.
 Et sic restat istud ius præcipuum illustrissimi Francorum
 Regis, quòd neminem, nisi solum Deum in tempora-
 libus superiorem mediatè vel immediatè recogno-
 scit, comprobatum. Ex qua conclusione, se-
 quantur plures notabiles effectus, con-
 tenti in iuribus sequen-
 tibus.

Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Psalm. vi.

Ius septimum.

SEPTIMUM Ius altum Christianissimum Quomodo mi Francorum regis quod ex præcedenti Rex christianissimus sequitur, est: vt legibus Romanorum Imperatorum, vel Iurisconsultorum subditus legibus Romanon fit: quæ de necessitate non seruantur Imperatorum in suo regno, sed prout bonæ & æquæ viuentur, seu pro ratione à sapientibus scriptò tenus relicta, uel iuriscō & deficientibus suis ordinationibus: secundum Bald. in l. sult. subdē nemo. C. de sentent. & interlo. omnium iudic. Petr. Cy. & tus nō sit. Docto. in l. i. C. de summa trinitate & fide catho. eundem Bal. in capit. fina. de consuetu. Iaf. & Bal. in l. iii. §. si liber. ff. de condi. ob causam. Petr. Rauenna. in Alphabeto aureo. post tracta. de consuetudine. Aluarotum in præludiis feudo. & Pet. Iacobi, in sua practi. titu. de præiudic. in rem actio. col. iiii. dicentem, quòd autentica sacramenta puberum, & plura alia iura Fœderici & Iustinia. seruantur in regno Frâciæ, ex cōmissione regis, & beneplacito populi, non ex subiectione. Et idem sentit glo. in capi. de accusat. iii. q. v. in verbo exterarū. ibi respondeo, quia Gallis loquitur, qui leges illas non tenent. Similiter. xii. q. ii. cap. cum deuotissimā Papa reginæ Francorum, Longobardam non Romanā legē inducit: vnde, aliàs ordinatū & statutū fuit, quòd quicumq; allegaret legem Imperatoris in iudicio vel extrà, capite trūcaretur: secundū Nico. de Vbal. in tracta. successio. ab intest. versi. vltimus modus legiti. Et Oldra. consilio lxxix. & Ioan. Lupum in repet. rub. de dona. inter vir. & vxor. in princi. Nec obstat cap. nolumus. xi. q. i. qui vult tam Francos, quàm alios, legibus cōstringi: quia hoc statuit Carolus Magnus Rex & Imperator, prout potuit ratione regni Francorum, quod habebat: testantibus om-

nibus hystoriis. Et ideo, ponitur ibi dictio tam, quæ est copulatiua diuersorū, lege Mercatores. C. no. vec. impo. nō posse. & l. cū scimus. de agri. & censu. libr. xi.

HINC est, quod in curia Franciæ, cessat minimèque

Ordo iudiciarius ab Imperatoribus & iuriscōsultis Rom. descriptus cessat a curia Franciæ.

seruatur ordo iudiciarius ab ipsis Imperatoribus Romanis, & Iuriscōsultis descriptus: imò sola veritate facti inspecta, proceditur: secundum Guido. Pap. quæst. lviii. Nicol. Boe. titu. de iurisditio. omni. iudi. §. xi. in glo. i. colum. iiii. & in suis addition. ad Ioā. Montanhe, de author. sac. mag. consi. & latius Guliel. Benedic. in ii. parte repe. c. Rainutius. in verbo, si absque liberis. in materia fidei. cō. substit. per tex. in c. dilecti. ibi, simpliciter & purè factum ipsum, & rei veritatem inuestigare curetis. Facit lex si fideiussor. §. quædam. & l. quintus. vbi Barto. ff. mada. de quo, extat ordinatio Philip. Pulchri. Francorum Regis, quam posuit Stephanus Aufre. in tit. de lib. obla. in hæc verba, Propter ineptitudinem libelli, vel omiffam iuris solennitatem (dūmodo ex propōsitis & probatis in processu, certa ferri possit sententia) iudex sententiari nō omittat. De qua in iure xii. vbi, de Parliamentis Franciæ latius tractabitur. Pro qua ordinatione regia Francorum, facit elegans & singula. dictum Speculat. in tit. de actio. & peti. §. i. versu. porrò. vbi dicit, quod potius veritatem curare debemus, quam disputare de apicibus iuris: quoniam nō refert, quomodo veritas inueniatur, dummodo inueniatur: sicut nō curamus modum, dum tamè habeamus effectum, l. cū seruus. ff. de verbo. oblig. l. ii. C. de ali. pu. præstan. l. fi. C. de donat. quæ sub modo. l. qui negotiationem. ff. de administ. tuto. l. item veniunt. §. à quo. ff. de peti. hæred. l. in spōsalibus. in i. ff. de sponsa. Voluit Ludou. Roman. consil. ccxlv. vbi latè. Veritas enim, semper quærenda est: & inuenta, attendenda, l. fin. ibi, veritati locum semper fore. ff. de proba. & habetur in l. i. in fi. C. de la. liber. tollen. & in l. cū ita legatum. ff. de conditio. & demonstr. Nihil enim est tam forte, quàm veritas: secundum Bal. in lege exequutorem, col. antepenul. C. de execu. rei iudicatæ. cui omnia cedunt, c. veritati. viii. distin. cum sequen. & in capi. fraternitatis. de frigi. & maleficia. Ob quod veritas dicitur mater iustitiæ:

secundum Bart. in l. libertini. ff. de sta. homi. Pro quibus, faciunt dicta per Philip. Decium in confi. cli. Ludo. Roma. confi. ccclxii. Ange. in cōfi. cccxlvii. Innocē. in ca. nisi cūm pridem. col. iiii. de renuntia. & Fran. de Cur. in confi. xx. incipi. sapennumero. col. i. Facit id quod valuit Bal. in suo reperto. in verbo exequutio. quòd potius est curandum de iustitia, quàm de modo: per text. singu. in l. fina. §. fina. ff. quod metus caussa. vbi dicitur, quòd valet exequutio veri debiti non ritè facta, vel omiſſis iuris solennitatibus, si de veritate rei constet. Ad quod propositum, allegatur pro valde solenni & singulari, ille tex. per Bal. in cap. tua. vt lite non contesta. Alexan. & Iason. de May. in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudica. de quo text. per Bal. in l. obseruare. §. proficisci. quæsti. xxiii. ff. de offi. procon. & in addi. ad Specu. ti. de senten. col. iiii. & in cap. super hoc. de renuntia. Abba. in cap. fina. col. 6. in fin. de iudi. Alberi. in l. fi. col. vlti. ff. de iudi. Petru de ancha. cōfi. ccxciiii. incipien. videtur prima facie. consilio præceden. col. vlti. Panor. in cap. ad petitionem. de accusatio. Barba. in cap. super literis. de rescrip. Feli. in ca. sciscitatus. col. vlti. de rescrip. Fran. de Cre. singu. ccxciii. incipiente, tenuta. Ludo. Roma. consilio clviii. col. ii. & Philip. Decium in consilio suo cxci. incipien. in caussa. circa finem. Ideo, dicebat Guido Papæ, in decisione. Delphina. q. ccclxix. & latius quæstio. cccclxxxvi. quòd Curia Franciæ non curat defectum litis contestatio. aut publicationis testiū, vel libelli ineptitudinē: secundum eundem, quæsti. cccxlvii. Nec præstatur satisfactio de soluendis expēsis, imò omnes admittuntur ad litigandum sine satisfactioe, sublata sola forma legis Generaliter. C. de episco. & cleri. & autent. libellum. C. de litis contesta. Conclusio est ordinaria, in §. sed hodie. institu. de satisfactio. quam notat & sequitur Ludou. Roma. in consilio lxii. in fine. Et illud, quòd sola veritate facti inspecta, omiſſo illo solenni iuris ordine, procedatur in Francia, est verum: non solūm in ciuilibus, sed etiam in criminalibus, in quibus extraordinariè proceditur summarè & de plano, ordine iudiciario cessante, tam per stilum generalē quàm per ordinationes regias. Imò si

secus fieret, puniretur talis iudex tanquam suspectus, & quasi dissimulare & tegere vellet delicta, quæ abundant in regno: secundum Guliel. Benedi. in repeti. capitu. Rai nut. ii. parte. in verbo, mortuo itaque testatore. numero, 230. vbi dat formam processus extraordinarii: vt commisso aliquo delicto, inquiratur ad requestam procuratoris regii, & visa inquisitione, culpabiles verè vel præsumptiuè capiendos, aut personaliter in ius vocandos, decernatur. Quibus comparentibus, & auditis super eis impositis: si negent, examinentur testes præmissio iuramento: & tandem, si plenè constet, quod commiserint, condemnentur: aut si restant tantùm indicia sufficientia, subiiciantur quæstioni: qua perfecta, Iudex iudicabit secundum ea quæ per processum reperiet, condemnando vel absoluen- do. Vel, si hoc fieri non possit, aperiet processum ordinarium, partes in factis contrariis appunctando: quo pendente, multa pro, vel contra reum occurrere poterunt: ex quibus, iudex plenè instruetur. Aliam autem formam processus criminalis ponit Hyppoli. de Marsil. in sua Aluarolda, §. postquam. ibi, Modò prosequendo respõsionem rei factam per inquisitionem: scias, quòd si sponte cõfiteatur conteta in inquisitione, tunc notarius scribit talè spontaneam confessionem: postea, interueniente termino duorum vel trium dierum, iudex ipse vadit denuo ad Banchù iuris cum notario maleficiorù, & facit coram eis ducere reum, & ibi notarius nouiter legit, vulgarizãdo dictam inquisitionem, & dictam eius spontaneam cõfessionem. Postea, notarius, anteq̃ reus aliquid dicat, dicit hæc verba, videlicet, Aduertas ad ea q̃ tibi dicta & lecta sunt, quia hîc tractatur de vita tua: ideo, si ista quæ tibi lecta sunt, & continetur in dicta inquisitione, & similiter in spõtanea confessione tua quã fecisti, sunt vera, ea cõfirma: si autè nõ sunt vera: simi- liter dicas ea non esse vera. Tũc, si ipse reus iterũ dicat illa esse vera, & affirmet eius confessionem, quia dicit ratificasse & p̃seuerasse in confessione sua, iudex dicit reo: Ego do tibi dies octo, vel decem, vel plures, aut pauciores, prout ipsi iudici videbitur, ad faciendas tuas defensiones: aliàs elapso dicto termino, procedam ad sententiam & ad exequutio-

nem contra te: secundum formam iuris & statutorū. Quibus peractis, reus retruditur ad carceres inferiores: vbi, potest cum procuratoribus & aduocatis, ordinare suas defensiones, si quas facere vult. Quod si permetteretur in Fràcia, multa delicta remanerent impunita, propter prolixitatem processum criminaliū, & aduocatorū subtilitates, vel potius cauillationes. Quare, pro bono iustitiæ, sublatae sunt tales iuris cōmunis ceremoniæ: ex quibus, processus redditur nullus: adeò, quòd si iudex habebat notitiam perfectam delicti: si tamen in inquisitione erat aliqua ineptitudo, (vt quæstio non præcedentibus iudiciis legitimis, sed superuenientibus, reo illata) ex qua, erat sequuta cōfessio etiam verificata, & per rei euidentiam apparens: eo casu, debet de iure communi sequi absolutoria ab obseruatione iudicii, per glo. & docto. in l. penulti. ff. de quæstio. Et postea, facto debito processu de nouo, seruatis seruandis, poterit diffinitiuè condemnari. Ista est forma inanis & ceremonialis iuris communis: secundum Angel. in consil. lxxviii. incipiente, visis actis prædictis &c. Pariter, in caussa ciuili, si actio ineptè est proposita, quantumcunque de iure partis constaret, debet sequi absolutoria ab obseruatione iudicii, actione apta & pertinente actori, quoties eam experiri voluerit, referuata. Text. est melior de corpore iuris, in l. Beblus. §. fina. ff. de pac. dotalib. & notatur in cap. examinata. de iudiciis. Sed nemini venit in dubiū, melius, facilius, & vtilius esse, ex ineptè actionis vel accusationis instantia condemnare vel absoluere, si de facti veritate constet, quàm reū ab obseruatione iudicii absoluere. Et postea, nouam instantiam inchoare. Propter quas rationes, cōueniens visum fuit, talem ordinem ceremoniale legibus Romanorum adinuentum, in Francia non seruari: per legem ordo. ff. de publi. iudi. quamuis Specu. in tit. de actio. & petitio. §. super. versicul. sed quis conqueratur de curia Franciæ non seruante ordinem iudicarium, sicut nec Veneti faciunt: secundum Petr. de Ancha. consilio clx. quia si ita non fieret, regnum propter delinquentium multitudinem corrueret. Vnde, sapientissimus Scipio Nasica, Mutio Sceuolæ consuli Romano seditionem Tiberii Grac-

chi Tribuni plebis iure ordinario punire volenti, dixit: Quoniam (inquit) consul, dum iuris ordinem seruas: id agis, vt cum omnibus legibus, Romanum Imperium corruat: secundum Vale. lib. iii. titu. de fortitudine. Quod est verum, respectu ordinis iudiciarii solēnitatem quandam, vel potius ceremoniam continentis. Secus autem de ordine substantiali facti veritatem concernente: vt est partis vocatio, auditio, plena probatio, testium exhibitio, defensio pertinens tam super facto principali, quàm contra testes: & sic de similibus. Nam iste substāialis ordo iustè seruatur, tam in criminalibus quàm in ciuilibus. l. absente. ff. de pœnis. secundum Petr. de Ancha. in consil. clxvi. prope finem: & Feli. in ca. i. de litis contestatio. colum. iii. quia est quasi iuris naturalis talis ordo substāialis, quem etiam seruare princeps tenetur: secundum Angel. in l. princeps. de legibus. & Iaso. in l. i. col. i. ff. de constitu. Principum. Et ideo, Hyppolitus de Marfi. in lege, qui cedem. colum. penulti. ff. de sicariis. dicit, quòd in iudiciis quantumcunq; extraordinariis, talis qualis ordo est seruandus, maximè absque præcipitatione, quæ posset processum reddere ipso iure nullum: secundum Barto. in l. prolatam. C. de sentent. & interloc. omnium iudi. & Dominicum in cap. ponderet. 50. distinct. de quo, latè per Feli. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de constitu. Et ideo, dicit Bald. in capitu. i. §. si furtum. colum. v. de pa. iura. fir. quòd cognoscere ordine non seruato, est ius alterius auferre: imò tunc iudex dicitur procedere de facto: secundum Bald. in l. ictus fustium. colum. vlti. ff. de iis qui notant. infra. prout refert & sequitur Catal. in suo tracta. sindica. versicul. ccccxvi. incipiente, adde quòd & c. imò, omisio ordinis inducit præsumptionem fraudis. glo. in l. i. de fide instrument. & iu. hastæ fisca. libr. x. quam refert & sequitur Ludo. Roma. consil. liii. incipien. visis. colum. vlt. quia vbi non est ordo, ibi deficit substantia: secundum Bald. in cap. i. colum. i. qui succ. tene. in vfi. feudo. Ideo, iudici (iuris ordine non seruato) procedenti, potest resisti de facto. l. prohibitum. de iu. fisci. lib. x. secundum Ioann. And. & Gemina. in capit. dilecto. de senten. excommu. in vi. Ange. in l. i. ff. ne quis eū

qui in ius &c. & in §. quadrupli. instit. de actio. quia tunc non praesumitur pro iudice aut facto eius: secundum Bal. in l. sancimus. versicul. xiii. queritur. C. de iudi. & Paridem de put. in tract. sindica. char. xix. quavis regulariter contra legem Herennius. §. gaia. ff. de eucti. & capi. pisanis. de restitutio. spolia. & l. ii. C. de offic. ciui. iudi. Ideo, talis ordo substantialis non est sublatus per dictam ordinationem Philippi pulchri Francorum regis: cuius autoritas in talibus fuit & est requisita: cum inferior a rege vel principe superiore non recognoscente, causas (iuris ordine non seruato) decidere, aut decidendas ordinare non possit, etiam si esset Legatus: secundum glo. in cap. fina. in verbo figura. de here. libr. vi. & ibi Lap. & Domini. de sanct. Gemi. & idem glo. in clemet. saepe. in verbo mandamus. de verborum significati. & ibi Zenzeli. Pau. de leaza. & Cardi. & Specul. in tit. de lega. §. superest. colum. i. & Pau. de Cast. consil. xciiii. colum. i. De quo per Alexand. in consil. cvi. colum. v. in secundo volumi. Guliel. de Cug. & Bald. in l. nec quicquam. §. de plano. ff. de offi. Proconsul. & Ang. in sua quaestio. incipien. Astensis miles. Antonium de Butr. in capit. dilecti. de iudi. Alexand. in l. nemo potest. colum. i. ff. de legatis i. & Rochum de curte. in cap. fina. colum. cxii. de consuetu. Et haec quantum ad leges Romanorum ordinem iudiciorum concernentes, dicta sufficiant: ut de aliis in regno non seruatis, aliquid dicere valeamus.

HINC est & secundò, quod tituli de accusat. ad senatusconsul. Turpilli. de aboli. gene. non habent locum in Francia: quia nullus admittitur etiam pro sua vel suorum iniuria, ad aliquem accusandum de crimine ad vindictam publicam: sed pro suo tantum ciuili interesse, seu actione ciuili ex crimine etiam publico orta. l. qui nomine. ff. ad legem Cornel. de fal. l. damus. & l. penul. C. eodem. late non locum in ta. & traditur in l. vnica. C. quando ciuilis actio criminali praedi. Imò omnia crimina promouentur & prosequuntur per procuratorem regium: secundum Gul. Bene. in d. re petit. capit. Rainu. in secunda parte, in verbo, mortuo itaque testato secundo. nume. 100. vbi de hoc rationes assignat, ne pauperes per potentium accusationes opprimantur,

& vt crimina efficacius puniantur. Timeret enim quisq; prudēs, solennem instituere accusationem, ne defectu probationis, in pœnam calumniātis incidat: & ne inuidus dicatur: sicut in dubio præsumitur. cap. decreto: ii. quæstio. vi. vbi bona glo. & ne in causā prosecutione depauperetur. Pariter, multi colluderent cum accusatis: quibus absolutis, crimina remanerēt impunita. gl. lege ita vulneratus. ff. ad legem Aquili. vt latius prosequitur in loco præallega. domi. Benedictus.

*Solenni-
tates te-
stamento-
rū, legibus
Romano-
rū Impera-
torū & iu-
risconsulto-
rū adinuen-
ta & req-
sita nō ser-
uātur in
Francia.*

HINC est tertiō, quod solennitates testamentorum legibus Romanorum Imperatorum & iuriscōsultorū adiuentæ & requisitæ, non seruantur in Francia: imò, sine illis valet testamentum: dū tamen duo aut tres testes adfuerint: iuxta ca. cūm esses. de testa. secundum Ioan. Fab. in l. i. C. de sacrosanc. eccle. Et Nico. Boe. in §. i. in gloss. prima, de testa. in cōsuetu. Biturigum: vbi allegat Oldra. consilio cclxviii. incipiente, præsupposita cōsuetudine Parisiensi, dicentem, talem consuetudinem vigere Parisiis & in ciuitate Venetiā: in qua, propter mercantiarum occupationem, vix possunt habere testes: secundum Bar. in repeti. legis, de quibus. colum. penult. ff. de legibus. De qua consuetudine, an valeat, latè per Bal. in consilio cxliii. volumi. quarto. & Modernos, in repe. legis primæ. C. de summa trinitate & fide catho. Sed quid de testamēto facto in Barbaria, vel in portu aut ciuitate Soldani vel Turcæ cū duobus testibus? est ne validum inter Christianos? notatur per Barto. & Docto. in l. i. quemadmodum testa. aperiantur. Bal. in rubri. ff. de rerum diui. Cepol. in tracta. de serui. rusti. prædio. titu. de portu. & latius per Ias. in lege, ius ciuile. in fine. ff. de iustitia & iure.

HINC est etiā, quod donationes excedentes quingentos aureos absq; insinuatione per iura Romanorū Imperatorum requisita, valent in Francia. glo. fina. in §. primo. de dona. in consuetu. Biturigū: quia talis solēnitas est sublata, etiam in regno Sicilia: secundū Calde. in consilio primo. titu. de dona. nimirū, quia aurei sunt ita diminuti, vt septuagintaduo non faciant libram auri, imò plures intrant ad librā auri. Ideo, valet donatio in maiori summa:

secundum Pau. de Castr. in l. fin. in princip. C. communia de lega. & Philippū Deci. in confi. ccxxxix col. i. vbi concludit post multos Docto. iuramentū purgare defectum huius solennitatis.

SIMILITER, lex Iulia de adulteriis, est sublata: quia adulteria non puniuntur in Francia: secundū Ioā. Fab. in §. ex. non scripto. de iure natu. gen. & ciui. & in l. prima, quæ sit lon. consue. imò reputatur industria: secundum eūdem Fab. in §. item lex. insti. de publ. iud. imò per arrestum prohibitum fuit, ne cōtra adulteros procedatur, nisi viro aut vxore conquerente. gl. in §. fina. de concubi. in prag. sanctio. & malè, secundum Ioan. Barbe. in viatorio suo: quia scriptū est, quòd Rex debet furta cohibere, adulterina punire, impios de terra perdere &c. capi. Rex. xxiii. quæstio. quinta: ideo, refert Guliel. Benedic. in secūda parte repeti. capi. Rainu. in verbo cuidam Petro. quòd per statutum Carturcēse, adulter punitur in sexaginta solidis, vel ducitur per vicos cū camisia absq; fustigatione: & Petr. Rauē. in fine sui alphabe. aurei, refert consuetudinem esse in Francia quòd quando vxor cōmisit adulteriū, vir eius publicè ducitur super asinum sedens tanq̄ modice vel nullius virtutis. Quæ fortè procedūt, nisi interueniat violentia, & sic cōcurrat adulteriū cū raptu: quia tūc acriter punitur: vc patet ex dictis per Guagui. in Cronica Caro. vi. Francorum Regis. lib. ix. c. iii.

PARITER, leges seu consuetudines feudorum non habent locum in Francia, quia imò quo ad ius succedendi, vendēdi, testandi, seu trāsserēdi feuda, sunt redactæ ad instar patrimoniorum: secundū Ioan. Fab. in §. primo. insti. de empti. & vendi. & in §. primo. de leg. pa. tute. & in autētica ingressi. C. de sacrosanctis eccle. & in §. adeo. insti. locati. Bal. in capi. primo, quæstio. penul. de success. feudi: & ibi Barba. in addi. Iaf. in l. de quibus. versicu. tamen ultra montes. colū. xvi. ff. de legi. Ioan. Andr. & Panormi. in ca. significauit. de rescrip. Petr. Iaco. in sua practitu. ex quibus cau. feud. amitta. in addi. & titu. de success. feudi. colū. viii. versic. modò in summa. vbi dicit, quòd liber feudorum in hoc quòd prohibet alienationes, nō est

Lex Iulia de adulteriis quare est sublata in Frācia.

Leges seu consuetudines feudorū an habeāt locū in Frācia.

in regno Franciæ allegandus. Ita etiã seruatur in Delphi natu, secũdum Guido. Pa. quæstio. ix. & quæstio. ccxcvii. & in Ducatu Bituriceñ. secũdũ Nico. Boe. in. §. i. de feu. Et in Ducatu & Comitatu Burgũdiæ, & Niuernensĩ, secũdũ glo. in. §. quinto. de feud. in consuetudinibus Burgũdiæ. Et idẽ in patria Turonensĩ, secũdum Ioan. Sanfo. in cõsue. Turoñ. titu. *Des loyaulx aydes* artic. fina. & titu. *De pié de fief.* articu. secundo, & in titu. *Comment homaige se doibt faire.* articu. primo. in glo. mag. cõclu. xxxv. vbi allegat Ioã. Fab. vbi suprã, qui est Deus legũ apud Frãcos, secũdum eum ibi. Et ideo, decidit glo. in dicto. §. quinto. circa finem, quòd sine dubio, poterit Rex Franciæ, etiam ignorantibus vel inuitis ciuibus, vnã ciuitatem alienare: per dicta per Ludoui. Roma. consilio xxvi. & Iaso. in l. de quibus. colum. xvi. ff. de legibus. & in. §. item seruianna. insti. de actio. Quamuis cõtrariũ in specie de rege Frãciæ tenuerit Bal. in c. in generali. si de feu. fuerit cõtrouerfia inter do. & agna. quem refert Iason, in l. debitorũ partitionibus. C. de pac. & in. l. tertia. colum. xxiiii. C. de iure emphi. sed non habuerunt cõsyderationem ad hoc, quòd feuda in Frãcia sunt reducta ad instar patrimoniorum ex consuetudine, vt dictum est: secũdum quam consuetudinem nouissimè cõsultuit Philip. Decius, in cõsilio ccviii. secũdæ partis, eam certo modo restringendo, & in consilio. cclxix. columna tertia.

Religiosus
quemcun-
que ordinẽ
p̄fessi fue-
rit, i regno
Frãciæ ab
intestato
nõ succe-
dũt parẽti
b̄, nec mo-
nasteriũ p̄
eis.

HINC est etiam, quòd religiosi, quemcunque ordinem professi fuerint, in regno Franciæ ab intestato non succedunt parentibus, nec monasterium pro eis: cùm eorũ cognatio, de terra migrauerit ad cælos: capi i. de mili. vassal. qui ar. bel. depo. & cap. nõ dicitis. xii. q. ii. Ex quo, etiã ius retrahendi non habent, sicut nec succedunt: secũdum Masu. tit. de testa. & vlti. volunta. §. item per consuetudinẽ regni. Guliel. Benedi. in repeti. capitu. Rainu. in verbo, & vxorem. nume. 220. & glos. in §. final. de testa. in consue. Bituri. vbi dicunt, in Cancellaria Regis Franciæ eis literas commissionales ad vendicandũ seu partem hereditatis aut successioneis petendũ denegari: ideo, dictum fuit per arrestum, quòd quidam religiosus ordinis Cluniacen. non erat

recipiendus tanquam cōquerens in caussam faisinæ & no-
 uitatis, ad caussam successione cuiusdā sui cognati ; vt ha-
 betur in tract. arresto. domi. Aufre. artic. lvi. Nec per pro-
 fessionem dedicantur tacitè bona ipsius profitentis mona-
 sterio, nisi expressè ea dedicauerit, aut prius aliter dispo-
 fuerit : quia finguntur nunquam bona habuisse : nec pos-
 set Papa super iis dispensare in loco in quo non habet tem-
 poralem iurisdictionem : secundum eundem Masue. vbi su-
 prà. Et sic, cessant in regno Franciæ autem. ingressi. & lex
 deo nobis. quæ est fin. C. de episc. & cleri. quia non subest
 Imperatori, qui tales leges condidit : secundum eundem Be-
 nedi. in loco præalle. vbi huius rei multas alias assignat ra-
 tiones. & in ii. decis. circa princip. scilicet quod ea leges
 non fuerunt receptæ in obseruantia : ideo, non ligant per
 glo. in capi. i. de treu. & pa. vbi plenè per Feli. & Iaso. in l.
 rem non nouam. C. de iudic. & Alexan. in confi. vi. col. ii.
 i. vol. & confil. cxxxii. eodem volu. & confi. xviii. vol. ii. Et
 est vsus talis toleratus per summos Pontifices, & totum Cle-
 rum : quæ tolerantia, inducit dispensationem : dato casu,
 quod tales leges ligarent in foro conscientiæ. glo. in capi.
 quod super. de consang. & affi. & sufficit ad euitandum pec-
 catum. gloss. in capi. gratia. de rescri. lib. vi. & in capi. quo-
 niam. de vi. & hone. cleri. & in capi. vir autè. de secu. nup.
 de quo latè per Iaso. in l. omnes populi. in secunda lectu.
 ff. de iusti. & iu. & dicta lege, rem non nouam. Ideo, dene-
 gantes tradere partem hæreditatis dictis religiosiis in Fran-
 cia. non peccat : quia sic est viuere consuetum : prout in si-
 mili dicit Cardi. in capitu. cum ad monasteriũ. de sta. mo-
 nacho. Et pro Francis, videtur esse text. Deutero. xviii. vbi
 dicitur, Non habebunt sacerdotes & Leuitæ & omnes qui
 de eadem tribu sunt, partem & hæreditatem cum reliquo Is-
 rael, quia sacrificia Domini, & oblationes eius comedent :
 & nihil accipient de possessione fratrum suorum : Domi-
 nus enim, ipse est hæreditas eorum. Quam consuetudinem
 approbare videntur domini de Ro. tit. de consue. decisio-
 ne, i. in antiq. Nec est contra libertatem ecclesiæ, quia ni-
 hil aufertur : licet eidem non deferatur, cum non sit ius que-
 situm ecclesiæ tempore talis consuetudinis : vt dicit Barto.

cōsilio suo. xxxv. incipien. quidā Cola Pauli, & latè Hippo de Marfi. in singula. cxci. vbi de iure quæsito & quærendo: vt laici super quæsito statuere non possint, sed bene super iure quærendo, secundum Bal. in consi. xi. inter consilia Petri de Anchara. incipiente, sub protectione &c.

Leges quæ dicunt milites, barones, decuriones non posse torqueri, non si delicta maiorum celaret. l. ad splēdidiōres. de diuer. off. habēt locū in Frācia. HINC est etiam, quod lex à diuo Pio, & lex milites. C. de quæsti. iuncta l. omnes iudices. C. de Decurio. lib. x. cum simili. in quantum disponunt milites, barones, decuriones non posse torqueri, non habent locum in Francia: quia etiam nobiles, quacunque dignitate fungantur, casu exigente, torquentur. Erraret enim clavis iustitiæ in hoc, si delicta maiorum celaret. l. ad splēdidiōres. de diuer. off. & appar. lib. xii. & habetur Sapien. vi. Potentes potenter tormenta patientur. capit. illud. viii. quæsti. i. vnde, cum semel anno 1385. quidā aduocatus allegaret in parlamento Parisiensi, quod dominus d'Argenton Baro non poterat subiici torturæ, fuit per arrestum ei, ne vnquam talia allegaret, prohibitum: & quod etiam Comes in tortura poneretur, casu requirente: nec curia illo iure ciuili utebatur. vt per dominum Aufre. in suo tracta. arresto. artic. cxvi. & Ioan. Gal. in suis quæstionib. arresto decis. quæstio. xlv. & Guliel. Benedic. in secunda parte repeti. capit. Rainu. in verbo, mortuo itaque testato. nume. 222. vbi dicit, quod quamuis de iure, Nobiles pati non debeant viles pœnas suspendii, l. desertorem. §. primo. vbi glos. ff. de remilit. tamen non seruatur in Francia: secundum Bartol. in dicta l. desertorem. & Bald. in §. si rusticus. de pace tenenda. & in capitu. cū quidam. de iureiuran. vbi dicit in Francia seruari, quod nobiles in altiori furca suspendantur, maximè pro crimine prodicionis. Et ita videmus in omnibus ferè furcis regiis, altiore esse trabem pro nobilibus: secundum eum ibi, & Hippo. de Marfi. in repeti. l. vnica. C. de rapt. virginum. numero 107. Sed quæ pœna sit maior suspendii vel amissionis capitis, latè per Philipp. Decium, in consilio lxxv.

Cur leges punientes affectum, seu conatum pro effectu, sicut lex, is qui cum telo. C. ad legē Corn. de sic. lex, si quis non dicatur. de episc. & cleric. & similes,

non seruantur in regno Franciæ: secundum Specula. tit. conatū pro
 de accusa. §. i. versi. sed quid si post. & Petrū Rauen. in al- effectu nō
 pha. aureo. in verbo, homicidiū. sicut nec in Italia: vbi, per seruatur i
 statuta, delicta puniuntur: secundum Barto. & Bald. in di- regno Frā
 cta lege, is qui. & in l. i. §. diuus. ff. ad legē Cornel. de fica. cia.
 eundem Bald. & Cepolam, in repet. legis, si fugitiui. C. de
 fer. fugiti. Decium in l. non vult haeres esse. ff. de regu. iu-
 ris. & Iason. in rubrica insti. de actio. col. penult. Quod ta-
 men est verum, nisi in crimine læsæ maiestatis, l. quisquis.
 C. ad l. Iuliam maiesta. Ideo, anno 1391. die 23. Maii, qui-
 dam Bernardus fuit condemnatus ad mortem, quia infi-
 diis pensatis, percusserat gladio magistrum Rodulphum
 de Quugnerii, Regis consiliarium in camera Parlamenti:
 vbi erat Commissarius per curiam deputatus in quadam
 causa eiusdem Bernardi: commotus, eò quia in causa sibi
 non complacebat. Et fuit condemnatus, perinde ac si eum
 occidisset: quod fuit valde durum curiæ, propter prædicta:
 secundum do. Aufre. in tract. arrest. articu. cxxxvi.

PARITER, leges permittentes bastardos succedere. Quō leges
 re parentibus, sicut lex, si qua illustris. C. ad Orfi. §. fi. insti. pmittentes
 eodem. auten. licet. de natura. libe. cum similibus, non ser- bastardos
 uantur in Francia, vbi bastardi patri nec matri succedunt: parentibus
 secundum Masuerum, tit. de proba. §. Item si defunctus. & succedere
 titu. de testa. & vlti. volun. §. item naturales. propter illud nō seruan-
 verbum diuinum ad Abraham, Eiace ancillam & filium e- tur in Frā
 ius, solo ei dato munere ad viuendum: quia non erit hæ- cia.
 res filius ancillæ & c. Quod æquū visum est ad refrenandā
 libidinem: ex qua, infinita oriuntur scandala: & ne matri-
 monia contemnantur, quorū onera facilè quilibet euitare
 conaretur. l. peneribus. C. de iure dotium. Ob quod, in
 legitimationibus, etiam de consensu patris, cōsuevit Rex
 partem bonorum capere, aut certam fināciam per Came-
 ram computorum, præcedenti inquisitione de valore bo-
 norum taxanda: sine qua authorizatione, legitimatio non
 esset efficax: secundum Guliel. Benedi. in repeti. capitul.
 Rainu. in verbo & vxorem. in materia successio. ab inte-
 stato. nume. 712. vbi latè per eum de testa. Tamen de cō-
 suetudine dicti regni Franciæ, bastardi retinent nobilita-

tem, & arma domus: secundum glo. in. §.iii. (*des successions des bastards*) in consuetu. Burgundiæ.

SIMILITER, lex prima. C. de contractib. iudi. l. quisquis. si certum petat. l. i. si rector prouin. & similes, non seruatur in Frācia, quia cū omnes officarii sint perpetui, possunt cum subditis cōtrahere, acquirere immobilia, matrimonia celebrare, & in ius vocari: nō obstāte l. ii. ff. de in ius vocan. secundum Ioan. Fab. in dictis iuribus: Guido. Pap. q. cxcv. & eundem Bene. in verbo, duas habens filias. & in verbo, testamentum primo. num. 8. & quod sint perpetui, patet ex ordinatione Ludo. xi. de qua per Guagui. lib. x. cap. ii. Ibi, conuersus inde ad rempublicā & Ludo. x. conscius sibi, quantum odii & inimicitiarum ob plurimos à se, vt voluerat, magistratu officioque destitutos contraxisset, legem tulit, magistratus perpetuos fore &c. Ob quod, officia & iudicaturæ teneri possunt in loco originis & domicilii, non obstante l. fi. C. de crimi. sacrile. secundū eundem in dicta repeti in verbo, & vxorem. circa fin. quāuis per ordinationes regias antiquas legibus Romanorū Imperatorū in hoc conformes, esset hoc prohibitū. Et ob quod, plures officarii ab eorum officiis priuati & destituti fuerunt, teste Guagui. lib. ix. cap. i. sed hodie secus, vt patet in ordinatio. Caroli. vii. Caroli. viii. de quibus ibi per eū.

PARITER, lex cū hæredes. ff. de acquiren. posses. lex si sorori. C. de iure delibe. & similes requirētes apprehensionem possessionis fieri per hæredes etiam venientes ab intestato, non seruantur in Francia: quia imò mortuus sensit viuum, sicut in simili dicit Bald. in l. fina. C. cōmunia, de manumissis. quod mortuus aperit oculos viuētis: ita quod sine alio actu corporeo, possessio defuncti cōtinuatur in hæredem proximiorē: secundum Ioan. Fab. in §. sui autem. insti. de hære. quali. & differen. non obstāte quacunque clausula derogatoria per testatorem apposita: secundum eundem, in §. alteri. insti. de inutili stipula. Ita quod in vim illius ciuilis possessionis, intētatur interdictum Recuperādæ, & casus nouitatis: quamuis non fuerint adepti possessionem realem: secundum eundem, in §. in summa. & §. fin. insti. de interdi. De quo casu nouitatis

late

latè per Guido. Papæ. quæstio. cccclii. imò etiam interd-
 ctum Retinendæ, si bona teneant : secundum glo. in §. i.
 de successio. in gloss. prima. nume. 5. in consuetu. Burgun-
 diæ, vbi latè de hoc & glo. in §. vi. de testa. & vlti. volun. in
 consuetu. Biturigum : & Ioan. Sanson. de succes. feudo. ar-
 ticu. ii. in consuetu. Turonè. vbi plura dicunt de hac pos-
 sessione, & latissimè Barba. in repeti. rubri. de caussa poss.
 & proprie. colum. xxii. Item, licet iudices debeant per se &
 non per alium sententias definitiuas proferre. l. ii. C. de
 sentent. ex pericul. reci. cap. fina. de re iudi. libr. vi. tamen
 in Frâcia secus, quia vt notoriè patet, per Graffarios pro-
 feruntur ex stilo qui comprobatur ex doctrina Bald. &
 Imol. in l. si procuratoris præsentis. ff. de verbo. obligatio.
 vbi dicunt & Iaso. post eos, quod si notarius præsentè Po-
 testate legit sententiam : videtur ipse Potestas legere: per
 text. in l. quòd statuliberum. in fin. de dona. caus. mort. de
 quo per Hippo. de Marfi. in repetit. legis, de vnoquoque.
 nume. 133. de re iudic. Item, licet ad dictum vnus testis i-
 donei de certa scientia & de actu deponentis, quis possit
 secundum leges torqueri, secundum omnes docto. maxi-
 mè repetitio. latè in lege admonendi. de iureiuran. & Hyp-
 politum de Marfi. in sua practica crimina. §. diligenter. &
 in repetitio. legis fina. & rubric. C. de probatio. per gloss.
 iii. C. ad legem Iuliam maiesta. secundum Guliel. Benedi.
 in verbo, addictæ impuberi. nume. 54. non tamen in Fran-
 cia, si est vir bonæ vitæ & famæ : per ordinationem beati
 Ludouici, anno 1354. De qua per dominum Aufre. in ti-
 tul. de quæstio. & Benedic. in ii. parte suæ repetitionis, in
 verbo, Mortuo itaque testatore. nume. 202. Multa sunt
 alia iura, & leges Romanorum, quæ non seruan-
 tur in prædicto regno Franciæ : quas in spe-
 cie hîc designare, esset magis tediosum
 legentibus, quàm placidum. Sa-
 tis enim erit, iis paucis, ius
 istud regiû septimum
 probasse.

*

F

Acceptus est regi minister intelli-
gens: iracundiam eius inutilis
sustinebit. Prouerb.

xiiii. cap.

Ius octauum.

Notarii
Imperiales
aut aposto-
lici nullam
habēt pote-
statē instru-

C T A V V M Ius altum sacrae coronae
Franciae, quod etiam ex sexto sequitur,
est: quod in Francia Notarii Imperiales
aut Apostolici, nullam habēt potestatem
instrumenta conficiendi in materiis tem-
poralibus aut prophanis: vt patet in ordi-
nationibus Regiis, articulo, *Item est prohibē & defendu d*
ciēdi in ma tous les subiectz du Roy nostre sire, de ne faire passer ou rece-
terijs tēpo uoir leurs contractz par notaires imperiaulx, apostoliques ou e-
ralibus aut piscopaulx en matieres tēporelles ou prophanes, sur peine de n'e-
prophanis stre foy adioustée ausdictz instrumens, lesquelz, dorese nauāt se
in Frācia. ront reputez nulz & de nullc efficace & uertu etc. Quae qui-
dem ordinatio est iuridica, sicut de statuto prohibente no-
tarios forenses, dicit Angel. in consilio cxciii. incipien. vi-
so processu. & Fulgo. in consil. cli. inci. egregius miles. col-
lum. penulti. quia notarius extra territorium creantis, in-
strumenta conficere non potest: secundum Hostien. & An-
tonium de Butri. in capi. sicut. ne cleri. vel monach. Quic-
quid ibi dicat Panormita. de quo, latē per Bartol. Bald. &
docto. in l. i. C. de summa trinitate & fide catho. per Imol.
& Felin. in capi. cūm P. Tabellio. de fide instrumen. Item,
æqua est dicta ordinatio, quae fuit facta propter innume-
rabiles abusus comitum palatinorum: qui, autoritate a-
postolica vel imperiali, creant notarios: secundum gloss.
& docto. in capit. per venerabilem. qui filii sint legi. & in
l. ii. ff. de offic. Proconsul. & legati. Nam habentes pote-
statem limitatam, puta creandi certum numerum tabel-
lionum, vel legitimandi certos bastardos, quotquot ad se
veniunt, indifferenter promouent & legitimant, nullo

precedente examine: contra legem, nemini. C. de aduoc.
 diuerso. iudi. & doctrinam Barto. in l. i. ff. de va. & extra-
 ordi. cogni. & Panormita. in rubrica de postulan. Debent
 enim scire iura notarii. gloss. Bartol. & doctor. in lege, ge-
 nerali. C. de tabula. libr. x. & Speculat. in titul. de instru.
 edit. §. restat. versicul. nunquid tabellio. & Panormita. in
 capitul. i. de fide instrument. colum. fina. versicu. ex iis in-
 fero. & in capitul. sicut. allegat. & Angel. in §. cum autem.
 institut. de adop. Ideo, tenentur de imperitia, ad interesse
 partis læsæ: secundum doctor. vbi supra & Alexand. de
 Imol. in lege, argentarius. §. an autem. ff. de edendo: & ibi
 Bologni. in nouis interpretationibus, & latius Nico. Boe.
 in additionibus ad Din. in regula non est sine culpa. de re *Quomodo*
 gul. iur. libro vi. Hinc dicebat Bald. in consilio ciii. libr. iii. *imperitia*
 quod imperitia notariorum destruit mundum, & ponit *notariorū*
 conscientias virorum in magno discrimine: vnde, eos de- *mundū de-*
 ridet Ludouic. Roma. in singula. l. i. dum dicit, Sunt enim *struit po-*
 vt papiticus Gallus, aut picæ in palatiis dominorum lo- *nitq; in ma-*
 quentes, legentes, & scribentes, & non intelligētes. Ideo, *gno discer-*
 sunt odiosi legibus: secundum Lucam de penna. in l. i. vt *mine uiro-*
 nemo ad suum patroci. libro xi. & in l. excellentia. C. de *rū animas.*
 eroga. mili. anno. libro xii. & in lege, quemadmodum. co-
 lum. v. de agri. & censu. libro xi. vbi dicit, quod præsum-
 ptio est contra notarios, vt habeant propositum rapacita-
 tis, voracitatis & fraudis. l. i. C. de numera. secundum eun-
 dem Lucam in lege, mediterraneum. de anno. tribut. lib.
 x. que non aliunde procedunt, nisi ex numerositate exces-
 siua notariorum: sicut à simili de protonotariis & docto-
 ribus Italiae dicit Panormita. in capitul. i. de priuilegiis. &
 ex abusu istorum comitum palatinorum, qui abusuē co-
 mites dicuntur: secundum Panormita. in capit. veniens.
 in tertio nota. de præscriptionibus. & in capit. legebatur.
 colum. i. de maiori. & obediē. Cardi. in cle. ne Romani.
 §. sanè. in vi. quæstio. de elect. & Iaso. in l. in suis. ff. de li-
 be. & posthu. & latè per. Iacob. de sancto Georg. in tract.
 feudo. in versicul. comites. vbi dicit, quod non habent ter-
 ritorum, sed iurisdictionem quandam voluntariam limi-
 tatam, & dicuntur comites: secundum quid: sicut Rex

Scachorum dicitur Rex secundum quid. glo. in capit. pudor. xxxii. quæstio. ii. quia exercent aliquem actum similem actibus verorum comitum: sicut in festo Innocentium, in aliquibus ecclesiis cathedralibus, iuvenes insignia pontificalia assumentes, aliquos actus similes actibus veri episcopi faciunt: secundum glos. in titu. de specta. in ecclesia non fieri. in princ. in pragma. sanctio. sic, isti comites palatini faciunt aliquos actus, ad principem superiorem non recognoscentem impertinentes: secundum Philip. Decium in consi. cccvii. ut est legitimatio spuriorum. l. i. §. ait prætor. ff. de postula. & in §. illud. in autenti. quib. mod. natu. effi. sui. colum. vii. latè per docto. in cap. per venerabilem. qui filii sint legi. & Tabellionum generalium creatio: secundum Innocen. Panor. & docto. in cap. cum P. Tabellio. de fide instrument. Albe. de Rosa. in tracta. statu. in 1. parte. quæstio. lxxiii. Old. consil. lxx. Calderi. consi. ii. titu. de fide instrumen. & Ange. consi. cclxxiiii. Cõtra quos comites palatinos, dictum fuit per arrestum Parisiis, die vicesima secunda Maii, & contra dominum Ioannem Manuè militem, comitem palatinum se dicentem, quòd quando ad creationem notariorum & legitimationem bastardorum processerat in regno Franciæ, abusus fuerat, & declaravit curia, omnia in hac parte facta, esse nullius effectus, & condènavit ipsum ad ea reuocanda, dicendo, quòd nulliter (non habendo potestatem in dicto regno) abutèdo, creavit notarios Imperiales, & fecit legitimationes: ut in arrestis. cap. ccli. quia licet legitimatio sit voluntariè iurisdictionis, tamen non potest fieri de non subditis: secundum Bald. in l. i. C. de iur. aur. anul. Barto. in l. qui in provincia. §. diuus. ff. de ritu nuptia. Cor. Peru. in consil. i. lib. iii. Nec habet locum prorogatio, cum sit de reseruatissimis principi: secundum Antoñ. de But. & Abba. in capit. per venerabilem. qui fil. sint legi. & in cap. P. & G. de offic. delega. & Pe. de anch. in consi. cccxxi. Quid autem de comite legum, qui per viginti annos legit, qui etiam de iure potest creare notarios, & legitimare bastardos: secundum Pau. de Cast. in i. cõsti. C. col. ii. & Philip. Deci. in l. i. col. iii. ff. de offi. eius cui est man. iuris? Credo quòd non tolerarentur.

in Francia, ex causis & rationibus præmissis. Ex quibus, dicta ordinatio regia iusta & rationabilis demōstratur, maxime in hoc, quod instrumenta per dictos notarios apostolicos & imperiales recepta, annullat: ibi, quando dicit, *Seront reputez, de nul efficace & uertu.* Quæ verba, erant necessaria: quia aliàs non obstante quacunque prohibitione, instrumenta fuissent valida: secundum Bart. & Ange. in l. yniuersos. C. de Decur. lib. x. vbi, Decuriones prohibētur officium notariatus exercere: tamen si instrumenta cōfererint, valent: licet facere non debuissent. Simile habetur in cap. sicut. ne cle. vel mona. vbi clericis tale officium interdicitur: tamen si instrumenta conficiant, valent, & ipsi sunt puniendi: secundum Ioan. And. ibi, & Ang. in l. prætor ait. §. fina. ff. de eden. & in l. si quis Decurio. C. de fal. Alexan. in dicta l. prætor. §. iis etiam. & Barto. in consilio incipiente, filius familiars presbyter. Ideo, rectè posita fuerunt illa verba irritantia, in ordinatione prædicta. Attamē, quantumcunque instrumenta sunt nulla, contractus tamen in eis contenti non sunt nulli: quia sunt diuersi & separati ab ipso instrumento: secundum Bart. in l. si quis lega. col. fina. ff. de fal. Imol. Raph. Cuma. Pau. & Alexan. in l. seruuum filii. §. eum qui. ff. de legat. i. eundem Paul. in consil. xcix. incipiente, notandum est. quamuis contrarium velit Ludo. Roma. in consil. lvii. Ideo, in proposito tales cōtractus per notarios apostolicos recepti, probari poterūt per testes, & etiam ipsosmet de eis rogatos. l. Domitius. cū ibi notatis. ff. de testa. Quod est verum, nisi tale esset negotiū, super quo debet omnino ad eius validitatem confici scriptura: nam tunc, non admitteretur probatio per testes regulariter: quinimo esset necessaria scriptura solennis & valida. Verūm, quia super hoc quotidie dubia insurgunt, de istis casibus per scripturam probandis, aliqua attinguam. Imprimis vltra gl. magistram in c. i. §. postquam. de cens. in vi. & no. ibi per doc. & Spec. in tit. de instr. edi. §. restat videre. Ludo. Ponta. in consil. ciii. doct. in l. singularia. ff. si certum pet. & vltra scripta per additionatorem ad Panor. in c. quia propter. col. ii. in addi. signata per B. de elect. Et Guid. Pa. quæst. ccccclxxxii. Est notandum, quod ad pro-

bandum clericatum siue tonsuram, est requisita scriptura seu literæ testimoniales proprii episcopi. capit. legum. ii. quæstio. i. secundum Iaso. de May. in l. in illa stipulatione. colum. penulti. nume. 15. ff. de verbor. obligatio. Bald. in cap. dudum. in i. de elect. Guido. Pap. in quæstio. præalleg. versic. item cum aliquis. & Ioan. de pla. in l. prohibitum. de iur. fisc. per text. in l. si qua. ibi, literis episcopi muniti adueniant. C. de episcop. & cleric. Possent tamen illi legi responderi, quòd loquatur tantum de clericis extraneis ad urbem venientibus: in cæteris verò scilicet originariis, secus esse videtur. l. i. §. fina. ff. ad muni. Ideo, Bal. in dicta l. si qua. videtur cõtrarium tenere, dicens, quòd gratia inferioris à Papa, per testes probari potest: imò fortius dicit in cap. licet vniuersis. & in capit. nuper. de testi. quòd cum clericatus de sui natura nemini afferat præiudicium, potest probari per vnicum testem, sicut baptismus & ecclesie consecratio. capit. cum itaque. & capit. paruulos. de consec. distinct. iiii. Ita tenet Iaso. sibi contrarius in repetit. legis admonendi. colum. lxxvii. ff. de iureiurã. & in l. rescripta. col. ii. C. de preci. Imper. offer. & nouissimè Bartholo. de Chassa. in commen. consue. Burgun. tit. i. §. vi. in glos. super verbo, *Sont creuz.* Quam opinionem contrariam crederem procedere quo ad fori priuilegium: respectu cuius, sufficit minor probatio, imò possessio habitus clericalis, nisi esset aduena. Ita pronuntiatum fuit per arrestum parliamenti Parisiensis, contra *La Feye fondeur d'or*: secundum Ioan. Gal. in suis quæstionibus arresto decisis. quæstio. li. aliàs vbi ageretur de beneficio obtinendo, procederet prima opinio: & deberet de clericatu literatoriè constare: secundum eum ibi. & docto. præalle. nisi constaret de perdizione illarum: quia tunc potest probari per testes, iuxta notata in capit. cum olim. de priuile. secundum Guido. Pap. quæst. cccclxxiiii. per text. in l. si solennibus. C. de fide instru. & vltèrius ad istud propositum est notandù, quòd per literas sacrorum ordinum, non probantur minores: quamuis præcedere debeant: secundum Bart. in l. illud. ff. de acquiren. hæredi. imò debet quis habere & docere literatoriè de quolibet ordine, aliàs præsumitur per saltù promo-

rus, secundum Feli. in cap. super his. de accu. Quo casu, irrita esset quæcunque prouisio de beneficio illi facta, secundum Præpo. in ca. sollicitudo. lii. distinct. & idem si esset tonsuratus vel ordinatus à nō suo episcopo, sine literis dimissoriis, c. eos. & c. fina. & nota. per glo. in c. i. de tempo. ordi. lib. vi. De quo per Guid. Papæ, quæst. ccccxlx. Et ideo si opponatur iste defectus, promotus & non opponenti incumbit probatio, secundum Feli. in dicto cap. super his. Et idem de tonsuratis ab episcopis suffraganeis, quos vulgus portatiles vel de gratia vocat: quia de ei⁹ potestate & diocesani licentia constare debet. Felin. in ca. cum in iure. de offi. deleg. Sed an & quando verba enuntiatiua talē licentiam vel dimissorias probent per eundem Feli. in c. sicut. col. xiii. & xx. de re iudicata.

I T E M, est notandus alius casus scripturæ requirens ad probationem, scilicet in collatione beneficii, secundum aliquos per tex. in extrauag. iniunctæ. de elect. ibi, sine literis suæ prouisionis. Facit decisio Abba. in c. nosti. in ult. notab. & in c. qualiter. de elect. vbi tenet quod non sufficeret probare per testes, Papā aliquem pronuntiasse episcopum: sed ad hoc, vt in ecclesia recipiatur, debet docere de literis Papæ, licet statim post pronuntiationem sit effectus episcopus, secundum Bald. in l. humanum. C. de legi. & Calde. in c. in nostra. de rescri. & secundum hanc partem consuluit Bartho. Chassa. in contingentia facti. de præpo futura ecclesiæ collegiatæ nostræ Domine Edueñ. vt ipse dicit in cathal. parte v. confide. xxiiii. In cōtrarium tamen est veritas, secundum Abba. in dic. c. in nostra. & in c. cum venissent. in 2. nota. de resti. spoli. ibi, cōcessisset, & per rescriptum confirmasset. Hanc partem negatiuam, quod ad probandam beneficii collationem, scriptura non requiratur: tenet Iaso. in rubrica, ff. de acquiren. posses. col. penul. dicens, quod sicut collatio beneficii probatur testibus, sic renuntiatio. Idem tenent Decius in rubric. de constitu. & Rot. in titulo, de probatio. decisio. xxxix. in antiquis, post Bal. in c. ii. de resti. spol. Quod videtur verum esse in collationibus factis ab inferiore Papa: quia secus in prouisionibus Papæ, per tex. in d. extrauag. iniunctæ. secundum do.

de Selua, in tracta. de beneficio. quæsti. xxii. tertie partis. Sed an gratia Papæ possit per testes probari: latè per Felinum & Deci. in rubri. de consti. alleg.

I T E M, alius est casus scripturam exigens, scilicet in iurisdictione ordinaria probanda: secundum Bal. in l. prohibitum. de iure fis. libro. decimo, quod est singulariter notandum: secundum Ias. in l. more. ff. de iuris. omnium iudic. quia ad officium Principis (etiam si sit apparitor) nullus assumi debet sine literis Principis. l. probatorias. de diuer. offi. lib. xii. secundum Alexan. in consi. cvii. in septimo volu. Facit §. filiussfamiliàs. insti. qui. mo. ius pa. po. solui. ibi, codicillis imperialibus præstitis: quæ ad hoc ibi notat Ange. Et quamuis literæ debeant esse signatæ manu Principis, per tex. in dicta l. probatorias. tamè in Francia sufficit quod sint signatæ per vnum ex secretariis præceptorum, & sigillatæ per Cancellariû, sigillo regio: sine quo, ex stilo & regni consuetudine antiqua, non adhibetur fides, etiam si manu propria Regis essent signatæ literæ, glos. super verbo, *nostre seel.* in conclusio. consuetudinum Burgundiæ, in fin. per tex. in c. cum dilectus. de consuetu. vnde, actus non dicitur perfectus sine sigillo apponi solito: secundum Ioan. Riminaldi, in l. pacta nouissima. in fin. C. de pactis. Et quod dictum est in iurisdictione ordinaria, idem est in delegata: etiam si dicat aliquis sibi in secreto vi uæ vocis oraculo commissum, secundum Ioannem de Pla. in dicta l. prohibitum, & in lege prima, de superindic. per tex. in l. vnica. de manda. Prin. & in c. cum in iure. præalleg. latè per Ang. in consi. clxxxviii. quicquid Canonistæ de Legato Cardina. per tex. in ca. nobilissimus. in distin. xcviij. de quo per Ludo. Roma. cõsilio lix. colum. quinta, Fel. & Doct. in dic. c. cum in iure. Quid autè de delegatione inferioris, latè per Ias. in repetit. l. admonendi. colum. lxxv. & cxii. de iureiuran. Et ideo, in mandato siue licentia Iudicis intrandi possessionem, quia testes nõ sufficiunt, probari debet per literas iudiciales vel instrumentum: secundum Barto. in l. fi. C. de edic. diui Adri. tollen. Bald. in lege secunda. C. de iure emphy. Ias. in l. cum proponas. C. de pactis, & Guid. Pap. quæsti. ccclvi. in fi. sic in quacũ-

que licetia in aliquo actu ex legis vel statuti dispositione præstanda, quia in scriptis dari: secundum Bald. in l. fina. de eroga. mili. anno. libr. xi. Cardi. in cle. fi. quæsti. xii. & Specu. in §. restat. præallega. versic. sed quid. licet Ioan. de Imo. in c. fraternitati. de cler. non resi. aliter sentiat. Quid autem de decreto Iudicis? per Fran. Aret. in l. si quis mihi iustum. de acquiren. hæredi. Ias. & alios in l. nec quicquã. §. vbi decretum. ff. de offi. Procon. & leg.

I T E M est alius casus, in quo requiritur scriptura, scilicet quando nuntius vult facere executionem personalem: Bal. in c. cum parati. de appell. & in l. cõsentaneum. C. quomodo & quando iudex. & Bart. in l. Palatinos. de loca. fun. pa. libr. xi. Idem in magnis priuilegiis, Bal. in c. cõstitutus in fi. de rescrip. Idem in citatione ad domũ facta, Bald. & Ange. in l. ii. C. de annal. excep. Idem, quando citantur personæ in dignitate cõstitutæ, Bar in l. quoties. de digni. libro xii. Idem in omnibus quæ sunt magni præiudicii: quia non creditur nũtio sine literis. Anto. de But. & Panor. in c. significante. post gl. ibi de appel. Bal. in tit. de pa. constan. versic. sigillo. Lanfran. in ca. quoniam contra. in verbo, citationis. vbi Feli. de proba. Idem quãdo nũtius exequitur extra territorium, Barto. in extrauag. ad reprimen. in verbo, per nuntium. quia tunc debet ostendere literas iudici illius territorii, in quo exequitur: vel Præsidi prouinciæ insinuare: secundum Bart. in §. eos. in autẽ. de colla. colum. ix. per illum textum. Idem vbiq; est fienda denuntiatio seu intimatio: quia debet tunc inteuenire scriptura cum tenore instrumenti rei denuntiata: de quo debet fieri lectura, & dari copia parti, idq; expensis intimantis, si petatur: aliter est nulla. text. est in cle. caussam. de elec. quod est notandum pro insinuatione mandatorũ vel nominationum: vt dimittatur copia ordinariis quib⁹ intimantur: de quo per Bart. in l. i. in prin. de ope. no. nũtia. Alexan. in cõsi. xcvi. colum. quinta, in secundo volu. & Bartholo. de Chassa. in §. iiii. in gl. super verbo, *Sera denuncie*. de cõsi. Sũt & alii quinque casus in materia ptestationis, in quibus requirit scriptura: de quib⁹ p Ias. in l. nõ solu. §. morte. col. xii. in. fi. cũ princi. seq. ff. de operis noui nunti.

Mátrimo- niū nobiliū nō potest probari nisi per instrumentū. I T E M, est alius casus notādus, scilicet in matrimonio Nobilium : quia non potest probari nisi per instrumentū: Bal. in lege, si qua. in fi. de epif. & cleri. Idem in solutione canonis publici. glo. & Barto. in l. i. de apo. publ. lib. x. I- si per in- strumētū. dē in clausula ex certa scientia: quia nō probatur testibus glo. singu. in c. statutum. super verbo, literas. de rescrip. in vi. & in cle. fi. eodem titu. de quo per Bartho. Sozi. in cō- filio lix. Idem in mandato Procuratoris ad exigendā pecu- niam. Bald. in l. falsus. colum. penulti. de fur. Quod dictū pro singulari notat Fran. de cre. in notabili cxxiiii. inci- piente, Si procurator. Quid autem in aliis negotiis? an mā datum probatur testibus, vel non? per Barba. in capi. alia. de procu. Spec. & ibi Io. And. in addi. mag. in tit. de pro- cu. §. ratione autem. & Docto. in l. i. C. de procu. Quid in emancipatione vel manumissione, per Docto. in lege, e- manciatione. C. de fide instrumen. & in lege, post mor- tem. ff. de adop.

I T E M, alius est casus scripturam requirens: in lege, à Consulibus. C. de appell. & in cap. quoniam contra. de proba. vbi habentur, quòd acta iudicii probātur per scri- pturam: prout notatur in lege, curent. ff. de test. & in lege, ne arbitriis. C. de arbi. per Baldū in lege secunda. C. de re iudi. Alexan. confi. lxxiiii. in primo volumi. & Guido. Pa. quæstio. cccccxxviii.

I T E M, alius est casus in l. i. de indict. libr. x. vbi An- ge. in addi. ad Bar. notat illum tex.

I T E M, alius est casus, quando inter partes actū est, quòd contractus fieret in scriptis, seu per instrumentum, vt fit quotidie: secundum Fran. Are. in consilio clx. inci- piente, longa est. per tex. in l. contractus. de fide instrumen- to. de quo latè per Philippum Decium, in consilio cccxl.

I T E M, alius est casus quando per statutum dispone- retur, quòd contractus vltra talem summā non possit per testes probari: quòd de iure est validus: secundum Bart. & Modernos, in lege, certi conditio. §. quoniam. ff. si certum peta. Sed quomodo intelligatur & limitetur, latissimè per Hyppoli. de Mar. in repeti. rubri. C. de proba.

I T E M, alius est casus scripturam requirens, positus

per glo. in verbo, proposita. in ca. cupientes. §. quòd si per vinginti. de elec. in sexto. Multi sunt alii casus, in quibus requiritur scriptura, vltra contentos in dicta glo. magistra de censu. sed pro nunc plures reperire non potui: sed quantumcunq; requiratur scriptura, adhuc probatio fieri poterit per testes, probata de perditione scripturæ. capitul. cum olim, de priuile. secundum Barto. in l. i. de bonorum posses. secun. tab. & in lege testium. per illum tex. in fi. C. de testi. & Docto. in l. si solennibus. per illum tex. C. de fide instrum. & Ias. in l. pactum quod bona fide. C. de pac. Idem tenet Guid. Pa. q. cccclxxiiii. in literis tonsuræ deperditis & Rot. decisio. ccccxliii. de sententia deperdita. De qua materia, latè per Hypp. de Mar. in repe. præalleg. nume. 333. cum multis sequentibus. Item, in dictis casibus scripturam requirètib; probatio fieri poterit per testes quinq; aut plures, Abb. & Feli. in c. sicut, de proba. per tex. sing. in præalleg. l. testium. secundum eundem Hypp. in singulari. clvii. & Deci. consi. xi. col. penul. Et an in dictis casibus possit deferri iuramentum in supplementum probationis, latè per Ias. in repeti. l. admonendi. de iureiurand. Quid si agatur de errore, probando in supradictis casibus scripturam requirentibus? habetur per Bald. Pau. & Alexan. & Doct. in l. errore. C. de testa. Bar. & doc. in l. cum proponebatur. de leg. ii. & Guid. pa. in q. ccccxviii.

I T E M est notandum, quòd licet regulariter ex diuturnitate temporis præsumantur solennitates, vt latè per Modernos in l. sciendum. ff. de verborum obligatio. Sozi. in consilio cchiii. & cclxx. vbi dicit, quòd professio & licentia trãseundi de vno monasterio ad aliud, præsumitur ex diuturnitate temporis, & facit præsumi quem esse canonicè promotum. De quo per Philip. Deci. in consil. cxviii. cxxi. & cccix. & Ias. in l. Barbarius. col. xi. & sequenti. ff. de offi. Præto. Tamen secus est in his casibus scripturæ requirentibus: quia nõ probatur solennitas ex diuturnitate: secundum Fel. in c. i. de lit. cõtesta. in princi. & Apostillatorè ibi ad Panor. Ideo, refert de Chassa. in §. ix. tit. Des mains mortes. in glo. sup verbo, *et se doit faire*. nu. 7. quòd in parlamento Burgundiæ nõ fuit adhibita præsumptio,

pro religioso quinquagenario, quòd fuisset professus? imò succubuit: quia in professione, scriptura est requisita. xx. q. i. ca. vidua. & per Spec. in tit. de relig. licet Abbas teneat contrarium in ca. nuper. de test. Dubitarem tamen in prædicta limitatione, per ea quæ dicit Pañor. in cap. inter quatuor. de cle. pere. vbi quærit, quid de ordinato à sexaginta annis? nec extant literæ vel testes, diu tamè habitus est pro sacerdote, an sufficit? & decidit quòd sic: & tamen ad probationem ordinum, est necessaria scriptura: secundum Fel. in ca. super his. de accus. vt dictum est latius suprà. Ideo, dicebant Inno. & Hostien. in capi. innotuit. de eo qui furtim ordi. susce. in capi. illud. de præsump. & in ca. veniens. de verbo. signifi. in 6. præsumendum esse pro eo, qui longo tempore ministrauit in aliquo ordine, vel possedit aliquod beneficiũ, quòd ritè fuerit ordinatus & promotus: & sufficit ei probare, quòd pro tali communiter habitus est. De quo per Franc. Balb. in tract. de præscrip. iii. parte. col. xvii. Nam difficillimũ esset ordinato à quinquaginta annis, (qui fortè perdidit literas) nũc probare se fuisse rectè ordinatum: glo. est notabilis & ampla in verbo, inquirant. in titu. de pacificis possessorib. in pragma. sanc. In cæteris verò casibus exceptis præmissis, posset fieri probatio per testes: quia paris sunt virtutis & potentia. l. in exercendis. de fide instrumen. & capi. cùm Ioannes. eodem titu. Hinc est, quòd Doctoratus probari poterit per testes: secundum Bald. in proce. Decret. & in l. si solennibus. præalleg. Item regula cancellaria. glo. in regu. xxvi. in fi. post deci. Rot. clxiii. Item abolitio principis: secundũ Ange. in l. i. C. de sen. pas. & Oldra. confi. cccxxiiii. Item prioritas gratia siue rescripti: glo. in ca. duobus. de rescript. lib. vi. Item citatio. Bal. in l. consentaneũ. quomodo & quando. iud. & cõmissio citationis, Anto. de But. in cap. cùm dilecti. de dolo & cõtu. Item etiã cõstitutio papalis: secundũ eundẽ Anto. in rubr. de consti. De his & similibus exemplis latè scribit Barba. Sicu. in cõfi. lxxi. col. fi. in iiii. volu. Nunc ad propositũ reuertendo, tractãdum esset parũ de horũ notario-rũ regionũ officio & potesta. verũ quia hæc pars est satis onerata, remitto ad notata per glos. in §. vi. titu. de iurisd.

om. iudi. in cōsuetudinibus Bituri. & in tit. *Des droictz des chastellenies*. artic. i. in glo. penul. in cōsuetudinibus Turo. Et an possint notarii regii liberè renūtiare officio, vel saltem in manib⁹ cōcedentis, per Ludo. Ponta. in singu. cccl. & an possit quis esse notarius & iudex: latè per Decium in consilio xlii. colum. ii. & an & quando pro notario præsumatur, per Deciū. in consi. cccxv. in fi. & Iaso. in l. singularia. nume. 36. ff. si cert. peta. & an debeat esse rogatus, per eundem Dec. consi. cccvii. & an cēseatur rogatus de clausulis consuetis, per Barba. in consi. v. col. pe. & fina. in primo volu. & an tales clausulæ & renuntiationes per notarios apponi solitæ præiudicent partibus: latè per Ias. in l. i. ff. de condit. indeb. & de Selua, in suo tracta. de benefic. in tertia parte. quæst. xiiii. & Hippo. de Marfi. in singu. xviii. vbi allegat tex. singularem in l. fi. §. pen. ff. de condi. inde. quem notat ad hoc, quòd tales clausulæ non præiudicant, maximè rusticis mulieribus, & aliis illarum vim verisimiliter ignorantibus. Quæ pro nunc de dictis notariis regiis pro ornamento huius iuris octaui dicta sufficient.

Per me Reges regnant, & legū
conditores iusta decernunt.

Per me Principes impe-
rant, &c. Prouer. viii.

Ius Nominum.

NONVM Ius, quod etiā ex sexto sequitur, Christianissimi Regis est, vt hac excellenti superscriptione vtatur: Franciscus Dei gratia Francorū Rex, &c. & nō refert si dicat Francorū, vel Frācię Rex, secundū glo. in verb. Fran̄corū. in proœ. prag. sanc. per tex. in cle. i. de Magistra. sed Guliel. Bened. in 2. parte repe. c. Rainu. in verb. si absq; liberis. ii. nu. 43. dicit, quòd ab ista libertate in qua P. Gallicus dicitur constitutus, Rex

Quòd R. Christianissim⁹ hæc excellenti superscriptio ne utatur, Franciscus Dei. G. F. Rex.

Christianissimus nō solum à patria vocatur Rex Franciæ, quinimo populo libero regnans, Rex Francorum dicitur. Et additur, Dei Gratia: quasi solū Deum recognoscat in superiorem: quia omne regnū aut Imperium à Deo est formaliter, & effectiue: secundū Bal. in c. i. quis dicatur Dux, Comes &c. Inno. in c. quod super his. de voto. & Bal. in l. i. C. de summa trin. & fide catho. per tex. in. §. quia igitur. in autent. de instru. cau. & fid. Vnde habentes imperia, p- uidentia inscrutabilis diuinæ altitudinis rerum publicarū gubernacula possident, c. si ex bono. de pœnitē. distin. iii. Hinc dicitur Proue. viii. Per me Reges regnant, & legum cōditores iusta decernūt. Per me principes imperāt, & potentes decernūt iustitiam: à Deo enim est omnis potestas, ad Rom. xiii. & c. quid culpatur. xxiii. q. i. & q. iii. c. questum. & c. audacter. viii. q. i. Vnde, Christus ad Pilatū. Non haberes potestatem aduersum me ullam, nisi tibi datū esset desuper: quod accipitur negatiue, secundum Arch. in c. pro harum. de homici. Ideo, Imperatores Deum in superiorem recognoscendo, tali superscriptione vtuntur: vt in l. hac edictali. de pa. iura. firmā. & de pa. tenen. in prin. & in l. imperialem. de prohib. feu. alie. per Feder. & in tit. de cōsue. contra libe. eccle. in vfi. feu. l. i. & ii. C. de off. p̄fec. prat. Non autē alii principes Imperatori aut Papæ subiecti, illa vti possunt, nisi cum adiectione & sedis apostolicæ aut Imperatoris gratia: per quam, subiectio erga suū superiorem demonstratur. Ideo, dicebat Chassa. in rubri. cōsue. Burgū. quod ille Philippus Dux Burgūdiæ, cum esset vnus de Paribus Franciæ, & ea ratione coronæ subiectus, abutebatur in hoc quod dicebat in rescriptis suis, Philippus Dei gratia Dux &c. quia talia verba important, talem principē alium quā Deum in superiorem nō recognoscere: sicut est Rex Franciæ, cui hæc superscriptio optimè cōuenit, cum à solo Deo regnū teneat: vt vnctio sacra & alia munera cœlitus missa clarè demonstrant. Vel potest dici, q̄ hac superscript. vtatur Rex, ad demonstrandū q̄ à Deo excelso, non autē à fortuna hæc regalis dignitas procedat: quia à Deo est omnis potestas: ad R. o. viii. c. quid culpatur. xxiii. q. i. Bona enim & mala, vita & mors, paupertas & honestas à Deo sunt:

Eccle. xi. Vnde, dicitur in l. fi. C. de off. Mag. mili. q. Romanū Imperiū nō fortuna, sed diuinitate propitia defer-
tur: quāuis fortunæ aliquando dignitates & honores attri-
buantur: iuxta illud Virgilio in suo opusculo de fortuna,
Si fortuna uolet, fies de Rhetore Consul:

Si uolet hæc eadem, fies de Consule Rhetor.

Secūdū Iac. Rebuf. in l. viii. C. de Comit. & tribu. scho.
lib. xi. Vnde, Virgi. in suo opuscul. præal. sic dicit, Fortuna
immeritos auget honorib⁹, Fortuna innocuos afficit cladi-
bus: quod dixisse etiā videt Oui. li. iii. de arte amādi, dicēs,
Curia pauperibus clausa est, dat census honores:

Et in primo Fastorum,

In pretio pretium nunc est, dat census honores,

Census amicitias: pauper ubique iacet.

Sicut enim de moribus vltima fit quæstio in quæreda v-
xore: ita de literatura & prudentia, quādo agitur de hono-
ribus & dignitatibus conferēdis. Nec mirū quia secūdum
Aristot. in li. de bo. Fort. Vbi plurimū virtutis, ibi parū
Fortunæ. Quare Boet. de consola. philoso. li. i. metro v. la-
mentando sic canit,

At peruersi resident celso

Mores solio, sanctæque calcant

Iniusta uice colla nocentes.

Latet obscuris condita uirtus

Clara tenebris, iustis que tulit

Crimen iniqui.

Ex quibus, est visum quibusdam honores & dignitates
à Fortuna dependere, quos Hierony. in lib. de circuncifi-
one, cecos appellat, putātes Fortunā aliquid habere pote-
statis: cū à Deo, (cuius diuinæ prouidentię & non fatis,
regnum gloria, & diurnitas tribuēda est) omnia pro-
cedant. vt diffusè scribit Augustin. in quinto libr. de ciuit.
Dei. Ideo, Rex Franciæ per gratiam Dei, & non per For-
tunam, aut Imperatoris authoritatem seu gratiam se re-
gnare fatetur & asserit: sicut de iure potest, vt supr. in sex-
to iure dictum est. Vel potest intelligi de gratia operante,
qua adeptus fuit regnum: sine qua, nihil fit, capit. placuit.
de consecra. distincti. quarta. & primæ ad Corinthi. xv. c.

Gratia autem Dei sum id quod sum : & gratia eius in me vacua nō fuit, sed abundātius illis omnibus. Qua median- te ; recuperavit regnum longo tēpore ab Anglicis posses- sum. Ioanna Darce puella teste, vt dicetur infrā in xvii. iu- re. vel potest intelligi de gratia dei ratione approbationis: quia regnum Franciæ specialiter à Deo est approbatum, gl. in verb. gratia. in proœ. prag. sanc. cū approbationis si- gna euidētia sint, oleum sacrę vnctiōnis, tria lilia, & auri- flāma munera cœlitus missa: iunētis miraculis quę in vita, Dei virtute facit : vt suprā in secundo tertio & quarto iu- ribus latius describitur. Quę pauca pro nunc sufficient: quia multa & prolixè super hoc scripsit Ioan. Ayma doc. Tholosan. in suis glo. concordatorum. Est tamen notan- dum pro complemento, quòd si Rex scriberet sub nomi- ne proprio absque suæ regiæ dignitatis expressiōe & so- lita intitulatione, literę non facerēt fidem: secundū Alber- in proœ. fforum. de quo latè per Felin. in c. ii. colum. viii. de rescriptis.

In hylaritate vultus Regis vi-
ta. Et clementia eius qua-
si umber ferotinus.

Prou. xvi.

Decimum Ius.

*Patria po-
testas aut
seruitus nō
habet locū
in Francia*

DECIMUM Ius altum Christianissimū Francorum Regis est, quòd in suo regno non habet locum patria potestas aut ser- uitus: quia omnes sunt liberi & nulli sunt filii familiars aut serui. Nā patria potestas moribus aut legibus Romanorum indu- cta est. §. ius autem potestatis. instit. de pat. potesta. quibus Franci non subiiciuntur: vt suprā in vi. & vii. iuribus con- clusum extitit. Ideo, eorum liberi propter nobilitatem & libertatem nationis Gallicæ & Britanicę, sunt prorsus ab- soluti,

soluti, & à patria potestate exempti. gloss. est singul. valde
 in verbo, Romanorum. in §. fina. insti. de pa. potesta. secū-
 dum Bal. in c. i. §. i. de duo. fra. de no. bene. inuesti. & in c.
 i. circa finem, an mari. succe. vxo. in benefi. Ange. Are. Bo-
 logni. & Iason in additionibus ad Porcum. in dict. §. fina.
 Alexan. in additionibus ad Bar. in l. placet. ff. de acquiren.
 hæredi. & in l. fina. C. de inoffi. testa. & eundem Alexand.
 Ludo. Roma. & Iaso. de May. in l. fina. C. qui testa. facere
 poss. & eundem Iason. in l. frater à fratre. ff. de conditio.
 indebi. Et Panor. in cap. fina. de conuersi. infidelium. Ioã.
 Sanson. in commento consuetudinum Turonens. in titul.
 de tuto. & cura. arti. i. & de emancipa. arti. i. Guliel. Domi.
 Benedi. in repe. ca. Rainutius. in verbo, si absque liberis ii.
 in materia substi. pupilla. de testa. & Nico. Boe. in cōmen-
 to consuetu. Biturig. titu. i. §. ii. vbi dicit hanc esse genera-
 lem consuetudinem regni Franciæ, quæ habet bonum rati-
 onis motiuum ad tollendos multos patriæ potestatis effe-
 ctus: de quibus per glo. l. i. §. i. ff. de rei vendica. Nam licet
 de iure communi, filiusfamiliars non possit stare in iudicio
 sine consensu patris, aut testari vel codicillari, iuribus vul-
 gatis: tamen in Francia secus, quia possunt esse in iudicio
 sine consensu patris, nisi obstet minor ætas: ac testari, codi-
 cillari & contrahere: cum reputentur emãcipati aut sui iu-
 ris: secundum Bald. in dicto cap. i. §. i. de duo. fra. Alexan.
 in d. l. fin. & ibi Iaso. in l. i. col. ix. C. de summa trinitate &
 fide catholi. & per eundem Boer. in additio. ad Din. in re-
 gula cui licet. in additi. ii. de regulis iur. lib. vi. Ideo, dice-
 bat dominus Benedi. in repeti. cap. Rainutius. in secunda
 parte, in verbo, si absq; liberis. in ii. in materia substitutio-
 nis fideicommissariæ, & Guido Pap. quæstio. liiii. quòd cu-
 ria parlamenti nō curat patriam potestatem vel minorem
 ætatem, quominus filiusfamiliars & minores possint stare
 in iudicio, absq; timore nullitatis processus, imò nec pos-
 sunt allegare se læsos per viam restitutionis in integrum,
 contra legem præfecti. ff. de minoribus: quia per ordina-
 tiones regias, omnis via contra arrestum curiæ parlamen-
 ti est phibita, nisi propositionis erroris: secundum eū ibi.
 Hinc est etiã, quòd in Francia pater nō habet vsufructū *Pater in*

Francia nō in aduentitiis vel bonis maternis filii, contra totum illum habet usū- fructum in aduentitiis uel bonis maternis filij.

titulum de bo. mater. & de bo. quæ liberis. secundum Alexand. in dicta l. placet. & in l. fina. C. de inoffic. testa. Ioan. Fab. & Ange. in §. præterea. insti. qui. mod. ius pa. potesta. solui, habebit tamē commoditatem illius iuris vsusfructus, l. plenum. §. quamquam. & l. filiofamiliās. ff. de vsu & habi. & est singulare verbum ad limitationē casuum, in quibus patri non quæritur vsusfructus: de quibus per glos. & docto. in autent. idem. C. de bo. quæ libe. secundum Ang. in §. igitur. institut. per quas perso. no. acquiritur. & facit. gloss. in dicta autent. idem. in fi. Et licet dictus Boe. in dictis consuetu. & in regula indultum. in iii. addit. de regul. iur. & Ioan. Sanso. vbi suprā, voluerint in filiis Francigenarum hanc limitationem habere locum ad similitudinem aliorum casuum, in quibus patri nō quæritur vsusfructus: tamen puto contrarium, quod nec etiam commoditas patri quærat: quia ad patriam potestatem nulla habetur consyderatio: cum sint prorsus absoluti: sed in aliis casibus secus. Sed, cum non possit quæri ius patri, vt quando relictus est vsus filio qui personæ suæ cohæret pro indigentia sua, quæritur commoditas illius patri. dicto §. quamquam, habita semper consyderatione patriæ potestatis, quæ cessat in Francia, vt dictū est suprā. Et sic clarè apparet, quod dicta limitatio aut differentia iuris vsusfructus aut commoditatis illius, non cadit in filios Francigenarum: quia cum sint aut reputentur sui iuris, sequitur dicendum, quod sicut non quæritur patri vsusfructus, sic nec commoditas illius ab identitate rationis: aliās esset imposita lex verbis & non rebus: contra leg. ii. C. communia de lega. cum similibus. Sed bene habet locum alia singularis limitatio ad hanc regulam, quod filii Francorū non sunt in potestate parentum: quia hoc est verum, inquātum patria potestas esset eis damnosa, puta in facultate testandi, standi in iudicio, vel quærendi sibi quo ad proprietatē & vsusfructum, & similibus: secus si esset vtilis: tunc enim, nō cēsentur esse sui iuris: quia sic fauor retorqueretur in odium cōtra l. quod fauore. ff. de legi. cum similibus. Istud probatur ex doctrina Bar. in l. item in potestate. ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur.

Filios Francorū nō esse in potestate parentum an et quando sit verum.

glo. & Bal. in l. nepotes. illo tit. & l. apud hostes. C. de suis & legit. hære. vbi dicunt, quòd licet de iure communi episcopalis dignitas liberet à patria potestate, autem. sed episcopalis dignitas. C. de episco. & cler. & in corpore: tamen in iis in quibus versatur vtilitas & fauor, non censetur extra patriam potestatem. Vnde, si statuto caueretur vel consuetudine, quòd aliquo moriente sine filio in potestate, princeps succedat: si aliquis decederet relicto filio episcopo, nihilomags nō esset locus statuto: imò filius episcopus succederet: secundum Ioan. Fab. Ioan. de pla. & Ange. insti. qui. mo. ius pa. potesta. sol. in prin. & Iaso. in l. patre furioso. ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur. Vnde, dicebat do. Benedi. quòd istud facit pro consuetudine Tholosana, quòd filii commorantes seorsum à patre, censeantur sui iuris seu emancipati: quia verum est, si eis expediat: aliàs nō. Et Io. Sanso. in d. §. i. de emāci. idē decidit circa cōsue. illius text. q̄ filii coniugati censeantur emancipati: quia est verum in dānoſis, secus in vtilib⁹. per doctrinā Bar. in d. l. item in potestate. alleg. Pro hoc facit: quia prohibitus cōtrahere, vt est pupillus vel prodigus, cui est interdictū bonis & similes, non intelligitur prohibitus contrahere in eius vtilitatem: vt notatur insti. de autho. tuto. in princip. & in l. non ideo minus. C. de procura. & in l. neque. C. de contrahend. & committen. stipul. & per docto. in l. is cui bonis. ff. de verborum obligat. Hinc dicit Bald. ibidem. Angel. & Pau. de Cast. in l. mutum. ff. de acquiren. hære. quòd statuta prohibentia mulieres aut maiores contrahere vel se obligare sine p̄sentia propinquorum, intelliguntur de contractibus damnoſis: secus de vtilibus. Ita consuluit Ludo. Roma. in consilio ccccliii. Facit decisio Bald. in l. quecunque. C. de bonis quæ lib. & in l. contra iuris ciuiliſ regulas. ff. de pac. quòd ecclesia potest facere contractus sibi fauorabiles sine solennitate legali. De quo, per Iaso. in l. Barbarius. colum. i. ff. de offic. Præto. Facit etiam decisio Bald. in rubri. de rescin. venditi. quòd licet carceratus regulariter contrahere non possit, lege, qui in carcerem. ff. quod metus caussa. cum similibus: tamen si contractus tenderet in vtilitatem carcerati, secus. Facit, quia licet ecclesia sit

prohibita sine certis solennitatibus alienare, & ita vt sine illis alienatio rei ecclesiasticæ facta nulla sit: secus tamen est, quando alienatio est utilis ecclesiæ, puta de rebus & bonis plus oneris aut damni, quàm utilitatis afferentibus: secundum Innocen. Panor. & docto. in cap. i. de iis quæ fi. à præla. sine consen. ca. & Guido. Pap. quæst. clvi. & Philip. Decium. in consi. cxxiii.

E X quibus, corroboratur decisio & limitatio nostra, quòd licet in Francia nō habeat locum patria potestas: secus tamen, vbi & quando est utilis, & expedit filiis: & maximè, quia ex quo ius ciuile & leges Romanorum leguntur in multis studiis regni Fraciæ, & ferè in omnibus: censetur patria potestas approbata in eorum utilitatem & cōmodum: sicut de libro feudorum dicitur: secundum Bald. & Aluarotum in præludiis feudorum. Licet enim Franci non vtantur legibus Romanorum, quia leges: eis tamen vtuntur, quia bonæ & rationabiles eis videntur: secundum Bald. in cap. fina. de consuetu. Pe. Cyn. & docto. in l. i. C. de summa trinitate & fide catholi. & dixi suprà, in septimo iure.

H I N C est, quòd in Francia pater validè potest filio suo pupillo substituere pupillariter, tanquam in potestate sua existèti, lege, moribus. cum sua materia. ff. de vulga. & pupilla. substit. quia substitutio pupillaris est merus fauor filii. l. Iulianus. ff. de acquiren. hæredi. gloss. & docto. in l. ex tribus. C. de inoffic. testa. Et esset damnosum filio Francigenæ, si ei non posset pater pupillariter substituere: quia decederet intestatus: non propter patriam potestatem, sed propter ætatis defectum. Ita in specie decidit dominus Guilielm. Benedictus, in verbo, si absque liberis. ii. in materia substitut. pupilla.

H I N C est etiam, quòd retinent iura suorum hæredū, tanquam in potestate patris existentes quo ad effectum transmittendi hæreditatem non aditam, & alios eis utiles & fauorabiles: secundum Bald. in l. nepotes. ff. de iis qui sunt sui vel alie. iur. & sic de similibus patriæ potestatis effectibus vtilibus, qui plures sunt: quo ad quos, nō est sublata patria potestas in Francia: secundum docto. præalleg.

Et hæc de patria potestate. Nūc, de seruitute aliqua attin-
gamus. Et est dicendum, quòd in Francia non habet locū:
quia seruitus est contra ius naturale, quo omnes liberi na-
scuntur. §. ius autem. in fi. de iure nat. gen. & ciui. latè per
doct. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. Liberi enim homi-
nes replent regnum, & non serui: secundum Bald. in l. si
quis seruo. C. communia de manumiss. Et quamuis capti
in bello efficiantur serui, vt latè per Bart. & doct. in l. ho-
stes. ff. de capti. & post. reuer. & in l. qui à latronibus. §. fi.
ff. de testa. tamen secundum obseruantiam & consuetudi-
nem Gallorum & aliorum catholicorum, secus est: quia iu-
ra captiuitatis & postliminii non seruantur. glo. in titu. de
pacific. possessio. §. excepto. in pragma. sanct. Ioan. Fab. &
doct. in §. ius gentiū. suprà alleg. & Alexan. in l. i. in prin.
ff. de acquir. poss. Sunt enim Galli sola ransone contenti:
secundum Nic. Boe. in §. i. de consue. in c. & sta. perso. in
consue. Bitur. vbi dicit, quòd viget in regno Franciæ tanta
libertas, vt serui confugientes ad illud aut saltem ad plures
ciuitates illius insignes nempe Parisiensem, Bituricensem,
& Tholosanam, libertatem consequuntur: secundum Gu-
liel. Bene. in repetitio. ca. Rainutius. in verbo, & vxorem.
circa finem. de testa. Nico Boe. in §. i. de consue. in. & stat.
persona. & Barth. de Chassa. in commento consuet. Bur-
gund. tit. *Des mains mortes*. §. ii. in verbo, *Quelque part que
ce soit*. Et pro ciuitate Tholosana, multa extant arresta in
parlamento Parisiensi lata contra Cathalanos eorum sclau-
uos prosequentes: de quibus, per Nico. Bertran. in suo tra-
cta. de gestis Tholosanorum. fo. lx. & lxvi. Sicut de ciuita-
te Romana dicitur in autenti, vt de cete. liber. fiant libe. §.
fina. col. vi. & in l. in vrbe. ff. de sta. ho. vbi glo. dicit, quòd
Romæ est quædam porta, quæ libera porta vocatur: se-
cundum Fulgo. Albe. & Iaso. in l. Barbarius Philippus. ff.
de offi. præto. Ideo, Franci, id est liberi, vocantur. Nā fran-
cum dicitur id quod est liberum ab omni seruitio, aut exhi-
bitione operarum: secundum Bald. in præludius feudo. &
Ioan. Andr. in additio. ad Specu. titu. de præscript. Oldra.
confi. ccxxxiii. de quo per gl. in verbo, Francorū, in proce-
mio pragma. sanctio.

Rex qui sedet in folio, intuitu
suo dissipat omnè malum.

Prouerb. xx. cap.

Vndecimum Ius.

Christia-
nissim^o Frã
corũ Rex
omnia po-
test in suo
regno, qua
ro an filii regis.
Imperator
& Monar
cha in suo
regno.

VNDECIMUM Ius altũ Christianifimi Francorũ Regis est, quòd omnia potest in regno suo, quẽ Imperator in imperio tanquã Imperator & Monarcha in suo regno: secundum Bal. in l. exemplo. C. de proba. in autent. hoc amplius. vers. quãro an filii regis. de fideicom. & Franc. Curti. in confi. xlix. Imperator colũ. xxxiii. & Sozi. in confi. lxxvii. & clxv. colum. ii. Idem & Monarcha firmant Bal. & doct. in proce. digest. Inno. & doct. in ca. cha in suo regno. cùm P. Tabellio. de fide instr. Panor. in c. quã in ecclesiarum. de constitu. idem Bal. in c. Abbate. de re iudi. & in c. cùm venissent. de eo qui mit. in pos. & latè do. Philip. Decius in confi. cclxix. col. ii. in ii. parte. ita etiam tenet Cor. in tractatu de potestate regia. q. xlv. & de Chassa. in proce. consuetu. Burgun. imò quòd fortius est, maiore habet potestatem Rex in regno, quã Imperator in imperio: quia regnum transmittit ad hæredes, quod nõ facit Imperator: secundum Andr. de Isernia in c. i. de vassallo decrepitæ ætatis. Cardi. Alexan. in ca. i. quã sint regalia. & Iafon in l. stipulationum. ff. de verbo. obli. & gl. in tit. *Des successions des bastards*. §. iii. in verbo, ab intestato. de consuetudini. Burgun. Vnde, dicunt Guliel. de Cug. Bar. & doct. in l. nõ ambigitur. ff. de legi. quòd populus posset reuocare imperium, l. regia. in vnum Imperatorem translaturũ, imò degradare eum. per gloss. singul. in capit. i. si de feu. inter do. & vassalis oria. secundum Bal. ibi, de quo remissiuè per Barba. in apostillis ad Barto. in dicta l. non ambigitur. nimirum, quia primus cui fuit data illa potestas imperandi, nõ potuit quærere successori: quia nõ defertur per successiõnem sicut regnum Franciæ: secundum Inno. in ca. grandi.

de supplenda negligentia prælato. & Bald. in sua margarita, vers. Rex. col. i. Ex qua causa, reges Franciæ nõ possunt priuare filios masculos vel propinquiores de genere, habendo respectum ad lineam masculinam, l. Saliqua ita disponente. secundum Vincentium Sy. in suo tracta. de factis princi. c. iii. regali.

HINC est, quòd sicut in omni iuramento persona Imperatoris censetur esse excepta, eodem modo est excepta persona regis Francorum, secundum Bal. in c. i. §. fi. de pa. iura. fir. in vsi. feud. & tex. in c. imperialem. §. fi. de prohi. feu. alie. per Fede. loquens in Imperatore, habet locum in Rege, secundum Bal. ibi. & lex, cum multa. de bonis quæ libe. loquens de largitione imperiali, habet locum in largitione Francorum Regis, secundum Andr. de Isernia, in c. i. qui feu. da. pos. Et l. fina. C. de dona. inter vir. & vxor. quæ loquitur de donatione imperiali erga Augustam, habet locum in donatione Regis Reginæ facta, vt habeat vim legis, secundum Baldum ibi, & Oldr. in consi. cxxxi. incipiēte, vt eius de qua quæritur. & de primo dicto & ultimo per Ias. in repet. l. frater à fratre. col. ix. & fina. ff. de condi. indebiti.

HINC est etiam, quòd Armandiæ, viæ publicæ, flumina nauigabilia, portus, ripatica, vectigalia, facultas cuedendi monetã, bona vacantia, angariæ, perangariæ, plaustrorum & nauium præstationes, ius indicendi tallias seu extraordinariã collationem, creatio magistratuum & notariorum, argentariæ, palatia ciuitatum, redditus piscationum, & salinarum, abolitio criminum, restitutio famæ, legem generalem condere, legitimatio naturalium & spuriorum, portæ & muri ciuitatum, & alia de quibus in ca. i. quæ sunt rega. in vsi. feud. ad ipsum regem Christianissimum tanquam supremum Monarcham in regno suo pertinent & spectant, secundum Bal. in l. iii. C. ad Trebel. & Iaco. de sancto Georg. in tract. feudo. in quinquagesima octaua specialitate.

HINC est etiam, quòd Rex Franciæ tanquã Imperator in regno, posset reuocare omnes iurisdictiones inferiorum, propter cruciatum populi per nobiles iurisdictionem

habentes fieri solitum, secundum glo. fi. in rubr. *Des iustices*. in trac. consue. Burgun. etiam si illa causa cessaret: quia in concernentibus iurisdictionem, potest Princeps statuere etiam sine causa: secundum Feli. in c. nouit. col. viii. de iudiciis.

HINC est etiam, quod sicut Imperator dicitur Augustus ab augendo, ita quod bona Imperii alienare non possit, ut nota. per Doct. in princ. fforū, & C. & in rubri. proœmii Instituti. sic Rex Franciæ bona coronæ alienare non potest: & ita iurat in eius coronatione. gl. in verbo, de pereant. in proœmi. pragma. sanct. Guido Pa. q. ccxxxix. Barth. de Chassa. in quinta parte cathalogi, cōsidera. xix. & Philip. Decius in consi. cxc. in primo volu.

HINC est etiam, quod sicut Imperator dicitur fundatus de iure communi propter excellētiā tantæ dignitatis: in autent. quomodo oportet. epif. in princ. cum nota. in l. de precatio. ff. ad l. Rho. de iac. sic, Rex Franciæ nedum in iurisdictione, sed etiā in dominio rerum est fundatus: secundū Nico. Boe. in glossis suis consue. Bitur. titu. de feudi. §. xxiiii. in glo. ii. & Ioan. Sanso. in glos. consue. Turoneñ. titu. *Des droictz des basses iustices*. arti. iii. in gl. i. quāuis Guliel. Bene. in repeti. c. Rainu. in verbo, & uxorem. in ii. decisio. nu. 310. in specie contrarium teneat: de quo ibi per eum & Corsetum latè de potesta. reg. q. lix. & Sozi. consi. lxxxvi.

HINC est quintò, quod sicut soli Imperatori cōuenit leges condere. l. fina. C. de legibus. ita ad solum Regē Franciæ leges (quæ ex communi vsu loquēdi ordinationes vocantur) facere pertinet & spectat: secundum Barba. in c. nemini. de offi. Delega. & Bald. in ca. i. de constitu. & Ioan. Ferran. in tract. de insign. peculi. Reg. Fran. in xii. iure. ubi dicit, istud esse intelligendum de legibus generalibus: de particularib' edictis: quia Duces, Comites & Barones regni, intra territoria eorum edicta & leges faciunt: secundum Bal. in l. nulli. C. de sen. & inter. omnium iudi. & latè per Bar. & Doct. in repeti. l. omnes populi. ff. de iust. & iu. sed improprie: quia pprie cōstitutio vel edictū est quod tantū Rex vel Imperator cōstituit. ii. distinc. c. cōsti-

tutio. de quo per Pa. & Feli. in c. i. de cōsti. nō autē ad parlamenta hoc spectat, nisi de mādato regis: quicquid dicat Ioan. Fab. in l. fi. C. de legi. secundum Nico. Boe. in addi. ad Ioan. Monta. in tractatu de autho. & excel. sacri mag. concii. versi. hoc præassumpto. vbi dicit, quòd quādo oportet ordinationes, hoc est leges, cōdere, Rex conuocat nō nullos Prælatos, Præsides, ac etiam Consiliarios parlamētorum regni sui ad se, & suum magnum consilium: quorum consilio, facta per illustrissimum Cancellarium Franciæ propositione leges, quas regias ordinationes vocant, promulgat: prout factum fuit anno 1510. in ordinationibus Lugduni edictis: vt probatur in proœ. pragma. san. §. in qua quidem .ibi, assistentibus nobis &c. Et ideo, Ange. Fulgo. & Alxan. in lege prima ff. de feriis. & Iason in l. i. ff. de consti. Prin. differentiam constituūt inter definitiuā Principis, quæ habetur pro lege: & definitiuā Ducū, Comitum: aut magnorū magistratuum, in quibus secus. vt ibi per eos post glo.

H I N C est etiam, quòd sicut Imperator restituit ad famam. l. i. §. de qua. ff. de postula. & latè per Barto. & Doct. in l. infamem. ff. de publi. iudi. ita & Rex Franciæ: secundum Henri. Boyé. in specie de rege Franciæ loquētem in ca. cū te, de re iudica. quia superiorem non recognoscit: vt latè suprā in sexto iure, intelligendo de restitutione famæ gratiosa: secus de iuridica: quia illa non est reseruata, & nihil in proposito. vt not. in d. c. cū te. & in l. fi. C. vbi & apud quos in integ. restitui. postu. secundum Ioan. Ferrault, in xiiii. iure, tracta. præallega.

H I N C est etiam, quòd sicut legitimatio Papæ nō extēditur ad terras Imperii seu Imperatoris qua ad temporalia. ca. autoritatem. cum ibi nota. xv. q. vi. sic nec ad regnum Franciæ: quia solus Rex legitimat. tex. est in ca. per venerabilem. qui filii sint leg. & ibi omnes Doc. & in cap. naturales. si de feu. fue. cōtro. & Bal. in l. i. C. de iure aur. anulo. & in prima consti. C. & Ioan. Ferrault vbi suprā, in xv. iure. Requiritur enim quòd legitimatus sit subditus legitimatōis: vt latè prosequuntur Pe. Phi. de Corneo Perussi, in cōsi. i. in. ii. char. versi. nō obstat quod vltimò. lib. iii.

& in confi. ix. lib. iiii. col. iii. & Benedictus de Perusio. in confi. ii. incipiente cùm viso. col. vi.

*Facultas
rudedi quã
cũq; mone
tã auream
uel argen
teã ptinet
ad regem
Frãcorũ si
cut ad Im
peratorẽ.*

HINC est etiam, quòd ad ipsum Regem sicut ad Imperatorem pertinet ius & facultas cudendi quamcunque monetam auream vel argenteam: secundum Ioan. Sanfo. in commen. consue. Turonẽ. tit. Des crimes. arti. i. quæ est magis priuilegiata, quàm moneta aliorum Principum, cū eam falsificantes sint ipso iure excommunicati, per extra uagan. prodiens. Ioan. xxii. secundū glo. in verbo, in moneta. titu. de annal. in prag. sanc. Necnon cudentes monetam regis Franciæ & eorum liberi actu officium exercētes, sunt exempti & quieti à talliis & subsidiis: secundum Guid. Pa. q. cccii. vbi dicit, de cōsuetudine regni Franciæ seruari, q̄ liberi eorū absq; noua creatione sunt monetarii. Potest etiam mutare monetam, licet in debiliorem: secundum Ioan. Fab. in auten. hoc nisi. C. de euic. tenetur tamen in foro pœnitentiali, si pro lucro & in grauamẽ populi hoc faceret: secundū Host. ti. de cẽsi. §. ex quib⁹ causis. de quo p̄ Luc. de pen. in l. ii. C. de vete. numi. pote. lib. xi.

HINC est etiam, quòd sicut Imperator imponit noua vectigalia & subsidia. C. no. vectig. impo. nō posse & c. & l. vnica. de superindic. libr. x. C. ita & Rex Christianissimus & non alius quacunque dignitate regali, ducali aut comitali vel alia fungatur. Ita in specie de rege Franciæ dicit Sali. in l. i. C. no. vecti. impo. non pos. & Pe. Iaco. in sua practi. titu. de muneri. quæ impo. perso. pro re. & do. Bar. de Chaffa. in commento cōsue. Burgun. rubri. Des iustices. §. iiii in prin. nũ. 23. Licet enim alii domini possint exigere ex priuilegio vel antiqua cōsuetudine. c. sup quibusdam. cum sua materia, de verbo. signi. non tamen imponere etiam pro vtilitate patriæ: secundum Ioan. Fab. in l. non quidem. C. illo eodem titu. nec etiam subditis consentientibus, propter impressionem aut metum præsumptū inter dominū & subditos: secundū eundem Ioã. Fab. & Ioan. Ferrault, vbi suprã. in xvii. iure: vbi dicit, de hoc esse ordinationẽ regiam: de qua per do. Aufre. in tracta. ordinatio. regiarum. sub titu. de talliis & exac. & in tracta. arrestorum. artic. xxx. ibi. Tertiò, nullus potest subsidia

imponere in regno Franciæ, super suis subditis quacunq; potentia fulciatur, sine consensu Regis: & postea subiicit, & hoc teneas nec vnquam contrarium dicas. De quo per Pe. Iaco. in sua practi. in ti. de mune. que impo. perso. pro rebus. Sed in specie de rege Franciæ an & quo modo concedat pedagia: per Hostien. in sum. de censi. §. ex quibus cau. colum. ii.

HINC est etiam, quòd nulla ciuitas etiam burfam cõmunem habens, potest se congregare pro constituendo Syndicũ vel Procuratorẽ vel pro tractandis negotiis ciuitatis sine licentia à rege obtenta aut priuilegio ab eo concessio: ita dicit obseruari in regno Franciæ Ioan. Fab. in §. vniuersitatis. instit. de rer. diuisio. Sed idem in quocunq; alio domino vel superiore: secũdum Bar. in lege, actor. ff. rem ratam habe. & in l. omnes populi. versic. deinde que-ro. ff. de iusti. & iu. quia de facili possent fieri illicitæ conuentiones: secundum Archi. & Doct. in ca. constitutionem. de verbo. signi. & Doct. in c. i. §. cõuenticulas. de pa. iura. firman. & Specula. in tit. de synd. versic. fi. & sub specie boni, dicendo quòd se congregant pro necessitatibus villæ, possent multa mala machinari contra regem aut dominũ suũ: quia quod minus possunt singulares, pl⁹ presumũt vniuersi, vt ait Seneca: ita dicit Gui. Pa. in q. cvi. & q. 631.

ITEM, licet omnes ciuitates & vici possint habere burfam cõmunem. lege, in omnibus. ff. ad Trebel. & l. ciuitatibus. ff. de lega. ii. & superiorem sibi constituere qui eos iudicet: secundum Inno. in c. cùm ab ecclesiarum. de offi. ordi. tamen curia Franciæ hoc non permittit: secundum Ioã. Fab. & Guid. Pa. vbi suprã, quia Galli eorũ propria natura, faciles sunt ad tumult⁹, dissensiones, & res nouas: testib. Sallustio & Cæsare de bello galli. libr. iiii. vbi refert omnes ferè Gallos rebus nouis studere, & ad bellum celeriter excitari. Et vt ad bella suscipienda, Gallorum alacer & promptus est animus, sic mollis ac minimè resistens ad calamitates perferendas mens eorum est. & libr. vii. dicit, quòd ex Gallis alios impellit auaritia, alios iracundia & temeritas, que maximè illi hominũ generi est innata, vt leuem auditionem habeant pro re comperta. Sallustius

autem in Catilinario ait, Sicut faciētia Gręci, ita belli gloria Galli Romanos antecesserunt. Nec vnquā Romani cū Gallis pro gloria obtinenda, sed pro salute conseruanda bellabāt: teste eodē Salust. in Iugur. Ideo, cum Galli sint prompti ad gladium, statutū fuit & hodie seruator, quòd si vnus ex pluribus viatoribus aliquem occiderit, licet certus sit occisor, contra omnes tanquam homicidas proceditur: nisi abolitionem à rege obtinuerint: quę eis facillē cōceditur, per nota. in l. item nulla. §. si plures. ff. ad l. Aquil. & in l. si quis in rixa. ff. ad l. Cor. de fica. Ita refert domin. Bened. in repe. cap. Rainutius in ii. parte. in verbo, si absque liberis. ii. in materia. subst. pupil. de testa. Et ob eandē caussam, quia faciles sunt ad tumultū & dissentionem, nō possunt ciuitates se congregare vt dictum est, nec Consules sibi eligere sine authoritate superioris: secundum Bar. in l. item eorum. §. sed si ita decreuerunt. ff. quod cuiusq; vniuer. nomine. nisi essent in longæua consuetudine Cōsules eligendi: quia tunc secus, secūdum Guido. Pa. q. cvi. Ita tamen conclusio limitatur duobus modis. Primo, nisi dominus esset talis, qui propter sua demerita veniret priuandus omni honore: quia tunc, nō esset licentia eius pro se congregādo requirēda. c. sanē. xvi. q. vii. Et notatur per Archi. in c. constitutionem. de verbo. significat. secundum Guid. Pa. vbi suprā. quod est notādum contra nobiles hodierni temporis, qui vt plurimū sunt superbi, periuri, adulteri, blasphematores, & subditorum suorum oppressores: secundum Bal. in l. per adoptionem. ff. de adopti. Secundo, limita istam conclusionem non procedere in iis quę concernunt seruitium Dei, puta quādo agitur de reparatione ecclesię vel ornāmētorum ipsius: quia tunc, pa ræchiani sine licentia domini se cūgregare possunt in ecclesia, maximē pro tractandis negotiis ecclesię fauore ipsius: secundum Bal. in l. i. in lectu. col. ii. C. de sacrosanct. eccle. de quo per Inno. Ant. de But. Pan. & Pe. de Ancha. in c. dilecta. de excels. Prælato. Et ita quotidie seruator in lingua Occitana, & alibi.

HINC est, quòd sicut ille qui emit ab Imperatore vel Augusto, non potest inquietari per verum dominum rei,

fed debet agere contra fiscum ad pretium intra quadriennium: sic in rege Franciæ alienante vel eius fisco: secundū Masue. titu. de succes. §. item & illius. quicquid in contrarium dicere voluerit Pan. in consi. iiii. secundæ parisi. col. xvi. de quo per Philip. Decium, consil. ccclvii. col. penult.

H I N C est, quòd sicut Papa vel Imperator nò potest vocari in ius sine venia: quia ambo sunt patres fidelium subditorum: secundum Ange. in l. generaliter. ff. de in ius vocan. de quo amplè per Ange. & Iaf. in §. pœnales. co. xvii. de actioni. & Panor. in c. tãta est vis. col. iiii. qui filii sint legit. sic in rege Francorum: secundum Guliel. Bene. in re. p. c. Rainutius. in verbo, & vxorem. de testa. ex quo multatus fuit quidam nobilis qui litigabat contra regem in parlamento Parisiensi, venia non petita: addo text. quem ipsi non allegant in l. si quis filium. C. de inoffi. testam.

H I N C est etiam, quòd sicut Imperator super appellatione deserta dispensat. l. ii. §. quòd si ita. ibi à nostro minime reparationem peti præcipimus. C. de tempo. appel. sic Rex Franciæ à desertione appellationis releuat: secundum Guido. Pa. in specie de ipso loquentem, in decisio. Dalphi. clxxxv. Et à Cancellaria regia quotidie habentur literæ releuaminis à desertionibus seu finibus non recipiendis, cum clausula, dum tamen bonam appellandi causam foueat impetrans, quæ est valde æqua & iuridica.

H I N C est etiam, quòd sicut Imperator potest tollere appellationem, vel Papa in spiritualibus & nullus alius, per nota. in c. i. de rescrip. & c. super questionum. de off. delega. tamen Rex Franciæ eam omnino tollere potest, quantum sit defensio. c. suggestum. de offic. deleg. & cle. pastoralis. de re iudic. ita in specie de Rege Franciæ decidit Ioan. Sanson in commento consuetudi. Turonens. titu. i. artic. xix. vbi addit, quòd sublata appellatione non potest fieri quominus per viam querelæ iustitiæ seu ius suum prosequens audiatur: per nota. in d. c. i. de rescrip. Et ita vidimus in multis ordinationibus regiis, in quibus est ista clausula, *non obstant appellationes quelconques*, & aliquando, *sans preiudice d'icelles*. Item sicut Papa & Imperator iudicant in eorum causa propria: c. cum venissent. de iudi. l. & Tibe-

rius Cæsar. ff. de hære. insti. cum similibus. sic & Rex Frãciæ: secundû Bal. in l. exêplo. C. de probat. & Fran. Cur. in cõf. xlix. & do. Nic. Bertrã. in suo tract. de bello inter Iul. ii. & Lud. xii. an fuerit licitû post gesta Tholosan. posito.

H I N C est etiam, quòd Rex Frãcię rescribit aut causas cõmittit, cum clausula summarie & de plano sine strepitu &c. sicut Papa aut Imperator: secundû Ioan. Sanson. in commento consue. Turonen. tit. *Des retractz.* §. xxvi. vbi ponit illius clausulæ materiam conclusiue post Bart. in extrauagan. ad reprimendum. Ioan. And. & Georgi. Nathan. Lanfran. & alios in cle. sepe. de verb. sign. Item Rex Franciæ super iuramento dispensat: secundum Gui. Pa. in q. cxci. per l. Imperatores. vbi Nic. de Neapo. ad municipal. & l. fi. de re mili. & per glo. notab. in l. adigere. §. fi. ff. de iur. patr. quæ dicit l. principis habere vim apostolic. vt iuramentum remittat: secundû Bal. in l. nec patrõnus. C. de oper. liberto. intelligendo in factis militari. secundû Vincen. Sy. in c. iiii. rega. fo. ii. de factis princi. Quod facit secundum do. Guid. Pa. pro nobilibus Delphinatus captis in bellis inter Regem Franciæ & Ducem Burgundiæ, qui promiserant cum iuramento, tenere arrestû vel hostagium, vt princeps cum illis dispenset, nec incurrant periuurium. Et ita fecit dom. de Geincourt tunc locutenens Delphin. &c. De quo per Spec. tit. de dispensa. §. siue quoq; versic. item princeps. Item, nedum creatio magistratum ad regem Frãciæ spectat, vt dictum est supr. imò & locumtenentes ipsorum magistratum creat & instituit, qui tantã, imò maiorem habent potestatem, quàm si ab ipso magistratu essent instituti: secundum Bar. in l. i. §. ii. ff. de leg. iii. ita in specie ponit do. Guido Pa. q. ccxxiiii. & ibi in addi. quòd tales locumtenentes à rege creati, idem imperium habent cum eo, cuius vices gerunt: secus si à magistratibus cõmitterentur. per not. in l. i. C. qui pro sua iuris. iudi. da. darive pos. Hodie extat ordinatio, per quam omnes locumtenentiæ sunt officia formata à principe cõferenda, quæ multos turbauit. Itẽ, sicut Imperator potest creare omnes dignitates etiam ducales: secundum Bal. in c. i. quis dicatur Dux, Marchio &c. sic est in rege Franciæ: secundum Andre. de

Iser. in c. i. de his qui feu. da. pos. & Sozi. in consi. clxv. incipien. visis inuestituris.

HINC est etiam, quòd Rex Frãciã rescribit cum clausula non obstante lege vel consuetudine &c. sicut Imperator: secundum Alexan. in consi. i. in v. volum. & Bartho. Chassa. titu. *Des successions des bastards.* §. iii. & in conclu. consue. super verbo, *A uous.*

HINC est, quòd Rex potest nobilitare quẽ vult: secundum Bal. in l. sacrilegii. C. de diuer. rescrip. maxinẽ ad feu. tenen. in regno. De quo latè per d. Chass. in suo commenten. consue. Burgun. titu. de feu. §. vii. in glo. fi. Et literã regis cuicunque transmissã debent seruari: secundũ modern. in l. i. ff. de feriis. & Iaso. in l. i. ff. de consti. princi. & Vincen. Sy. de factis princi. c. iii. regali. qui dicit se habere vnã à rege Ludouico super reformatione cordigerorũ, *de la grand manche*, & eã seruare prædicta iura insequendo. Ex quibus restat, iura Imperatorum, Francorũ Regibus competere, plenè probatũ: imò plura ei competunt, quã Imperatori: vt per discursum huius opusculi videri potest, maximè in secunda parte.

Rex F. potest nobilitare quẽ vult.

Rex qui iudicat in veritate pauperes, Thronus eius in æternum firmabitur.

Prouer. xxix.

Duodecimum Ius.

VODECIMVM Ius altũ sacrã coronã Franciẽ est, vt ipse Rex & non alius regni dominus parlamentũ habeat & teneat, quod de appellati. in vltimo reffortu cognoscit: iuxta c. i. quã sint regal. secundum Barto. in l. & hoc Tiberius Cæsar. ff.

Rex Frã. & nõ ali⁹ habet parlamentum.

de hered. insti. & in l. ii. C. de decur. lib. x. Guido Papæ, in quæst. xliii. in decis. parlamen. Delphi. & Guliel. Bene. in

repe. c. Rainutius. in verb. & vxorem. in ii. decifi. nu. 482. de testa. vbi dicit, quòd parlamentum dictum est quasi parium lamentum: quia ibi contra Pares Franciæ audiantur laméta subditorum, vel quia omnes cauffæ Parium Franciæ ibi tractentur & decidantur, nec tenentur alibi litigare actiuè vel passiuè, vt dicitur infra: quamuis aliter capiât Barto. & Io. de Pla. in l. si quid. C. de legib. lib. xii. De quo facit mentionem Pau. de Cast. in confi. cccxxiiii. in volu. antiq. & Aegid. de bel. me. in confi. i. Aut dicitur parlamétum cœtus: cuius nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim quo agebantur cauffæ, conueniebant in vnum, & communi intentione tractabant, ca. Canones. §. synodus. xv. distin. & l. humanum. C. de legib. ibi, gloriosissimo cœtu. vel potest dici parlamentum *ἐν βουλία*, quæ est bona consiliatio: & differt ab *ἐνστοχία*, quæ est consideratio, siue coniecturatio. Sed *ἐν βουλία*, est consiliatio, quæ cum quæstione, collatione, tēpore & deliberatione fit: vel dicitur parlamentum, nomen, quod conuenit rei appellatæ, à parlando gallicè, quod est loqui latinè: quia ii qui supremis curiis positi sunt, inter se negotiorum expeditionē deliberant simul, & colloquuntur, §. est & aliud. institu. de dona. & l. tam dementis. C. de episc. audiē. vel potest dici, secundum Ioan. Montanhe, in suo tract. de autho. & præmi. sac. mag. con. quando de regni Franciæ parlamentis tractat, quòd hoc nomen parlamentum est magis vulgare quàm iuridicum: sed vulgaris interpretatio est magis attēdenda, l. librorum. §. quòd tamen cassius. de lega. iii. cum ibi nota. per Bar. & in l. cum delanionis. §. afinam molen-dinariam. ff. de fun. instru. & instru. lega. latè per omnes doct. in proce. decre. circa primam glo. De huiusmodi parlamentis, fit mentio in c. decet. de immu. eccle. & in c. fundaméta. de elec. lib. vi. de eius potestate æquali cum Rege, qui ex potestate ordinata tollere nō potest gesta per parlamentum, consuluit Iaso. (prout refert Bartho. Chassa. in cathalo. parte vii. confide. ix.) quia personam regis repræsentat. glo. in tit. de adiorna. in cau. appel. §. item. Fallit in omnibus casibus in stilo parlamenti. Insunt enim ipsi regno parlaméta septem, quæ vt pastores super gregem vigilant,

gilant, regnum à faucibus luporum custodiendo, subditos in timida obedientia continendo.

PRINVM siquidem est apud Parisios tanquam in medio regni situm, cæteris normam dans: de quo Guagui. lib. iii. c. fina. prope finem. parlamentum, inquit, publicum ad iustitiam ministrandam, conuentum Franci vocant, cuius instituendi author ab hystoricis non traditur, id enim cuiusque anni definito tempore, locum quæ Rex designasset habebatur. Verùm quia hæc generalis ex toto regno coitio impensis & laboribus conuenientes afficiebat, obseruatum postea est vt maioribus ciuitatib⁹ & prouinciis, periti iudiciorum & consuetudinum homines ad id munus delicti ius cuiq; per prouocationem litiganti dicèrent: quæ institutio cum vaga interdum incertaque commutatis sedibus esset: decreta est p parlamento apud Parisios curia & sedes: in qua iudices designati se iugiter susterent perpetui prouocationum definitores: qui octoginta sunt &c. Quidam enim vt Ioan. Monta. in suo dicto trac. de autho. fac. mag. confi. dicunt istud parlamētum Parisiense Pipino institutum fuisse. Alii verò, vt Nico. Boe. in addi. ad eum dicunt fuisse institutū à Philippo pulchro. anno 1294. Et rursus anno 306. suprà mille, per regem Philippum cognomine Longum, in trifarium genus diuisum fuit: secundū Budeum in annota. suis. in lib. pandecta. tit. de Sena. l. fi. §. fi. charta xiii. De quo parlamento presidentum & officiariorum numero, ponunt gloss. in verbo, parlamenta. in rubrica de conclu. eccle. galli. in pragma. sanct. & Bartho. de Chafsa. in proæ. consue. Burgund. in gloss. De noz. parlemens. & latissimè in cathalogo. parte vii. consydera. ix. & elegāter Lucas de penna. super rubr. de offi. præfe. præto. lib. xii. & Guliel. Bene. vbi suprà. Hanc parlamenti curiam non esse ambulatoriam, sed Parisiis continuè tenendam, Philip. pulcher confirmauit secundum prædictos. Sed an parlamentum aut villa Parisien. sit communis patria sicut olim: Roma. l. Roma. ff. ad municipa. vt quilibet regnicola ibi reperitus conueniri possit: habetur in stilo parlamenti. de ad iorna. in cau. appella. fo. x. vers. an autem.

PARLAMENTVM etiam Tholosanum, ac de *Parlamēta*

H

*in regno
Franciae
q̄ ex quot
sint.*

cetero duo esse parlamenta instituit: vnũmque Parisiis, aliud Tholosę esse decreuit: an. 1302. vt habetur in suis tũc factis ordinationibus. ca. xlvii. quod ex post per Caro. vii. anno. 1444. renouatum fuit. & per Lud. xi. à Monte pefulano in Tholosam fuit translatum die 2. Octobris, anno 1441. secundum Aufr. in tract. ordinationum regiarũ. tit. i. Et licet à principio nõ essent nisi duo præsidentes, & xii. consilarii: tamẽ ex post auctus est numerus: secundũ eundem Bened. vbi suprã. De hoc parlamẽto Tholosano meminit Sozi. in confi. xii. iiii. q. i. volu. vbi cõsultuit pro quodam milite accusato per procuratorẽ regium in suprema parlamenti Tholosani curia de crimine læsæ maiestatis, & Nico. Boe. tit. de iurisd. omnium iudi. §. xxii. in consuetu. Bituricẽ. & in additio. ad Io. Mon. & latẽ per Nico. Ber. in suo libro de gestis Tholosano. tit. de parlamenti Tholosani instit. fol. lxxiii.

EST quoque aliud in regno Franciaẽ parlamentum Delphinale, apud Gratianopolim stabilitum, quod primò per Humbertum Delphinũ Viennensem die 1. Aug. anno domini 1400. in consiliũ erectum. Et inde Ludo. primogenitus Caroli vii. qui postea fuit Rex dictus vndecimus, mutauit nomen cõslii in parlamentũ. anno 1404. secundum Guid. Pap. quęst. xliii. & quęst. ccccliiii. vbi dicit, quod cum iste Humbertus Delphinus non haberet liberos, Philippum Philippi regis primogenitũ heredem instituit, & postea accepta pecunia conuenta ordinem prædicatorum Lugduni professus est: à quo tẽpore, Delphini agnomine primogenitus regis Frãciæ hæctenus agnominari meruit: secundum Guagui. in croni. Philip. Valesii Francorum regis. In Hispania verò, vt audiui, primogenit⁹ vocatur Linfante, alibi, *le prince*. Et sic diuersimodẽ. Est tamen aduertendũ: secundũ glossam in verbo, Delphinatum. in proce. prag. sancti. quod regnum Franciaẽ non cõprehendit Delphinatum possessum à primogenito regis. Ideo videtur, quod ordinationes regię non extendãtur ad ipsos, nisi expressum esset, aut aliàs constaret de mente: quia copulantur tanquam diuersa. iuxta nota. in rubric. ff. de iur. & fac. ignoran. & in cap. querelam. de Symonia.

PARLAMENTVM verò prouinciæ, fuit primò erectum per Ludouicu huius nominis secundum comitem prouinciæ, genitorem Renati vltimi comitis prouinciæ: anno 415. supra millesimum. Est deinde nomen mutatum in consiliũ, quod vltimo loco iterum Ludouicus huius nominis xii. mutauit in parlamentum: anno 1500. vt in archiuis camere computorum ciuitatis Aquensis repertum est: secundum Nico. Boe. in addi. ad Ioan. Monta. in sæpe allega. tracta. de authoritate sac. mag. concilii.

VERVM, reliqua regni parlamēta, videlicet Diuionen. Burdegalen. & Rothomagen. paucis retroactis temporibus, à Christianissimo rege Ludouico xii. creantur apud Mediolanum pariter & Ianuam, Senatus aut regale consiliũ ab eodem præpositum est: secundum d. Boe. vbi suprà.

INSUPER, vltra parlamenta prædicta, est ipsum *R. F. vltra* magnum sacrumque Principis regale consiliũ: de quo per *parlamēta* Guaguinum in cronica Pepini Regis Franciæ: vbi ad tem *habet ma* pus eius vsque, erat præactum consiliũ creatum, licet vt *gnũ sacru-* modò deambulatorium: imo Nico. Boe. vbi suprà, nõ ex *Regale* tempore sed quasi ab æterno processet. Et sicut olim erat *consiliũ.* Imperatoris determinatus Consiliariorum numerus, scilicet Triginta. vt l. Decurionibus. §. iis adiicimus. & ibi Ioan. de pla. & Luc. de pen. C. de silentia. libro xii. Ita etiam Consilarii. Christianissimi regis in suo magno consistorio sunt xxx. scilicet octo Magistri requestarum, & xxii. Consilarii, cõprehensis magno Cancellario, Referendario, & Procuratore regio: qui sunt de corpore prædictæ curiæ. De quibus videtur loqui tex. in lege humano. C. de legibus. ibi, id ab omnibus tam proceribus nostri palatii, quàm gloriosissimo cœtu nostro &c. & in lege prima. & ibi Luc. de pen. de Comi. consisto. & in l. i. de silentia. lib. xii. & in proœ. prag. sanc. & in data eiusdem. Et dicuntur Consilarii magni consilii militantes in regali palatio, duces & vicarii Principis. l. viii. de Comiti. & Arch. lib. xii. & debent ab omnibus sub pœna sacrilegii reuerenter salutari: secundum Ioan. de pla. in l. i. de domesti. lib. xii. & in l. i. vt digni. ord. serue.

I T E M, dicuntur proceres quasi proceres sicut capitulum traibium extra parietes ædificii eminentia: vel proceres quasi longi vel extensi: quia eorum fama & authoritas in diuersas & remotas mundi partes protenditur: secundum eundem Monta. vbi supra.

I T E M, appellantur illustres. l. quisquis. C. ad legem Iul. Maieſta. & l. viii. de præpo. labo. lib. xii. ibi, quos nostri lateris comitatus illustrat.

I T E M, illud magnum consilium dicitur propriè confistorium principis. vt in i. consti. C. ibi, sacri confistorii nostri. autent. sed & lis. C. de tempo. appel. & in corpore vnde sumitur, vbi gl. in verb. confistoriū. quicquid dicat Archi. in ca. Romana. de appella. libr. vi. dicens, quòd confistorium est Papæ: auditorium verò principis secularis: & malè, per prædicta iura. & tex. in d. cap. Romana. Quales autem debeant esse consiliarii principis, latè per Guliel. de Monte ferra. in suo tract. de potesta. genera. concil. v. parte. Et an minor possit esse de consilio principis. per Iaso. in l. in prouinciali. §. sed in public. ff. de no. oper. nun. De præeminentia autem & præcellentia inter istos consiliarios & alios parlamentorum Franciæ, est quotidiana altercatio: in qua Ioan. Monta. & Boe. in sæpe allegat. tracta. de authoritate magni concilii. insudauerunt, & de Chassa. in catha. parte vii. consy. xiiii.

E S T tamen aduertendū, quòd Rex debet eos honorare. c. esto. xxv. dist. & debent sedere ad latus principis, & non ad pedes: secundum Bartol. in l. iuris peritos. de excuto. quia Cancellarius & Senatores sunt anima principis, & regem faciunt regnare, secundum Vincen. Sy. in tract. de fac. princip. cap. iii. regali.

E T quia hinc de parlamentis Franciæ fit mentio, sunt aliqua (in diuersis iuris partibus dispersa colligendo) notanda, quæ gloriam & magnificentiam Christianissimi regis & curiarum suarum non parum demonstrant. Imprimis est notandum, quòd sicut à sententiis Senatus olim appellare non licebat, per text. in l. i. à qui. appel. non li. & ff. de minori. l. præfecti. cap. anteriorum. ii. quæst. v. sic nec à sententiis prædictorum parlamentorum Franciæ appella-

tur: secundum Specula. tit. de appell. §. videndum. circa fi.
 & glo. in verbo, parlamenta. de conclu. eccl. galli. in prag.
 sanc. Facit quod notat. Bald. in proce. fforum. & Panor. in
 rubr. de appella. & Guid. Pa. q. cccciiii. & q. 50. vbi red-
 dit rationem, quare parlamenta Frãciãe sint ad instar præ-
 fectorum pratorio: à quorum sententiis non appellatur. l.
 i. C. de sentent. præfec. præto. Sed tantummodo supplica-
 ri consuevit vel proponi error olim vsque ad triginta an-
 nos: hodie, vsque ad biennium per ordinationem Ludo.
 xi. publicatam in parlamento Parisiensi, anno cccclxxix:
 secundum Bartholo. de Chassa. in proce. consuetud. Bur-
 gundiãe in verbo, *De noz. parlemens.* quod tamen execu-
 tionem arresti non impedit, præstita cautione per partem
 victricem de reducendo omnia in pristinum statum: iuxta
 autem. quã supplicatio. C. de preci. Imperato. offeren. nec
 expectatur quadrimestre datum condemnatis: quod non
 habet locum in condemnatis à parlamento, quia intra de-
 cem dies potest fieri executio: secundum formam tex. in
 §. illud. in autent. vt sponsali. largi col. quem ibi ponde-
 rat Ang. & sequitur Alexan. in l. ii. ff. de re iudica. & Pon-
 tanus in l. debitoribus. illo titul. Et ideo, sententia illarum
 curiarum arresta vocantur, quasi fixa aut firma existant: à
 quibus, nemo prouocare possit: secundum Guagui. in cro-
 nica Pipini Frãciãe regis. Ideo, dicebat Ioan. Fab. in l. fin.
 C. de legi. quòd magistri parlamentorum possunt facere
 leges, sicut senatus faciebat. l. non ambigitur. ff. de legi. se-
 cundum glo. præallega. de conclusio. eccle. Galli. in prag.
 sanctio. Quod est verum de consensu & expresso regis ma-
 dato: secundum Nicol. Boe. in addi. ad Ioan. Monta. de au-
 thori. sac. magni concilii. versi. hoc præassumpto. & in tra-
 cta. de offic. & potesta. lega. ii. parte. i. q. aliàs secus, secun-
 dum Alberi. in rubri. de legi. & in l. humanum. eodem tit.
 Sicut nec domini de Rota Romãe, qui non habent pote-
 statem legis condendãe, sed reddendi ius partibus, secun-
 dum Domi. in ca. duobus. col. xi. de rescrip. Feli. in c. ii. de
 rescript. & Iaso. in l. i. ff. si cert. petat.

S E C V N D O est notandum, quòd in pronuntiatio-
 ne dictorum arrestorũ, præfidentes nomine curiãe loquũ-

H ii

tur, dicendo, curia condemnat, vel absoluit, vel ordinat. In quo, differunt parlamenta à magno consilio regis, in quo præses scilicet dignissimus cancellarius pronuntiat sub nomine regis, dicendo, *Le Roy ordonne*. Ita dicit seruari de consuetudine Ioan. Monta. in præal. tract. fo. iii. Et quâuis iudices inferiores aliquando vtantur hoc modo pronuntians, Curia ordinat: tamen nō videtur eis cōuenire: quia propriè curia est regum aut iudicum maximorum, vt in autent. de consuli. §. sin autem mediocre. & tunc dicitur à cultura iuris: secūdam Lucam de pen. in l. decurio. de decurio. lib. x. vel dicitur curia, eo quòd ibi cura & sollicitudo de multis agatur. l. ii. §. & deinde. ff. de orig. iuris. vel dicitur à cruore: secūdu Hugo. Lauren. Archi. & Cardi. Alexan. in summa. distin. 51. Ideo, melius dicerēt d. iudex ordinauit &c. Possunt tamen excusari, quia generaliter curia potest dici prætorium publicum omnium iudicum superiorum & inferiorum. l. si quando. de appella. & ca. Romana. in prin. eodē tit. in vi. Facit lex iii. & lex, quicūque. de oper. publi. & in l. fin. C. de offi. recto. prouincię. Ideo, dicit Guido Pa. q. cccc. quòd valet sentētia iudicis hoc modo lata, Curia ordinat: quia sumitur pro magistratu in tali curia præsidente: quia ibi censetur esse curia, vbi est iudex: secūdam Innocent. in ca. exposuit. de dila. Facit: quia hoc verbum curia, est indifferens ad quemcūque ius reddendum: secūdam Rainu. de sabauano, in repe. legis, more maiorum. ff. de iuris. omnium iudi.

T E R T I O est notandum, quòd parlamenta Franciæ procedunt summarie, & pronuntiant sola veritate facti inspecta, reiectis solēnitatibus & subtilitatibus iuris: secūdam Philip. Decium. in consili. cc. in fi. & Guido Pap. q. lviii. iuxta tex. in ca. dilecti. de iudi. ibi, sed simpliciter & purè factum ipsum, & rei veritatem inuestigare curetis. Faciunt nota. in cle. pastoralis. de re iudi. & in cap. ad aposto. l. ce. eod. titu. lib. vi. Pro quo est ordinatio Philippi Pulchri Francorum regis, anno 1303. in mense Februarii edita. capit. viii. & capit. ix. quam posuit do. Aufre. sub titu. de libel. obla. in hæc verba. Propter ineptitudinem libelli, dūmodo ex causa debendi ad causam petendi, recta con-

clusio sequi possit: iudex sententiam ferre nō omittat. Similiter propter ineptitudinem processus, vel propter iuris solennitatem omissam, dummodo ex propositis & prolatis in processu, certa ferri possit sententia: iudex nō omittat sententiari, & ipsa valeat sententia, perinde ac si iuris solennitas esset obseruata, & executioni demandetur. Per quam dicit Gulielmus Benedict. in repetitio. ca. R. a. nutius. in materia fideicommiss. substitutio. quod in curia Franciæ omnia summarie tractantur: cum non curet de apicibus iuris, sed solum, si quod agitur sit verum, vel non. l. si fideiussor. §. quidam. & l. quintus. & ibi Barto. ff. mandati. Facit dictum Angel. in lege, omnium. C. de testamētis. quod coram Principe non requiritur exactus ordo iudiciorum.

HINC est, quod parlamentum non curat de defectu litis contestationis, vel publicationis testium, secundū Guidonem Papæ, quæst. ccclxix. & quæst. lviii. & latius quæst. ccccclxxvi. Vnde cessat disputatio partium super articulis recipiendis, propter eorum ineptitudinem, aut aliam, secundum eundē, quæst. cccxlvi. Facit doctrina Barto. in l. si duo. §. idem Iulianus. ff. de iureiurando. vbi vult, quod inquesta facta super non admittendis, valeat, & habeatur respectus si seruiat ad causse decisionem. Facit text. singularis in l. fina. ff. quod metus causa. vbi per vim exactio non rescinditur quo ad verum debitum. Ex quo notat Baldus, quod executio facta pro vero debito, nō reuocatur propter ordinem non seruatum. Et in hoc est singularis & valde solēnis ille textus, secundū Bald. in c. tue. vt lite non contestata. & Iaso. de May. in l. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudicata. Facit glossa notabilis in verbo, iuranti. in l. i. §. si quis argentum. ff. depositi. quam extollit Ludo. Rom. in l. non solum. §. sed probari. ff. de noui operis nuntiat. ad hoc quod non attenditur ineptitudo libelli vel processus, si probationes sunt claræ: & sicut dicitur in confesso, per Bart. in l. si confessus. de custod. reo. & Panormit. in cap. Pisanis & Lucanis ciuibus. de restit. spoliato. quamuis obstare videatur gloss. in §. i. instit. de obli. ti. genera.

HINC est secundò, In curia parlamenti, non attenditur forma petitionis, imò sepe aliter quàm petitum fuerit, iudicat: & sæpius super eo quod petitum nõ fuit, vel aliter quàm deceat. l. Aemilius. vbi Bart. & Bal. ff. de iniur. & c. ad petitionem. de accusa. de quo singu. Specu. titu. de actio. & peti. §. super. versic. sed quid si reus. & Bal. in cap. i. §. inuestiturã. de no. for. fidei. vbi. dicit, qd Princeps facit vt Deus, qui est ipsa veritas. l. si. de pōdera. lib. x. Ideo, quocunq; modo illam sciat, debet illã sequi; etiam si ordo iudiciari⁹ sit omissus: per tex. nota. in d. c. ad petitione. de accusa. secundum Philip. Decium. in consilio vndecimo, primę partis.

HINC est tertio, quòd parlamentum non curat patriã potestaté, vel minore ætaté: imò filiifamiliã & minores possunt stare in iudicio, sine patris aut curatoris auctoritate: quicquid dicatur in l. fina. §. necessitate. de bo. quæ libe. & in l. clarum. de autho. præstan. iuncta rubri. qui legit. perso. hab. sta. in iudicio. cū similibus (secundū Guido Pap. q. liiii. & Guliel. Bene, in repe. c. Rainutius. in ii. parte. in verbo, si absq; liberis. ii. in materia fideicō. substi. vbi dicit, quòd minor non potest petere restitutionem in integrum aduersus arrestū parlamenti, quantumcūq; læsus; quicquid dicatur in l. præfecti. ff. de minor. quia per ordinationes regias prohibitum est, venire cōtra arrestū directè vel indirectè: nisi per propositionem erroris &c.

*Parlamentū
Fræciæ nõ
seruat fe-
riã.*

HINC est quartò, quòd parlamentum Franciæ non seruat ferias: imò ex consuetudine, omnibus diebus etiam feriatis (aliquibus exceptis) reddit ius: quod est valde æquum, maximè pro litigantibus venientibus à longinquis partibus: vt citius expediantur. Ita dicit Specula. in tit. de feriis. §. i. & Martinus Laud. in tracta. de princi. arti. xliii. & Bartholo. de Chassa. in cathalogo, parte quinta. consilio xxiiii. nume. 120. sentit Bart. in l. ii. §. si. ff. si quis in ius voca. nõ ierit. Ideo, de curia Franciæ potest dici, quod de Romana dicit Fede. de senis. in cōsi. xli. quòd solennibus diebus, solennes processus facit.

HINC est etiam quintò, quòd licet Iudex superior, postquam bene iudicatum pronunciauit, non possit reti-

nerè cauffam Principalem quæ debet redire ad iudicem à quo. c. vt debitus honor. de appell. & l. intra. ff. de mino. tamen fecus in curia palamenti, quæ ex bono & æquo, dū sibi videtur, retinet cauffam principalem: secundum Guido. Pa. q. ccccxxxvi. vers. xxix. quæro.

HINC est sextò, quòd leges ciuiles Romanorum nō allegantur in curiis parla mentorum Franciæ, vel aliis inferioribus pro autoritate, sed pro ratione tantùm, secundum Bal. in c. ad hæc. de pa. iura. firman. in vfi. feudorū, & in l. nemo. C. de sen. & interlo. om. iudi. Pe. Cy. & Doc. in l. i. C. de sum. trini. & fide catholi. Aluaro. in preludiis feudo. quia cūm Rex Franciæ neminem recognoscat in superiore. c. per venerabilem. qui si. sint legi. & latè suprà, in vi. iure conclusum extitit: sequitur, quòd legibus Romanorū non est subditus. Ideo, aduocati regni Franciæ cūm deficiunt eis rationes, dicunt sic: vidi regem interloqui in simili caussa: secundum Albe. & Iaso. in l. i. col. ii. ff. de cōsti. Principium. Nil mirum igitur, si parlamēta quæ representant regem Christianissimum ex bono & æquo pronuntient, cœremoniis seu solennitatibus iuris repulsis, vt dictum est suprà. Ob quod, procedit libellus accusatorius coram Principe, vel curia suprema, sine loco & die: cōtra l. libellorū. de accusa. secundum Bal. in c. ii. de cōfessis. Et huius clausulæ, sola facti veritate & c. plures sunt alii effectus, de quib⁹ Hypp. de Marfi. in sing. cccxciiii. & cccxliii. & Ias. in l. si. stipulato. §. Grison⁹. nu. 36. ff. de verbo. obli.

ET est aduertendum, quòd prædicta cessare videntur in patria iuris scripti, vt est lingua Occitana, quæ ex contractu seu cōuentione inita cū rege Christianissimo, & in institutione curiæ parlamenti Tholosani, debet regi iure scripto: vt latè per dominum Guliel. Benedic. in repeti. c. Rainu. in verbo, & vxorem. in ii. deci. nisi dicamus, quòd ius scriptum sit ibi seruandum, quatenus facit pro eis, non quatenus esset contrà, vel esset potius damnosum quàm vtile: vt si dictæ solennitates & cœremoniæ litium prolongatiuæ seruarentur, per l. quod fauore. de leg. vel etiã potest dici, quòd ius commune sit ibi seruadum in decidendo, sed nō in cognoscendo: quia in ordinatoriis ampliorè

habet Rex potestatem: de. dispendiosam. de iudi. cum similib. Ideo, seruantur ordinationes reg. secundum eund. Benedi. vbi supra.

Parlamēta
Frā. mul-
tis gaudēt
Iur. prero-
gatiuis.

QVARTO est notandum, quòd parlamenta Frāciæ multis gaudēt iuribus prærogatiuis. Primò enim, possunt vti manu armata, cōtra inobedientes seu rebelles: secundum Guliel. Benedic. in repeti. c. Rainu. in ii. deci. nume. 483. in add. super verbo, seu Magistris. quod non possunt inferiores: licet dicatur in l. qui restituere. ff. de rei vè dicat. quòd iudices vti possunt manu militari: quia intelligitur de manu familiæ aut seruientiũ: secundũ Ioan. Fab. in l. i. C. de offi. milita. iudi. sed Bald. in margari. in verbo, iudex. dicit quòd iudex potest etiã cum ense iurisdictionē suam tueri: quod intelligitur de superiore, secundum Stepha. Aufre. in repe. de. i. fo. xv. de offi. ordi. q̄ in stilo parliamenti ordinationē Ludoui. xi. per parlamenta Tholose dicit editam, vt vti posset manu armata: sub titu. de senten. & arrest. & exequu. eorundem. in consi. sed posuit in hæc verba, Ex deliberatione Gentiũ nostri magni cō. &c.

ITEM, euocant causas coram iudicibus inferioribus pēdētes, si æquũ eis videatur, secundũ Gui. Pa. q. cccxl. Pœnam corporalem commutant in pecuniariã, cum equũ aut expediens eis videtur: secundum eundem Guido. Pa. q. cccxxxvii. & quæstio. cccclxxix. & nil mirum, quia apud Principem vel parlamentum omnis pœna est arbitria: secundum Bal. in l. cunctos populos. in lectura. C. de summa tri. & fide catho. Causam committunt summarie & de plano, sine strepitu & figura iudicii cognoscendam: secundum Guido. Pap. quæstio. cxcviii. quamuis de iure fecus, per glossam singula. secundum Ioan. de Imol. ibi, in capit. fina. de hæred. libro sexto. non tamen nouum tributum concedunt, sed solus princeps: secundum eundem. quæst. cxcvii. per legem viii. C. de superindic. lib. x.

ITEM, de dominio seu domaynio regis cognoscunt in petitorio & possessorio: secundum Ioann. Fab. in lege fina. Cod. de officio. Rect. prouincia. quam inducit contra Senescallos, qui hanc cognitionem sibi vsurpare volunt: sed per ordinationes æditas per Philippum

de Valesio: anno domini trecentesimo trigesimo octauo. & Carol. vi. anno domini milesimo quadragesimo septimo statutum fuit, quòd Senescallus vel Ordinarius regius cognoscere poterit in possessorio & in petitorio vsque ad quadragesimam libr. de annuis redditibus, si procurator regius sit actor: & vsque ad viginti libras, si fit reus. Pauperibus litigantibus prouident de Aduocato & Procuratore sine expensis, & Notarios Curiarum inferiorum cogunt ad ducendos processus miserabilium personarum euocatos vel per appellationem deuolutos sine expensis: secundum eundem Guidoné Papæ. quæstione quingentesima sexagesima prima. per textum in §. si tibi. in authentic. de mandatis princip. collatio. tertia. Conspirantes in dominos de parlamento incidunt in crimen læsæ Maiestatis, quia sunt pars corporis mistici: secundum Ioann. Fab. Bald. & Angel. in lege, quisquis. C. ad legem Iuliam Maiestat. quamuis Saly. ibi. & Guido Pap. quæstione trecentesima quadragesima quarta, dicât, tales esse puniendos tanquam delinquentes in Magistratum tantum. Rebelles dictis dominis parlamentorum, in iis quæ ad eorum spectant officium, tanquam rebelles regno, puniuntur per extrauagant. Henrici qui sunt rebelles. secundum Bartholomeum de Chassa. in commento consuetudi. Burgundiæ, in proœmio, super verbo, *De nox. parlemens.* post glossam in verbo, *parlamenta*, de conclu. eccle. Galli. in fine pragmaticæ sanctio. de quo latè per dominum Phillipp. Deci. in consilio cccix.

PARLAMENTA etiam cognoscunt de beneficiis in regalia vacantibus, & aliis quorum collatio ad regiam Christianissimum pertinet, tam in petitorio, quàm in possessorio: vt habetur in stilo parlamenti in instructionibus abbreviatis, titulo de causis de quibus Curia parlamenti cognosce. consueuit. articulo primo. & ita intelligitur ordina. Ludo. xi. anno quadragesimo sexagesimo quarto edita, per quã declarauit cognitioné illorum beneficiorum sibi & suis iudicibus, & nõ alteri pertinere: secundum Aufre. in repe. de. i. in xxv. fallen. ii. regu. de of

*Parlamēta
cognoscūt
de benefici
is in rega-
lia uacanti-
bus.*

fi. ord. vt latius dicetur infra, in ii. parte. in i. iure.

P A R L A M E N T V M est supra gubernatorem patriæ, & eius locumtenentes: si non per appellationem, saltem per viâ supplicationis: secundû Gui. Pa. q. ccccxxxvi. versu. xxxii. quero. Et licet tales gubernatores dicant se in suis literis locumtenentes regios, tamen eorum officium propriè est procôsulis, qui est inferior præfecto prætorio, id est parlamento, secundum Barthol. Chassa. in cathologo, parte vii. consyde. i. quorum gubernatorum locumtenentes creat Rex aliquando, & inde capiunt nomen regium: secundum Guido. Pa. q. ccxxxiii.

P A R L A M E N T A succedunt consiliariis vel præfidentibus sine successore decedentibus: secundum Alexã. in addi. ad Bart. in l. iii. C. de hære. Decurio. & Nico. Boe. in §. v. tit. de testam. in fin.

I T E M, licet instãtia pereat triennio, l. properandû. C. de iudi. tamè in parlamētis cessat hermocidium. auten. sed & lis. C. de tempo. appe. de quo per glo. in §. xxiii. tit. de iuris. omn. iudi. in consue. Bitu. & in commento cōsue. Bituricen. tit. de testa. §. v. in fi. Sed an in dominos parlamenti possit compromitti, vt cognoscant inter partes tanquam arbitri compromissarii, amplè per Gui. Pa. questione sexagesimanona. Et an sint ppetui & possint acquirere intra ressortû, & cōtrahere, per eundè Gui. Pa. q. cxcv.

I T E M, alia gaudent prærogatiua domini parlamēti: quia à talliis, collectis, aut subsidiis immunes & exempti sunt, nedum de iure cōmuni, sed etiam ex priuilegio speciali Carol. vii. Ludoui. xi. & Caroli. viii. quod posuit Stephan. Aufre. in tit. de priuilegiis. prout refert & sequitur do. Guliel. Bene. in d. repe. c. Rainutius. in verbo, & vxorem. in v. decisioe. De quo amplè per Gui. Pa. q. ccclxxvi. & sequen. Et de viduis dictorum dominorum prædefunctorum, an sint immunes, & gaudeant priuilegiis illis, vt prius, durante viduitate, per eundem Gui. Pa. q. ccclxxxix.

I T E M, domini de parlamento iudicant secundum eorum conscientias, sicut princeps, secundum eundè Guido. Pap. q. xxix. per not. per Cy. Bart. & doct. in l. i. C. vt quæ

desunt aduo. partium iudex suppleat. De quo latè per Fel. in c. pastoralis. de off. deleg. & in c. in causis. de re iudic. & Iaso. de May. in §. si minus. insti. de actionibus.

I T E M, licet gesta per falsum procuratorem possint ratificari per dominum, l. licet. de procurato. cum similib. non tamèn gesta per falsum procuratorem in parlamento seu audientia principis, secundum Bal. in l. falsus. col. i. C. de fur. qui alleg. Innoc. in c. ex parte decani. de rescriptis.

I T E M, parlamentum Franciæ in hoc pariter honoratur, vt non teneatur seruare ordinem iudiciarium, sicut nec princeps: secundum Fel. in c. in causis. de re iudic. & in c. ad petitioné. de accusa. Ita dicit Iac. de sancto Georg. in tracta. feud. in verbo, princeps. & Iaso. in l. certum. col. penult. C. vnde legitur. Ideo, non curat ineptitudinem libelli aut defectum litis contestationis, & publicationis testium: vt dictum est suprà.

I T E M, instantia non currit in parlamento: per nota. per Feli. in d. c. in causis. de re iudic.

I T E M, contra arrestum parlamenti non petitur restitutio in integrum pretextu minoris ætatis, aut aliàs vt dictum est suprà: alleg. do. Gulie. Bened. in verbo, si absque liberis. ii. in materia fideicom. substitu. si tamen peteretur iuxta l. præfecti. ff. de minoribus. non cessaret manus executoria, secundum Bald. in l. si causa cognita. C. de trasacti. in l. viii. C. in integ. restit. postu. ne quid noui fiat.

I T E M, in parlamento sufficit sola narratio facti absq; conclusione: secundum Ange. in l. omnium. C. de testam. licet secus in inferioribus, iuxta l. edita. cum sua materia. C. de edendo.

I T E M, præsidètes in dictis parlamentis, verbo, nõ in scriptis, & de scripto, arresta proferunt sicut princeps ipse, vel quando in principis præsentia, sententia profertur: secundum Specu. in titu. de senten. prola. §. iusto. vers. non valet. De quo per Bald. in l. si. C. de legib. & in c. i. de no. fru. fidei. Ioan. Andr. & alios in c. in causis. de re iudica.

I T E M, palatia in quibus vt plurimùm sunt sedes parlamentorum, portant seueritatem & protectioné: secundum

Bal. in l. i. C. de iis qui per met. iud. non appel. adeò quòd offendetes aliquem in illis vel confinibus eorum, capitaliter puniuntur: quod obseruatur etiam in palatiis Papæ, secundū Barto. Chass. in cathalogo. v. parte. cōsyd. xxiiii. num. 125. vbi refert de quodam armigero Gallo societatis domini *de la Pallice*, qui pro vna alapa in palatio Papæ Bononiæ data, fuit condénatus ad patibulum: sed pro eo obtinuit gratiã à Papa. Ideo, ad dicta palatia nemini licitum est (etiã nobilibus) portare arma. §. si quis rusticus. de pac. tenen. vbi gloss. Bal. & Angel. in l. qui dolo. ff. ad l. Iuli. de vi publi. vbi idem dicit in collegio seu conuentu scholarium, nec in finibus illorum: puta in introitu vel exitu. Et ita dictum fuit per arrestum parlamenti Parisiensis, contra quendam tonsorem & alios, secundum Bartho. Chass. vbi suprã. Et de nō portandis armis ad palatia, plura stant arresta parlamentorum: quæ quidem palatia non sunt parietibus aut ædificiis priuatorum coartanda, l. quicumque. C. de operibus publi. Facit c. nulla. & ibi glo. xii. q. i.

I T E M, parlamentum alia gaudet prærogatiua circa reparationem attentatorum, vt illam alteri cōmittat iudici, conuertendo ea in excessus: secundum Guliel. Benedi. in repe. c. Rainutius. in verbo, & vxorem. in ii. decisi. nume. 433. quãuis regulariter à iudice causse principalis sit fienda dicta reparatio attentatorum: per notat. in c. non solū. de appella. lib. vi. & in l. appellatione. C. eodem titu.

I T E M, lite in parlamento pendente, non admittuntur partes ad proponendum accordum, nisi per curiam sit passatum: secundum do. Aufre. in tracta. arresto. arti. lvii. & Ioan. Gall. q. xciiii. versi. fin.

I T E M, testes absentes seu valetudinarii autoritate curiæ parlamenti auditi, nō reexamīnātur, etiam si viuāt: quia æquipollet in questæ principali, propter curiæ autoritatem: secundum Ioan. Gall. q. xlix. de quo per Bald. in autē. sed si quis. C. de testi. & Bar. in l. Aqi. ff. ad l. Aqi.

I T E M, cognitio vadii duelli solūm pertinet ad curiam parlamenti: quare per Philip. Pulchrum, anno dom. 1317. fuit inhibitū Senescallo Tholosan. ne super his ali-

quæ processum faceret : vt habetur in tractatu ordinatio-
num regiarum , sub titu. de guerris & duel. c. placet. & in
stilo parlamenti, tit. de adiournat. in cau. appell. §. item fal
lit. vbi aliquis aliquem & c. iuncta additi. domin. Stephani
Auftrer. & in §. sequen. de Senescallis & Balliuis abutenti-
bus aut delinquentibus, qui alium non habent superiorem
immediatum, quàm parlamentum. Faciunt nota. per An-
gelum, in l. omnem. ff. de iudi.

I T E M, parlamenta præfectis prætorio in authorita-
te, potestate, & honore sunt æquata: secundum Guid. Pa-
q. 50. sed in quibus conueniant & differant, latè ponit Io.
Monta. in repe. rubri. ff. de iuris. omnium iudi. & in tract.
de autho. fac. mag. concil. & ibi Nico. Boe. in addi. versic.
hoc præassumpto: vbi dicunt, quòd diuersitas Senatus Ro-
mani & parlamentorum Franciæ, patet ex diuersitate titu-
lorum, de Senato. & de offic. præfecti prætor. A quorum
titulorum ordine, in proposito valet argumen. secundum
glo. singul. in rubri. ff. de eo per quem fac. erit. secundum
Rapha. Fulgo. & Iason. ibi. & in rubric. & in §. pœnales.
versic. item aduersus. insti. de actio. de quo latè per Barto.
Bal. Alexan. & doct. in l. i. ii. not. ff. si certum petatur.

I T E M, Senatus ad famam restituebat, l. ii. §. de qua
re. ff. de postu. latè Panor. & Feli. in c. cum l. de re iudica.
licet sit de reseruatis principi, ad quæ parlamenta manum
non apponunt, sed solus Rex: imò per ordinationes Lu-
douici duodecimi, articu. lxxix. expressè cauetur, quòd lo-
cumtenentes generales regii, vel gubernatores in aliqui-
bus prouinciis deputati, non possint dare gratias seu
abolitiones, nundinas, mercatus, legitimations,
nobilitationes, aut euocationes: & sic de simi-
libus principi supremo reseruatis. Et
hæc de parlamentis Franciæ, &
eorum authoritate dicta suf-
ficiant quo ad rem de
qua agitur breui-
ter perstrin-
gendam.

Iudices & Magistratus constitues
in omnibus portis tuis.
Deutero. xvii.

Decimumtertium Ius.

Sigilli re-
gij excelle-
ntia, & q̄ li-
tera i can-
cellaria
Francorū
Reg. emis-
sa, sigillō-
q; regio si-
gillata sine
suprascripti-
one te-
stium pro-
bant.

DECIMUMTERTIUM Ius altū
& præcipuum Christianissimi Regis, est
circa sigillum iustitię regium, quod excel-
lens est & autenticum, glo. in verbo, sigil-
lum. in conclu. eccle. gall. in pragma. fan.
Guido Papæ, q. clxxv. & Specu. in tit. de
prob. §. si. versi. x. dicentes, literas in Can-
cellaria Francorū regis emissas sigillo regio sigillatas pro-
bare sine testium subscriptione: quāuis aliās secus, secun-
dum Archid. in c. vt circa. de elect. lib. vi. & Salice. in l. ad
q; regio si- instructionem. C. de episc. & cleri. Sufficit enim in Frācia
gillata sine subscriptio notarii, seu secretarii regis, secundum eundem
suprascripti- Guido. Pap. q. cccclxxxii. Sed an deficiente sigillo, possint
ptione te- literæ regis probari per comparisonem literarum, tangit
stium pro- Philip. Deci. in confi. ccxix. col. fin. parte 2. Quod quidem
bant. sigillum Francię est priuilegiatū vltra & super sigilla Du-
cum, Principum, Prælatorum aut aliorum dominorum: in
hoc maximē, quò instrumenta recepta sub sigillo regio,
habent exequutionem paratam non obstante oppositio-
ne, & totalem effectum guarentigiæ, quòd ex suprema ip-
sius Regis autoritate nulli subdita (vt latius suprā dictū
extitit), pcedere dignoscitur: prout testatur ipse de Chal-
sa. in proce. consuetu. Burgund. in glo. super verb. De noz
parlemens. & in conclusionē, in glo. super verb. Nous auōs
fait mettre nostre seel. & in cathalo. glor. mun. in vii. parte,
confidera. xx. vbi dicit, quòd in Burgundia datum fuit in
priuilegium Philippo primo Duci Burgundiæ, vt tenere
& habere posset curiam Cancellariæ, quæ à Cancellaria
Franciæ dependere dicitur: cuius virtus est, vt instrumen-
ta sub sigillo regio recepta habeant exequutionem para-
tam,

tā, quod non habent alii: cū non sint supremi, sicut Rex Christianissimus: secundum eundem, ibi: & pro conseruatione & custodia dicti sigilli regii & suorum priuilegiōrū & fauorum, sunt creati in Frācia quamplures magistratus, qui in lingua Occitana conseruatores & custodes sigilli regii vocantur: qui de consuetudine plurium locorum, habent iurisdictionem ordinariam, vt Tholosæ. glossa in §. i. in glo. ii. in fine. de donatio. in commento consuetudinum Biturig. In Burgundia verò, dicitur gubernator cancellariæ, qui, eo respectu quòd eius cognitio est limitata ad certum genus caussarum, scilicet concernentium exequutionem contractuum sub dicto sigillo cancellariæ receptorum, posset dici delegatus à principe ad vniuersitatem caussarum: tamen ex quo est perpetuus & non temporalis, dicitur ordinarius seu iurisdictionem ordinariam habens, sicut domini de Rota: secundum Alexand. de Imo. Iason. & Purpuratum. in l. more. ff. de iurisd. omnium iud. & iste gubernator habet in qualibet sede locumtenentes, qui possunt dici iudices cartularii: quia habent potestatem faciendi præceptum, vt instrumenta sub sigillo dictæ cancellariæ recepta, exequutioni demandentur: prout faciebant olim notarii qui erant iudices cartularii: secundum glo. in l. i. ff. de iudi. & in l. rem non nouam. C. illo eodem titul. & Bartol. in l. iubemus. §. fancimus. circa finem. C. de sacrosanct. eccle. non quòd talem haberent ex natura officii tabellionatus iurisdictione, vt sentit Pau. de Castr. in dicta l. i. ff. de iudi. sed eo quia à superiore talis concedebatur iurisditio in voluntariè confessos. Et ita vtuntur in tota Italia: vbi notarii tale præceptum faciendi auctoritatem habet à lege vel statuto disponente, quòd instrumenta garantigiata habeant exequutionem paratam: secundum Benedic. de Barzis, in suo tractatū garantigiarum. in i. q. & Bal. in l. si fidem. C. de fideiusso. sed in Burgundia talē auctoritatem exercent locumtenentes cancellariæ, & in lingua Occitana custodes sigilli regii, qui faciūt exequi mādāta sua in vim submissionis & obligationis ad vires dicti sigilli regii factæ: quamuis vltra submissionem requiratur etiā dicti instrumēti sigillatio: secundū Guid. Pa. q. clxxxi.

Quod non seruant dicti custodes, qui sunt iudices cartularii: secundum eundem de Chassa. alleg. parte vii. cōsydera. penul. & pedanei: secundū eundem ibi, cōsyde. xxxix. post Spec. in tit. de iudice deleg. §. ii. versic. i. in fi. & in cōsydera. xxxviii. dicit, quod magnificus cancellarius Franciæ præ tendit quòd omnis cognitio sigilli regii dicatur ab eo dependere, tanquā à fonte: & quòd alii magistratus nō sunt nisi riuuli ab eo descendentes. Ob quod, constituit locum tenentes generales & particulares: pro quibus, dictū fuit per arrestum parlamenti Diuionensis, quòd præsentibus dictis locū tenen. locū tenentes gubernatoris cessarent tanquā à maiori creati sint, scilicet ab illustrissimo cancellario Franciæ. Ideo, digniores sunt censendi: iuxta copiosè tradita per Feli. in ca. per tuas. de maio. & obediens. Pro quo facit quod dicit Io. Gal. in suis quæstionib⁹. fo. lxxix. & glo. in rubri. *Des iustices*. in consue. Burgun. quòd de falsificatione sigilli regii, solus cancellarius Fracię cognoscit, quia ad eum pertinet custodia: secundum Guido. Pap. in tracta. rescriptorum, circa finem. Et de priuilegiis & fauoribus dicti sigilli regii, facit mentionem Pe. Iac. in sua præcti. tit. de cōdict. ex leg. §. quadrupli. inst. de actioni. versic. Item quartò. sic dicendo, Item quartò, nituntur regales sibi attrahere iurisdictionem prætextu sigilli regii, dantes illi sigillo multa priuilegia: quod fieri non deberet, quia aliorum honores seu priuilegia aliis occasione damnorum adferre non oportet, l. fi. C. de stat. & imagini. & l. cum filius. ff. de test. milita. sed quamuis dicat, quòd propter cupiditatem & nō pro bono iustitiæ hoc fiat, tamē verius credo contrarium: scilicet vt sit valde vtile reipublicæ dictum sigillum regiū vltra & super alia priuilegiari: tum ratione supremę potestatis, propter quam ordinem iudiciariū non feruat. c. ad petitionem. de accusa. sed solam veritatem sequitur quocunque modo illam sciat: secundum Bald. in c. i. §. inuestitura. de no. for. fidei. in vfi. feudorum. tum ratione solennitatum & subtilitatum in ordine iudiciario requisitarum: quibus omisis, melius est simpliciter & purè veritate in instrumēto descripta inspecta, pcedere & exequi: vt latè per Guid. Pa. q. cccclxxxvi. & Guliel. Bene. in

repe. c. Rainu. in secunda parte. in materia fideicō. substit. super verbo, si absque liberis. ii. per text. in c. delicti. de iudi. & in l. si fideiussor. §. quidā. & in l. quintus. ff. māda. vbi per Barto. & doct. Est enim instrumentum sub sigillo regio confectum, euidens veritas probata & non probanda: & ideo, non indiget disceptatione fori: secundū Bal. in l. Imperatores. ff. de stat. homi. & in l. ii. quando fiscus vel priuatus. in l. quoties. de iudi. & in l. fina. de vsu. pupillarem. & auten. qui semel. C. quomodo & quando iud. & in c. consuluit. col. v. de offi. delega. quia dicitur euidētissimē cōstare illud quod constat per tale instrumentum publicum. per text. in c. licet caussam. ibi, euidētissimē per instrumentum constat, de probatio. & in c. cū dilecti. de dona. & c. cū olim. de censu. Et facit rem certam & manifestam. ca. olim. de verbo. signifi. & c. si. de coha. cle. & mulie. nimirū si habeant exequutionem paratam, quæ in iure vocantur instrumenta guarētigionata, vt Tusci appellant: & Perufini, confessionata: secundū Bal. in l. etiam. C. de exequutio. rei iudica. Bartol. & docto. in l. i. C. de confessis. Franci autem sub sigillo regio confecta quæ habent exequutionem paratam de stilo curiæ Franciæ, & tenentur debitores fournire seu garnire manum iustitiæ de totali summa contenta in literis: secundum Nico. Boe. in titu. de iurisd. omnium iudi. §. xxvii. quod dicitur communiter, *La main du Roy garnie*. secundum Bartho. de Chassa. in commento consue. Burgun. tit. *Des rentes*. §. iii. in glos. *Quand ilz y sont mis*. quæ præcisæ in Delphinatu: sed in lingua Occitana, clamores vocant: secundū Guido. Pa. q. cxvii. quod est nedum de stilo, imò per constitutiones regias obseruatur: secundum do. Steph. Aufre. in tit. de offi. sigil. & curiarum rigorosarū, per totum: quæ strictè debent interpretari, quia odiosæ & contra ius cōmune: secundū Ang. in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iudi. Et hoc est, nedum virtute sigilli regii: sed virtute confessionis factæ notario de instrumento rogato: secundū Ias. in l. errore. C. de iuris & fac. ign. col. pen. & latius in l. i. §. si quis ita. ff. de verb. obli. & iuramenti in instrumento cōtenti: de quo, an faciat instrumentū habere exequutionē paratam, latissimē per Iaso. de

May. in l. ii. ff. de iureiuran. post doctores copiose per eum alleg. ibi. Licet enim de iure cōmuni ad hoc vt possit perueniri ad capturam debitoris non solūm sit necessaria excussio bonorum ipsius: secundum Bal. in l. i. in fi. C. de iur. & fac. ignoran. per nota. in l. iii. §. tutores. de suspec. tutor. vbi est glo. sing. in verbo, vinculis. secundum Iaso. in l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iudicata. & eam commēdat in §. i. instit. de acti. sed etiam fideiussoris eius. l. si plures. §. præterea. ii. ff. de fideiuf. secundum Ludo. Roma. cō fil. cccxx. secus tamen in submisso sigillo rigorofo domini regis, quod tollit omnē excussionem quæ est de apicibus iuris. glo. est singu. in l. si mancipium. §. i. de euictio. secundum Ludo. Roma. & Alexan. in l. si constante. col. xix. ff. solu. matri. & Iaso. in §. Item si quis in fraud. col. xxvi. inst. de actio. De quo per Sozi. in tractatu fallentiarum, in regula excussio. Ob quod, cessat doctrina Ludo. Ro. in cōfi. ccxxiiii. col. i. vbi decidit necessariam esse partis citationē, antequam capi possit ad creditoris petitionem, non obstāte quacūque cōstitutione. De qua decisione, latè per Hypo. de Marfi. in repe. l. de vno quoque. de re iudi. in v. ampliatione. nume. 24. Quod est verum, nedum respectu debitoris principalis, sed etiā respectu sui hæredis: vt in vim illius instrumenti sub sigillo regio confecti, possit capi & incarcerari: secundum Bart. in l. postulante. ff. ad Trebel. & ibi Ange. & Ioan. de Imo. de quo latè per Alexan. & Iaso. in l. si decefferit. col. iii. ff. qui satisda. cogan. & Sozi. in cōfi. suo cxx. incipien. cū in præsentī. col. x. versic. quartò princ. secus autem in successore singulari: quia nec instrumenta garentigiata possunt exequutio. mandari contra singularē successorem: secundū Bal. in l. fi. C. si aduer. credi. & Ias. in l. ii. de iureiur. alle. & in l. iii. §. item si in facto. ff. de verb. obliga. & in l. diuor. §. interdū. ff. solu. matri. & Panor. in cōfi. lxxxvi. in ii. volu. potest tamen res obligata seu hypothecata poni sub manu regia, non quod saisita sit: secundū glo. in §. vi. in gl. fi. de censu. in cōsue. Burgun. vbi etiā habetur, quod vterque tam hæres q̄ singularis successor admitti debet ad oppositionē, manu tamē (vt suprā dictū est) garnita, & idē in debitore principali: secundum

Masueri. in sua practi. tit. de adiourna. col. v. & titu. de remis. col. viii. De quo extant ordinationes regiæ, de quibus per d. Steph. Aufre. in suo trac. ord. regiarū. tit. de offi. Curiarum & sigillorū rigoro. quæ malè in hoc seruantur. Ad id tamen quod de incarceratione dictū est, addo quòd de consuetudine regni Franciæ, non potest quis incarcerari, etiam in vim instrumēti sub sigillo regio cōfecti, pro debito ciuili, nisi ad hoc sit expressè obligatus: secundum Ioan. Fab. in §. si. instit. de actio. & gl. in §. xiii. de iuris. om. iudi. in consue. Bituri. De quo per Lucā de pen. in l. curiosi. de cur. & statio. in l. cum scimus. de agri. & censu. libr. xi. Et tunc, nedū corpus ipsius debitoris uiui capi potest, imò etiā si mortuus fuerit, ne sepeliatur donec fuerit sibi satisfactū, cum licentia tamen iudicis: secundum Ange. in autenti. vt defuncti seu fune. circa princ. quamuis aliàs non audiatur creditor appellans, ne corpus debitoris sepeliatur: quia est res non recipiens dilationē: secundum Spec. tit. de appel. §. quib⁹. versi. viii. De quo per Feli. in. c. sicut Iudæi. de Iude. & Hypp. de Marfi. in l. si in singulos. de annuis legatis. Nec liberatur debitor captus dando fideiussorē, imò præcisè tenetur soluere, glo. est singula. in l. fina. §. fin. ff. si cerpetat. secundum Bald. & Bologn. ibi. Verūm, quia de stilo curiarum cancellariæ siue sigilli regii rigorosi, non admittuntur aduersus instrumentum sub sigillo regio cōfectū, nisi aliqua pauca exceptiones & aliquando nullæ: opponi tamen poterit, quòd illud instrumētum non est instrumentum ratione alicuius defectus: secundum Bart. in l. diuus. ff. de testa. milita. & in l. i. §. & parui refert. ff. quod vi aut clam. & ibi Alexan. in addi. & in consi. xxxiii. in i. vol. & Guido. Pa. q. ccix. vt, quia caret annis Domini, nomine principis, indictione, testibus vel suscriptione, aut aliis in publico instrumēto requisitis. De quibus, in auten. vt præponatur nomen Imperato. & in rubri. de fide instrument. vel quia instrumentum non est confessionatū aut guarentigiatum: quæ cōcernunt substantiā instrumenti, aut solennitatem à statuto requisitā. l. constitutionibus. ff. ad Municipal. cum similibus: vel quòd contractus in instrumento contentus, sit factus contra legem: ideo, nullus. l. non du-

bium. C. de legi. & l. iubemus. §. sanè. C. de sacrosan. eccl.
 Nec per dictum sigillum regium, vel stilum curiæ sigillaris, firmatur obligatio quæ caret propriis viribus. l. obligationes. ff. de actio. & obliga. imò, si contractus aut instrumentum est nullum, & guarentigia vel submissio sigillaris in eo contenta: secundum Bartol. in l. si absente. ff. si cert. petat. & Iaso. in l. i. §. si quis ita. in fi. ff. de verbo. obliga. per text. in l. fina. de consti. pecu. Est enim talis stilus rigorosus potius restringendus, quàm extendendus: secundum G. P. q. xv. vnde, omnis nullitatis exceptio vndecunq; proueniens, siue à statuto, siue à iure cõmuni, opponi potest: quicquid dicat Bar. in d. §. & parui refert. si tamen altiorè non requirat indaginé, & incontineñti probari possit. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudi. & l. iudicati. C. si ex fal. instr. aliàs secus, secundum Anto. de Cauario. in suo trac. de exequu. instr. q. xi. Itè, secus si allegaretur nullitas, quæ nõ tangit formã seu solennitatẽ substantialẽ ipsius instrumenti: vt in filiofamiliàs obligato sub dicto sigillo & in iudicio conuento aut compulsio: quia non possit opponere nullitatẽ ex defectu autoritatis patris: secundum Gu. P. q. ccccx. quãuis Bal. in l. nõ solum. §. necessitate. col. iiii. C. de bo. quæ liberis. dicat, qd præceptũ guarentigiæ in filiũfamiliàs factũ sine consensũ patris, nõ obliget: tamen in practica si hoc allegaret, nõ audiretur. glo. in §. i. in verbo, *Contractz entre les uifz.* num. 42. & seq. de cõsue. patri. in cõsue. Burgun. & prædicta sunt vera, etiã si per stilũ predictũ vel statutũ, prohibeatur omnis exceptio etiã nullitatis: quia hoc nõ obstãte, poterit opponi illa nullitatis exceptio, quæ prouenit ex facie seu inspectiõne illiº instrumenti secundum Bal. in l. ex prædiis. C. de euic. & Barb. in c. cũ in iure. col. pen. & seq. de of. dele. in c. i. col. xliii. de off. ord. Facit gl. sing. in l. i. §. hoc interdictũ. super verb. inspectã. ff. de tab. exhi. secundum Lud. Ro. in cõsi. xlii. & Barb. in quodã cõsi. l. incip. clemētissimi Dei patris. in prin. iii. col. & in d. c. cùm in iure. & c. i. de offic. ordina. & Bal. in ca. peruenit. de testi. co gen. & Abba. in cap. ex parte. de offic. delega. & in consi. lxxiii. ad hoc, quòd licet conuentus illo interdicto, nõ possit opponere exceptionẽ de imperfectione tabularũ regu-

lariter: secus tamen quādo ex inspectiōne de tali apparet imperfectione. Facit etiam quod not. Bar. & doct. in l. i. in vi. oppo. ff. de no. oper. nun. denūtiatione notoriē iniusta, quæ potest sperni, quāuis regulariter nō possit hoc opponi in ipso actu nuntiandi. Itē, facit quod not. Io. de Imol. in l. si. col. xi. à quib. appel. non licet. quòd stante tali stilo aut statuto, quòd contra instrumentum non possit aliqua exceptio opponi nisi solutionis: tamen eo non obstāte poterit opponi exceptio, quæ notoriē resultat ex inspectiōne ipsius instrumenti, vtputa quia promissa est sine causa: ad quæ alle. not. per Bal. in l. si non fortem. §. i. ff. de condic. indeb. Quod dictū refert & sequitur Alex. in consi. suo. lxxvii. col. pen. & consi. ccc. & Barb. in c. i. col. xli. de offi. ordi. Bal. tamen in hoc exēplo per Imo. posito, fuit sibi contrarius: quia in l. ii. C. de exequut. rei iudi. dicit, quòd talia instrumenta guarentigiata habēt exequutionem paratam etiam si sunt sine causa. Et postea in l. si non fortē. §. i. ff. de condic. inde. tenuit contrarium, & melius: secundū Ias. in l. sicut. C. de repud. hæredi. vbi allega. Imol. concord. quia actus sine causa, vt plurimū, viribus caret: vt per plura latè cōprobat Hippo. de Marfi. in l. i. §. præterea. ff. de quæstionibus.

I T E M, facit quod voluit Oldra. in consi. incip. quòd literæ exequutiæ & c. quòd licet contra tres sententias conformes non obstet exceptio nullitatis. vt in de. i. de re iudi. hoc tamē fallit, quādo ex inspectiōne ipsius sententiæ de ea apparet: quod voluerunt Bal. & Sali. in l. i. ne in vna eadēque causa liceat tertio prouoc. & idem Bald. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. col. xiiii. ff. de pac. Ioan. de Imo. in l. de pupillo. in §. qui opus. ff. de oper. no. nuntia. & in l. si expressim. col. xxii. ff. de appel. & Cardin. in clem. i. §. si. de sequest. poss. & fruc. & Ludo. Roma. in l. si vero. §. de viro. fallen. xxxii. ff. solu. mat. & in l. si feriat. ff. de feriis. & Pe. de Ancha. in consil. ccvi. Item facit optimè gloss. in verbo, appellationem. in cap. ex conuentione. de restitut. spoliato. in quantum vult, quòd si per dispositionem legis vel statuti non possit in certo casu appellari: poterit tamen, si grauamen sit notorium resultans ex ipsius sententiæ

inspectione: secundum Alexan. in consi. cci. præalleg. & Abb. in consi. xliiii. Pro quo facit dictum Hostien. in c. ii. de arbi. quod si iniquitas resulter ex inspectiōe ipsius sententiæ arbitri, poterit officio iudicis reduci ad arbitrium boni viri: secundum Archi. in c. iudicibus. ii. q. vi. & Hostien. in sum. de arbi. §. pen. & auten. debito. in c. Quintauallis. de iureiurando.

I T E M, facit singulare verbum Innocen. in c. fraternitatis. de frigid. & malefi. quod sententia notoriè iniusta non transit in rem iudicatam. Ob quod, quamvis appellatum non fuerit, debet reuocari: & pariter, si per stulū, statutum, vel aliam depositionē prohibita sit omnis exceptio: tamen opponi poterit, vbi euidenter & notoriè constat de iniustitia: secundū Bal. in l. i. C. si de momē. pos. fue. ap. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & Alexan. in consi. cvii. col. vlti. in iii. volu. Panor. & Feli. in c. super. de offi. delega. & eūdē Alexan. in cōsi. suo lxvii. col. penul. in ii. volumi. vbi dicit, quod impeditur exequutio sententiæ, quæ in rem iudicatam transfuit, quando nullitas est euidentis: imò tunc sententia excommunicationis, quæ iusta vel iniusta timenda est, c. i. ix. q. iii. propter euidentem iniquitatem, vel nullitatem non est timenda: secundum Barba. in dicto. c. i. de offi. ordina. & in c. ab excommunicato. de rescrip.

I T E M, facit quod notat Bart. in l. i. §. & parui refert. ff. quod vi aut clā. & Bal. in addi. Spe. ti. de Procurato. ver si. aliud est. & Sali. in l. ita pudor. C. ad legē Iul. de adul. vbi dicunt, quod stante tali stilo vel statuto, quod nulla exceptio opponi possit cōtra instrumentū: tamen opponi poterit exceptio inhabilitatis personę, vt quia minor non valens stare in iudicio ex inspectione l. minor. ff. de minori. secundum Feli. singula. in c. ex parte secundo. col. iii. de offi. delega. & glo. in verbo habile. in §. iii. de successio. in cōsue. Burgū. De quo, per Iaso. de May. in l. i. §. si quis ita. circa finē. ff. de verborū oblig. vbi dicit quod nunquā cēsetur esse reiecta exceptio, quę resultat ex inhabilitate personę contentæ in instrumento: per tex. in l. tutor. §. prodigus. ff. de iureiurando. secundum Ioan. And. in addi. Spe.

ti. de senten. §. vt autē. circa principium. Quid autē de exceptione arrestamēti siue bannimenti facti auctoritate iudicis ad instantiam creditoris? an tūc admittetur & impediet exequutionem instrumenti sub sigillo regio cōfecti? videtur dicendū, quòd sic: per notata per Barto. & Oldra. in l. mulier. ff. de le. cōmisso. Contrariū tamen tenet Guido. Pap. q. ccx. & in singula. dcccly. De quo per eundē in singula. dcli. & glo. in §. ii. numero 5. *Des rentes uendues à rachapt.* in consuetu. Burgun. Quid de exceptione præscriptionis? per eundē Guid. Pa. q. cxcix. & cccix. & ccccx. Quid de exceptione præuentionis causæ coram alio iudice? per eundem Guid. Pap. quæstio. ccccxxii. Quid de exceptione simulationis contractus? per glo. in titu. *Des retraits.* arti. xxiiii. in consuetu. Turoneñ. Quid de exceptione cedendarum actionum, quando fideiussor aut cōreus conuenitur, & hanc exceptionem opponere vult? Est dicendum, quòd potest. Ita singula. dicit Bal. in l. ex prædiis. C. de euctio. & in auten. præsentē. C. de fideiusso. & sequitur Ludo. Roma. confi. xlii. & cccclxxii. & Barba. in ca. i. col. xliii. De offic. ordi. de quo per Hyppo. de Marfil. in l. ii. C. de exequ. rei iudic. & melius, per Philippū Deciū, confi. xxvii. Et idē in exceptionibus causatis seu proueniētibus à iure naturali, quæ non cōpræhēduntur in stilo vel statuto excludente omnes exceptiones: secūdū Angelum, consili. clxxvii. incipien. in facto proponitur. circa fi. & Hyppo. de Marfil. in singula. suis, singu. lxxix. Quid de exceptione confusionis actionum & compensationis? per Guido. Pap. q. ccix. & de aliis exceptionibus admissilibus? per Panor. cum addi. in c. licet. col. iiii. in fi. cū sequen. de elect. & Guido. Pa. q. xv. & Ludo. Roma. confi. lxxvi. Quid de exceptione metus, quādo instrumentū est passatū per vim aut metum? per Hyppo. de Marfil. in sing. lxxxix. vbi dicit, quòd si ex forma statuti vel stili non potest opponi cōtra instrumentū guarētigiatū, exceptio doli vel metus (quòd si quis promittit per metū per instrumentū guarētigiatū, & deinde soluat) nō videtur dictū instrumentū approbare: secundum Ange. in l. ii. C. quod metus causa. & Feli. in c. quod ad consultationē. col. v. de re iu-

dic. Quid de exceptione rei nō traditæ vel manutentæ op-
 posita per conductorem, qui nō gauisus est absque culpa
 sua re locata? per Bal. in l. ex prædiis. C. de euctio. & gl. in
 §.iii. *Des rentes uendues drachapt.* super verb. *Quāt ilz sont
 mis hors.* in fi. in consue. Burgun. amplè per do. Philip. De
 cium in confi. cxix. De aliis multis exceptionibus admis-
 sibilibus, latè per Benedi. de Barzis in suo trac. de guaren-
 tigia, in vlt. parte. Vnū tamē non est omittēdū, quòd quo-
 tiescūq; æquitas suadet alicui subueniri, & nō habeat ex-
 ceptionem admittibilem, audietur tamen per imploratio-
 nem officii iudicis: quo mediante, sibi providebitur de iu-
 stitia. l. planè. & l. fi. ff. de peti. hære. Facit lex qui æquitate.
 ff. de excep. do. ex doctr. Bart. in l. illicitas. ff. de offi. Præ-
 fid. vbi dicit, quòd non valenti opponere exceptionem nō
 numera. pecu. propter lapsum biēni, subuenitur ex officio
 iudicis. Quod facit, secundum Guido. Pap. q. ccxcii. p
 curiis in quibus non admittuntur nisi certæ exceptiones,
 vt in curia parui sigilli Mōtispeffulani: & in curiis Caueo-
 li, & sancti Marcellini, in quibus nō admittuntur nisi tres
 exceptiones: videlicet falsi, nouationis, & solutionis quæ
 nunquam excluditur: secundum Ang. in l. & nō tantum.
 §. quid si pro emptore. ff. de petitio. hære. Pe. de Ancha. in
 confi. cclx. in fi. & Alexan. in confi. cxiii. col. ii. lib. v. sed in
 curia magni sigilli Regii Senescalliæ Carcaffonnæ, cuius
 custos & cōseruator est iudex maior illius Senescalliæ, cū
 duabus primis admittitur tertia, quæ est pacti de non petē-
 do seu quittance, quæ tres exceptiones etiam in sta-
 tutis Italiæ communiter admittuntur: secundum Bart. in
 repeti. legis, omnes populi. col. xv. nu. 45. ff. de iusti. & iu-
 re. neq; & c. neq; liberatur cedēdo bonis, vt in stilo curiæ
 prædictæ cauetur, quod potest fieri per stilum vel statu-
 tum: secundum Angelum & Alexan. in l. alia. §. eleganter.
 ff. solu. matrimo. Ang. in l. nemo carcerem. C. de exacto.
 tributo. lib. x. & in l. is q. ff. de celsio. bono. tamen si resul-
 tet æquitas per officium iudicis imploratum, debet conuē-
 to subueniri. Et ita fuit obtentum in dicta curia parui si-
 gilli: secundum Guido. Pa. vbi suprā: quia aliter pars alte-
 ra locupletaretur cum aliena iactura: quod fieri non de-

bet vulgaris iuribus. Ideo, facultas implorandi officium iudicis, non cēsetur prohibita: secundum Bal. & Ange. in d. l. planē. & f. ff. de peti. hære. & Anto. in c. item cū quis. de resti. spoliato. & Ioā. de Imol. in l. fi. ff. à quibus apella. non licet. & Pet. de Ancha. in repe. c. canonum statuta. de consti. & Ludo. Roma. in cōsi. cccxxv. vbi dicit, quòd quā uis aliqua constitutio tollat generaliter quodcunque remedium, nunquam tamen cēsetur excludere implorationem officii superioris, qui intuitu æquitatis illud requirētibz debet impertiri: vt expressē firmāt Pet. de Anch. in cōsi. ccix. & Abbas in ca. ex literis. de in integr. restit. Io. de Imo. in l. ex consensu. §. fi. ff. de ap. & Pau. de Leaza. in cle. i. de seques. pos. & fru. Raph. Fulg. in cōsi. clxvii. & Alex. in cōsi. ccccxxv. & in l. fi. C. de edic. di Adr. tol. & in cōsi. cxiii. circa fi. in v. volu. & latius Io. de Imo. in cōsi. suo. cxliii. & cxlv. incipien. visis & c. cum duobz sequen. & Iaso. de May. in l. si me & Titium. ff. si cer. pēta. Et ideo, quando per partem opponi nō potest id quod iuridicum est, debet iudex supplere ex officio, partem calumniosē agentem, repellendo: secundum Bald. in rubri. de manumissi. & in rubri. de vindic. liberta. & latius Ludo. Roma. in consil. lxxvii. & consil. xlii. & §. i. per glos. in l. qui cū maior. §. si patris. ff. de bo. liberto. de quo amplē per Iaso. de May. in l. i. col. v. ff. de iurisdi. omnium iudi.

I T E M est intelligendum, quòd dicta instrumēta sub sigillo regio confecta, habēt executionem in liquidis: secus in liquidandis. De quo, latē per Iaso. in l. i. ff. de eden. & Hypp. de Marfi. in singul. suis, singulari clxviii. & Philip. Decium, in cōsi. cccciii.

I T E M, etiam respectu cessionarii habentis vtilem exequentur instrumenta, sicut respectu habētis directam: secundum Bart. in l. i. col. v. de actio. & obl. Bal. in l. ex legato. C. de leg. & Ias. in l. iii. ff. de acquiren. pos. quamuis idē Bal. videatur tenere cōtrariū, in l. per diuersas. q. x. C. māda. vbi dicit, quòd licet ex forma instrumēti vel statuti capi possit debitor absq; aliqua citatiōe precedēte, hoc tamē fieri non potest ad instātiā cessionarii: quia prius de cessionē discutiēdū est, citato debitore: quod dictū refert &

sequitur Alexan. in consilio suo xcvi. & ccccxlvi. & Ludo. Roma. in consi. cxlii. & Hypp. de Marfi. singula. xxvi. vbi refert, ita in foro mercatorum in ardua causa practicasse: sed secundum Bartho. Chass. in titu. de censu. §. vi. in glos. si. præcedens opinio Bartol. seruatur in practica: dicerem concordando, quod opinio Bart. sit regulariter vera, sed limitatur: vt non procedat, vbi agitur de captione personæ, quæ videtur esse irtractabilis: in qua versatur maius periculū seu maius præiudiciū, quàm in exequutione facta in bonis. Nam manu exequutionis saisita seu guarnita, poterit debitor opponere contra cessionem, quicquid voluerit: vt dictum est suprâ secundum Masue. in sua practi. titu. de adiournamentis. colum. v. Pro qua concordia, faciunt quæ scribit Decius in consi. lxxiii.

I N S V P E R, est aduertendum ad singularem doctrinam Ange. in l. si fideiusso. C. de fideiusso. quod si aliquis confitetur coram notario debere centū, de qua confessione conficit publicum instrumentum, non tamen habebit exequutionem paratam vigore statuti: quia non est instrumentum debiti, sed confessionis debiti. Quod dictum refert & sequitur Hyppoli. de Marfi. in singul. suis. singul. cxxxv. vbi dicit, illud esse notandum: quia faciet honorem in practica. Sed credo quod non seruaretur, propter submissiones quas faciunt isti confitentes seu recognoscentes debita coram notario: vt sentire videtur Iaso. in l. i. §. si quis ita. num. 25. ff. de verbo. obligat.

I T E M, si debitor se submit sit omnibus curiis generaliter, non videtur se submitisse curiæ parui sigilli Montispeffulani vel alteri rigorosæ: secundum Guid. Pa. q. clxxxi. per de. non potest. de procurat.

V N V M tamen non est tradendum obliuioni, quod vbi excluduntur omnes exceptiones, non tamen censetur exclusâ exceptio innocentia: secundum Bald. singula. in l. edita. in repe. Padua. col. penult. C. de eden. Quod dictum pro valde singula. refert Ioan. de Ana. in consilio suo lix. incipie. visa inquisitione. & Alexā. in consi. cxix. incipien. viso themate. col. ii. in iii. volu. & Ange. in consi. clxxiii. incipien. in facto proponitur. & Alexan. in addit. ad Bart.

in l. i. §. & parui refert. circa fin. ff. quod vi aut clam. & idē Bald. in l. i. §. offidius. ff. ne quis eum qui in ius & c. Et est notandum, quòd si petatur exequutio instrumenti contra fideiussorem, non oportet ostendere instrumētum debiti principalis, dūmodo fiat de eo mentio in instrumēto fideiussoris: secundū Bal. Angel. Alexan. in l. sciendum. ff. de verb. obliga. Et quia suprā facta est mentio de captura debitoris, quę fit absq; alia excussione bonorum in vim submissionis ad rigores sigillorum regionum, est notandum, quòd aliquę personę sunt exceptę, vt mulieres honestę, l. i. C. de off. diuer. iud. & autentic. sed nouo iure. C. de custo. reo. secundum Bar. in auten. matri & auia. colum. iiii. quando mut. tut. off. fun. po. & in l. si quis sub conditione. ff. de testa. tute. Bald. in l. i. C. qui bo. cede po. Ludo. Ro. in l. alia. §. elegāter. ff. solut. matri. & Methesil. in sing. suo clxxx. aliàs cviii. nisi in caussa tutelę & eius administratione: quia tunc, poterit mulier capi. & carcerari: secundum Bar. in dicta l. si quis sub conditione. & auten. matri & auia. alleg. & Ludo. Ro. in consi. cxviii. & Bart. in suo tracta. de carcerib. sed contrarium & melius tenet Card. Alexan. in c. ex parte. col. vlt. de appel. post. Albe. in l. vbi ad huc. c. de iure doti. quia mater est de personis priuilegiatis, quę non possunt conueniri vltra quàm facere possint, l. sunt qui. cum sequ. ff. de re iudica. Ideo, limitari hoc alio modo potest, nisi sit mulier meretrix: quia tunc, etiam pro debito carcerari potest, secundum Bald. in l. consentaneū. C. quomodo & quando iud. & Ludo. in dicto §. elegāter. nisi talis meretrix esset maritata: secundum Ioan. Andr. in addi. Spec. tit. de iniur. & dam. dato. Pro quo facit dictum Bal. in compendiosa sua. in rubr. de quęstio. circa sententiam. vers. xiiii. quęritur. vbi dicit, statutū permittens meretricem impunē posse offendi, non habere locum in meretrice maritata. Facit dictū Bal. in l. vnica. C. de rap. virg. circa finem. quòd licet illa lex non habeat locum in meretrice, secus tamen si est maritata. De quo per eūdem Bal. in l. si. ff. de re. diuisio. Ange. in l. verum. ff. de furt. & Methesil. in singu. ci. Tertiò, quòd hac mulier capi non possit, limitari potest, nisi mulier recusaret redire cū viro suo

sine iusta causa: quia tunc capi poterit, & viro suo traditur secundum Abba. & alios, in c. literas. q. vlti. de restit. spoli. Item de personis exceptis sunt doctores iuris, qui capi pro debito non possunt: secundum glo. & doc. in l. medicos. C. de professo. & medi. lib. x. Alexan. in l. si quis. ff. de fur. vbi dicit, idem esse in filiis & vxoribus doctorum: per Millum in reperto. suo. in verbo, carcerari. vers. ii. & Mathesil. in singula. lxi. incipiente, nota quod legum doctores & c. Quid autem in filiofamilias? vltra supradicta, Bar. in tract. de carceribus. tenet quod capi potest: de quo per eum & alios doctores, in l. si filio. ff. solut. matrimo. in ii. & in l. filius. ff. de procurato. & Alexand. in l. si dubitetur. §. filiofamilias. ff. de fideiuf. & Bal. in l. ii. C. de obsequiis. Sed quid de clericis ad rigores sigillorum regionum submissis & obligatis, an possint capi? Bal. Anto. & Abbas, in c. dilectis. de appellat. tenent quod sic: sed Ioan. Andr. in c. si clericos. de sentent. excom. libr. vi. tenet contrarium: quod sequitur Mathesil. in singula. lxxii. & Millus in reperto. in verbo, clericus. vers. vi. & per Innocentium in c. vt fama. de sentent. excom. & Cardi. in cle. i. de offic. ordinarii. vbi Stepha. Aufre. in xx. fallen. secundæ regule, vult expressè dictam submissionem nihil operari respectu personæ: per notata in c. si diligenti. de fo. compet. & in c. ex rescripto. de iureiurando. vbi Innocentius. Hostien. & Ioan. Andr. sed bene respectu bonorum hypothecatorum, in quibus poterit fieri executio: secundum Guliel. Benedic. in verbo, & vxorem. in ii. decision. Vnde, dictum fuit in parlamento Tholosano, 1448. die v. Aprilis. quod executio incepta in bonis domini Geraldii episcopi sancti Pauli, aliàs sancti Pontii, virtute obligationis transactæ ad rigores parui sigilli Montispessulani: ad instantiam hæredum Episcopi Laudunensis continuaretur: de quo arresto per eundem Aufre. in suo tract. arrestorum. articulo ccciiii. Ideo, puto quod malè faciant custodes seu iudices conseruatores rigorum dictorum sigillorum regionum, facientes debitores etiam clericos, si personaliter sint obligati & submissi, in carceribus regijs detineri: non habentes respectum ad dictum Ioannem Fab. in §. fina. institu. de actio. vbi dicit,

quòd tunc clericus deberet tenere arrestum in curia Ecclesiastica, non autem temporalis. De quo per dictum Aulfre. vbi suprà. Istis ergo personis exceptis, & aliis priuilegiatis: poterit creditor procedere ad capturam debitoris obligati & submissi ad rigores sigillorum: & nihilo minus eo capto & incarcerato, executionem in bonis continuare: quia carcer non soluit debitum, sed bursa, secundum Baldum in capi. dilectus. in ii col. de appellat. vbi Cardi. Alexand. idem dicit: & petere tenentiam bonorum debitoris: secundum Barto. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. colum. vltim. Bald. in l. ignorare. C. de testa. mili. Pet. de Anch. in cap. i. de eo qui mittitur in pos. causa rei seruan. Alexand. in consi. cccclxxvii. col. penul. Paul. de Cast. in l. iiii. §. ait Prætor. de re iudic. & in l. qui legati. C. vt in pos. legato. & in l. si Stichum. §. idem Celsus. ff. de nouatio. Angelus in l. qui restituere. ff. de rei vendi. & in l. aduersus. C. de action. & obligation. & in l. nemo carcerem. de exact. tributo. libro decimo. Et facit singulare verbum Bald. in capit. contingit. columna sext. de dol. & contuma. vbi dicit, quòd captura rei principalis non liberat fideiussorem, vel econtra: quia imò vterque potest capi, l. hæres à debitore. §. quòd si seruus. vbi Bart. ff. de fideiussoribus. cum per capturam nõ sit satisfactum creditori de debito: nec iuuatur reus principalis, si fideiussor appellauerit à captura: vt in l. creditor. in prin. ff. manda. vbi glossa singula. de quo latius ibi per eum. Quæ omnia sunt notanda in materia dicti sigilli quotidiana & practicabili: & de captura debitoris suspecti de fuga, latè per Philip. Decium, in consilio lxxv. & hæc de sigillo regio ad contractus.

E S T & aliud sigillum ad rescripta, cuius custos & iudex est magnificus cancellarius Franciæ, vt dictum est: secundum Guido. Pap. in suo tract. rescript. circa finem: qui *Sigilli ad rescripta* solus expedit & sigillat literas nomine regis, quamuis il- *custos est* las Rex non videat: secundum Innocen. Anto. de Butri. *cancellari-* & alios in capit. ii. de fide instrument. & Philip. Decium. *us Fræciæ* in consil. clxxv. colum. vi. in prima parte: & ipse solus de falsificatione illius cognoscit. gloss. in rubric. *Des iustices.*

in comen. consue. Burg. & in Cancellariis, plures habet subcustodes seu locutenentes, pro expeditione litigantium in parlamentis, vel alibi. Ideo dictum fuit xv. Iunii per arrestum parlamenti Tholosani, quod sigillum non transferretur à loco seu villa, in qua curia federit, intimatione custodi fieda à magistris Petro Sarrati, & Alberto Malenfant iniuncta, secundum do. Steph. Aufre. in suo tract. arresto. artic. cclxii. Et de materia dicti sigilli, plenè habetur in conclusione consue. Burg. & in q. chapel. Tholos. xxiii. per Guido. Pap. q. cccclxxxi. & Iaso. in repet. l. admonendi. col. xl. ff. de iureiurando.

Dissipat impios Rex sapiens: & incuruat super eos fornicem.

Prouer. xx.

Decimumquartum Ius.

*Christia-
nis. Fr. R.
aut sui tan-
tum officia-
les cogni-
tionē habēt
in pluribus
casibus de
delictis et-
iā in ter-
ris ducum,
comitū, uel
baronū cō-
missis.*

DECIMUMQUARTVM Ius christianissimi Francorum Regis est, quod in pluribus casibus, de delictis etiam in terris Ducum, Comitum, vel Baronum commissis, de iure vel longæua consuetudine, cognitionem habeat, aut sui officiales tantum. Primò enim nullus in regno de portu armorum cognoscit, nisi Rex aut sui officarii: ut habetur in registro Casteleti Parisiensis, & in stilo parlamenti, tit. quorum cognitio pertinet ad Regem. ubi sic dicitur, Portationis armorum contra quemcunque iustitiabilem cognitio pertinet ad Regem: licet dominus (cui talis subest) omnimodam habeat iurisdictionem in terra sua &c. Et in propriis terminis Pet. Iac. in sua practi. tit. de mune. quæ impo. re. vel locis. sub tit. de succes. Reg. Franc. in addi. dicēs, quod si dominus contra dominū, aut villa contra villam, vel vniuersitas contra vniuersitatem cum armis insurgat, vel plebei contra nobiles: (ut aliās in Montepessulano, tempore Caroli v. Francorum Regis, anno malæ noctis sic vulgò

ibi

ibi dicto, factum fuit, & alibi: vt patet ex cronicis Franciæ vel aliàs cum congregatione gentis delinquant, cognitio & punitio ad regem seu eius officiales spectabit: etiã si delictum comissum sit in terra comitis vel baronis: secundũ Pe. Iaco. vbi suprã. & Io. Ferral. in xix. iure, qui assignat rationem: quia ex quo solus Rex prohibet portationẽ armorum, vt in tit. vt armorum vsus incscio princ. & in auten. de armis: æquum est, vt ipse qui solus offenditur, puniat & cognoscat. Et hoc habet ex vetustate, quæ vicem legis obtinet. l. i. §. fi. ff. de aqua pluua arcn. & habetur magis expressẽ in instructionibus abbreviatis super stilo parlamẽti. tit. quæ sint iura regia. arti. pei & de hoc, est Rex Christianissimus in possessione & saisina seu quasi: à rãto tempore, quod contrarii memoria nulla extat: secundũ do. de Chassa. in commento consuetu. Burgundiæ. titu. *Des iustices & droictz d'icelles. §. Si aucun commet simple larcin.* in gl. *S'il n'a grace.* in xvi. limita. Contrarium tamen tenet idem Pe. Iac. in eadẽ sua pract. tit. de cõdic. ex leg. §. quadrupli. institutu. de actio. col. iii. versu. Idem dicunt regales. & Guido Pa. in questio. Delphina. q. ccccxxxvii. circa finem: vbi dicunt, quod portatio armorum habet pœnam deportationis, cum publicatione honorũ: & aliquando capitalem, l. quoniam multa facinora. C. ad legem Iul. de vi publi. que sunt de mero imperio. l. imperium. cum sua materia. ff. de iurisd. omnium iudi. Ex quo, ad dominos vel Prælatos merum imperium habentes pertinet & spectat: quia non debet princeps iura alicuius detrahere, l. si dominus. ff. de iis qui sunt sui vel alie. iuris. Et ad id quod dictum est pro officariis regis de consuetudine lögaua: respõdent, quod illam consuetudinem curiales siue officariimet propter lucrum proprium adinuenerunt: quæ longo tempore non firmatur. §. nulli verò. in autenti. vt nulli iudi. col. ix. Et ad possessionem seu quasi possessionem ipsius Regis & officiariorum suorum, respondet viriliter & rigidè dictus Pe. Iac. dicens, quod cum cognouerint aliquando infra territorium alicuis baronis, fortè eo incscio aut inuito (sicut quotidie facere satagunt in periculũ animarum suarum) postea volunt continuare, dicentes regem esse in quasi possess-

sio. sed illud allegare, non est sine rubore verecundiæ, si verecundiã vellent seruare: quia cum talis possessio siue quasi sit clandestina aut violenta, non prodest eis, l. vnica. C. uti posside. cum simil.

I T E M, hoc litigare cum regalibus, est graue: quia potentioribus pares esse &c. l. iii. ff. de aliena. iudi. mutan. causa fac.

I T E M, in illis verisimiliter præsumuntur impressio, metus, aut reuerentia, propter eorũ officia, l. si per impressionem. C. de iis quæ vi metus causa fiunt. iuncta, l. i. ff. quarum rerum ac. non datur. Ita quòd si quis teneret palum in manu, non posset se ab eis defendere, licet hoc possit de iure fieri. per nota. in l. prohibitum. de iu. fisci. lib. x. Et in l. deuotum. de metallis. lib. xii. Tamen si hoc aliquando fiat, indignantur dicti regales, capiunt, arrestant, multant, & iurisdictionem dominorum ad manum regis ponunt, occasionem quærunt, sicut facit lupo cum agno, de perturbatione aque: vt de modico, faciant magnum: & de non causa, causam: circa quæ, deberet prouidere præfatus Rex: secundum eundem Petr. Iacob. vbi multas alias rationes & authoritates adducit. Ista tamen videtur vrges vltra eum: quia si indistinctè cognitio delictorum propter portum armorum ad regem aut eius officarios pertineret, tota quasi absorberetur iurisditio nobilium & prælatorum regni: quia omnia ferè delicta cum armis perpetrantur, vt in autent. de armis. collat. iiii. quod esset absurdum in principe, cuius proprium est non reuocare concessa: vt in autent. de referenda. collat. ii. & facit cap. decet beneficia principis. de regul. iur. lib. vi. cum principi tanta dederit Deus, facile etiam debet ipse aliis dare. vt in autent. de non alie. §. si minus. collat. ii. sed sic faciendo, & iurisdictionem nobilium & prælatorum absorbendo, effectualiter tolleretur iurisditio eis ab initio à defunctis regibus in feudum vel aliàs concessa. Quare, est intelligendum istud ius Christianissimo regi comperere, quãdo esset coadunatio seu cõgregatio armatorum, puta: vna villa contra aliam, vel dominus contra dominum, tumultus aut seditio: quia tunc, verum est quòd ad regem & eius officia-

rios spectat cognitio, aliàs secus: secundum Gui. Pa. in decisione ccccxxvii. & Ioan. Ferr. in dicto decimonono iure. Et ita loquitur stilius prædictus, qui se restringit, vbi arma delata fuerunt publicè, & cum multitudine: & sic, in forma bellica: aliàs secus, secundum do. Guliel. Benedic. in repetit. capit. Rainu. in verbo & vxorem. in ii. decisione. 437. vbi dicit, quòd si portus armorum habet aliud quòd aliud crimen adiunctum, puta homicidium: regales de portu armorum tantum, dominus altus de homicidio cognoscet, vt sic, iurisdictio vnicuique seruetur: licet contrarium teneat Bartho. de Chassa. in §. i. de confisca. in glos. penult. vers. limita secundò hanc & c. in consuet. Burgun. dicens, quòd crimen privilegiatum trahit alia: sed contra ambos facit glo. in l. qui de crimine. C. de accusa. quæ vult, quòd percutiens aliquem cum armis, non debeat puniri de portatione armorum, & de percussione: sed solum de percussione. Et idem voluit Bart. in l. quemadmodum. §. illud. ff. ad legem Aquil. & in l. inficiando. §. infans. ff. de fur. Pe. de Anchara. in consilio cclxxii. colum. penulti. Bal. in l. diuortio. colum. ii. ff. soluto matrimo. & Angel. in tracta. malefic. in verbo, fecit insultum. & in verbo, admouit. Facit quòd voluit Bart. in l. i. ff. ad legem Iuli. de vi publi. & in l. quoniam. C. eodem titul. quòd si aliquis fuerit inuentus cum armis cum pluribus sociis armatis secum, quantumcunque sint statuta de vtroque, scilicet de portu armorum, & de habente secum armatos: tamen non poterit puniri de vtroque: secundum Bald. in l. aduersus. in fin. C. de fur. quare, videbatur dicendum in nostro casu, portum armorum non debere esse in consideratione, postquam est aliud crimen inde sequutum: sed hoc facit ius præcipuum seu privilegiarum regum & poenarum diuersitas: quia vna regi, alia parti applicanda est. Ideo, non confunduntur: secundum Bart. in l. nunquam. de priuat. delictum. & Bal. in l. cum ancillis. col. iii. C. de incest. nupt. Et quòd homines faciãt congregationem, gentem aut turbam: latè per Panor. & doct. in ca. i. de electio. Et hæc de portu armorum contra laicos: respectu verò clericorum, dicitur infra in ii. parte, in qua tractatur de iuribus, quæ habet Rex Christianissimus in ecclesia, &

ecclesiasticis personis. Et de portu armorum, latè per do. Pe. Iaco. in sua practica, titu. de lege Aquilia. & Guid. Pa. q. præallega. & latius quàm alibi per Hyppolitū de Marfi. in sua practica criminali. §. pro complemēto. fol. cxlii. vbi ferè omnes quæstiones in materia portus armorum tanguntur.

*Officiari
regij co-
gnoscūs de
Sodomii
co crimine.
Vide mul-
ta de qui-
bus cogno-
scunt.*

S E C V N D O, Officiarii regij cognoscunt de Sodomitico crimine, cum sit pœna ignis: vt dicit Sali. in l. cum vir nubit in fœminam. C. ad legem Iuliam de aulte. ita feruatur de consuetudine in toto regno: secundum gloss. in rubri. *Des iustices.* in consuetu. Burgund. nume. 101.

T E R T I O, cognoscunt de caussa fortilegij: vt dicit Ioan. Gal. in suis quæstionibus per arrestū decisus q. cxli. Sed postea, dicit contrarium in arrestis parlamenti de anno 1282. ibi, cum tres mulieres fortilegæ. Ideo, stādum erit iuri communi.

Q V A R T O, cognoscunt de delictis cōmissis per officialem regium, etiā si sit clericus: nec ratione clericatus fit remissio: secundum eūdem Io. Gal. q. cxl. ibi, item per arrestum &c.

Q V I N T O, cognoscunt de delictis commissis per Nobiles: nec Baro vel altus iustitarius de iis se intromittit: licet confiscatio bonorum ad eum pertineat.

S E X T O, quando est q̄stio inter duos Iustitarios, cui debeat remitti: nam pendente hac quæstione, cognoscunt officiales regij de materia principali per manum suprēmā: secundum eundē Ioan. Gal. fo. lxxxii. quæstio. clxxvii. ibi, *Item, par la court fut etc.*

S E P T I M O, cognoscunt de caussa spiritali vel ecclesiastica in possessorio: secundum eundem Ioan. Gal. in q. clxxxiii. de quo, plenè per Guid. Pa. in decisio. Delphi. q. i. lxxxv. cvii. & cccclii. & Doct. in c. literas. de iura. calū. & in c. fi. de iudi. & dicetur infra, in ii. parte, in xii. iure.

O C T A V O, cognoscunt in crimine læsæ Maieſtatis, in i. & ii. ca. l. i. ff. ad legem Iul. Maieſtatis.

N O N O, idem in crimine falsæ monetæ, quod etiam dicitur crimen læsæ Maieſtatis: secundum Salice. in lege, si quis. C. de fal. mone. & maximè, in falsificatione monetæ

regis Francorum illustrissimi, aut portantes falsam monetam in suo regno : qui eo ipso sunt autoritate apostolica excommunicati: vt in extrauag. Ioan. xxii. incipien. prodiens. secundum glossam, in verbo, in moneta. in §. itē fuit deliberatum. titu. de Annali. in pragmat. sanctio. & Ioan. Sanso. in commento consuetudi. Turonen. titul. *Des crimes.* §. primo.

D E C I M O, cognoscunt de delictis commissis in viis publicis : quia viæ publicæ sunt de regalibus : per text. & ibi doctor. quæ sunt regal. in vsibus feudorum, quas tenentur principes supremi tenere tutas : & curare, ne aliqui in illis opprimantur. Ideo, si delicta in eis committantur, cognitio ad eos vel eorum officarios pertinet & spectat: secundum Bartholo. de Chasse. in cathalogo glor. mundi. in v. parte. confydera. xxiii. nume. 2. quod videtur satis rigorosum : vt domini habentes merum imperium, de talibus cognoscere impediuntur intra eorum limites & territoria: cum talia delicta sint sub mero imperio, vt dictum est supra, de portu armorum.

V N D E C I M O, capiunt officarii regii indifferenter cognitionem de publicis itineribus, prætendentes alteri non pertinere : quod est verum, de itineribus limites regni aut prouinciarum, baroniarum, aut castellanarum regi immediatè subditarum facientibus : aliàs secus, secundum do. Guliel. Benedict. in repeti. cap. Rainu. in verbo, & vxorem. in ii. deci. nume. 439. vbi inserit ordinationem Philippi Valesiani vi. & Caroli vi. cognomento Pii: quam ponit Stepha. Aufred. in suo tracta. ordi. regiarum. titul. de officio bailliui. capit. hac in perpetuum valitura constitutione, duximus ordinandum, quod reparationes murorum, itinerum, pontium, locorum baronum & nobilium prædictorum, de cætero fiant de præcepto eorundem nobilium vel suorum officiariorum, & si in defectu vel negligentia &c.

D V O D E C I M O, cognoscunt officarii regii de delictis quibuscunque, quoties versatur infractio saluæguardiæ regis, aut asscuramenti brisatio: secundum eundem Guliel. Bene. vbi supra. Sed latius exordiendo, est in

hac materia præsupponendum, quòd ipse solus Rex saluanguardiam generalem cõcedit: secundum quod, scriptũ reperitur in antiquis registris ordinationum regiarum casteleti Parisiensis: & per Ioan. de Plate. in l. cùm saepe. quæ est, l. fina. de eroga. milita. anno. libr. xii. vbi in specie de rege Franciæ mentionem facit. & Ioann. Ferral. in xvi. iure. Pro quo, stat ordinatio expressa Ludo. xii. artic. lv. quæ sequitur, *Item, auons interdict & defendu, interdisons & defendons à tous noz Baillifz & Seneschaulx ou leursdictz Lieutenans, qu'ilz ne bailent ne deliurent dorefenauant aucunes lettres de debitis, ou sauluegardes generales, & s'il aduenoit, &c.* quamuis ante illam ordinationem, senescalli saluanguardiam concederent: secundum Vincen. Signo. de fac. prin. ca. iudicum. fo. v. Sed illius ordinationis, & istius iuris duæ sunt rationes. Prima, quia sufficit generalis mentio inimicorum aut minatum: & ob id, generaliter conceditur. Sed nulli licet generaliter loqui, nisi regi: secundum Bald. titu. de pa. constan. c. i. vers. dispensationem ii. quia talis saluanguardia fundatur sup æquitate generali seruãda; & sic, soli principi est referuãda. arg. l. i. C. de legi. & cognitio seu puniatio si infringatur, regis iudicib⁹ pertinet. l. i. C. vt priua. tit. præd. suis impo. Qui quidem iudices regii & alii, quamuis non dent saluanguardia, dant tamen securitatem certę & determinatę personę, & de certa & determinata persona. l. illicitas. §. ne potētiores. & ibi Bar. & Albe. de Ro. ff. de offi. præsi. l. iubemus, ibi, lēsis implorandi præsidii facultatem denegari non conuenit. de præpo. sa. cubic. & in. §. sed neque. in auten. de manda. prin. Facit text. nota. in l. si pater. in fine. C. qui bo. ced. pos. secundum Ioan. de pla. in l. i. de apo. publi. & tex. in l. iii. §. insuper. tit. de cano. largi. lib. x. C. Et hæc securitas, aliò de tribus modis præstatur.

P R I M O modo, per personę publicę puta seruientis adhibitionem. l. final. de ero. mili. anno. allega. præhabita aliquali informatione. l. fina. de offic. milita. iudic. & l. fin. ff. de iudiciis. aliàs, incideret in pœnas legis, ne quis. C. de offic. Recto. prouinciæ.

§ E C V N D O modo, per tituli appositionem, hoc est armorum regionum trium liliorũ affixionem. C. vt nemo

priua. titulos &c. & per Bar. in l. sanctum. ff. de re. diuifio. præhabita etiam summaria cognitione, secundum Bart. in dicta l. fina. de eroga. milita. anno.

TERTIO modo, per iuramentum illius, à quo timet offendi, l. præfenti. C. de iis qui ad eccle. confu. & §. si verò. in auten. de monach. Et hoc fit per traditione bireti, nafitergi, aut alterius rei similis, in manu eius, à quo timetur verbera seu iniuriæ: præhabito iuramento ab eo, qui securitatem petit, quòd illum timet, secundum Ioan. Fab. in §. po. hoc. insti. de fideicom. libert. Et nunc iudex inhihet illi sub pœna capitis, galicè, *de la bart*, ne habeat huic timenti securitatem postulanti iniuriari verbo vel facto &c. Quæ solennitates non seruantur in saluaguardia Regis, sed solùm vt cognoscatur, debent apponi penuncelli regii in domibus seu prædiis, pro quibus impetratur saluaguardia, secundum Iac. Rebuf. in l. decernimus. de aquæduct. lib. xi. Sed de infringente eam, videndum est, & secundum aliquos, pœna est extraordinaria seu arbitraria: cum de iure statuta non inneniatur, secundum Vinc. Signo. in alleg. suis, de bello Ital. c. iiii. regal. & Guid. Pa. q. ccccxviii. per l. hodie. ff. de pœ. & l. i. ff. de effrac. & c. in causis. §. si. de of. fi. dele. quod est verum in infringente saluaguardiã aut securitatem ab aliquo iudice specialiter concessam: secus si à principe aut eius locutenente, vel magno consilio seu parlamento emanata esset: quia tunc infringens teneretur pœna legis Iul. maieft. l. i. & ibi latè Bart. ff. ad l. Iuli. maiefta. secundum Paul. de Cast. in consi. ccccxxii. in secunda parte antiqui. & addi. ad Guid. Pap. q. præal. Et an ista securitas quæ est triplex liget extra territorium, & quis sit effectus talis securitatis præstitæ, ibi habetur: & latè per Ioan. Sanso. in commento consuetu. Turonen. titu. *Des crimes*. §. iiii. Et de materia saluaguardiæ, plenè per Rebuf. in l. ab iis. C. de nauicula. libro xi. & an tollat seu impediatur ordinariam iurisdictionem, tex. est quòd non, in capi. ex parte, ii. de priuileg. de quo per glossam & docto. in capi. ad audientiam. de appellatio. ad propositum ergo redeundo, mirum si Regii officiales procedunt contra infringentem saluaguardiam Regiam, cum talis incidat in cri-

men læsæ Maiestatis: per tex. nota. in l. i. ibi, securitatē &c. ff. ad legē Iul. Maiesta. per Masuerium in sua practica. titu. de possesso. Est enim in tantū priuilegiata, quòd trahit ad se totā causam & materiā, quòd est iuridicū: cū maius dignū, trahat ad se minus dignum, l. si cōmunem. ff. quē admo. seruitus amitta. glos. in ca. de ieiunio. lxxvii. distin. de quo latè per Iaso. in l. si emancipati. C. de colla. & in l. imperium. ff. de iurisd. omnium iudi. Hypp. de Marfi. in singu. suis, singu. clxxx. Barba. in cōsi. suo xxxvi. & Fel. in c. i. col. iiii. de præscriptio. Et hoc etiā, ne continentia causæ diuidatur. l. quoties. & l. nulli. C. de iudi. Et licet aliqui dicant, hoc obseruari in laicis vel clericis coniugatis, non autē in solutis: tamen quotidie puniuntur pecuniariter & pro pœna corporali: si casus illam exigat, remittuntur ad iudicem ecclesiasticum. Pro quo, facit tex. in autent. clericus. de episco. & cle. & in corpo. vnde sumitur: de quo latè per do. Aufre. in repeti. cle. i. in xii. parte i. regulæ fallē. de offi. ordi. & dicitur infra, in ii. parte, de iuribus sacræ Coronæ Franciæ, in ecclesia Dei. iure vlti.

DECIMOTERTIO, recognoscunt officarij regij de vsuris manifestis: vt patet ex ordinationibus Caroli viii. & Ludo. xii. in quibus, expressè ponitur illud verbum manifestis, & notanter: quia si esset dubium, an esset vsura vel non: ad iudicem ecclesiasticū pertineret cognitio: secundum Bart. & Docto. in l. ii. ff. de iurisd. omniū iudi. & in l. Tria. ff. solut. mati. & Canonist. latè in c. cū sit. de foro compe. & in clemen. dispendiosam. de iudiciis.

DECIMOQVARTO, cognoscunt in causā nouitatis seu arresti querelæ officiales regis, scilicet Parla-menta tantū olim, vt in stilo parlamenti, tit. de cau. nouitatis. §. itē in casu nouitatis. Sed ex arresto, per beatū Ludouicum Franciæ regem statutum fuit, quòd querelæ de nouis defaisinis nō veniant in Parliamentis: sed quòd quilibet Bailliuis in Bailliua sua cognoscat. De quo, latè per Guido. Pa. in q. ccccclii. & mentionem facit de dicto casu nouitatis Cyn. in lege, nuda. C. de contrahēda emptione & venditio.

DECIMOQVINTO, cognoscunt regij officia-

les, scilicet dignissimus Cancellarius Franciæ, de falsificatione sigilli, aut rescriptorum Christianissimi regis: vt declarat Ioan. Gal. in suis quæstio. q. cxli. versi. circa falsas literas fabricantes. fo. lxxxix. & Bartho. de Chassa. in rubrica. *Des iustices*. circa finē. in commento consue. Burgund. Et non est mirum, quia ad eum pertinet prædicti sigilli custodia, & rescriptorum concessio: secundum Guido. Pap. in suo tracta. rescriptorum, circa fi. vbi dicit, quòd licet talis concessio censeatur mixti imperii maximi, secundum Barto. & Docto. in l. imperium. ff. de iuris. omnium iudic. & nõ possit per alium quàm per Principem expediri: per l. ii. circa princ. C. de tempo. appel. tamen in cancellaria regis & domini Delphini Franciæ seruetur, quòd cancellarii rescripta concedunt, sine scitu regis & Delphini, sub nomine tamen regio aut dicti Delphini: quo casu falsificationis sigilli aut literarum confiscatio fit ad vtilitatē dicti cancellarii: secundum eundem Gal. sub rubri. iura cõsuetudinaria regis. ver. iii. In aliis verò criminibus ad regem & eius officarios pertinentibus, vt dictum est: si contingat bona confiscari, regi & nõ baroni vel comiti à quo tenentur in feudū vel emphiteusim, (quamuis & intra suam iurisdictionem sita sint) confiscabuntur: secundum Specula. in titu. de feud. §. quoniam super homagiis. versi. xl. quæritur. Guido. Pap. q. cccxli. Et ad hoc facit: quia in prædictis criminibus, officarii regii manum ponunt, prætendentes ad eos cognitionem pertinere. Quæ quidem manus appositio, deuoluit totā causam, vt notat in c. vt nostrū de app.

I T E M, cū maior sit cognitio seu cõdēnatio ad mortem, quàm confiscatio quæ est accessoria, & principale trahat ad se accessorium: sequitur, quòd data cognitione seu cõdēnatione iudici regio, datur & ipsa cõfiscatio regi: & maximè, quia de facili reuertitur ad suam naturalem, l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pac. cū ad ipsum regem regulariter & de mero iure, pertineant confiscationes: secundum Bart. in l. i. de bo. vacan. libro x. & est de regalibus, ca. i. quæ sunt rega. & est text. in ca. i. §. si quis aliquem. de pace tenē. & ibi Aluaro. De quo, p. Aegidiū de Bel. me. in decisio. cvii. vel. cccccxxv.

ITEM facit: quia confiscatio censetur esse introducta pro supportandis expensis, quæ sunt in processu talium criminoforum secundum Oldr. cõsilio suo xvii. Ideo, cum Rex sentiat onus, faciẽdo prosecutionẽ suis sumptibus, & processum sentire debet, & commodum confiscationis. De quo, per eundem Aegidium de bel. me. cõsilio suo xv. Et ita seruatur in Frãcia: secũdum eundem Ioan. Gal. sub rubrica iura consuetudinaria regis. Quid autem in crimine hæresis? Cui debet applicari cõfiscatio? per Guid. Pap. quæstio. lxxvi. & Alexan. in additio. ad Bar. in dicta l. i. de bo. vacan. Feli. in c. vrgentis. in primo nota. de hæreti. Philip. Fran. & Docto. in c. cum secundum. §. confiscationis. de hæreti. libro sexto, & Guliel. Benedic. in repetitio. ca. Rainu. in verbo, & vxorem. numero. 244. vbi dicit terras Raymundi comitis Tholosani hæretici, fuisse inter ecclesiam & regem Fancia diuisas: vt ibi per eum.

Time Dominum filii mi, & Regem. Prouer. xiiii.

Decimumquintum Ius.

R. Christianissimi Fran. occupat bona extraneorum qui moriuntur in suo regno iure albanagii.

DECIMUMQUINTVM Christianissimi Francorum regis ius albanagii ab ipsis albinis, id est, alibi natis dictum est: quod, quanto cùq; tempore in regno habitauerint, & bona acquirere tolerati fuerint: non possunt de illis testari, aut aliter disponere per vltimam voluntatem: imò, ipsis defunctis, cum testamento vel sine, cum liberis vel sine, Rex omnia eorum bona occupat iure isto albanagii: exclusa omni parentela, agnatione, vel cognatione. Quod testatur gl. in verbo, liberius. in §. veritatem. de colla. in prag. sancti. Nico. Boe. in conmento consuetu. Bituri. ti. de testa. §. fin. & do. Guliel. Benedic. in repeti. c. Rainutius. in verbo, & vxorem. circa fi. vbi dicit, hoc probari in l. i. non licere, habitametraco. lib. xi. C. limitando, nisi tales extranei fuissent per

regē habilitati de acquirendo, & de acquisitis disponendo per eius literas vulgariter naturalitatis dictas, ab istis alienigenis impetrari solitas: per quas, ad tenenda seu acquirēda bona etiā feudalia cū iurisdictione, ac de illis disponēdū habilitantur: quas habent verificare in camera cōputorum Parisi. soluēdo Regi financiam, (inquisito de inquirēdis) taxandam: nisi per regem emissa fuerit. Impetrantur etiam dictæ literæ naturalitatis aliquando ad effectū tenēdi officia regia, aut beneficia & dignitates etiā Pōtificales, ac si de regno forēt eorūde: quia eis obstat ordi. Caroli vii. Ann. 1431. die x. Martii facta: per quā statutū fuit, alienigenas in suo regno nō posse tenere aliqua beneficia: quia interest regū, nosse qui ecclesias administrēt, quarū ipsi tutores sunt. ca. boni principis, xcvi. distin. c. tributū. xxiii. q. viii. c. principes. xxiii. quēst. v. & c. administratores. eadē caussa & quæst. ibi, qui ad ecclesiarū tuitionem & c. Quæ quidē ordi. fuit in parlamēto Parisiensi tūc Picta uis sedente, die viii. Aprilis tūc sequētis, lecta & publicata, & tāquā lex perpetua registrata. Facit c. bonę. el. ii. de postula. Prælato. & l. in ecclesiis. C. de episco. & de quo, latè per glo. in verbo, exteriorū. in proce. pragma. sanctio. & dicitur latius infrā in. ii. parte in xv. iure. Alibi tamen, hoc iure albanagii vtuntur alio modo, vt in patria Turo-nensi: in qua, talis est super hoc cōsuetudo sic dicēs: *Quād aucuns forains, qui ne sont du bailliage de Touraine, decedent en sa iustice, il a droit d'auoir l'aulbenaige, c'est assauoir, une bourse neufue, & quatre deniers dedās: & doit estre payé ledit aulbenaige au seigneur, ou son receueur: ou en son absence, à autre sō officier, auāt q̄ le corps decedé soit mis hors de la maison ou il est trespassé. Et en default de payer ledit aulbenaige, ledict seigneur peult prēdre & leuer soixante solx d'amende, sur les heritaiges & biēs dudit defunct, ensemble sondit aulbenaige.* De qua cōsuetudine, habēt tit. *Des droictz de moyenne iustice.* arti. v. vbi gl. dicit, q̄ ibi albini dicūtur nati extra præfidatum: sed secundū cōsuetudinē pluriū locorū, Bastardi & illegitimi, ac alii non habentes seu tenentes domum, dicūtur albini: & inde dicitur albanagium: secundum Nico. Boeri. in §. fina. de testa. vbi refert do. Ioan. Ganayum

Cancellarium Franciæ interpretantem hoc esse verum: si sint alibi, quàm in regno nati. Et quamvis Bald. in l. certū. col. v. C. vnde cognā. dicat, quòd bastardo non succedit filius spurius, sed fiscus: tamen nō excludit filios legitimos, si extant: vel extraneos hæredes institutos: quia tā de iure communi, quàm generali consuetudine regni Franciæ, testari possunt, ac de bonis suis disponere: quia ab eis incipit caput & linea. Et ita fuit per arrestum parlamenti Parisiensis pronuntiatum pro quodam nomine Luca de Malleuo, *de tronce uache*, contra procuratorem regium, die Sabati post quasimodo, 1428.

ADVERTENDVM tamen est, quòd ad hoc vt dominus succedat bastardo, tria requiruntur de consuetudine illorum locorum, in quibus hoc ius albanagii ab ipsis albinis, quasi alio quàm legitimo modo natis: licet impropiè, vt dictum est.

PRIMO, quòd nati fuerint in terra illius domini.

SECUNDO, quòd ibi moram faciant.

TERTIO, quòd ibi moriantur. Secus est in Rege, qui bona talium illegitimorum sine liberis legitimis decedentium ab intestato occupat: secundum Guliel. Benedi. in verbo, & vxorem. in mate. success. ab intesta. nume. 73. Nico. Boe. in d. §. fin. de testam. & Ioan. Sanson. latius in §. viii. *Des successions des bastards*. in suis glo. ad consuetudines Turonenses. vbi de illo Christianissimi Regis iure succedendi bastardis, testatur. Et de materia succedēdi bastardis, per Bartholo. Chass. in commento consuetu. Burgund. titu. *Des successions des bastards*. §. i. cum sequen. quæ hîc nō inferunt: quia hîc de iure albanagii, per quod Christianissimus Rex albinis & alienigenis extra regnum oriundis succedit loquimur: quo, omnino ipse per totū regnum gaudet: nisi in ciuitate Tholosana, & patria lingue Occitan. cuius habitatores quantūcunque extranei sint, liberè de rebus suis disponere possunt: & hæredes ex testamento vel ab intestato habere, ac si de regno originarii essent: dicto iure albanagii cessante. Et ita declarauit Rex Ludo. vndecimus per suas patentes literas in archiuiis capitoli Tholosani repositas, & in parlamēto Tholosano,

audito procuratore regio, registratas & publicatas: die xvi. Augusti, 1476. & post, per alias patentes literas Lud. xii. confirmatas, lectas & publicatas die vi. Iulii. 1484.

P R O quo quidem priuilegio patriæ linguæ Occitan. tres faciunt rationes.

P R I M A, quia Narbonēsis prouincia, quæ ferè totam illam patriam comprehendit, semper fuit iuris Italici, & omnino libera: per text. in l. fin. §. i. iuncta glo. in l. i. ff. de cēsi. Ob quod, ab aliquibus historiographis, Gallia togata dicta est: quia togis, more Italorum utebantur. Et fuit de principaliter vnitis Romano imperio, l. ii. §. eodem tēpore constituti sunt. versic. capta deinde Sardinia. ff. de origin. iuris.

S E C V N D A est, quia ex quo vnita fuit Romano Imperio, semper vsa est iure scripto, scilicet Imperatorum & iurecōsultorū, quo voluit regi. Et ita Christianissimi Reges Franciæ tam in acquisitione dictæ patriæ, quàm erectione & institutione curiæ parlamenti Tholosa. consenserunt, scilicet quòd iure scripto regeretur. Ex quo, multæ seu emendæ pro mala appellatione, cessante dolo, tergiversatione, & desertione, & alia plura quæ in patria cōsuetudinaria seruantur, cessant. Sed sic est, quòd prædictū ius albanagii de iure scripto est incognitum, cūm quilibet ingenuus habeat testamenti factionem actiuam & passiuam, nisi in casibus specialibus. C. & ff. de testa. & qui testam. facere non poss. positus, etiam peregrinus & omnino incognitus. §. fin. insti. de hæred. insti. & l. i. C. eod. tit. Sequitur ergo dictum ius in illa patria cessare debere.

T E R T I A ratio est, quia Comitatus Tholosanus, qui ferè totam illam patriam linguæ Occitan. complectitur, qui per donationem Pape, ad Regem Franciæ pertinet: secundum Pet. Iaco. titu. de success. Reg. Fran. col. v. non cedit regno accessoriè, sed principaliter & de per se: tanquam Rex sit comes, & Rex. Ob quod, omnia sua priuilegia, vsus & consuetudines, ac viuēdi modum retinuit: secundum Barto. in l. si conuenerit. la. ii. §. si nuda. ff. de pigno. acti. & sentit in l. i. §. ii. ff. de appe. & in l. ii. C. eodem titu. Facit gloss. in c. i. ne sede vacan. & in clem. per literas.

de preben. & doctrina. Panor. in capit. ii. de reli. domi. Ob quòd, iura regni videntur ibi cessare, & per consequens, albania: attento maximè, quòd statutum & conuentum fuit, ius scriptum seruari debere in exclusionem aliorum iurium, l. cum prætor. ff. de iudic. & cap. nonne præsumptionibus. Vnde, de prædicto comitatu Tholosano tanquam excellenti, facit mentionem gloss. super rubric. de Comi. qui prouincias regunt. libr. xii. & in superscriptione cap. super quibusdam. de verborum significati. qui (secundum aliquos) non pertinet ad regem ex donatione Papæ: vt dicit Pet. Iacob. sed ex diuisione confiscationis bonorum Comitis Raymundi hæretici: secundum eundem Benedic. in repetitio. capi. Rainutius. in verbo, & uxorem. nume. 245. de testam. In cuius vnione, tria fuerunt conuenta cum Rege Christianissimo in forma contractus, scilicet quòd priuilegia & ius commune scriptum seruarentur, vt dictum est. Secundò, quòd gubernator esset de sanguine regio. Tertiò, quòd talliæ aut alia subsidia non indicerentur per regem, nisi de voluntate statuum eiusdem: prout in documentis, libris, & registris statuum dictæ patriæ latius continetur. Verùm, quia aliqui temerariè afferunt regem Aragonum habere ius ad dictum comitatum Tholosan. fuit, 1290. abscissa lingua in mercatu seu foro castri Narbonensis, cuidam homini temerario, qui coram Senescallo Tholosan. in iudicio hoc temerariè affirmauerat: prout vidisse refert Petr. Iacob. in sua practic. titul. de successione. Reg. Franciæ. De Tholosanorum gestis, plura scripsit do. Nico. Bert. & habetur in fasciculo temporum. fol. lii. quòd riuus sanguinis longissimus fluxit tota die apud Tholosam, 434. Succederet tamen Rex & nobiles iustitiiarii in dicta patria homini suo sine hærede proximo & legitimo ab intestato decedenti: secundum Bald. & Alexand. in addit. ad Barto. in l. si quis. C. de hæred. decurio. secus ex testamento: quia testari possunt, dum tamen inter homines eiusdem conditionis & loci, & non inter extraneos: secundum Ioan. Fab. in princip. instit. de hæredi. quæ ab intesta. deferun. & Iason. in autentic. si qua mulier. C. de sacrosanct. ecclesi. Et Nico. Boe. in §. v. de testa.

in consuetu. Bituricen. in fine. Sed quid de sacerdote extraneo de alio regno existente decedente? ad quem spectabit hoc albanagii ius? an ad eius Episcopum, an verò ad Regem? habetur in stilo parlamenti. in quæstuo. Ioan. Gall. folio octauo.

Nimis honorati sunt amici tui
Deus, quos constituisti Prin
cipes super omnem ter
ram. Psal. cxxviii.

Decimum sextum Ius.

DECIMUM SEXTUM Ius altum & præcipuum Christianissimi Francorum Regis, in hoc quòd validè potest eligi Imperator, & consistit ac tenet electio, sicut si esset Germanus: secundum Bal. in c. venerabilè. de elec. & Io. Ferr. in xiii. iure, de insig. Re. Frã. & Iac. Bon. in suo Panegerico, post trac. Io. de terra rubea dictũ vinea ecclesię: vbi de hoc satis arduo pũcto, sicco pede pertrãseunt. Quare vt excellentia huius iuris pateat, est prætermittendũ secundũ gl. & doc. in d. c. venerabilè. q̄ dum olim ecclesia Ro. esset oppressa ab Astulpho rege Lõgobardorũ, Papa requisivit auxiliũ ab Imper. Constãtino, & Leone filio eius apud Cõstãtinopolim sedem imperialẽ tenẽtibus: qui noluerũt aut saltẽ distulerũt ecclesiã p̄stare auxiliũ. Vnde, Pa. Steph. ii. natiõẽ Romanus eos priuauit, & imperiũ de Grẽcis trãstulit in Germanos in personã magnifici Caro. magni filii Pepini, quẽ Zacharias p̄decessor eius substituerat Ludo. Frã. regi (quia efsceminat⁹ erat) deposito. vt in c. alius. xv. q. vi. De qua trãslatione, habetur in d. c. venerabilè. de ele. & in c. Indiã. de consecra. distin. v. & in c. in synodo. lxxiii. distin. & in li. de tẽporibus mũdi. fo. clxxvii. sub rubri. de processu imperiũ, & translatione eius in Germanos. ibi, constituto principe lege antiqua, quã regia nũcupatur: populus ei & in eum

Rex Frã.
potest eligi
Imperator.

omne suum imperium ac potestatem contulit. Nec vel populare regimen (quod politicum vel optimorum civium & aristocraticum appellatur) tam iustum, tamque pacificum esse potest, quam monarchicum, quod in Romano principe recognoscimus: quod aliquando per Italos, aliquando per Hispanos, interdum per Afros, Dalmatasque constat administratum: peruenit etiam ad Græcos, diuque apud Constantinopolim tanta gloria dignitatis permanfit. Et quamuis duo insimul fuerint Augusti, vt Diocletiani, & Maximiani, & nonnunquam plures: id tamen vsurpatione magis, quam iure contingit. In apibus enim (inquit Grego.) princeps vnus præminet: Grues vnã sequuntur ducem, Imperator vnus &c. Obuenit autem hæc dignitas nunc Senatus electione, nunc populi vocatione, nunc militari fauore, nunc Principis ordinatione: demum verò, negligentibus Romam Græcis, eamque nunc Barbarorum, nunc aliorum direptioni relinquentibus, populus ille Romanus, qui suo sanguine tantum pararat imperium, quiq; suis virtutibus monarchiam fundauerat orbis, venientem in auxilium eius Carolum Magnum Francorum Regem, natione Germanum, qui urbem sacrãq; loca ab omni hostium cõursionẽ defendit, primò Patricium post Augustum concurrente summi consensu Pontificis acclamauit. A Carolo itaque Magno imperii dignitatem occidenti restitutã, vsque ad Ludouicum Arnulphi filium, imperium apud Gallos non paruum habuit incrementum. Verum, post principum illorum ignauia, splendor illius Romani imperii in obscuras tenebras conuersus est, atque imperium, quo annis centum & decem Franci potiti fuerãt, demum in Longobardos deductum est, postremò in Germanos, duce Ottone Henrici Regis filio, translatum est, talique modo, in Germanos Romanum imperium constat esse translatum: atque vsque in presens obseruatur. De qua translatione, & Electorum institutione, habetur eodẽ libr. fo. clxxxiii. in hæc verba: Sanctionẽ de Imperatoris electione fecit Grego. v. ad vndecimum quã obierat mensem, Romã restitutus acerrimam de accepta à Romanis iniuria vltionem sumpsit. Ottone enim 3. per successionem non sine difficultate

cultate creato Imperatore, idē pontifex ex eadem gēte natus, cognoscens Imperii imbecillitatem ac fortunæ mutabilitatem, vt diutius apud Germanos summa Imperii maiestas remanere posset, synodo congregata, statutum tulit de Imperatore eligēdo, solis licere Germanis, qui inde Electores sunt dicti, principem eligere. Quam sanctionē huc vsque per annos supra quadringentos seruatam videmus, vt in futurum, non per sanguinis successionem imperium duceretur, sed per solos Germanos proceres, vnā cūm Bohæmiæ rege, Imperator eligeretur &c. Et latius de dicta translatione per Ioan. le Cyrier, in suo tracta. de primogenitu. quæsti. xii. ii. libr. vbi de hoc per septem col. Sed dubium facit, an dicta translatio imperii in Germanos, intelligatur actiuè tantum, vt ipsi potestatem eligendi habeāt: an etiam passiuè, vt nullus nisi Germanus in Imperatorem eligi possit. Et quamuis Cardi. in dicto capi. venerabilem. intelligat dictam translationem actiuè tantum: cum quo videtur concordare quod legitur in eodem libro de tēpo. mundi. fol. cclxxxv. sub rubric. de Franconia Germaniæ superioris, prouincia. ibi, Est autem imperium apud Germanos: non eo modo, vt nullus nisi Germanus imperare possit, sed quoniam eligendi Imperatorem Germanis auctoritas tradita est: & plerumque Germanus eligitur &c. Contrarium tamen sentiunt Bal. Panor. & plures alii doc. ibi dicentes, quod debet hoc intelligi etiam passiuè, vt nullus princeps in Imperatorem eligatur, nisi Germanus: per illum tex. ibi, in personam Caroli magni: in quem, certum est fuisse translatum imperium passiuè, & non actiuè.

I T E M, secundum aliorum opinionem, non fuisset à Græcis trāslatum imperium, cūm adhuc possent Græci eligi: & sic, malè diceret ille text. & similes suprā allegati. Nec est indecens, vt de certa gente debeat quis elegi. cap. cūm dilectus. de consue. & cap. Abbate. de verb. sign. Vnde, præceptum fuit Moyfi, Deutero. xii. regem constitue- re de numero fratrum: non enim (inquit) poteris alterius gentis hominem regem facere. Facit l. ii. C. de offi. præto. & l. in ecclesiis. de sacrosan. eccle. quæ vult, quod ad ecclesias eligātur poti⁹ illi qui sunt ex vico, quàm alii. Ex quo,

L

dicit Bald. ibi per illum text. quòd quandiu in ecclesia re-
 periuntur idonei, non sunt extranei promouèdi. Idè Bal.
 & Alberi. in l. diuus. ff. de tuto. & cura. da. ab iis. per glo. &
 doc. in l. planè. ff. quod cuiusque vniuersi. nomine. & in c.
 cùm inter canonicos. in verbo, ad ecclesiam alienam. de e-
 lectio. & Specula. in tit. de syndi. §. debet autem. col. vlti.
 & Bald. in l. si quis argentum. §. similique modo. C. de do-
 na. vbi dicit, quòd si quis recepit potestatem à superiore,
 admittendi abbatem in monasterium, quòd quandiu sunt
 idonei de gremio, debet de illis admittere, & non de alie-
 nis: per text. in d. c. Abbate. in fine. de verb. signifi. Nimi-
 rum ergo, si ad imperium non nisi Germani eligi possint,
 cùm ad eos sit translatum imperium, vt dictum est, ratione
 excellentiæ dictæ nationis. De qua Hieronymus (qui tem-
 pore quo Pharamundus primus Franciæ Rex coronare-
 tur, viuebat) sic ait. Inter Saxones & Alemanos gens non
 tam lata quàm valida apud hystoricos Germania, nunc
 verò Francia vocatur. Ratione enim patriæ, quis præsumi-
 tur esse melior & præstantior: vt est casus secundum vnum
 intellect. in l. quod si nolit. §. qui mancipia vendunt. ff. de
 ædili. edic. & in autent. de referen. collat. ii. & xxiii. dist.
 ca. quando Episcopus. in ver. patriam. & ca. si gens, lvi. di-
 stinct. & per Veget. lib. i. de re milita. Facit gloss. in ca. to-
 lerabilius. xxxii. q. v. in verbo, lupanaria. & text. in l. iii. de
 natura. liberis. vbi Sali. notat ad hoc illum text. & tex. cum
 glo. in c. Afros. xcviii. distinct. In quibus iuribus habetur,
 quòd ratione patriæ vel nationis, præsumitur pro aliquo
 vel contra aliquem: secundum Bart. in tracta. de Guelphis
 & Gebelli. vbi dicit, quòd talis quis præsumendus est, qua-
 lis est patria sua. Meritò ergo dictum est per Bald. in dicto
 cap. venerabilem. regem Christianissimum Francorum in
 Imperatorem eligi posse, tanquam Germanum seu saltem
 de genere Germanorum, scilicet Caroli magni: vt in arbo-
 re de successione regum Franciæ. De qua, per Pet. Iaco. in
 sua practica, Guag. in sua cronica, & Pirrhum post comen-
 tum ad consuetudines Aurelianenses. c. intitulado, Sermo
 de fortuna, in Plutar. & de fortuna Gallorum. Vnde, Ro-
 mani ab Aenea, dicuntur Aeneades. tex. iuncta gl. in autè.

vt præpona. nomen Imper. colla. v. & à Romulo, Romani dicebantur, per glo. & docto. in l. fina. ff. de rerum diuisio. Et à Franco filio Hectoris Troiani, Franci: secundum glo. in verbo, Francorum. in proœ. prag. sancti. & in fasciculo temporum, & Guagui. lib. i. c. ii. & Bergo. in supple. cron. lib. iii. Idem de Gallis à Galathea: Hispanis & aliis nationibus: prout in illustrationibus Gallia habetur.

I T E M, nobilis dicitur, qui ex genere nobiliū descendit, vt nota. in clement. ii. de senten. excommu. & in l. i. de dignita. lib. xii. latè per Barba. in consilio lvii. ii. volu. vbi plenè disputat, quid veniat appellatione generis. per Bar. & doct. in l. i. ff. de probatio. & Alberi. de Rosa. in dictiona. in verbo, genus.

I T E M, natus progenie Guelphorum, est dicendus Guelphus: secundum Barto. in tracta. de Guelph. & Gebel. circa finem. hinc glo. in l. peto. §. i. ff. de legatis secundo. dicit, quòd ille qui est de familia, est eiusdem iuris cum prædecessoribus. Quare, rectè dicitur regem Franciæ tanquam de genere, agnatione, & familia Germanorum posse eligi in Imperatorem. Ratione enim generis, parentū, seu cognationis, præsumitur pro aliquo, l. quod si nolit. §. qui mancip. allega. secundum vnam lecturam. per glos. in verbo, mittuntur. sexta quæstione i. capit. quisquis. & cap. fina. de consecratio. distinctio. v. sicut etiam præsumitur contra aliquem, ratione malæ progeniei. l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiosta. ca. venerabilem. de electio. si gens, lvi. distinctio. & capit. i. §. si miles. & quod ibi notat, per Aluaro. de pa. tenē. in vsibus feud. De quo, per Bal. in l. i. C. loca. & in l. si quis. C. de capti. vbi dicit, q̄ natus ex mala progenie, est suspectus q̄ sit mallus: put hoc ibi no. Ang. & facit tex. in c. quādo. in verbo, genus. xxiiii. dist. & gl. in verbo dñm. in l. cum vnus. in prin. ff. de alimen. & cibar. lega. Et ideo, dicit Alberi. de rosa. in l. secund. §. quæ omnia. in verbo, antiqua stirpe. C. de veteri iure enuclean. per illum textum, quòd ex eo quòd quis ab antiqua stirpe procedit, præsumitur pro eo: & si quis habuit prædecessores peritos alicuius artis, & ipse eadem arte vtatur: præsumptio est, quòd sit bene peritus in ea: de aduoca. diuerso.

iudicum. l. nemini. §. filios. & l. iubemus. §. filios. vbi gloss. C. de aduoc. diuerso. iudicum. Vnde, ad probationem bonæ famæ, fit capitulū, quod natus est de bonis parentibus. per dictam leg. quod si nolit. §. qui mancipia. de ædil. edic. Quare, rectè concluditur cum Bald. Illustrissimum regem Franciæ tanquam de genere & familia Germanorum, in Imperatorem Romanum eligi posse.

Ve destructio regni à muliere regi:
quis enim fortem inueniet? pro-
cul, & de vltimis &c.
Prouerb. vlti.

Decimumseptimum Ius.

DECIMUMSEPTIMUM Ius clarum serenissimæ coronæ Fræciæ est, quod fœmina in ea non succedat, sed soli masculi: quamuis in regnis Amasonum, Hispaniæ, Aragoniæ, Nauarræ, Angliæ, & aliis secus: secundū Bal. in l. quoties. C. de suis & legi. hære. & in c. i. §. hoc quoq;. de succes. feud. in vsib. feud. Pet. Iaco. tit. de causis, ex quibus vassal. feu. priuatur. & Andreā de Isern. in. §. hoc autem, qui feu. da. pos. latè per Pet. de Ancha. in consi. cccxli. Et hoc, propter eius singularem claritatem & nobilitatem: quia nihil est, quod fœmina de regno cogitet, sed vir tātum speret. Ob quod, superis gratias referat, sicut fecit ille Thales Milesius, qui gratias Deo agere dicebat, eo quod vir esset, & non fœmina: testante Diogene Laertio, de vita & moribus philosophorum: & in terminis nostris vltra præalle. quod fœmina non succedat in regno Francorū, tenet Bal. in l. i. ff. de Senato. gl. in verbo, cōsanguineis. in proce. prag. sanc. Pe. Iaco. vbi suprā &c. do. Bene. in verb. duas habēs filias. in repet. c. Rainu. de testa. Io. Ferran. in trac. de insig. reg. Franciæ. in vlti. iure. Nico. Boe. in consue. Biturigū, §. ii. Anto.

Corse. in tract. de potesta. re. q. xxiii. & lxvi. Cy. in auten. post fratres. C. de legi. hære. Io. Faber. in §. cæterum. de legiti. agnato. successio. Geor. Natan. in repe. c. quamuis pactum. de pact. lib. vi. & Bartho. de Chassa. in cõmento cõsuet. Burgun. tit. de feud. §. v. vbi concludunt, quòd reges Angliæ nullum ius prætereendere possunt in regno Francorum, licet descendant ex filia regis Franciæ: vt latius infra dicetur. Quinimo, ipse Bal. in c. i. de feud. mar. col. ii. dicit, quòd sanguis Franciæ est perpetuus: adeò, quòd si extaret vnus de sanguine antiquo masculus, excluderet fœmellam in infinitum, etiam si esset in millesimo gradu: quod dictũ est plus diuinum, quàm aureum: secundum Vincen. Syg. in suo tracta. de fac. princip. cap. iii. regali. fol. iiii. Istud ergo ius altum, quòd fœmina non succedat in regno, multipliciter obtentum est.

P R I M O, lege saliqua tempore Pharamundi primi Pharamundi
 Francorum regis condita, sedente Bonifa. i. & imperante di. i. Frãco.
 Honorio i. anno salutis ccccxx. & regni sui x. Nam cum regis tẽpo
 Franci ad Rhenum vsque peruenissent, ferisq; moribus pore obte-
 viuerent, quatuor ex Sicambriis spectatos viros elegit: qui tũ est lege
 legem conscriberent: Vzugastum, Losogastum, Sologa- Saliqua ne
 stum, & Visogastum: qui omnium cõsensu & autoritate, fœminasuc
 legem Saliquã à Pharamundo promulgatam condiderunt: cedat in re
 sic dictam à loco salethon, in quo condita fuit: secundum gno.
 aliquos: secundum alios verò, à sale condimento cibi, tan-
 quam fuerit condimentum moribus Francorum sine lege
 aut temperamẽto degentiũ. De qua lege saliqua, per Gua
 gui. lib. i. c. iii. in hac verba, Primus Marcomirus domina-
 tionem in Francos accepit: quem à Priamo Troiano rege
 lingua generis serie prognatum, summa veneratione Frã
 ci obseruabant. Hic præterquam & c. Et de ea fit mentio in
 vfi. feudo. tit. de filiis nat. ex matrimonio ad morgani. con
 tracto. & per Aluaro. in c. i. §. mulier. si de feud. fuer. con
 trouer. vbi de l. Saliqua, Longobarda, Arabica, Alemanor
 um, Vvandalorum, & Frãcorum tradit. & per glossam in
 c. in legibus seculi. xii. q. ii. tex. autẽ legis Saliquę est in tit.
 de allod. lxii. ca. i. huius tenoris: Nulla portio hæreditatis Masculi so
 de terra Saliqua mulieri veniat, sed ad virilem sexum tota li succedũt

*in serenissi-
ma corona
Francia, &
non soci-
ta.* hæreditas perueniat. Terra autè saliqua dicitur, quæ adhè
ret coronæ, ad differentiã terræ allodialis, q̄ est subditorũ,
quasi per hanc legẽ à regibus constitutã, successioni in ter-
ris regni fit data forma & modus. Et est in hoc lex saliqua
cõformis legi diuinæ datæ filiis Israel. Nu. 27. c. vbi dicit,
Si homo mortuus fuerit, filii ei succedet &c. & etiã legib⁹
imperialib⁹, in vsib⁹ feudorũ. c. i. §. hoc notandũ, de iis qui
feu. da. pos. & c. filia. de succes. feu. per Bal. in l. si defunct⁹.
C. de suis & legi. hæred. & Nico. Boe. in §. ii. de testa. in cõ-
mento consuetu. Bituri. & in addi. ad Io. Mõta. de autho.
& præmi. sacri magni confi. & Ludo. Roma. in confi. i.

SECUNDO, obtentum est istud ius altum ex lon-
gæua consuetudinẽ tenaciter in regno Francorum obser-
uata, cui tanquam matri est reuerentia adhibenda: secun-
dum Bald. consil. clxxv, cùm babeat vim decreti verita-
tis & iustitiæ: secundum eundem Bald. in ca. i. qui feu. da.
pos. in vsi. feudorum. latè per docto. in rubri. de consue. &
legistas. in l. de quibus. ff. de legibus. Pro qua quidem con-
suetudine, fuit obtentum in contradictorio iudicio, quod
maximè iuuat per gl. in verb. contradictorio. in c. abbate.
de verb. sig. & in l. cùm de consuetudine. ff. de legi. præci-
puè, quando bis vel ter ita fuit iudicatum: quia duo actus
inducunt consuetudinẽ. gl. & doct. in l. nemo. C. de episc.
audien. imò aliquando per vnicũ actum habetẽ causam
permanentẽ & successiuã per tẽpus sufficiens. per tex. sing.
in c. cũ de beneficio. de præbẽ. lib. vi. secundũ Pañ. & doc.
in c. si. col. viii. de cõsue. Et q̄ ita fuerit obtentũ in cõtradi-
ctorio iudicio, sunt tria arresta cõformia, vt ex registris cu-
riæ parlamẽti, & triũ statũ regni, iunctis cronicis patet.

PHILIPPVS diui Ludonici filius duos habuit fi-
lios, Philippum qui cognominatus est Pulcher, & Carolũ
comitem Valesii bellimontis. Et post modum, Andegauia
& Cœnomania Philippus Pulcher Francorum & Nauræ
Rex, tres filios & tres filias genuit, Ludouicum dictum
Hutinũ primogenitum, qui anno vno: Philippum longũ,
qui annis quinque: & Carolum Pulchrum, qui annis septẽ
regnauerunt, Margaretam quam nuptui dedit Ferrando
primogenito Castellæ, Isabellam maritatam Odoardo

ii. Anglorum Regi, ex qua alius Odoardus vindefoze natus est: qui regnum Franciæ prosequeretur. Tertia verò filia in virginitate obiit. Ludouicus Hutini Ioannem filiū habuit, qui ante coronationem moritur, & filiam vnā maritatem Carolo Comiti Eboricensi, qui (mortuo socero) vtrunq; regnum Franciæ & Nauarræ nomine vxoris suæ & filiæ vnice Ludouici prædicti habere voluit. Sed per arrestum curiæ Parlamenti, Nauarræ regnum tātū ei adiudicatum fuit, tanquam fœmina in illo succedat. Sed eodem arresto, Philippus longus frater Ludouici, & sic remotior, tamen quia masculus, regnū Franciæ adeptus est.

PHILIPPVS autem Longus filiam vnicam habuit Comiti Attrebatensi coniunctam: cui Philippo frater eius Carolus Pulcher (exclusa dicta filia) in regno Francorum successit. Deinde dictus Carolus sine liberis (vxore tamen prægnante) obiit. Vnde orta est quæstio, quis interim pro Interrege acciperetur, an Philippus Valesius proximior masculus, an Odoardus tertius Angliæ Rex ex ista Isabella natus, & dicto Carolo magis propinquus. Verū quia nullo tempore visum est, per fœminam Francorū regnum regi: Philippus Valesius Interrex præficitur, de consensu & approbatione duodecim Pariū Franciæ. Et postea, posthumo in breui mortuo, rex coronatus, & ab ecclesia tutatus: & ab illo Odoardo regnum prætentente approbatus: qui de consensu Anglorum, fidelitatem pro ducatu Aquitaniæ regi cum iuramento præstitit, anno cccxxix. Idē iudicātū extitit contra Henricum regem Angliæ. Ex quibus orta sunt bella horrenda inter reges Franciæ & Angliæ: vt dicit glo. in proœ. prag. sãn. Vnde, dictus Odoardus Anglorū rex, missis legatis ad Francos, dicebat scripto tenus, *Anglorum regno succedo iure paterno Frãcorum: siquidem materno, uocor idem.* Sed responsum fuit per Regem Francorum & eius consilium in hunc modum,

*Prædo regnorum qui cernis esse duorum,
Succedunt mares huic regno, non mulieres.*

Sicq; obseruatum fuit nouissimè in Lud. xii. qui successit Carolo viii. & non Anna soror Caroli Borbonii ducis relicta, dicto Lud. xii. ppinquir. Iniuste ergo cōquerebant

Anglorum reges, regnum Franciæ per medium Isabellæ filia Franciæ querelantes: quia sicut filia non succedit, sic nec natus ex ea. §. hoc om. q. feud. da. pos. & c. i. §. ad filias. de grad. succes. & l. fin. C. de natura. libe. & l. si viua. C. de bo. mater. per Ludo. Rom. in cōsi. i. Vnde, dicebāt Cy. in auten. post fratres. & Bald. in auten. cessante. C. de suis & leg. hær. & Aluarotus in d. c. hęc autem. quòd si statutum aut consuetudo disputat, quòd fœmina non succedat in Baronia, & aliquis decedat relicto nepote ex filia, talis nepos nō succedit: quia nō plus virtutis potest esse in causato, quā in influenti potentia causse: & quia radix mortifera nō potest ramos virentes producere, secundū Raph. Fulgo. in consilio xii. Cū ergo quis causatur ab infecta radice, nō potest esse melioris cōditionis, quàm ille à quo causatur. Ideo, nō potuit dictus Odo. Isabel. filius nec sui Angliæ successores in regno Franciæ aliquid petere secundum Bal. in l. i. C. de sum. tri. & fi. catho. & in l. i. ff. de sena. gl. in pro. pra. fan. & Corse. in trac. de potesta. regi. q. lxxvi. vbi dicit, quòd si fortè malè successit regibus Fraciæ: hoc fuit propter aliam causam in mente diuina retētam: Vnde. Pet. Iacob. in arbo. succes. Reg. Fran. dicit ius Anglorū (si quod habebant) fuisse præscriptū per reges Fracorum in possessione longissima existētes, cum bona fide: attenta dicta consuetudine, & lege Saliqua, ac prædecessorū possessione pacifica, Ad quod non aduertunt Cōsiliarii domini regis, secundū ipsum. Vtinā deleta & rupta essent trium Leonum Anglorū insignia, quæ tempore ipsius Petri Iacobi, in Aluernia erāt depicta: quia apud vulgū malè sonant, cū signū repræsentet signatum. l. decreuimus, de aquæduc. lib. xi. & l. stigmata. de fabricensib. Et sic, respectu huius Isabelle, Angli nullum ius habent in Francorum regno: alio vero respectu & ex alia causa, ius habere prætendunt Anglorum reges. Nam apud Guagu. in vita Caroli septimi legitur, quòd dum Catherina Caro. sexti filia Hérico Anglorū regi nuptui daretur, eæ matrimonii leges auctore Philippo Burgundo, dictę sunt: si supēstite Hérico, vita fungeretur Carolus sextus Fraciæ regnū Héricus adiret: sin cōtra, id est, quòd Héricus præcederet: &

si Henrico virilis proles superstes foret, Carolo deficiente, Henrici filius Franciæ regnum adipisceretur: nulla de Carolo septimo legitimo (licet successore) mentione habita. Per has igitur omnium maiorū tēpestates, Henrico mortuo, ei successit filius eiusdē nominis, qui in regia Parisiaca ciuitate regium Franciæ nomen vsurpauit. Vnde, Franciæ Angliæq; Rex, publicis priuatifq; literis & forensi sigillo monetaq; (quam nouā cudi fecit) appellabatur. Eo quoque per hos dies fortunæ iniquitas processit, aut Deus ita voluit: vt Carolo vi. eius temporis Regi, Bituriges tātūm parerēt: & Bituricensis Rex dumtaxat ab hostibus appellaretur: Henrico Anglo tamen illud illustre exordium fortuna concessit, eum tamen deseruit, & vtrūque tandem regno exclusum, misera seruiture senescentem affecit. Erat nempe illis diebus apud Vallicorem annos vnginti nata Ioanna, quā omnino diuinitus missam ad Francos verisimiliter arbitrabātur: quæ patre Iacobo Dario, matre Isabella in vi co damprenio genita, ob corporis perpetuam integritatem, puellæ appellationē obtinuit. Ea rerum tunc præsentium aduersitatibus (deo authore) compatiens: cum vitæ puritate puella præ se ferebat sanctitatē: & nihil muliebre aut agebat, siue loquebatur. Enimvero, sacerdotali cōfessione quaq; ferè ebdomada conscientiam purgabat, & diuinam Eucharistiam desumebat: secundum Guagui. in vita Caroli vii. fol. v. Et cum ea puella, militaribus esset instructa, in expeditionibus equo vsa est potētī & animoso: in quem, ad instar militis strenuè conscendebat: gladium quē cōpertum in templo diuæ Catherinæ dedicato apud agrū Turonēsem Rex Carolus ei dono dederat, antiquū vtraq; parte liliis insculptum manu gestans, Anglos ferè omnes à regno Franciæ expulit. Per hos conflictus bis vulnerata, semel in humero Scorpione quodam pugnaculo misso vulneratur: quo neque tristior, neque negligentior fuit: iterum missa è muro sagitta, in crure percutitur, nec eò tardius in opere perseuerat. Sed non multis postea diebus, dissimilis fortuna fuit viragini puellæ: nā capta à Ioanne Luxēburgo, eā Anglis venundedit, à quibus hostiliter habita, Rothomagi cremata est odio Gallici nomi-

nis & eò q̄ virili veste fœmina vsa est. Obiit diuina puella, anno. 1431. mense Mayo. De qua. per Guido. Pap. quæ. lxxxiiii. vbi testatur eam vidisse, & incepit regnare, anno. 1430. quo tempore fuit ipse Guido doctoratus.

TANDEM, contra Anglos faciunt conuentiones in matrimonio Marię Anglorū Regis s̄ororis, cum Ludo. xii. rege Francorum: Anno 1514. Per quas, Rex Anglię de consilio suorum Procerum & totius populi consensu, remittit omne ius quod in regno Francorum habere prætendebat ex quacunque causa. Et sic, vt o reuolet ad a: fœmina exclusa, solus mas sceptrifer in regno Francorum succedit ex illa consuetudine antiquissima: quæ quantum sit rationabilis, ex sequentibus authoritatibus demonstratur. Dicitur enim viii. Aethicor. quòd corruptio vrbauitatis est, quòd dominium ad mulierem perueniat. Vnde, Lucas de pen. in l. si quis. de professo. & medi. dicit, quòd intentio tuitionis publici frustratur, si fœmina in regno succedat: & allegat quendam Sapientem dicere, cùm regna regunt vuluæ, Gens tota proclamat, veh destructio regni, à muliere regi. In hoc sexu, non leges nec arma insunt, teste Ala. de complau. catu. Hinc est, quòd ruina potius, quàm Regina dicitur fœmina in dominio seu principatu succedens: quia secundum Hyeronimum, fœminę in propagatione sui generis, materia sunt ruinae, & Augusti. super Ioan. sermone ii. Quid peius domo, in qua mulier habet imperium super virum: recta (inquit) domus, in qua fœmina obtemperat, vir autem imperat. Vnde, Titus Liuius de bello macedonico, li. iiii. Maiores nostri nullam nec priua tam quidem rem agere fœminas sine authore voluerunt: date frenū impotēti nature & impotenti animali. Fœmina enim vir facta, sexus denigrat honorem. Hinc est, quòd repellitur ab omnibus officiis ciuilibus & publicis. l. fœmine. ff. de reg. iu. & l. i. §. sexum. de postulan. Et si quispiam diceret plures fuisse insignes mulieres strenuitate & armorum scientia vigētes: vt Minerua, Diana, Arthemisia, Semiramis, Pitadoris, Cleopatra, Orithrea, Páthasilea, Camillia, Thomiris, Zenobia, Chloelia, Sabba Regina Austru, Iudith, Iahel, & Ioána darce, vulgò dicta. *La pucelle.*

De quibus & earū gestis, per do. Benedic. in repeti. c. Rainutius. in verbo, duas habēs filias. & latius per Iaco. Bergomen. in libro intitulado de claris mulieribus.

I T E M, apud Amasones duæ fuerūt Reginae strenuissimæ mulieres Marthesia, & Lampedo, quæ maiore parte Europę subacta, Asiæ quoque nõnullas partes occupauerunt: quæ Scithicæ fœminæ iuxta Thanaim primū inhabitantes, deinde ad loca iuxta Termodonta fluuium deuenērūt: quæ magnam Asiæ partem occupauerunt. Et ideo, sic dictę Amasones, eò quòd mammis careant: ab a, quod est sine, & masos mamma: quasi sine mamma. Mos fuit Amasonibus (interfectis maribus) seruare fœminas, earumque mammas dextras incidere, ne impedimento essent ad pugnam conferendam: & ne sagittarum ictus impedirētur. vel, dictæ sunt Amasones tãquam in communi viuentes. Alię fuerunt Amasones, quę in Africa floruerunt. De quibus, Eustachius in commēta. dionysii Libici multa cõmemorat. Durauerunt enim Amasones vsque ad tēpora Alexandri Magni, qui Minithiam siue Thalestram vltimam Amasonum reginam, cum omni Amasonum nomine interemit & intercudit, teste Iusti. hysto. li. ii. fo. ii. & iii.

P E R quæ videbatur, fœminas etiam in regno Francorum succedere debere, & in feud. contra iura præallegata. Sed veritas est in contrarium: quia licet visę sint aliquę armis & scientia pollentes, tamē pauçæ sunt: ita, quòd de illis bonis mulieribus, non est fiēda lex: quia raræ sunt. gl. in l. nã ad ea. ff. de legib. Et in nulla fœmina reperitur animi probitas, nisi specialiter sanctificetur: secūdū Odofr. in l. ii. C. de iis q̄ ven. æta. impetra. vnde Menãder Poeta Grecus ait, Mare, ignis, mulier, tria mala. & Seneca, dux malorū fœmina, & scelerū artifex: optima nãq; fœmina rarior est Phœnice: secūdū Valer. in quadã episto. ad Ruffi. quæ inter epistolas diui Hiero. inseritur: & Ouid. lib. x. Meta. *Viderat offensus vitii, quæ plurima menti
Fœminæ natura dedit.*

Et Salomō ecclesiastici septimo, Virum vnum de mille bonum reperisse se dicit, mulierem autem nullam: quo loco, Hieronymus ait mulierem omnium esse malorum caput.

Et idem Salomon Ecclesi. xxv. antepōnit malitiam mulieris, malitiæ colubri & draconis. vbi alia multa scribuntur. quinimo mulieres (vt plurimùm) sunt molles ad bellorum pondera perferenda, & iudicia discretè excercēda. xxxii. q. ii. §. sed illud. & c. forus. de verb. sign. iuncta l. cū prætor. ff. de iudi. per Bal. in c. i. de iudic. vbi allegat illud Aristotel. Mulieris consilium inualidū. & c. significauit. de rescrip. & gl. in l. i. C. de confirmat. tuto. dicit mutabile esse mulierum consilium: quia ter mutatur in hora: secundum Bal. in l. fi. C. de suis & legi. hēredi. quæ est vna de causis, quare nō succedunt in feudū: secundum Iac. de sanct. Geor. in tract. feud. col. vi. Nic. de Neapo. & Aluar. in §. & quia. col. vlt. de his qui feud. da. pos. alia est propter sexus honestatem, quia virorum cōtibus cōmisceri nō debēt. c. ii. de iud. li. vi. alia verò causa, quia arma facere nō valent, secundū Bal. in l. quoties. C. de suis & legi. hære. & do Ben. in repe. præalle. in verbo, duas habens filias. vbi latè de vitiis mulierum: sed latius per Anto. Flo. in i. parte iii. partis principalis suæ sum. tit. i. c. xxiiii. vbi per literarum ordinē mulierum vitia describit: & Petrarca, de remediis prosperæ fortunæ. & in li. de vita solitaria. & Bocac. li. de geneal. Deorū. iiii. c. xliiii. Alua. pelagi. lib. ii. de planctu ecclesiæ. art. xlv. c. ii. Robertus Holkot, in sapientiā Salom. lectio. cviii. & de Bustis in rosario. sermo. xxviii. in iii. parte: & in malleo. maleficax, parte i. q. vi. Et vltimò plura descripsit Cellius lib. antiquarum lectionum. viii. c. xiiii. & Alber. in dictionario, in verbo, mulier. in l. filia. in orbitate. C. de inoffi. testa. & in l. iiii. de sponsa. Per quæ apparet, non sine maxima & sanctissima ratione obtentum fuisse, quòd femina in regno Frācorū nō succedat. Nec obstat c. dilecti. de arbit. quia Regina vocatur ibi: nec q̄ regnū ad eā pertineret, sed quia vxor regis: vt vidua, quæ durāte viduitate, dignitatē retinet: secundum Pan. & doct. ibi. De quo ample per Hyppo. de Marsi. in repetit. l. vnicæ. C. de rapt. virgi.

QVID autē de Hermaphrodito an possit succedere? per Bal. in l. quoties. C. de suis & legi. hāred. & Iason in l. sed est quæsitum. col. fi. ff. de libe. & posthumis.

QVID autem de dignitatibus Parium Franciæ vel a-

illis? an in illis succedunt fœminæ? est dicendum quòd sic ex consuetudine generali regni: de qua, per Ioan. fab. in §. i. instit. de legiti. patro. tute. latè per glos. ii. in §. vi. titul. de feud. in consuetu. Biturigum.

PRIMO, de ducatu Normaniæ, legitur in cronicis Franciæ: cum quibus concordat Vincen. in Specul. libr. xxiii. quòd Ludo. simplex donauit filiæ suæ ducatū Normaniæ, in fauorē matrimonii cū Rodulpho i. Duce Christiano contracti, cuius successores tenuerunt regnum Angliæ ccxcii. annis, vsque ad tempus Philippi conquerentis: mortuis Honorio Duce, & Rege Angliæ, successit & filia domina Mahaud vxor Henrici quarti Imperatoris: & pòst, Godoffredi Comitis Andegauensis, vt refert Frōtinus historiographus.

DE ducatu Aquitaniæ, legitur in eisdem cronicis: & cōcordat Vincen. in Specu. lib. xxviii. c. fin. quòd sanct. Guilielmus Comes Piçtauensis ex eius vxore tenebat ducatū Aquitaniæ: ex qua habuit filiā Halienor nomine, quæ nupsit Ludo. vii. filio Ludouici le gros Regis francorum. Et pòst, sequuto diuortio, Hérico filio regis Angliæ, qui fuit Rex Angliæ, Dux Normaniæ: & per eius vxorem, Dux Aquitaniæ, & prætendebat comitatum Piçtauensem. Occasione cuius, & repudii seu diuortii prædicti, initium guerrarum inter Francos & Anglos processit.

TER TIO, de ducatu Britannia, mortuo Ioanne Duce, ortus est processus inter domin. Carolum de Bloix qui habebat in vxorem filiam domini Guidonis de Britania Comitis Lemouicësis fratris dicti Ducis: & do. Ioan. Comitem de Monfort. Et tamen, fuit per arrestum parlamenti Parisiensis adiudicata recredientia domino Carolo de Bloix ex persona vxoris suæ.

ITEM Rex Carolus, dimissa Margareta, Annā Duce Britanniæ in vxorem duxit: cuius medio, ducatum habuit & sui successores: scilicet Lud. xii. qui post mortē Caroli, dictam dominam Annā reaccepit in vxorem: & Franciscus primus nunc regnans Illustrissimus Britaniæ Dux est, per medium dominæ Claudiæ de Francia eius vxoris: quæ eius matri in dicto ducatu successit.

QUARTO, de ducatu Borbonii, legitur quòd Robertus filius beati Ludouici, à quo domini de Borbonio descendunt, habuit ducatum Borbonii per fœminam: & vidimus, quòd dominus de Montpensier vltimatè defunctus in obsidione Romana, licet prætenderet fœminam incapacem ad dictum ducatum: fuit tamen conueniens pro medio pacis, quòd filiam Ducis Borbonii acciperet in vxorem: quamuis cum domino d'Alençon sponsalia contraxisset.

IDEM in comitatu Flandriæ, Campania, & Briæ, Colonia, Aluerniæ, Niuernensi, Darthoys, Vermandoys, Rothelin, Tholosan. Claromonen. De blexis, Carnoten. & similibus: in quibus plures fœminæ successerunt. vt in l. fin. C. de arbit. & in cap. fi. de concess. præben. & ca. dilecto. de testi. & cap. dilecta. de maior. & obediens. & ibi domi. Abb. & Felin. & Angel. in repet. l. eam quam. de fideicom. & in l. fœminæ. de regu. iur. & in l. cum prætor. ff. de iudi. in quibus locis de Regina Ioána, (quam Felin. vidit sedentem in folio regali ferentem sententiam capitalem contra illos de Balso) fit mentio. Concor. Panor. in cap. significauit. de rescrip. & Bald. in cap. i. §. hoc quoque. de success. feud. & Imola in cap. grandi. de supplen. negligens. prælato. & patet ex cronicis relatis per Barthol. Chassa. in commento consuetud. Burgun. titu. de feudis. §. v. vbi excipit ducatum Aurelianensem & Bituricensem: de quibus Carolus v. statuit expressè, ne fœminæ in illis succederent: cùm ab antiquo sint cum corona & eius patrimonio vniti. Meritò, terra Saliqua (de qua sup. in principio.) est censenda. Excipit etiam ducatum Burgundiæ, ratione vnionis factæ per Regem Ioannem ex deliberatione trium statuum Franciæ. Quare, debet regi eiusdem regulis, quibus regnum cui vnitur, regitur. Cùm ergo regnum respectu successione coronæ regatur lege Saliqua, ita & ducatus Burgundiæ: secundum doctrinam Barto. in l. si conuenerit. §. si nuda. ff. de pigno. actio. plenè per Fel. in c. translat. colum. iii. de constitu.

PR O qua quidem lege Saliqua, quia multi nituntur eam de iniquitate impugnare, & q̄ lex dici nō mereatur.

cap. erit autem lex. iiii. distinc. Ad eius tamen iustificatio-
nem, rationem, & æquitatem demonstrandam, adducun-
tur rationes sequentes.

P R I M A enim est, quia de iure, fœminæ non succe-
dunt in feudo: multo ergo minus in regno. §. hoc autem
notandum. de iis qui feud. dar. poss. & cap. filia. de success.
feud. Sed vsus feudi faciunt ius: secundum docto. in præ-
ludiis feudorum, Geminianum & Imolam in cap. grandi.
de supplend. negligen. prælato.

S E C V N D O facit: quia facta est pro conseruatione
familiæ & agnationis, l. i. §. publicæ. ibi, dignitas familia-
rum salua sit. ff. de ventre inspicien. quæ per masculos,
non autem fœminas conseruatur. §. i. instit. de legi. agna-
to. success. cum similibus.

T E R T I O, quia fœminæ sunt incapaces eorû, quæ ad
regimé requiruntur: maximè belli. d. §. hoc auté. & consiliû
seu iudiciû, l. fœminæ. ff. de reg. iur. l. i. §. sexum. ff. de po-
stul. latè per Specu. tit. de feudis. §. quoniam. versi. xxv.

Q V A R T O, faciunt rationes quæ adducuntur ad
fundandum & roborandum statutum excludens fœmi-
nam, existentibus masculis vel agnatis: quæ ponuntur per
Bal. in l. fi. col. iiii. C. de suis & legit. hæred. de materia cu-
ius statuti, latè per Philipp. Decium, in consil. lxxxvii. cv.
cvi. & lxxi. partis primæ.

Q V I N T O, facit lex i. ff. de senato. quòd in rebus pu-
blicis dignior est masculus, quàm fœmina. Ex quo infer-
tur secundum Bald. ibi, masculos potius debere in regno
succeedere, quàm fœminas: addendo ad extentionem legis
Saliquæ, quòd sicut non succedit fœmina, ita nec filius e-
ius ob radicem infectam. Ideo Angli nullum ius habere
possunt in regno Franciæ: cùm in caussato non possit plus
esse virtutis, quàm procedat ab influenti potentia causæ:
vt dictum est supra.

S E X T O, facit à simili: nam licet regulariter per in-
gressum monasterii, bona transeant in monasterium: au-
ten. ingressi. C. de sacrosanct. eccl. nec amittant ingredien-
tes iura suitatis, quo ad effectû succedendi, l. Deo nobis. &
ibi Bal. C. de episc. & cler. & per eundem Bald. in l. cùm in

adoptiuus. C. de adoptio. & in l. sub conditione. ff. de libe-
 & posthu. & Cano. in c. in præsentia. de proba. Fallit tamé
 in dignitatibus regalibus: vt dicit Bal. fuisse in beato Lud.
 & (vt dicunt hystoriographi) Theodoricus ex monaste-
 rio ad regnum reuocatus est. Refert etiam Bal. in l. si pa-
 terfami. §. in arrogationibus. ff. de adop. post Pe. de Anch.
 in consi. cccxxxv. quendam Remigium monachum & sa-
 cerdotem de sanguine regio Aragoniæ, ex dispensatione
 apostolica vxorem duxisse, cum alii defecissent: ex qua, su-
 scepit Petronillam nuptam Raymundo Comiti & Mar-
 chioni: ex quibus, ortæ sunt octo generationes illius do-
 mus Aragoniæ: quod etiam tetigit Ias. in l. si. C. de transa.
 vbi multa allegat. Ideo, dicit Bal. in loco præall. quod si fi-
 lius vnicus Regis ingreditur monasteriū, nedū non mere-
 tur, imò peccat: & Papa potest, imò debet secū dispensare,
 ne regnū pereat. De quo per Io. And. in cōsi. ccxl. in c. se-
 mel Deo. de reg. iur. Pe. de Anch. in c. i. de constit. & Dec.
 in consi. cxii. col. ii. & Ias. in l. si arrogator. ff. de adoptio.

S E P T I M O facit, quia Rex Francorum Christia-
 nissimus & de ecclesia catholica meritisimus, est Impera-
 tor in suo regno: cum neminem in temporalibus superio-
 rem recognoscat, c. per venerabilem, qui filii sint legitimi. vt
 fatis amplè in sexto & seq. iuribus suprā dictū extitit. Vn-
 de, potuit hanc legē Saliquā authoritate sua, non alterius
 superioris roborare: sicut & alias ll. siue ordinationes ge-
 nerales in regno suo facere, secundum Barba. in c. nemini.
 de offi. deleg. & Bal. in c. i. de constitutionibus.

O C T A V O facit, quia de duobus malis, minimū est
 eligendum, aut si nullum, tamen maius est euitandum, c.
 duo. xiii. distin. & c. quod David. xxii. q. iiii. Vnde priuatū
 interesse seu iniuria quæ infertur vni fœminæ, nō est tan-
 ti æstimanda, vt non publico bono consulatur. Facit lex, in
 multis. ff. de sta. hominum.

N O N O facit, quia regia potestas est à summo Deo
 instituta, vt rectum iudicium reddatur, & fiat quod bonū
 & æquum est, c. regnum. xxiiii. q. v. vt ecclesiam ab hosti-
 bus tueatur, & ei insidiātes ppellat. c. Maximianus. xxiiii.
 q. iiii. vt hæreses vrgeat. c. quando. xxiiii. q. iiii. vt blasphemantes

mantes puniat, cap. non inuenitur. eadem co. & q. vt se & suos prudèter, honestè, & iustè, regat. c. duo. xii. quæstio. i. Quorum omnium exercitiũ mulieribus etiam prudentibus nõ conuenit. Vnde, propter hoc, Bar. & docto. in l. i. per illum text. ibi, virorum & c. ff. de legi. dicũt, quòd mulieres non sunt vocandæ in legibus vel statutis condendis.

DE CIMO facit, quia iura exhorrescunt, vt fœminæ viribus officiis fungantur, l. fœminæ. ff. de regu. iur. cap. si qua mulier. xxx. distinct. ca. infames. §. tria. iii. quæst. viii. cap. certis de causis. xv. quæsti. iii. Si enim à tutela pupilli (quia est virile munus) repellitur, l. i. C. quando mul. tute. offic. fun. potest. multò magis à tutela reipublicæ: secundũ beatum Thomam. ii. secundæ. quæst. lxxiii.

VNDE CIMO, non obstat si dicatur quod lege xii. tabularum improbatur dispositio, quæ inducit sexuum discretionem, & naturam quodammodo accusat, l. lege xii. tabu. C. de legit. hære. & l. maximũ vitiũ. C. de libe. præte. vel exhæreda. & §. cæterũ. instit. de legi. agna. succel. quia illud est verum in iis, quæ naturæ repugnât: & vbi est eadem ratio in fœmina, sicut in masculo: vt in bonorũ possessione vel successione. d. l. maximũ. Sed natura inductum est, vt fœmineus sexus masculino esset inferior & subditus. c. hæc imago. xxxiii. q. v. & fragilior. l. quisquis. §. ad filias. C. ad leg. Iuli. maiesta. quæ sunt potissimæ rationes legis Saliquæ à regno fœminas repellentis. Vnde dicendum est, eam non esse naturæ contrariam, sed conformam.

DVODECIMO, non obstat quod scriptũ est Nume. 27. Accesserunt autem filiæ Salphaad, filii Hopher, filii Galaad & c. Steteruntque coram Moyse & Eleazaro sacerdote & c. ibi, Retulitque Moyse causam earum ad iudicium Domini. Quia dixit ad eum, Iustam rem postulant filiæ Salphaad: da eis possessionem inter cognatos patris sui, & ei in hæreditate succedant. Ad filios autem Israel loqueris hæc. Homo cum mortuus fuerit absque filio, ad filiã eius transibit hæreditas: si filiam non habuerit habebit successores fratres suos: quòd & si fratres non fuerint, dabitur hæreditatem fratribus patris eius: si autem nec patruos habuerit, dabitur hæreditas his qui ei proximi sunt: eritq;

M

hoc filiis Israel sanctū lege perpetua, sicut præcepit dominus Moyfi. Nam si per illum text. inducitur discretio inter sexus, extātibz masculis: nimirum si per legem Saliquam & consuetudinem iudicatur similis sexuū differentia, existentibus agnatis. Potest enim lex positiua addere ad ius diuinum, ampliando: vel detrahēre, limitando in aliquo casu, vt notatur in cap. quæ in ecclesiarum. de conf. & in l. fi. C. si contra ius vel vti. publicam.

DECIMOTERTIO, Non obstat si dicatur, quòd quodocunque regnorum gubernacula fœminæ suscepērint, iudicauerint, & bella gesserint: sicut scribitur iii. Regum, c. x. Regina Sabba ex finibus Austri venit, audita fama Salomonis tentare eum in enigmatibus, & audiuit sapientiam eius, & dedit ei centum & viginti talēta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretiosas. Et scribitur Iudith xiiii. quòd Iudith abscondit caput Holofernīs in opprobrium eius, & suspēdit supra muros ciuitatis: & Semiramis viuo marito ad mortem adacto pro filio virilem sexum mentita, regno præfuit, diūque regnauit. Nōne & Erithrea & Pantalilea, & aliæ Amafones regnabant, & cū Hercule etiam ipso acriter dimicabant? Et vxor Mitridatis bello afflueta, virum armata sequebatur? & virago illa Carthaginēsis, & Ioanna puella quæ diuinitus armata est aduersus Frācorum hostes, vt suprā dictum est, Guaguino inronicis Francorum relato? & mulieres in veteri testamento populum iudicasse in libris iudicium legitur: vbi Delbora posuit tentoriū suum in monte Ephraim sub arbore palmæ, & ibi iudicabat filios Israel: & aliæ plures? Nam hæc in sacris scripturis potius narrantur, quàm disponantur: iuxta notata in c. si Papa, de priuilegiis. Et licet tales probæ mulieres aut strenuæ tunc visæ fuerint, tamē raræ sunt. gloss. in l. nam ad ea. ff. de legi. Et sicut Gallorum regnum olim plerisque prudentissimis ornatum fuit, ita olim fœminarum procacitate fœdatum est. Quis enim illius Reginæ, quæ filiorum animos in patris necem instruxit, perniciæ non detestetur? quis Brunehildis crudeles ausus, quis Fredegundæ pellicis insidias & illius procacitatem seu libidinem incredibilem, quæ concubinos apud Lutetiam ex

altissimo loco præcipites faciebat, & huiusmodi inconsultos fœminarum conatus non exhorrescit: regnavit Semiramis, regnarunt & Amafones, & Ioanna Sicilia & pleræque: quarum infania fœdisque exemplis, hystoricorum libri magis inquinati sunt quàm ornati. Mulierem enim fortem quis inueniet? Quibus denique argumentis satis constat, legem Saliquam in eo capite quo fœminæ regno excluduntur, non esse iniquam: imò æquam, sanctam, & rationabilem. Vnde, Vincē. Sygault in suo trac. de fact. prin. ci. c. in regali. sic dicit, lege Saliqua notabiliter edita, à Pharamundo primo rege Fraciæ de vero stipite Troianorum vsque nunc inuiolabiliter & inconcussè obseruata, & iuramento validata, fœmellæ protinus excluduntur: quare, arma Franciæ apud principalem domus masculum ab ea descendentem remanere penitus, cum in ipso tanquam in capite stet splendor genituræ: secundum Bal. in l. sancimus. C. pro foci. sed ista lex Saliqua dicitur esse iusta & c. postea subiicit, in tantū quòd pro ista parte & decisione quæstionis, ipse Deus fuit præsidens: & pro victoria Francorum, gladium portans de comite Salbri duce belli Anglicorum diuinitus à petra vnus (canô) insciēte magistro miraculosè illum morti subito tradidit. Insuper de alio Anglico, tēpore Philippi ii. regis Fraciæ, qui in odiū lucri & recuperationis castelli (de Chinon) per Francos cōtra imaginem beati Georgii, eò quòd nationis Anglicorū asserebatur esse, eos indefensos relinquētis: magnum iētū gladii seu ensis dedit: ex quo, sanguis effluxit & emanauit: vnde, omnes mirati fuerunt. Quid de virgine vocata, *La pucelle*, diuinitus transmissa: diuina fuerunt eius exercitia, & voluit ipse Deus vincere Anglicos per fœmellam, cū de fœmella ageretur, & cognitionem rei incognitæ eidem virgini seu pucellæ attribuit de spata, apud sanctam Catherinam de Fertboix existente, eā designando quolibet latere, *De cinq fleurs de lis*, quod ita repertum extitit. De qua tunc viuens nunquam loqui intellexerat, secundum eum ibi.

V L T I M O, absurdum antiquis Gallis visum fuit, fœminā in regno succedere, propter incōuenientia magna quæ inde sequuntur, aut sequi possent, vltra præalle. Posset enim

Gallis absurdū visū fuit fœminā in regno succedere ppter multa incōuenientia quæ inde seq. possēt.

mulier matrimonii auida personæ vili aut salté impari nubere, vt sæpius contingit. In qua vilesceret dignitas, ac cõtemneretur maiestas minus, quàm seruaretur fidelitas. Vnde, fortè murmuraciones, odia, & proditiones procederēt, in totalem regni ruinam: vel forsan cùm sæpe contra propria commoda laborent, alicui inimico regni nuberet, quî odium per prius conceptum vindicãdo, in proceres regni prælatos aut nobiles & officarios seuiret, aut regnum ipsum francum & libertum Imperatori vel alteri subiiceret, spe futuri coniugii, qui priuilegia, & regni documenta, & autenticas scripturas furriperet: in totalem libertatũ & iurium regalium (de quibus per discursum huius opusculi) eneruationem & perdicionem. Futurorum enim & eorũ quæ contingere possunt, consideratio ad sapientẽ spectat, l. gallus. cum ibi notatis. ff. de libe. & posthu. latè per Bart. & alios in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. oblig. Quæ quidem rationes in hoc xvii. iure regio deductæ & allegatæ validè fuerunt pro Philippo Valesiano filio Caroli de Valesio fratris Philippi Pulchri, post mortem suorum trium liberorum contra Edoardum tertium Anglorũ regem, ex persona Isabellæ regnum petètem: qui à proceribus regni repulsus fuit: per legem Saliquam: de qua, hæc pro nunc dicta sufficiant.

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circundata varietate. Psal. xliiii.

Decimomoctauum Ius.

Regina Fræciæ est excellentissima reginarum totius orbis.

DECIMVMOCTAVVM Ius altum Christianissimi Fræcorum regis est, quòd sicut ipse alios huius seculi principes fideles & infideles præcedit, sic & eius charissima cõiunx Regina Fræciæ tantquã excellentior inter reginas totius orbis, & tanquam dilecta illi qui pascitur inter lilia, omnes & cuascunque mulieres quantacunque fulgeãt dignitate

antecellit: quoniam mulieres radiis maritorum coruscant, l. fœminæ. ff. de senato. §. hæc itaque. in autent. de consuli. col. iiii. & maritorum dignitate honorantur, l. mulieres. C. de incol. lib. x. cum similibus: quia sunt vna & eadē caro. cap. nec illud. xxiiii. quæst. v. & c. Martinus. de cogna. spiri. cap. debitum. de biga. cum similibus.

HINC est, quòd priuilegia quæ habet Rex, habet & *Priuilegia* ipsa regina, l. princeps. ff. de legibus. & in l. iiii. de præpo. *quæ habet* fac. cubi. lib. xii. Facit lex bene à Zenone. de quadrien. præ *Rex, ha-* scri. & lex fiscus. cum l. sequen. ff. de iur. fil. *bet & ipsa* Quod est verū *regina.* de priuilegiis quæ mulieri conueniunt, & quæ nullum vel modicum parant præiudicium: secundum Lucam de pen. in d. l. iiii. de præpo. fac. cubi. vbi dicit, quòd non potest cōdere leges, & similia mulieri nō conuenientia. Est tamen aduertendum, quòd licet mulier habeat dignitatem à viro, est tamen sine administratione regulariter: secus tamē in muliere excellenti, vt est Regina Franciæ. ca. dilecti. de arbi. & in l. fi. C. de arbi. Et secus in Abbatissa quæ habet administrationem cum dignitate in suas moniales: secundum Barto. in repet. l. i. de dignitatibus. in ii. oppo. & Cy. in d. l. fin. pariter, cum vxor habeat dignitatem in consequentiam, scilicet iure mariti: relicta vel commissa reginæ sub nomine dignitatis, non transibūt in successorem, ipsa mortua: quod secus esset in rege. per text. in l. quod principi. cum l. sequen. ff. de lega. ii. vbi Bar. & alii. Gaudet ergo regina cæteris priuilegiis sexui conuenientibus.

HINC est, quòd Regina Fraciæ non recognoscit Imperatorem in superiorē, sicut nec Rex: vt dictū est suprā. in vi. iure. nec legibus Romanorū subest. Vnde, Papa in c. cū deuotissimā. xii. q. ii. Regiæ Fracorum inducit legē Longobardam non Romanam: secundum gloss. nota. in verbo, exterorum. in ca. de accusatio. iiii. quæst. v.

HINC est etiam, quòd Regina Franciæ intrando de nouo in aliquam ciuitatē pro suo iocundo aduentu, de antiqua regni consuetudine, concedit abolitionē & gratiam criminosis ibi existentibus: sicut Rex faceret, l. abolitio. cū sequen. ff. ad turpil. secundum glossatorē consuetud. Burgund. in glossa super verbo, *Du prince.* ca. v. ti. *Des iustices*

droictz d'icelles. Et Nico. Boe. in §. xiiii. in gloss. fina. in additio. titu. de iurisd. omnium iudi. in consuetud. Bituri. vbi etiam dicitur, quòd eodem iure vtuntur illi qui sunt de profapia regali ex priuilegio seu tolerantia regis Christianissimi, non obstante statuto vel consuetudine vetante enlargementem incarcerationum: secundum Bartol. in consil. clxvii. incip. quòd minister fratrum &c. Et non obstante, quòd sint incarcerati per iudices ecclesiasticos vel pro crimine ecclesiastico, vt habetur in c. i. de here. lib. vi. in casu positione, quando fit mentio de hæreticis liberandis. Sed in contrarium est doctrina Ludo. Roma. in l. si quis in graui. §. ii. quoque. ff. ad Sylle. vbi dicit, quòd in generali abo- litione vel liberatione delinquentium, non comprehenduntur rei criminis læsæ maiestatis, aut alterius grauis criminis, sicut sunt falsarii: secundum Barto. in l. Lucius. ff. ad Turpil. De quo latè per Hypp. in l. vnus. §. cognitarum. col. xiiii. ff. de quæstio. & in repet. l. i. C. de rap. virgi. aliàs secus. Et nimirum, quia tales abolitiones sunt modici præiudicii, propter clausulam apponi consuetam & subintelle- ctam: scilicet facta satisfactione parti læsæ. Iaso. post gloss. in l. venia. C. de in ius vocando. vbi Lancelotus & Decius plura ad hoc cumulant.

Ministri regine gaudet eisdem prærogatiuis, quibus regis.

H I N C est etiam, quòd deseruientes Reginae gaudet eisdem prærogatiuis, quibus ministri regis. per l. iii. de præpo. sac. cubi. & obstetrices eius gaudent ducali dignitate: de ripa in suo tracta. de peste. fo. lxxx. vbi plura alleg.

H I N C est etiam, quòd sicut Rex in contractu vel quasi læsus, potest perere restitutionem in integrum, l. i. C. de sentent. aduer. fis. lat. saltem de consuetudine regni Franciæ: secundum Guido. Pap. quæst. cccii. sic & Regina si sit læsa in aliquo actu. Et ita dictum fuit de domina Sancia Regina relicta incliti regis Roberti, quæ fuit læsa in alienatione castri Montifalbani: secundum Lucam de pen. in dicta l. iii. de præpo. sac. cubicu.

H I N C est etiam, quòd licet nulli liceat vestes olobe- ras siue deauratas deferre nisi principi, per l. i. cum seq. C. de vest. olobe. lib. x. Idè tamè est in ipsa Regina, iuxta illud Psal. xliiii. Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.

imo hoc generaliter mulieribus cōpetit, ppter honorē se-
xus, secundū gl. & doc. in l. ii. ti. præl. & Tiraquellū in iii.
l. cōnubia. & doc. in l. i. ne li. in fre. equest. Vnde, Vale. lib.
v. ti. ii. scribit fancitū fuisse à Romanis, vt fœminæ purpu-
rea veste & aureis segmētis vti possent: & rationē ponit li.
ii. ti. de instit. anti. Ideo dicit Bal. in l. q̄ ratione. ff. de legi.
q̄ statuta q̄ quotidie fiūt cōtra dñas, ne margaritas deferāt
& similia, sunt sine ratione, quod sequit̄ Cepol. de fer. ru-
pre. ti. de seruitute aquæ haus. col. pe. & Martia. in c. veni-
ens. col. xiii. de accus. De quo latè per do. Guli. Bene. in ii.
parte suæ repet. c. Rainu. in ver. cuidam Petro tradiderūt.

H I N C est etiam, q̄ sicut Rex aut eius fiscus est immu-
nis à solutione vectigaliū, l. licitatio. §. fiscus. ff. de publica. *Regina est*
sic & Regina, secūd. Luc. de pen. in d. l. iii. quod nō feruat *immunis à*
in Hispania: quia, vt audiui, in ciuiate insigni Barchilonē. *solutione*
hoc an. 1532. ciuitates Aragoniæ coegerunt reginam His- *uectigaliū,*
paniæ Imperatricem transeuntem, ad soluenda iura, con- *sicut Rex.*
suetā: & malè, per prædicta iura.

H I N C est etiā, q̄ sicut Rex adepta corona vocatur ab
omnibus Rex, sic & Regina, quāuis sit filia Ducis aut Co-
mitis, Regina ab omnib⁹ nominatur, c. dilecti. de arbit. &
in superscriptione, c. cū deuotissimā. xii. q. ii. & in c. mā-
nam. ii. q. v. In quib. locis fit mētio de Regina Frācorum,
maximè de Brunehilde, cui per Papā cōmissa fuit caussa
quædā spiritalis, secūdū Aufre. in repe. cle. i. de offi. ordi.
in addi. & in i. fallen. i. regulæ: & Ias. de May. in rubri. ff.
de offi. eius cui est mā. iuris. circa fi. Si tamē sit filia Regis
& vxor Regis (vt erat domina Claudia de Frācia filia Re-
gis Ludo. xii. & vxor Francisci i. illustrissimi principis &
Regis moderni) est maioris præeminētiæ: quia retinet illā
dignitatē quā habet à patre, secundū Iac. Rebuf. in l. i. C.
de dignit. li. xii. quæ fortior est, cū sit ab origine illa quæ
procedit à marito, secundū Bal. in l. fœminæ. ff. de senato.
Et ideo si filia Regis nubat alicui Duci vel Comiti, dicet̄
regalis: si tamē dignitas mariti esset maior q̄ patris, vti po-
terit mulier ea, vt si filia ducis nubat Regi, dicet̄ Regina:
vt Regina Frāciæ quæ nunc est filia Archiducis Austriæ:
quā tota Gallia, Italia & Hispania colit, & ob eius copiam

virtutū, veneratur. Et nimirū si Regina vocatur: quia etiā sicut Rex coronatur, & corona ad hoc destinata est in monasterio diui Dionysii reposita. De qua Guag. li. vii. ca. v. sic dicit, Fecerat idē Philipp⁹ Pulcher aureas coronas trēs gemmis multi pretii ornatas: eas Ludouicus Hutinus in cœnobium diui Dionysii transtulit: vt ad coronandos deinceps Reges Reginasque reponerētur. Quas Matthæus Abbas &c. In cuius coronatione, Pares Franciæ secundū eorum distincta officia deseruiunt: secundū Guliel. Benedic. in sua repe. ca. Rainu. in verbo, & vxorem. in. ii. dec. nume. 478. de testa. Ad propositū ergo posset quæri, an mater Regis quæ non fuit vxor regis, dicatur Regina: ad quod respondit Bal. in l. i. ff. de senato. quod nō. De quo, per Corse. in trac. de po. & excel. re. q. xxiii. & Bartol. de Chassa. in v. parte catha. confide. xxxix. vbi dicit, quod illustri domina Claudia de Francia filia Lud. xii. & vxor Christianissimi regis Francisci nūc regnātis præcedebat, & meritō dominam Loyfiam de Sabaudia matrem præcedentis regis Francisci primi: sed post Reginam est cunctis aliis ipsa mater Regis præferenda: cū scribatur iii. Regum, ii. ca. Positus est thronus matris iuxta thronū regis. De quo, in eodem catha. & parte, confide. xl. Vtrum soli verbo, Reginæ credendum sit, latè per Corsetum, q. lxxxviii. & an possit cognoscere de causis seu ferre sententias, per Panor. in. c. dilecti. de arbi. Bald. & docto. in l. fin. C. eodem titu. & Corse. latè, quæstio. xcvi. Et quid de vxore regis mortui vidua, an sit dicenda Regina, latè per eundem Corse. q. xxix. Et an Rex teneatur vocare vxorē suā Reginā, per eū ibi. q. xxx. & Guliel. Benedic. in sua repe. c. Rainuti. in verbo, in eo. testa. relinquēs i. de testamē.

Radegundis insignis virgo e Germania in Galliā adducta regina Fræsiæ fuit.

INTER Reginas Franciæ, fuit Radegundis insignis virgo natione barbara, ex Thuringia Germaniæ pro uincia: quam patriam cū Lotharius Fræcorum Rex expugnasset, hæc paruula captiua in regalem prædam deuenit, cuius elegantiam cū Rex conspiceret, eandem enutriendam in veromandensem transmisit ciuitatem: & tandem eam nubilem effectam, in coniugem sibi assumpsit: sed cognito sponsæ virginitatis proposito, eius precibus

permotus, eam intactam referuauit virginem. Radegun-
dis virgo suas regales facultates in eleæmosinis pauperum
cupidiſſimè penè omnes dedicauit: ex omnibus quæ ſibi
obueniebant, antè decimas dabat, quàm reciperet: quod-
que ſupererat, monaſteriis diſpenſabat, egenosq; congre-
gabat, quorum capita propter Chriſtum diluebat, atq; eo-
rum morbos & putredinem velut humilis ancilla curabat
nocteq; intempeſta à lectulo cõſurgens, orationi vacabat,
lachrimas effundèdo. Poſtremo, rege Frãciæ viro ſuo cõ-
ſentiète, in Nouione monaſterio à ſancto Medardo Epi-
ſcopo ſacro religionis habitu ſuſcepto, cõfeſtim ſacro vela-
mine cõſecrata eſt: monaſterioq; celeberrimo apud Picta-
uium à rege extructo, in eodem à prædicto ſancto Epiſco-
po Abbatiffa præfecta fuit. In quo, & abſtinètia, & chari-
tate, & aliis virtutibus illuſtrata, etiam miraculis in morte
& poſt, effulſit clariffima. Quas ob res, eius mors demum
extitit glorioſa: cuius anniuersaria feſtiuitas Idibus Augu-
ſti à cunètis venerabiliter celebratur: ſecundù Phili. Ber-
gomen. in libro de claris mulieribus. c. cl. & quòd ſancti-
tate claruerit, legitur in faſciculo temporum, fo. lv.

I T E M, inter eaſdem Reginas Franciæ, fuit illa pro-
tochriſtianiſſima Clotildis, per quã fides catholica in re-
gnum Frãcorũ intrauit, fauente ſemper altiffimo: de qua,
Guagui. libro. i. c. viii. ſic dicit, Conuentu apud Sueſſionẽ
habito. Clodoueus Rex Clotildẽ Burgũdionum Ducis fi-
liam, cuius ſpeciem, prudètiãq; cùm per Legatos occul-
tè exploraffet, regio apparatu in vxorem ſuſcepit, amaui-
q;: tametſi Chriſti documenta mulier ſequeretur. Quam-
obrem, illa ſedulò admonebat virum, Deos non colere,
ſed eum cui ſe ipſa addidiſſet dominum Ieſum Chriſtum.
Sed veteri obſeruatiã affuetus, ſe maiorũ traditiones reli-
cturum negat: pertinaci autem in errore Clodoueo, bellũ
in Alemanos iuſtauratur, cõſtituti in cõſpectu vtrinq; ex-
ercitus, manus conſerunt: pugnatum cùm diu eſſet, Fran-
cis cedètib; timet ſibi Clodoueus, cœlũque ſuſpectãs,
Deus (inquit) quem Clotildis religioſè veneratur audi: ſi
vicero, fide te perpetua colam: vix preces finierat Rex: Ec-
ce alacres Francos prælium reintegrare conſpiciantur, qui-

*Clotildis i-
ter Frãciã
reginas p-
tochriſtia-
niſſima.*

bus animum ipse quoq; adiiciens, Rege Alemano perépto, victoria potitus est: & Alemanis lex posita. Victorem etiam credulum Christo regem Vedastus qui Tulli aderat, & qui postea Attrebatu pōtificatum administravit, sequutus est: cui Rex credulitatis & fidei suę rationem enarravit: Clotildis credenti Clodoueo gratulata, Remigium Pontificem nihil morata conuenit, atque ad Clodoueam Rex a Re introducit: quem ad se admissum, Rex diligēter audit de fide & Christi religione differentem. Dies abluendo Remigii indicitur: parato ingenti ornatu lauacro, cum sacrosantum oleum (quo liniri ritu Christiano qui abluuntur solent) siue ministrorum incuria, siue hoc agente Deo, allatum nō esset: Ecce de superis delapsa columba, phialam quam ampullam vocant, odoratissimi liquoris oppletam ad manus Remigii detulit. Creditum est spiritus Dei ministerio hoc perpetratum esse. Eo liquore hic Clodoueus primū, posteri deinceps Francorum reges hactenus regnum administraturi, sacrantur. Ministerio ablutionis expleto, Clodoueus ad circumstantem nobilitatem populūque breui oratione habita, suadet aspernari falsam Deorū religionem, & eius fidem profiteri, qui Christus appellabatur, & Dei filius esset: quo authore hostem Alemanū (inquit) superaui. Regis oratione perculsis Frācorum animis, Christū professi abluti sunt. Clodoueus, vt professam fidē insigni aliquo opere illustraret: templum in colle Lecuticio, qui nunc Genouefa appellatur &c. Hic profectō Clodoueus videtur quasi secundus Constantinus, qui sedem Petri & Pauli dicauit: & Clotildis altera Helena rememorari, c. constantinus, xcvi. distin.

I T E M, Gasimunda Regina Franciæ vxor Hilpiti Aldchilderici Regis, qui eam nocte iugulauit, sancta mulier miraculis claret, vt in fasciculo tempo. vi. ætate. fo. lvi.

I T E M eodem libro. foli. lxxxv. de alia Regina Franciæ sancta sic habetur: Ioanna Regina Franciæ virtutis studiosissima & humillima: & vt piē creditur, sancta obiit anno Domini. 1349.

P L V R E S aliæ fuerunt Regiæ insignes, vt per domi. Philipp. Bergomen. in suo libro, de claris mulieribus:

*Clodoue^o
Francorū
Rex a Re
migio li-
quore cali-
g^o demisso
primū sa-
crat^o fuit,
& de am-
pulla mis-
sione.*

*Regiæ
Frāciæ cō-
numeratur
aliquot san-
ctæ.*

& per alios hystorię scriptores videri potest: sed quia breuitati inquantũ possum studeo, hæc nunc dicta sufficiant.

In omnibus enim magnificasti populũ tuũ Domine, & honorasti, & nõ despexisti &c. Sapien. vii

Decimumnonum Ius.

DE C I M V M N O N V M Ius altum *Regnum*
Frãcorum regis est, quòd sicut ipse alios *Fr. diuitia*
huius seculi Principes propter eius clari- *rũ potẽtia,*
tatem, iura, & prerogatiuas: et pariter Re *& rerũ, q*
gina totius orbis mulieres antecellit, vt *b^o homines*
in præcedentibus iuribus dictum exitit: *idigere pos*

fic & regnum ipsum Franciæ diuitiarum potentia, & re- *sunt, Vber*
rũ quibus homines indigere possunt vbertate & copia præ *tate præ a*
aliis eminet. Quod omnibus notũ in hac particula reddẽt. *lis eminet*

P R A E S V P P O N E N D O primò, q̄ ex descri- *& quot in*
ptione Imperii Tartarorũ, Solini de mirabilibus mũdi, & *toto orbe*
registri Romanæ Curia (prout refert Corsetus in tracta. *sint regna*
de potesta. & excellen. reg. quẽ. xiiii.) In toto orbe, 52. re-
gna colliguntur. Sunt enim in Asia, regna Catal, Tharse,
Turuestar, Corrisinia, Cõfania, India, Persarũ, Mædo-
rũ, Portiæ, Georgiẽ, Siryẽ, Capadociẽ, & Bithinniẽ. In A-
frica, sunt regna Aethiopiæ, Libiæ, Aegypti, Arabiæ, Iu-
dæ, & Ciliciẽ. In Europa verò, sunt regna Francorũ, Ro-
manorũ, Hyspanorũ, Anglorũ, Sicularũ, & alia posita in
primo iure: vltra quæ, reperiuntur in Europa etiam regna
Thessaliẽ, Macedoniẽ, Thraciæ, Scithiæ, Mauritaniæ, &
Numidiẽ: quorũ reges cõsequũtur eorũ regna ex generis
successione, præter Romanũ secũdũ Bal. in l. ex hoc iure.
ff. de iusti. & iure. Narrat præterea Augusti. de ciuita. Dei,
lib. xvi. c. xvii. tria olim fuisse insignia regna: videlicet, Sy-
cioniorũ, Aegyptiorũ, & Afsiriorũ. Sed vt habetur Dañ.
ii. antiquitus fuerũt quatuor regna p̄ quatuor metalla figu-
rata: scilicet orientale, Afsiriorum, per aurũ: meridionale,

Perfarum & Mœdorum, per argētum: Septentrionale per æs, quia fuit æneum: & Occidentale Romanorū, per ferrum significatum. Et cū diu fuissent regna Orientis illustra, voluit Deus Occidētale quod tēpore esset posterius: sed imperii latitudine & magnitudine illustrius: q̄ sicut ferrum comminuit alia metalla, sic etiam illud vltimū cōminuit alia regna, vt dicitur ibidē. Vnde, ait Methodius, q̄ regnū Romanorū magnificabitur super omnia regna Gētium: & nequaquam delebitur ab vllō eorum in aeternum. Habēt enim arma inexpugnabilia: per quæ deiiciētur omnes aduersarii eius. quod verum dici posset de imperio Romanæ ecclesiæ, nō Capitolii: vt dicit Lucas de Pen. in l. conductores. col. iiii. C. de conduc. & procura. lib. xi. Nam secundum glo. Danie. ii. relatam per glof. in proœ. pragm. sanctio. & Bal. in l. fi. C. de loca. & conduc. sicut à principio nihil fortius fuit Romanorū imperio: ita in fine nihil erit debilius. Multas enim pennas amisit Aquila, sed in fine, forsan denudabitur. vt sentit glo. in rubri. C. de studio libera. vrb. Rom. lib. xi. & vt magnificentia aut excellentia regni Frācorum melius ac magis patefiat, aliqua de aliis regnis mundi tangenda sūt: quia secundum Philoso. in ii. de cœlo & mundo. & in i. Elencho. positis iuxta se cōtrariis, maiora à minoribus discernuntur.

*Regnum
Aegiptio-
rū mirabi-
lis ingenij
viros pro-
ducit.*

REGNUM enim Aegiptiorum summos viros ac mirabilis ingenii producit: & primi fuisse traduntur, qui viuendi formā morūmq; disciplinā præstiterunt: & aratri vsū inuenerunt. Tum etiam qui cœlum radio fuerunt dimensi, & Solis ipsius cursum obliquū excogitauerūt: neq; vlla est terra fertilior, propter Nili flumen in ea decurrēs: vel, quæ illam edificis vincat: secundum Dyonisū, de situ orbis. folio ix. Sed hæc (exclusa vera Dei religione) nihil sunt: Sapien. xiii. vbi vani sunt omnes homines, in quibus non subest scientia Dei & c.

*Scithiæ re-
gnū multa
admirāda
producit.*

SCITHIÆ regnū multa producit pretiosa & admiranda. Gentes eius regni innumerose, quarum aliqua sunt prorsus Barbaræ per deserta vagantes: quales sunt Phuri & Seres: alii sunt homines, quales sunt Caspii & Albani feroces & bellicosi: alii quos Massagetæ & Saccas vo-

cant, continuo sagittâdi vsu exercentur: fidem aut amicitiam cum vicinis populis diu feruare non possunt: frumētī ac vini vsum omnino ignorant, bibunt enim lac admixtū cum equorum sanguine. Sunt enim alii qui carnibus humanis quandoq; vescuntur. Item alii dicti Poliphemi, qui vno oculo tantū in fronte insigniuntur, quibus afsiduū bellum cum Griphis est: secūdum Plinium ii. lib. Illic Bacchum tanquam Deum colunt, & choreas circa torcularia musto spumantia agitantē induti Dāmarum pellibus oehoe Bātche quasi mente capti clamant: teste Dyonisio, de situ orbis: illic etiā Boreas inflatus tātam conuehit glaciē, vt armentis & hominibus sit mortalis: secūdum eundem.

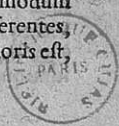
IN Bithiniæ regno læta est regio rerū vbertate referta, supra quam & in Asia habitare dicuntur Chabiles hominum genus durissimū, qui in elaborando ferro, parâ disque armis à malleis vel incudibus nunquam vacant: totâque illa regio fumo contacta ardere igne videtur, & feramentorum structuris ictibusque inhorrere.

SIRYAE Reges primi fuisse dicuntur, qui mare nauibus pertentantur nauigandum: vnde, primi inceperunt mercâdi vsum, quo ad cupiditatē & avaritiā mortales excitarētur. Et ii primi stellarū cursum eorū ingenii magnitudine comprehēderunt: teste eod. Dyonisio, vbi suprâ.

ARABIAE regnum tantis hucusq; floruisse muneribus dicitur, vt eius montes aurum pariant: & flumina cōuehant argentum, eorūque ripæ tymiamate, mirtha & fragrantibus herbis redoleāt. Sunt tamē in aliqua sui parte siluestres homines, vt Erenibi, qui mōtana colentes loca, nudi intra saxa inhabitant. Et si quippiam aduersi superuenerit: arma non capiunt, sed per colles discurretes vagi & deuii quasi insani fugiunt: teste eodem Dyonisio.

CAPPADOCIAE regnū, quod in Asia situm est ob id laudatur, q̄ eius incolæ ob equorum copiam & afsiduam exercitationem, præstantissimi in ea re dicuntur.

BABYLONIAE regnum insigne est admodum & ferax, palmas parit suauissimas præ cæteris, ferentes, fructus daptilos: parit & berillum, qui glaucei coloris est, ac longè pretiosior auro.

REGNV M Parthorum in pede montium Persiæ situm est: ibi est genus hominum bellicosissimum, & sagittandi vsu solertissimum: soli sunt, qui cæteris dignitate & potètia præstare se pertinaciter asserant, postquam Mœoniam & Sardiniam excellentes Asiæ vrbes vi belli deuastarunt: deinceps, tantam vim auri & argenti ex ea victoria reportarunt, vt vsi fuerint armis aureis in bello, eorūq; spumantes equos frenis & phaleris, argenteisque ferris seu calceis exornât. Sūt enim huiusmodi homines ignari ad colèdam tellurem, nauigiū, vel mercaturam. Sed quāprimum possunt per ætatem, equitationibus cōtinuis, aut pedum cursibus, & armorum vsu exercitati, mirabiles in ea arte censentur. neque vlli fas est cēnam adire, nisi prius certandi labore, totum corpus in sudorem defluerit: teste eodem Dyonisio de situ orbis.

INDIAE regnum licet omnium extremum, iucūdisimum tamen tradunt scribentes. Sunt enim horti & prædia per totum annum virentia, quæ studio vacantibus valde conferunt: secundum Senecam & Ioan. Baptist. de cacialup. Inter arenas fluminum reperiūtur lapides pretiosissimi: ibi arbores tantæ altitudinis esse cernuntur, vt superari nequeant: arundines etiam tantæ proceritatis, vt singuli nodi aluco nauigabili tres interdum homines ferât. quod ex cœli temperie, aquarum abundantia, & cœli vbertate procedere tradunt Cosmographi. Ibi præest presbiter Ioannes tanquam Patriarcha, eique cētum & vigintiseptem Archiepiscopatus subsunt: quorum quilibet, viginti habet episcopos. Hi Romano more fonte baptismatis in nomine patris & filii & spiritus sancti baptisant, eodemque ritu sacramentū altaris conficiunt, hoc solū excepto, quod pater noster ante corporis eleuationem decātant. Eorum quippe Imperatorem ferunt Christianissimū, cui septuaginta quatuor reges ac multi alii principes obtemperant: duodecim regulis exceptis, qui Mahumeticas obseruât leges: in reliquis, Imperatori parent: secundū Philip. Bergo. in supple. cronico. lib. viii. Hic presbiter Ioannes, quando equitat, crucē lineam præ se fert, nisi quando vadit ad bellum: quia tunc, duas portare facit: vnam ex auro, alteram

ex lapidibus pretiosis. In illa terra est corpus beati Thomæ apostoli in maxima veneratione. In hoc solū à fide nostra discrepant, quòd non approbât Papam Romanum in summū Pontificem totius ecclesiæ: quamuis aliàs fuerint sub Romano Pontifice, vt declarat Ioan. Echius in suo tractat. de primatu Petri. li. iii. Hæc tamen regio monstris & horribilibus hominum figuris abundat: in multis eius mōtibus, habitare dicuntur homines capitibus caninis. Ferarum pellibus velari, pro voce latratum emittere, vnguibus pro armis vti, venatu & aucupio vesci, horum supra centū viginti milia fuisse, Plin. ii. natural. histo. lib. scribit

I T E M, est hominum gēnus qui Monocelli vocantur, vnicam habētium tibiam: qui in maiori ætatis calore humi iacētes, resupini vmbra pedis se protegunt. Sunt & alii sine capite, oculos in humeris habētes: & alii sine ore, circa fontem Gangis anhelitu tantūm viuentes, & odore quem naribus trahunt, sine cibo & potu. Ideo aliquando quæritur, an odor sit cibus, & per odorem ieiunium rumpatur? De quo, per Apostil. Panor. in ca. ex parte. de cele. missa. Sunt etiam in parte montium Spitamiæ Pigmei, de quibus Plinius eod. lib. Fama est (inquit) Pigmeos infidentes arietum caprarūmq; dorsis, armatos sagittis, veris tempore, vniuerso agmine ad mare descendere: pullōsq; gruū consumere, tribus eorum expeditionem mensibus cōfici, aliter futuris gregibus non resisti. casas eorū luto pennisq; & ouorum putaminibus construi, vel in cauernis habitare tradit Aristotel. viros quoque Indorum quosdam cum feris coire dicūt: vnde mixti & semiferi sunt partus. Alibi iuxta montes modicissimum animal cernitur humanam faciem habens, quadrupes tamen & tam bene currēs, vt nisi in senectute capi non possit. Sunt & alii homines, quos inter Coromandarum gentem Plinius connumerat, auribus tam magnis onerati, vt illis totum corpus tegant: ex piscibus Sole torrefactis panem conficiunt. Et alibi, circa illas tamen partes homines cauda longa & vilosa à tergo nascuntur: sicut persecutores diui Thomæ Cantuariensis Angliæ antistitis: vt res ipsa demonstrat.

H I S P A N I A, quæ aliàs Hiberia, & quandoq; Hef-

peria nominatur, prima loca Europæ tenet, à supremo ip-
 fuis latere incipiendo: vbi Hercules columnæ cõfixæ sunt
 ad Athalantos montis verticem, atque ad Gadium extre-
 ma: inter quas, vna adhuc cernitur ænea, tãtæ altitudinis,
 vt transcendere nubes videatur, & cœlum attingere, secũ-
 dum Dyo. de situ orbis. Cuius ptes, sunt Bethica, siue Tu-
 dertonia, id est regnum Granatæ, quod Ferdinandus &
 Isabella Hispaniarũ Reges Christianitati adiecerunt: cu-
 ius longitudinem & latitudinem ponit Plinius, lib. iiii. c. ii.

LVSITANIA, id est regnum Portugalliæ, de qua
 Plinius, libro nono.

TARACONIA seu Taracõnesis, quæ & Catha-
 lonia nominatur, hinc taracõnesis vna. Vnde Martialis,
 Taraco campano tantũ cessura lyeo.

GALLICIA seu regnum Compostellanũ, fatis vul-
 gatum propter vniuersalem peregrinationẽ ad sanctũ Ia-
 cobum Compostellanum.

ARAGONIA, Andelofia regnũ Castellæ, Legio-
 nis, & Cordubæ, quas partes & regna Hispaniæ, tenet nũc
 Carolus Austriacus Imperator cũ Ioanna matre sua, præ-
 ter Portugalliam. Laudatur enim ex pluribus per Philip.
 Bergomen. in supplem. cronic. lib. ii. quia magna est regio
 multas continens prouincias, fertilis valde: & quia pluri-
 ma habet regna & coronas, & plures producit viros do-
 ctos sanctos & Romanos Pontifices: & quia habet mare
 vndique, & plures fluuios nauigabiles. Originem verò &
 eius antiquitatem & regum genealogiã, ponit Ioan. Ami-
 cius, lib. suo xii. ad Berosum, de tempo. prisca, c. i. ii. & iii.
 cũ seq. vsq; ad fi. libri: vbi describit xxiiii. reges Hispaniæ.

GERMANIA magna extẽsa vsque ad Sarmatiam,
 in Rhenum fluuium ab Occidente, & mare à Septentrio-
 ne, & Danubium à parte Meridionali. Diuiditur in supe-
 riorem & inferiorem. In superiore, sunt Saxonia, Bawa-
 ria, Austria, Suæuia, Bohœmia, Alemania: ac secus Lembi
 fluenta, est Curuania & aliæ nationes multæ. In inferiore
 verò, sunt Albia, Daunia, Rufia, Marcomaudia, & alię na-
 tiones vsque ad quinquagintaquatuor gentes, qui vniuer-
 sam Germaniam inhabitant, secundum Philip. Bergomẽ.

lib. xii.

lib. xii. sui supplementi cronica. Alia autem partes Germaniæ nominantur in Margarita philosophica. libro vii. tracta. primo. capit. xlvii. sed Franconia aliàs Francia orientalis, Phrisia, Vvestualia, Thuringia, Hafsia, Marchia, Brandeburgē. Misia, Bohœmia, Hungaria, Dacia vulgò Deumimarch, Marabia, Cimbrica &c.

ITALIA inter septentrionalem meridionalēque plagam collocata est, & mixtione efficitur temperatissima: quemadmodum Iouis stella inter Martem feruētissimum, & Saturnum frigidissimum media currens, temperata salutarisque fit: ipsaque Italia aut Roma, quæ eius caput est, vt dicunt Amenianus Marcellinus, & Phil. Berwaldus, omnium virtutum fuit domicilium. Cùm diuino penè ingenio, præclari etiam innumerabiles in ea per diuersas ætates extiterint. Vnde, Latini (vt Dionysio placet) gloriosum est hominum genus nedum ingeniorum excellentia, verumetiam soli vbertate fœcundū. Estque patria munificentissima Pirreneo mōte aut alpibus Mineruæ opere: quæ montem incolæ Appennium vocant: qui illam ab omni latere circumseprens, miro quodam ornamento Mineruæ opera instructo, ad illius decus & munimentum, quo Itali insuperabiles gloriātur. quibus alludit illud Ciceronis Re tho. noua. lib. iiii. Armis Italia non potest vinci, nec Græcia disciplinis. In ea sunt regiones sequentes, Longobardia, Tuscia, Aethuria, Campania, Marchia, Apruria, Calabria, Apulia, & sic de aliis positis in marga. philosop. vbi supra. De cuius longitudine, latitudine & circuitu, per Philip. Bergo. libro iiii. sui supplementi. vbi dicit, quòd Iginus, qui de Italiæ urbibus scripsit, refert septingentas fuisse ciuitates. Blondus vero, (facta per singulas regiones dinumeratione) dicit tantummodo ducetas sexaginta quatuor ciuitates sedē Episcopi habentes fuisse. Et licet hæc Italiæ patria laudetur per Strabo. lib. vi. suæ geographiæ, & Berwaldum in suis orationibus dicentem, quòd Italia est omnium rerū parens & alumna: quæ omnes nationes ingeniorum claritate & artiū præstantia antecellit. Tamen hoc de Gallia, quæ cæteris nationibus est sine cōtrouersia anteponeuda, fatendum esse inferius demonstrabitur.

N

GRÆCIA pars est Europæ post Hūgariam, cuius partes sunt Mefia superior & inferior, Bultia, Vvalachia, Thracia: in qua, Cōftantinopolis quondā ciuitas insignis & Imperialis Cheofonefus, Eper^o, Dedania, Moloffa, Charina, Peloponneffus, feu Moria, Achaia, vbi Chorinthus, Archadia quæ & Sitina, Macedonia Theffalonica, Ellados feu Attica, vbi Athenæ, Bortia vbi Thebæ ciuitates famatiffimæ. Et hæc Græcia à Turcis spurcifsimis crucis Chrifti inimicis occupatur. Has mundi partes longiori ftilo ponit Io. Lafardus in epithoma. hifto. vniuerfalis. ca. xlii.

Gallia regionū om̄ excellētiffima, & unde dicti Galli.
 NVNC ad rem de qua agitur deueniendo, f. ad Galliam omnium regionum excellentiffimam: est vnū tantum præmittendum: fecundum textum Niuer. in fuis epithe. in verbo, Galli. vt fint qui dicāt Gallos dici Galathas à Galatha filio Herculis: qui, vt describit Diodor. de victo. Herionæ, in Galliam veniens, ex virgine quadam eius loci indigena Galatham genuit: que regno præpofitus, incolis dedit nomen: quod Berofo & Appiano placet. Sunt alii qui dicāt & verius, q̄ Galli dicti sunt à niueo lactis colore, qui galla dicitur: quasi eorū corpora ad modū lactis fint alba. Cum quibus, cōcordat illud Mātuani ex Diony. lib. ii. *Ignea mens Gallis, & lactea corpora nomen*

A candore datum populis.

Gallia partes.
 Cuius sententiæ est Lafardus in fuis epito. hifto. vni. c. xvii. in fi. Partes Galliæ sunt Belgica, Celtica, & Aquitania: fecundum Philip. Berg. lib. iiii. post Cæfarē in fuis cōmenta. licet aliter eas ponat Plinius, lib. iiii. natu. hifto. c. xvii. Belgica à Belga insigni ciuitate nomē accepit, & hæc nūc est Treberis: dicta Belgica quasi bellorū gēs. Et in hac plures sunt ducatus & comitatus, vt Brabācia, Luxēburgēfis, Flādrēfis, Picardia, Attrebatē. Barēfis &c. Celtica diuiditur in Lugdunē. & Narbone. Lugdunēfis, (cuius Lugdunū ciuitas est caput) tripertita est: prima, est Lugdunē. secūda, Rothomagen. tertia, Turone. Narbonē. verò in duas partes diuiditur: fcilicet in Gottiā, cuius caput est Narbona: & Burgundiā. Alia est Aquitanica: quæ fecundū Pto. lib. ii. ab occafu mari Aquitanico, ab ortu & Septētrione Lugdunē. regione, & à meridie pireneis mōtibz termi-

natur. Et habet insignem ciuitatem Burdegaliam. Populi eius Aluerni, Pictaues, Xantones, Bituriges, Caturcenses, Petragoriceſi. Lemouicenses, & alii permulti.

Est, vt Gallia claritas vltra & super omnes mundi partes & nationes appareat, est imprimis extollenda ex amoenitate, fertilitate, & coeli temperie. Tam enim est moderata loci natura, tam blanda amoenitas: vt saluberrimus vbique aer trahatur. Id autem facit maxima ex parte pestiferis obiecta austris alpium vastitas, summouens ab Arcto Aquilonis rigores horridos. Non hic vt in Italia, crebro fulmina saeuunt: quia teste Lactan. lib. iii. Romanam Capitolium non semel, sed sepius fulmine ictum conflagrauit: nulla hic infida grassantur maria, nulli terrae motus vrbes absorbent: sicut in Asia, & Graecia: non hic campi vastis arenarum solitudinibus squalent, nec vt in Africa, innumere serpentum & horribilium beluarum pestes, quae homines deuorant & intoccicant. Terrae enim tanta est vbertas, vt illi Sicilia inuidere possit: quae tyrannicis crudelitibus nunquam non exercita stupendae fertilitatis poenas etiam luit. Hic nullae paludes latifundia occupant, nec tenuissimo cespitem corio, statim arena subest: peculiare Germaniae Septentrionis malum. Hic Pallas cum Baccho certasse videtur, maior ne vini copia, an olei exudaret: quibus Anglia caret indigetque. Frumenti pariter abundantia hinc spectatur, non ab Hispania: quae frequentissimis rupibus aspera torrido Solis vapore magna ex parte squallida, & siticulosi tractus iniuria fame vel incolis suis indicit. Gallia autem Hispaniae, Asturiae, Cantabriae, & aliis regnis quamplurimis horreum est, non Germania: quae quicquid a cibo superest, in potum coquit, & in ceruisiam vertit. Quid si bellatores Morinorum, Treuerorum, & Burgundorum equos commemorem? quid optima Britonum armenta? Quid foelicia Lemouicum, Aruernorumque pasua? Quid perpetua Cereris & Priuonae in arboricis studia? Tot nobilia Biturigum & Alcei vellera? tot generosa Leodiorum saxa? tot splendida Heluetiorum aera? Quid tenuia Attrebatum Remorum, & Cameracensium lina? Quid illa terris omnibus expetita Nerniorum aulea? Allobrogum, Lothoringorum, & Corisopitensium, quo recentiores

*Gallia a
moenitate,
fertilitate,
& coeli tem-
perie reli-
quis mun-
di regioib⁹
prestare
iudicant.*

sunt argenti aurique fodinae? nam apud tecto sagos Tarbelios & aquitanici maris accolae, aurum effodi ex Strabone apud Metellam ex Plinio nemo nescit. Quid verius quam Rhodani, Garumnæ, & Dordonæ auriferas esse vndas? Druentia non solum aureis armis beata, sed & gemmis & lapillis prætiosa fluente? Narbonensis prouincia dotes quis pro merito attigerit? tam suaues florum odores, tam numerosos succorum sapes, tam varios herbarum colores, tot suaue rubentia cocci grana, fragrantés thimo, salunca libanotide campos emicantes, benignæ calidorum fontium scaturigines fertilissimos croci Albigastorum agros? Nemo secundum Christoso. Longolium in oratione de laudibus diui Ludouici & Francorum in vniuersitate Pictauiensi habita. Et concordat Campeius in libro de trophe. Gallo. tract. primo. Et Budeus in lib. de asse & partibus eius. libro iiii. & iii. vbi inter cætera dicit, regem Franciæ qui ferè Galliam omnem tenet, habet tot nummos redituales, quot olim Romanum Imperium habuit. Deinde, potius ad virtutes quàm ad diuitias respectu habito, pauci fuerunt Franciæ reges, qui Romanorum Imperatoribus non sint præferendi. Quis Franciæ regum pronus fuit in stupra, & rapinas, vt Iulius Cæsar? in adulteria, vt Augustus? ebrietatem, vt Tiberius? vim sororibus inferendam, vt Caligula? ad crudelitatem, vt Claudius? Nullus vnquam regum matrem interfecit, vt Nero: avaritiæ studuit, vt Galba: aut gula, vt Vitellius: vel luxuriæ, vt Heliogabalus: nullus Senatorum interfector, vt Domitianus Traianus & Diocletianus: Christianorum homicida, vt Adrianus: pedolates, aleator, & pepino, vt Antonius: vt Commodus Neronis imitator Parcus: vt Aelius pertinax: paricida & incestuosus, vt Caracalla instar Maximini: gulosus, instar Guordiani iunioris effœminatus. Fœlix enim Gallia regibus, quæ iis potentis caruit, & caret, teste Politiano.

Gallia ex religione, & cultu diuino extollenda est. EXTOLLENDA est vltèrius Gallia ex religione, cultu diuino, & fide Christiana semper seruata, ab anno cccclxxviii. quo illam Galli receperunt, hortatu Clotildis vxoris Clodouei prothochristiani: & nunquam ex illo tempore ab illa recesserunt: secundum Iustinum de Malsilia, nec

à fide deuiarunt, sicut Afiani, Africani, Græci & Orientales: secundum Ioan. Echium, in suo lib. iiii. de primatu Petri. Imò ante Christi aduentum, Galli fidem habuerunt in eum venturum: cùm ecclesia Carnotensis ædificata fuerit in honorem virginis parituræ, sicut aliàs Græci ædificarūt templum Athenis Deo ignoto. Gallia enim semper caruit monstris hæresi confectis: secundum Petrum Blesen. in suis epist. & Hiero. in vigilantum. Ex Romanis autem Imperatoribus, multi post fidē receptam (ea deserta) retrorsum abierunt: sicut Constans Cōstantini magni filius, qui fuit Arrianus, & Christianorum persecutor: & Constantius eius frater & similis. Item, Iulianus apostata ex sua perfidia nuncupatus, Christianos summo opere odio persecutus est, & Valen. Imperator Arrianus illi similis, & Anastasius Imperator in hæresi pertinax fuit: Iustinus minor nepos Iustiniani, Leo iii. Constantinus v. Valerianus Aurelianus Seuerus, Domitianus, Traianus, Maximinus, Decius ecclesiā sanctā & Christicolas persecuti sunt. Ideo, dicit Philephus in epistola ad Carolum vii. Si verum sine cuiusquam inuidia fateri licet, posteaquam illa immanis & sceleratissima Mahumeti secta inualuit: nullum est vnquam hominū genus, cui plus debeat Christiana religio, quàm inuictæ Francorum nobilissimæque virtuti: cùm reliqui ferè populi omnes & reges tanquam ignauo quodā animi torpore elāguissent: soli Franci inuenti sunt, qui validè Barbarorum impetum represserunt & fugarūt. Item, reges Franciæ aut in bello certantes aut inter suos (rebus bene gestis) foeliciter suos dies clauserunt. Romanorū autem principum maior pars à suis ignominiosè aut infortunio periire: sicut Iulius Cæsar, qui (vigintitribus plagis acceptis) in Senatu occiditur. Octavianus apud Campaniā intoccicatur. C. Calliguli à suis interficitur. Claudius venenatur. Nero adhuc in florida corporis iuuentute, suo ense seipsum cōfodit. Vetellius minutatim excarnificatur. Galba senex trucidatur. Otho suo pugione se interemit, & multi alii (breuitatis causa) omīsi infœlici morte obierunt. Romā (de qua vt sacrosancta Itali gloriantur) prophanissimam dixerim, quæ tantū Christiani sanguinis sola

penè haufit, quantũ ne reliquus quidem orbis illa imperãte effudit. vt dicit Longolius in dicta oratione de laudibus sancti Ludo. & Francorũ. Nonne illius Imperatoribus, qui Christianorũ cedibus se contaminarunt, necnon & illo populo Romano qui suos p̄tiffices penè femper grassat⁹ est, Gallia æquior sanctiorq; ex æquo appellatur, quæ expulsos ecclesiæ Præsules suo a fillo protexit, venerata est, & ad sedes amiffas reduxit? Quòd si ideo Romã sacram dicant, quòd multis Christi & sanctorũ eius reliquijs squateat, tãtò magis Gallia superabit. Nam apud Francos reperiũtur Christi præputium, inconsutilis toga, spinea corona, crux, clauis, spongia, lancea, & sindon cum qua sepultus est Iesus. Necnon beatæ Annæ & trium regum Magorum corpora, Lazari, Magdalenes, Marthæ, Marcialis, ac triũ Mariarum cineres, caput Ioannis Baptistæ, & digitus, quo agnus Dei demonstratus est: virginum insuper milia vndecim cum Thebanorum illa legione.

*Gallia
Christi &
sanctorum
reliquijs
abundat.*

I T E M, corpora Dionysii, Martini, Cosmę & Damiani, Sebastiani, Antonii, & aliorũ electorum: insup Claudii, Edmũdi, Leodegarii, Hilarii, Radegũdis Reginæ Frãcorum, Nicolai, Barbaræ, Benigni, Andochii, triũ gemellorum, Genouefæ, Germani, & Quintini Franci habent.

I T E M, in sacra diui Saturnini Tholosan basilica, iacent caput & corpus sancti Iacobi maioris filii Zebedei, & corpora Phlippi & Iacobi minoris filii Alpei, excepto capite, quod in Compostellam translatum est, ob cõtinuam multorum peregrinationem.

I T E M, corpora sanctorum Simonis & Iudæ, & beati Barnabæ apostolorum.

I T E M, corpora sanctorum Saturnini, Papuli, Georgii, sanctorum quatuor coronatorum, Claudii Nicostrati, Siphoriani, & Castorii.

I T E M, corpora sanctorũ Cirici, & Iulitæ Aciscii & Victoris, Simplicii, Exuperii, Hilarii, Siluii, Honorati, Aegidii. Gilberti, Aymundi cõfessoris Angliæ regis, Honesti & Susannæ filiæ Helchiæ de Babylonia, & aliorũ quam plurimorum sanctorũ corpora in dicta iacet ecclesia: quorum nomina ex diuturnitate temporis sunt ignota: quę ibi

per Carolum Magnum Imperatorem Romanum & Frācorum Regem portata aut transmissa fuerunt. Quæ quidem reliquæ per totum regnum religiosissimè venerātur, vt verificetur illud Cæsaris in commentariis de bel. Galli. libr. vi. vbi sic ait, natio est omnium Gallorum admodum dedita religioni &c. Et vetus manet de hoc apud Valeriū Maximum exemplum, tit. de seruan. relig. namque Gallis capitolium obsidentibus, ne statutum Fabiæ gentis sacrificium interromperetur G. Fabius dorso (gabino ritu) cinctus manibus, humerisque sacra gerens, cum de capitolio descendisset per medias Gallorum acies egressus, in Quirinalem collem peruenit: ibique omnibus solenniter peractis, in capitolium post diuinam venerationē ad suos sine offensa rediit, Gallis religione deorum motis. Extollendū est etiam super omnia Francorum regnum ex insigniū vrbium frequētia. Nam Veneto auro non inuidebit Parisianæ vrbis opulētia, ædium apparatus ac mœnium pulchritudo. Mettis aut Monspeffulanus æmulam reddet Florentiam. De magnitudine cum Mediolano contendet Gādauum. Neapolis elegantiam æquabit vel Rothomagus, vel Auinio, vel Lugdunum, vel Turo. vel Diuio. Xantonum seu Aurelianorum feracitati cedit Bononia. Heduarū vetustati, Rauenna. Carcaffonenfiū aut Narbonensium fortitudini, Cremona. Et quo ad fluuiorum excellētiā pertinet, facilè vincit Gallia Italiam. Nam Mosa Vulturnum, Dordona Aruum, Carantonus Ticinnū, Athesim Athax, Druentia Truentū, Isara Lyrim, Mosella Tiberim, Rhēnus Padum excellit. Sed quem Rhodano cōferent? quem Garumnæ Tholosanorum fluuio opponent? quem Ligēri committēt? quos scaldi Lisiæ, Sequanæ, Marronæ, Arari seu Sagonæ, Sabi Dordonæ comparabūt: cum omnes sint magnarum nauium capaces? Hæc denique est regio Gallorum, quæ duros educat Britannos, vafros Normanos, industrios Flandros, mites Lothoringos, faciles Andegavos, bellicosos Vascones, animosos Burgundos, & feroces Picardos, alacres fugæ Xantones, Aurelianos atque Pictavos, Narbonenses, & Carcaffonenfes fideles, fortes Aruernos, Hannonios pertinaces, magnanimos Senones, versu-

tos Cenomanos, militares Bituriges, lemouicos Cathurcos, Petragoricos & martios omnes, qui citra Rhenū habitant theutogallos.

LAVDANDA est etiam Gallia vltra alias nationes ex literarum traditione, & studiorum exercitio: cū apud Gallos antiquius quā Latinos & Gręcos literas floruisse Berofius li. xv. antiquitatum testetur: & Lōgoliū in dicta oratione de Francorum laudi. dicit, eam eruditione literarum, & scientiarum splendore Italię pręferendam. vnde Mantuanus.

Gallia laudanda ex literarū traditione & studiorum exercitio.

*Neu desit Gallis ullum decus, illa per orbem
Clara per Aethiopes nigros, audita per Indos.
Illa tuę quibus in cœlum tolluntur Athenę
Tot Sophię fœcunda bonis &c.*

Et Satiricus Aquinas Galliam sic ornat,
*Gallia Causidicos docuit facunda Britannos.
Et iterum*

Gallia uel potius nutricula Causidicorum.

Et Hieronymus in vigilantum. Sola (inquit) Gallia mōstra non habuit, sed viris semper fortibus & eloquentissimis abundauit. Luc. enim Plottū Lugdunensem Romanos primū docuisse Rethoricen fertur, & Tullius eloquētię princeps prima eloquiū Romani rudimenta ab eo didicisse fatetur. Habuit enim Gallia quā plures multifarię eruditionis viros consummatos, qui in theologia, philosophia, hystoria, rethorica & in vtroq; iure ciuili & canonico, splendidē scripserunt: quos refert & nominat Campefius Lugdunensis, in tracta. de Gallię viris illustribus. Ex quibus, verificari potest illud Iulii Celsi, dicentis Galliam disciplinarum parentem. *Vnde uersus,*

Gallia doctrinę genitrix, tu prima probas

Quicquid mendacię Gręciā uoce refert.

Vigent etiam in Francia studia seu Vniuersitates Parisiensis & Tholosana in toto orbe famatissimę. De quarū priuilegiis & pręrogatiuis, testat Bal. post Guli. de Cug. in l. omnia. C. de episc. & cle. & Iaso. in l. i. col. iii. ff. de leg. i.

EXTOLLENDVM est insuper hoc Frãcię regnum de militaribus aut bellicis rebus. In quibus, ceteras

F. Regnū est extollē-

nationes mundi superauit. Vnde Vincen. Cy. in tracta. de *dū propter*
 factis princi. c. in rega. sic dicit, Nam bellicas exercitatio- *bellicarum*
 nes sicut Romani in campo Martio, sic iuuenes Franciæ *rerum*
 affueſcunt ſe honeſtis ludis, *aux liſſes*, pariſius, in curia Frā *excellētā,*
 ciæ: ſecundum eum ibi. *Quinques* enim Galli ante aduē- *qua Frāci*
 tum Hannibalis alpes traiecerunt, vt dicit Textor in ſuis *super reli-*
 epithe. in verbo, Galli. eorūque fulgurantem impetū per *quas gētes*
 Italiā nō prius retuderūt, quā (vt in ſuo ſterquilinio canes *floruerūt.*
 plurimū valēt) Romā omnia populabūdi intrauerint. De
 quo meminit Laziar. in epithoma. Hyſto. vniuerſa. c. lviii.
 vbi oppreſſam à Gothis Italiā Merouei Frācię Regis auxi-
 lio fuiſſe liberatam legitur. vnde Strabo, libro iiii. vniuer-
 ſa (inquit) natio quam hęc ætas Gallicam vel Galliticam
 nominat, Martis ſtudio & animorum ardet impetu confe-
 rēde pugne alacritate impigra & c. Et Florus de Senonib⁹
 ſic ait, Galli Senones, gens natura ferox, moribus inondi-
 ta. Ad hęc, ipſa corporum mole perinde ac armis ingenti-
 bus adeo omni generi terribilis fuit, vt planè nata ad ho-
 minum interitum vel vrbium ſtragem videretur. Hi quō-
 dam ab vltimis terrarū oris, & cingente omnia Oceano,
 ingenti agmine proſecti cū media vaſtaſſent, poſitis in-
 ter alpes & padū ſedibus, per Italiam vagabantur. *Quin-*
 etiam Romam aggreſſi, vniuerſum populum in Capi-
 tolium ſe ſuaq; omnia recipere compulerunt. Et vbi-
 que tranſierent, fulmina videbantur: pacemque propone-
 bant venalem. Merito ergo Titus Liuius auidas armorū
 gallicas gentes ſemper fuiſſe ſcribit. Et Troguſ apud Iu-
 ſtinum lib. xxxiiii. ſic ait, Galli abundāti multitudine cū
 eos non caperent, terræ que eos genuerant trecenta milia
 hominum ad ſedes nouas quærendas velut peregrinatum
 miſerunt. Ex iis, portio in Italia cōſedit, quæ & vrbē Ro-
 mam cāptam incendit: & portio Illiricos (ſuis tantūm du-
 cibus aurbus: nam augurandi ſtudio Galli præter cæteros
 clarent) per ſtrages Barbarorū penetrauit, & in Pannonia
 cōſedit gens aſpera, audax, bellicoſa: quæ prima poſt Her-
 culē alpium inuicta iuga, & frigore intractabilia loca trā-
 ſcendit. Ibi domitis Pannoniis, per multos annos cum fini-
 timis varia bella geſſere. Hortante deinde ſucceſſu, diuiſis

agminibus, alii Græciam, alii Macedoniam omnia ferro proterentes petiuere, tantusque terror gallici nominis erat, vt etiam Reges non laceſſiti vltro pacem ingenti pecunia mercaretur. De quo latius per eundem. lib. xxv. & Cæpeſium in ſuo tracta. i. de trophe. Gallo. vbi Antiã hſtoricum de victoriis Gallorũ contra Romanos refert.

I T E M, Iulius Cæſus lib. v. de bellis Cæſaris de gal-
lis ſic loquitur, Galli homines ſunt aperti, minimeq; inſi-
dioſi: q̄ per virtutẽ magis, quàm per inſidias dimicare cõ-
ſueuerũt in commẽtariis. Et Antonius Sabellicus Aenea-
dis decimæ lib. iii. de moribus Francorum ſic ait, Gallorũ
ritus omnino diuiſus ab eo qui olim fuit malorum quon-
dam demonum cultorum. Hi vt cæteræ gentes, nunc ve-
ræ pietatis obſeruantiffimi viuẽbant: tunc populi quiſq;
ſibi viuẽbant & ciuitates: pauci numero Reguli in tota gẽ-
te. nunc Regis imperiũ latè omnia tenet, matrimonia Ita-
lico more celebrant, liberales artes multis curę ſunt: & im-
primis diuinarũ artiũ ſtudia: vt gymnaſium quod Pariſiis
eſt, declarat omnium quę ſunt in terris celeberrimũ. Sunt
& Romanorum literarum appetentiſſimi, nec Græcas a-
ſpernantur: penes Magiſtratus, iudicia ſunt. Regis eſt hos
eligere & inſtituere, in bellis Cataphracto equite vtun-
tur, pediteq; leuiter armato vtuntur: & ſagittariis qui lon-
giores intendunt arcus, nec corneos, vt Scythæ & totus fe-
rè oriens, ſed ex taxo aliãve duriore materia.

Franci à
Troianis
oriũdi ſunt

Sunt præterea Franci Troiana ſtirpe oriundi. vt ſuprà
in ii. iure latius dictum extitit.

Vnde Mantuanus de ſancto Dyonifio, quamuis Ita Ius
teſtimonium laudis Gallicæ nationis ferens, ſic ait,

Gallia terreni pars eſt non inſima mundi,

Sed longè latèq; patens, hyſpanica tangit

Oppida, ab occaſu ſeſe ſeiungit ab ortu

Italiae noſtro huic pelago quæ reſpicit Auſtrum

Clauditur Oceano geminas quæ reſpicit urſas,

Vnde uenit Boreas, hybernæque frigora ſurgunt,

Et uada Theutonici tangit uafiſſima Rheni:

Terra hominum frugũque ferax, armenta gregẽſque

Vberibus paſcens, globis non languida cœlo

Tabifico, non mortiferis infesta uenenis &c.

Subiungit postea,

Gallia fert acres animos & idonea bello

Corpora, non illis ausit componere sese

Thracia &c.

Idem eodem lib.

Ignea mens Gallis & lactea corpora, nomen

A candore datum populis &c.

Et quamuis Itali à nullo vincibiles esse glorientur, auctoritate Ciceronis confisi, armis Italiam vinci non posse dicentis, Franciæ tamé Regem semper memoria tenere exceptú deberent. Nónne Ludouicus ille Sfortia Ital^o vulgò dictus, *le More*, tyrannus Mediolanensis de suorum erga se fide dubius, adueniente Ludo. xii. Francorum rege, subducere se periculis cogitauit, & vecors terga fugæ præstitit, quamuis intra fortem roquetam Castellí Mediolanensis vix expugnabilé cōclusus esset, quem postea Francus inuictissimus in vincula coniecit, vbi ex quadam infirmitate fati munus soluit, secúndum Vinc. Cygault, de bello Itali. ca. iiii. cuius filium inuasionis & tyranniæ paternæ successorem Maximilianum Sfortiam velut captiuum subacta Italia in Franciam adduci fecit Franciscus Illustrissimus huius nominis primus? Non est filenda fortunatissima Fornouii dieta in Italos & maximè Venetos, in qua, Carolo viii. Franciæ Regi Roma ac Neapoli redeúti prospere cuncta successerunt, quamuis septem tantum milia pugnatorum Carolo militarent, nihilominus tamen cesis quadraginta milibus, ac ferè vsq; ad vnú interemptis aduersariis, Carolus victor cum perpetua laude & gloria in Frãciã reuersus est. Magne etiã laudi ascribédú est Ludo. xii. q. Genuéses difficili bello superarit, atq; Venetos potētissimos accepto duce Bartholomeo profligarit & in fugam verterit. Non est enim cor dominans super cor Francorú, inquit Vincen. Cygault, vbi suprã. Franciæ siquidé Regum fœlix & strenuissima militia (vt Claudius ait) illa nobilis (vt eam Lucanus appellat) audax & animosa. Nam (teste Horatio) illius audacia pro muro habetur. Illa parens disciplinarum, vt Iulius Celsus, illa virorum acris ingenii, vt Isido. carens omni monstro, vt Quin-

tilia. & post eum Hieronym. illa laboris patiens, ad arma propensior, vt Robert. Guagui. illa à natura armata nata est, vt Vincen. Cygault, illa specie aurea atque lactea, vt Virgi. testantur. Iam verò tota ea vitalis ac perennis salubritatis cœli temperies in ea est.

QVIS enim totius mundi Rex suo de regno verè loquendo dicere possit, quantum volo, tatum mihi regnum valet meum, vt Francorum Rex: secundum eundem Vincent. Cyg. in principio suarum allegat. in c. regali. colum. vi. Et, vt paucis absoluam, Francia cuncta regna præcellit, testante Gregorio, vincit ex se cunctos terræ principes in suorum fide subiectorum in eum perpetua. Semel enim acceptos Reges inuiolata fide obseruauit gens Franca suo principi, ad seruitutem vsq; ferè obediens amicitiaæ perpetuaæ custos: secundum Guagui. de Francorum gestis. li. xi. cum de Ludo. xii. differit, quod habent Galli ab æuo.

VLTIMO, ac magis extollendum est Francorum regnum ex iustitiæ obseruantia, quæ semper ibi præ cæteris regnis mundi viguit & viget: prout ipse Hierarchicus iustitiæ status demonstrat. De quo in cathalogo glo. mundi. in vii. parte. & supra in duodecimo iure, de institutiõe parliamentorum Franciæ dictum est. Necnò regionum stipendiorum cuilibet sufficientiam assignatio, quæ Francorum Reges anteire fecit. argumen. l. nemo. C. de offi. magistr. offi. Ascendunt enim stipendia quæ officarii singulis annis capiunt in regno, ad viginti centum mille libras, & ultra: præter statum hospitii Regii. & vadia gentium armorum ordinantiarum: secundum Guliel. Bened. in repet. c. Rainu. in verbo, & vxorem. in v. deci. & Budeum in trac. de affe & partibus eius. Tertio, Regum Franciæ iustitiæ obseruatio patet: quia quamuis Papa, Rex, & Imperator in propria valeant causa iudicare. capi. cum venissent. de iud. & l. proximè. ff. de his quæ in testa. delen. tamen ipsi Franciæ Reges nedum parlamentorum sed & Bailliuorum & Senescallorum suorum iudicio sponte se submiserunt, iudicatisque omnino obediunt, & suas literas exequutioni demandari volunt, mandantque. argum. c. nos & si incompetenter. ii. q. vii. sicut de Theopompo Spartanorum

*Francia cum
cetera regna
præcellit.*

*Franc. regnum
ex iustitiæ
obseruantia
extollendum
est*

Rege scribit Vale. lib. iiii. titu. de modera. animi, qui ephoros magistratus illos quales Romæ Tribuni plebis erant, ad suam moderandam regiam voluntatem creauit: & censuræ eorum se submitit: vt eo modo, regnum diuturnum magis que duraturū redderet: consideratione habita, quòd testante Ouidio, Faciles motus mēs generosa capit. Et Salustio in Iugurtino, Plerunque (inquit) regię voluntates vt vehemētes, sic mobiles sæpe ipsæ sibi aduersæ: vnde moderatione opus fuit: quæ adeò est apud Reges Franciæ, vt literas suas seu rescripta ab eis emanata, de nullitate, iniquitate, & surreptione publicè & iudicialiter impugnari, & per sententiā declarari posse per plures constitutiones siue ordinationes iusserint & declarauerint: prout seruetur insequendo ordinationem Caroli vii. incipiente, *Item, & que souuentes fois plusieurs obtiennent de nous, & de nos Chancelleries. Philipp. vi. & aliorum regum, de quibus per domi. Aufre. in suo tractat. ordina. regia. titul. de rescript.* Et hoc est quod dicebat Casiodorus pro æquitate seruanda, nobis patimur contradici: ideo, sanctè ordinauit Lud. xii. anno 1499. die 13. Iunii, quòd orto dubio super rescripto concedendo vel non concedendo, per Cancellarium sigillari nõ debet, donec habito peritorum consilio. vnde regum Franciæ & eorum intemeratæ iustitiæ per orbem terrarum tanta insurrexit fama, vt exteræ nationes eorum iudicio se submiserint: secundum Guagui. lib. iii. cap. iii. & per Bal. in consil. ccccxviii. i. parte. vbi ponit tenorẽ submissionis Ducis Sabaudiaë erga Francorū Regem. De qua, per Barba. in c. quoniã. Abbas de offi. deleg. & Iaso. in l. qui liberis. §. hæc verba. & ibi per Additio. ad Bartol. ff. de vulga. substitu. Tantùm enim exuberat iustitia in Francia, vt si inops litem habeat cum rege, ei datur aduocatus expensis regis, vt ita melius veritas eruatur: secundum Bal. in l. magis puto. §. imprimis. vers. Item quòd si inops. ff. de reb. eorum qui sub tut. & c. & Nico. Boe. in cõmen. consuetu. Bituri. titu. de feud. §. xxiiii. in glos. in addi. incipiente, & idem maximè. circa crimina & facinora puniendā extraordinariè: vt suprã in septimo iure dictum extitit. Nec olim Galli, Cæsare lib. vi. referente, alia Diis immor-

talibus gratiora esse arbitrabatur, quàm supplicia eorum, qui in latrocinio aut aliqua alia noxa deprehēsi erant: imò tantus (vt ibi dicitur) erat in Francia zelus iustitiæ, q̄ cū copia eius generis deficeret, etiā ad innocentium supplicia Deos malorum punitione placare cupientes, descendebant: malè tamen in hoc, quia sanctius est nocentis facinus impunitum relinquere, quàm innocentem damnare. l. absentem. ff. de pœnis. cum similibus. Vnde in ipso Christianissimo Rege verificatur illud Psa. xcvi. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. & idem Psalm. xcvi. Et deinde in Psa. xliiii. pmittitur remuneratio: ibi, Propter veritatem, mansuetudinem, & iustitiam, deducet te mirabiliter dextera tua. Ideo, gentes Franciæ de eorum rege maximè in nouis ingressibus ciuitatum gaudent: cū Psa. dicente, Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis. Vnde, acclamant vna voce, viuat Rex, viuat Rex: secundum Boerium in §. xxiiii. de feud. in addit. incipien. Et sic est more Tuscorum, & Apullorum, quando vident eorum dominos: secundum Andr. de Barulo, & Ioan. de Pla. in l. i. de questio. lib. xii. ob gaudium ex iustitia principis iusti causatum: iuxta illud Cypriani, li. de xii. abusu. Iustitia regis est pax populorum, tutamen patriæ, immunitas plebis, nutrimentum gentis, & hominum gaudium. Per eam regnant reges, Esayæ xxxi. & l. inter claras. C. de summa trinit. & fide catho. Et proprium regis est, facere iudicium & iustitiam. c. regū. xxiii. q. v. & iii. Regum x. Cōstitui te regem vt faceres iudicium & iustitiam: & honor regis iudiciū diligit: quia sine ea, respub. regi aut conseruari nō potest. vt per plures authoritates comprobatur diuus Augusti. lib. vii. de ciuit. Dei. c. xii. Ex qua, Traianus Hispanus Imperator iustissimus, paganus tamen summè laudatus est, vt scribit Helinandus in gestis Romanorum: cuius animam ab inferno ad preces magni Gregorii: & in altari beati Gregorii diui post mortē suam liberauit altissimus, de quo testis est totus mundus: secundum Damascenum, vt habetur in legēda beati Gregorii: & per Ioan. Fab. in proœ. instit. & Lucā de Pen. in l. ii. de exact. tributo. lib. x. Ex ea etiam

laudatur Carolus Magnus Francorum Rex, qui in facti contingētia alter Salomon, cuius iudicium notabiliter cōmendatur in c. afferte mihi gladium. de præscri. visus est, cūm pater & filius arguerētur de homicidio, ignoraretur tamen percussor: iussit ambos suspēdi: sed pater, dum fuit in pede furcæ: se, vt filium liberaret, confessus est. Quod regis factum extollit And. de Iser. in ca. i. §. publici latrones. de pa. tenen. in vfi. feudo. & Paris de Put. in suo tract. syndic. Iustitia enim Francorum regis est, neminem iniuste per potētiam opprimere, sine acceptione personarum iudicare: aduenis, viduis, pupillis, & aliis miserabilib⁹ personis defensor esse, l. i. quādo impera. inter pupill. & vidu. cogno. cohibere furta, adulteria, & omnem mœchiam punire. c. regum. & c. Rex. xxiii. quēstio. v. ecclesias tutari. c. boni principis. senes, sapientes, & sobrios consiliarios habere, & iustos super regni negotia constituere. c. estote. i. q. i. magorum & phitonisarum superstitionibus non intendere. xxvi. q. v. c. nec mirum. iracūdiam suam differre. c. cūm apud. xi. q. iii. & c. illa. iūcto c. summo. patriam fortiter & iuste contra aduersarios defendere. xxiiii. quēst. ii. c. iustum. cum c. sequē. fidem catholicam in Deum habere. cap. si Imperator. xcvi. distinctio. filios suos non sinere impiē agere. c. Rex. xxiii. quæst. v. horis congruis orationi insistere. c. i. de celebrat. missa. Accusantium sermonem inuestigare: quoniam habetur Prouerb. xviii. Gloria Regum est inuestigare sermonem, pauperes elemosinis alere. c. non satis. & c. pasce. lxxxvi. distin. & cap. quamobrem. de poeni. distinct. i. secundum Cypria. de xii. abusio. Propter quæ, in nouis egressibus ciuitatum adfluunt gentes ad vidēdum vultū regis, vt hoc anno 1533. mense augusto, quo Christianissimus Francorum Rex Franciscus primus, cum Regina & tribus liberis suam nouam & hylarem cum triumpho fecit intratam in ciuitate Tholosana: sicut de Salomone dicitur iii. regum. x.

H I N C est, quòd Rex & Regina debent habere vultū discoopertū: quia ex vultu cognoscūtur sensus & virtutes eorū, Eccle. xix. Est enim vultus, litera mentis. §. sicut. xli. distin. Et dulce ac delectabile est oculis, videre Solem:

secundum Vinc. Cyg. Et quãuis August. de ciuit. Dei, lib. xvi. c. xvii. dicat tria olim fuisse regna eminentia, scilicet, Sycioniorum, Aegyptiorum, & Assiriorum: tamẽ ex prædictis restat Franciæ regnum illa & alia totius orbis superare. Quod præfiguratum fuit Dani. ii. vbi dicitur, In diebus autem regnorum, suscitabit Deus cœli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur. quod de Romanorũ regno intelligi non potest: quia iam ad Germanos translatum est eorum imperium. Ideo istud est regnũ Christianissimum à Deo institutum: vt arma, oleum sacrum, & aurissãma cœlitus demissa clarè demonstrant, vt supra in primo & secundo iuribus dictum extitit.

Et nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. P sal. ij.

Vigesimum Ius.

VIGESIMVM Ius sacrae coronæ Franciæ Regum est, vt cũ aliis regibus & principibus in iuribus, prærogatiuis, præeminentiis, & facultatibus eis à iure specialiter concessis, concurrat. De quibus i. Regum, 8. ca. ibi, Hoc est ius regis, filios vestros faciet equites, præcursores, agricolas, fabros armorum: filias vestras faciet vnguentarias, quæstuaras, & pannificas &c. Quod est verum, secundum Nico. de Lira, ibi, tempore necessitatis, propter bonum cõmune regni &c.

Fluminum
uectigalia
ad Chri-
stianissimũ
Regẽ spe-
ctant.

HINC est, q̄ flumina nauigabilia, & uectigalia fluminum, quæ apud aliquos pedagia dicuntur, ad ipsum Regem Franciæ spectant, secundũ Ifern. in tit. quæ sunt reg. De quo latè per Bar. Ias. & doct. in l. quominus. in ii. q. ff. de flumi. & Philip. Dec. in consi. ccxliiii. & maximè, flumẽ Rhodani excellens, quod insolidum regi Frãcorum pertinet, secundum Guid. Pap. in decisi. cccclxxvii. vbi dicit, quod

quòd quando officarii Ducis Sabaudia in ipso Rhodano aliquid iurisdictionis facere attētant, officarii regii Lugdunenses illos inquietant, & condemnant. Et respectu quæstionis & litis quæ est ad causam Rhodani inter illos de Tarascone, & illos de Bellocadro, facit quod notat Pe. Iaco. in tit. de serui. pec. pascen. in fi. in addi.

P O R T V S etiam & eorum redditus ad ipsum regem spectāt, l. inter publica. ff. de ver. & rer. sign. nisi aliqua ciuitates illos habeant ex priuilegio: secundum eundem de Iser. vbi supra. vel nisi dominus illius territorii, in quo est portus, habeat regalia: quia tunc ad eum spectat. secundum Bartholo. Veronen. in tractatu de seruitu. rusti. prædio. in titu. de portu. vbi de portu ciuitatis Neapolitanæ, & aliarum ciuitatū Italia. Sed, quid de naufragiis: ad quem spectāt? Latè per Ioan. de plat. & omnes doct. in l. i. de naufragiis. lib. xi. & glo. in ca. dispensationes. i. questio. vi. dicentem, quòd malè faciunt reges Hispania, naues fractas occupantes. per Cepolā. de serui. rusti. prædio. tit. de nauicul. & in rubri. de viucap. pro derelic. nu. 10.

Portuū redditus, & p uetus ex ripis pueniētes, redditus etiā salinarū ad christianissimū regem spectant.

I T E M, ripatica sunt de iuribus regis, hoc est redditus & prouentus ex ripis prouenientes, quicquid dixerit Andreas in dicto tit. quæ sunt regal.

I T E M, salinaria seu redditus salinarum ad regem spectant. ca. i. quæ sint regal. & cap. super quibusdam. §. præterea. de verbo. signi. l. si quis. C. de vectiga. latè per Deciū consilio cccxii. Guagui. lib. vii. capit. ii. sic dicentem, Cùm multa bella inter Philippum Valesium Fræcorum regem, & Edoardum Angliæ regem mota essent: cùm Philippo parum pecuniæ suppeteret, nouam exigendæ pecuniæ formam excogitat: qua, sine cuiusque cōditionis discrimine, omnes regnicolæ tenerētur sal, quo nemo facilè abstinet, comparere aliunde quàm ex publicis quæ instituerat prōptuariis, vetat &c. De quo, latè in cathalo. gl. mundi, parte septima. confide. xxii.

V E C T I G A L I A, hoc est octaua pars eius quod vehitur vel venditur, sunt regi soluenda, l. attestacione. & l. à legatis. C. de vecti. Et ita seruatur in lingua Occitana, vbi octaua de vino, carnibus, & piscibus venalib⁹ fisco de-

betur: & sunt octonarii, hoc est firmarii ad istud ius recipiendū cōstituti. De quo verbo vtitur tex. in d. l. à legatis.

I V S indicendi subsidia, seu extraordinariā collationē, ad foelicissimā exercitus expeditionē, ad solum regē pertinet & spectat, l. ii. de superindi. lib. x. C. ita notat do. Stepha. Aufr. in trac. arrest. versi. xxx. ibi, Nullus potest in regno Frāciæ subsidia imponere super suis subditis, quacūque prærogatiua, dignitate, vel potētia fulciatur, absq; cōsensu regis, qui est omniū superior in regno suo. Et postea subdit, & hoc teneas, nec vnquā cōtrarium dicas. De quo latius per do. Io. Gal. in suis quæstio. arresto decis. q. lvi. versi. nota de regis Frācię potestate. Sed an potuerit Rex Franciæ collectare nobiles Frāciæ pro sua redēptione aut filiorum suorū in Hispania detentorum: scribit Bartho. de Chassa. in v. parte cathalog. consydera. xxiiii. nu. 119. per doctri. Iaso. in l. si ex toto. ff. de leg. i. Sed, an pro coronatione regis, possint nobiles vel ecclesiasticæ personæ collectari: dictū fuit quòd sic, per arrestū contra Decanū & capitulum Remen. vt in stilo parlamēti. tit. de caus. nobi. §. item fuit dictum per arrestū curiæ. Sed, an crederetur Cācellario vel alteri excellentissimo asserēti viuæ vocis oraculo sibi cōmissum, tallias in aliqua regni parte imponere sine literis Regis. tradit Io. de pla. in l. i. de superindi. lib. x.

I T E M, ad solum Regem spectat facere numerare populum suum: sicut Dauid fecit ii. reg. xxiiii. ca. & Rex Ludo. xi. Francorum Rex in ciuitate Parisi. cuius tempore, trecenta milia fecerunt monstram cum crucibus albis, & *hauquetons rouges*. Et transuerunt ante bastillam sancti Antonii: secundum Vincentium Cyg. in tracta. de fac. princip. cap. ii. Rega.

I T E M, Rex Franciæ duos habet bonos angelos custodes: vnum ratione suæ priuatæ personę, alterum ratione dignitatis regalis: vt habetur iii. Reg. iiii. secundū Guilielmum Benedi. in repetit. cap. Rainuti. in verbo, adiectę impuberi. nume. 45. de testamen.

I T E M, potestas seu facultas cōstituendi magistratus & officarios ad iustitiam exercendam, ad ipsum Regem spectat, l. vnica, circa initium. ff. de offic. præfect. præto. &

l. i. §. cùm enim. ff. de veter. iure enuclean. Imò noua officia in regno suo creare potest: secundum Alberi. de roza. de Rege Franciæ loquentem, in lege, studentibus. quæ est prima C. de offic. præfect. vrb. & Bartholo. de Chassa. in rubri. *Des iustices.* versic. Vnde nemo potest. in commento consue. Burgun. vbi dicit, quòd ita fecit Frãciscus primus Rex modernus in suo regno, creãdo nouos officiales pro inquæstis faciendis, & nouos commissarios pro audiendis computis denariorum cõmunium & publicorum. Omnes enim magistratus & dignitates à principe profluunt, tanquam riuuli à fonte: secundum Andr. de Iser. in d. tit. quæ sint rega. in verbo, potestas constituendorum. Et sicut de nouo creat officia, ita etiam diminuere ea potest: citra tamen præiudicium eorum, qui iam sunt promoti tempore reductionis eorum, vita durante. vt tenet Iacob. rebuf. in l. cõperimus. C. de prox. sacro. scrinio. lib. xi. Ex quo, cùm anno domini 1513. fuit reductus numerus notariorum regiorum per Ludo. xii. qui erat infinitus, ad certum numerum, multi qui ante prædictam reductionem erant notarii noluerunt desistere, sed semper se intromiserunt de d. officio: donec fuit eis per arrestũ inhibitũ, & malè per prædicta: secundum eundem de Chassa. in d. rubri. *Des iustices.*

I T E M, sicut Papa non committit simoniam accipiendo vacaturas in curia Romana, ita nec Rex peccat, pecuniam aut dona accipiendo ab officiis sui regni, demptis iudicaturis: secundum Vincen. Cy. in tracta. de fac. princip. cap. iiii. rega. in fin. per notata per Bartol. & doct. in repetit. legis, Barba. ff. de offic. præto. & in l. prima, ff. ad legem Iuliam de ambi. Et latè per Gulielmum Benedi. in repeti. cap. Rainuti. in verbo, duas habens filias. de testament. & Bartholo. de Chassa. in cathalo. i. parte consideratio. lx.

I T E M, reges adorantur, & barones salutantur: secundum gl. & Io. de pla. in l. decuriones. de silentia. lib. xii. Ex quo infert, quod nullus debet genu flecti corã alio, q̃ corã Rege, Papa, aut Imperatore, qui in pede deosculatur: secundum gl. & doct. in l. i. de domesti. & protecto. & glo. in ca. cùm Adrianus lxiii. distinct. de Pap. dicit quòd portatur in manibus, ne lapis offendat pedes eius.

ARGENTARIAE regi competunt, intelligēdo de quolibet metallo, vt declarat Andr. de Iser. in dict. tit. in verbo, argentariæ, & quantum solui debeat regi de metallis, habetur in l. i. & iii. C. de metal. libro. xi.

REDDITVS piscationum ad ipsum regem spectant: de quo per ipsum Andream vbi suprâ, in verbo, redditus piscationum. intelligēdo de piscationibus ex quibus Rex exigit publicos redditus, veçtigalia imponēdo: alioquin piscatio est omnib⁹ communis tam in mari, quàm in fluminibus publicis: secundum Aluar. in d. c. i. quæ sint re ga. col. iiii. De quo & iure venandi, latè per Philipp. Deciū in confi. cxcvii. & cclxi.

FACVLTAS adeundi hæreditatem per procuratorem regi competit, & non priuato, l. pupillis aliàs incipit per procuratorem. ff. de acquirenda hæredita. per Bartol. & Bald. in l. i. C. qui admitt.

FACVLTAS tabelliones creandi generales ad ipsum regem spectat, secundum Innoc. & docto. in cap. cum P. Tabellio. de fide instrumento. & Speculat. in titul. de instit. edict. §. restat. latè per Iasonem & docto. in l. i. ff. de officio eius cui est manda. iurifdi.

SOLVS etiam Rex creat aduocatos, aut cōcedit potestatem creandi Bailliuus, Senescallis, & aliis iudicib⁹ suis, l. quisquis. §. vlti. ibi, quos agere permisimus. C. de postul. & in l. nemo. C. de aduo. diuer. iudiciorum.

SOLVS Rex creat aut approbat cāpsores: ita, vt nemo bācham cambii tenere audeat, nisi regia autoritate: aliàs, acriter puniretur: secundum Guid. Pap. q. cclxxxvii. quamuis de iure secus: secundum eundem ibi.

SOLVS Rex approbat medicos: secundum Lucam de pen. in lege contra publicam. versic. x. de re milita. lib. xii. vbi dicit de hoc esse constitutionem in regno Siciliae, in quo fuit Cancellarius: per quā, medici non possunt exercere eorum artem sine liceñ. regis, aut approbatione magistratuum regionum: propter multa inconuenientia & scandala, quæ ex ignorantia & imperitia multorum procedunt. Vtinam ita obseruaretur in Francia.

SOLVS Rex vniuersalem legē condere potest, l. fin.

in fi. C. de legibus. quas leges ordinationes vocant Franci.

S O L V S Rex ratificat id quod ipso iure nullum est, lege adoptio. in ii. ff. de adop. & Cañ. quippe. tertia quæstio. quinta.

S O L V S Rex de inhabili, facit habilem, l. quidam con-
sulebat. ff. de re iudi. & de indigno, facit dignum. §. discre-
tis. in autent. qui mo. na. effi. sui. colla. vii. de quo, plenè per
Franciscum Curtium. consilio xlix. col. xlv.

A P V D regem, omnis pœna est arbitraria: secundum
Bal. in l. cunctos populos. in lectura ordinaria. C. de sum.
trini. & fide catholica,

S O L V S Rex facit gratiã iurifurandi. l. fi. ff. ad mu.
secundũ Luc. de pen. in l. i. C. qui mili. pos. vel nõ. lib. xii.

S O L V S Rex concedit exemptionem à talliis seu a-
liis muneribus publicis, l. vnica. C. de iis quæ à prin. vaca.
accep. libro x. & l. immunitates, de agrico. & censu. libr. xi.
facit lex prima. & fina. ff. de censu. De quo per Lucam de
pen. in l. medicos. C. de profes. & medi. libr. x. Sed, vtrum
possit Rex auferre priuilegia data habitatoribus Lugdu-
ni: per Vincen. Cyg. de fac. princip. capit. in regali. circa
medium.

I N D I G N A T I O Regis, seu comminatio sub pœ-
na indignationis importat priuationem à feudo: secundum
Bal. in c. i. §. porro. quæ fuit prima causã benefi. admit. in
vfi. feudo. & in l. cunctos populos. de sum. tri. & in autent.
statuimus. in quæstio. Flandrensi. C. de episc. & cleri.

S O L V S Rex remittit pœnam mœrenti. l. ad bestias.
ff. de pœnis. & §. planè, ibi, nam quod ob meritum indul-
sit. insti. de iure naturali gentium & ciuili. etiam post sen-
tentiam definitiuam: secundum Bald. in ca. at si clerici. de
iudiciis. per legem i. in fi. ff. de quæstio.

S O L V S etiam Rex dat licentiam tollendi corpora
damnatorum à patibulis, l. fina. ff. de cadaueribus puni.

A S S I S T E N T E S Regi consequuntur dignita-
tem & nobilitatem: secundum Francisc. Luca. de parma, in
suo tract. de priui. fisci. priuilegio cxxxix.

R E G I S Procurator, eo inconsulto, transigere non
potest, l. nulli. ff. de transactionibus.

R E X potest donare filiis suis etiam non emancipatis propter auctoritatem regiam: secundum Bald. in cap. i. §. Item sacramenta. de pace iur. firman. quare lex secunda. C. de inofficio. donationi. non habent locum in Rege donante: secundum Corf. in tracta. de potestate regia. quest. vi. debet tamen exprimere quod hoc facit auctoritate regia, aliàs secus: secundum Felinum in ca. qualiter & quādo primo. in col. xii. de accusa. & Hyppolitem de Marsiliis in singula. suis notabili. cxcvi.

R E X habet etiam priuilegium, vt permutationem facere possit cū ecclesia de rebus immobilibus ecclesie, quāuis non sit vtilitas: dum tamen non sit damnum. In aliis verò, secus. cap. tua. de iis qua fiunt à prela. secundū Marti. Lauden. in tracta. de princi. artic. ccccxlvi.

I T E M, manus Regis apposita rei contentiosę nō priuat aliquem possessione sua. glo. in verbo, vicario. col. fin. in §. penulti. tit. de colla. in pragma. sanctio. post Henricū Boerium in cap. examinata. de iudic.

R E X potest tollere leges positiuas. capi. ii. de concess. præben. secundum Alexand. consilio suo. ii. in primo volumi. Ideo dicit Bald. in tit. de alienatio. feudi. quod Deus subiecit principi leges: & nulla lex eius celsitudini imponi potest. De quo, per Felinum in cap. i. versicul. quartò limita. de constit. & Franciscus Curt. in consilio xlix. & Bald. in proce. Gregoria.

S O L V S Rex potest esse iudex in causa ppria: quia superiore nō recognoscit, l. proximè. ff. de iis quæ in test. delen. & lege, & Tyberius Cæsar. ff. de hæredi. institu. & cap. nunc autem. xxi. distinctio. per Innocenti. Barba. & docto. in cap. cū venissent. de iudic. & Felin. in capitu. i. in secundo notabili. de probatio. Alexan. & Iason. in l. qui iurisd. præest. ff. de iurisditio. omnium iudic. Alexan. consilio i. in v. volu. & consi. xxiiii. in ii. volu. & Anto. de prato veteri. in consiliis. Barba. in fi. i. volu.

I V S S V S Regis inducit iustū metum. c. ad audientiā. ff. quod met. cau. & glos. in verbo, monere. in c. cōuenior. xxiii. q. viii. maximè regis Frāciæ: cui impunè nō contradicitur: secundū Philip. Dec. in consi. cccix. in prin. part. ii.

R. Christi
anissim^o po
test esse iu
dex in caus
sa ppria.

S O L V S Rex rescindit sententiam, quæ in rem iudicatam transiit, vtendo ista clausula, non obstante tali sententia. glo. in l. fina. C. sent. rescind. non posse. & Panor. in c. qualiter & quando. de accusat. & Angel. in l. i. de senten. pass. notatur in c. nonnulli. in §. i. in verbo, fecerunt. de rescriptis.

I T E M, Rex transfert dominium sine traditione, secundum Angel. in l. officium. ff. de rerum vendica. Alex. consilio tertio, col. penulti. in quinto volu. Iaso. in l. traditionibus. C. de pact. & Purpuratum in l. imperium. nume. § 4. ff. de iurisd. omnium iudicum.

S O L I Regi competit portare vestes deauratas & oloberas. l. auratos. & l. vellei. C. de vesti. olob. lib. xi. & idē de ornamentis equorū, in quibus non debent apponi Yacinthi, Esmaraddi, & margaritæ: nisi in frenis & sellis Regis, vt in rubri. nulli lic. in frenis equestr. & c. libr. xi.

R E X potest facere ciuitatem, quamuis careat episcopo, secundum Bart. in l. i. C. de metropo. be. lib. xi.

P O N E N S arma Regis in domo sua vel bonis, videtur illa incorporare dominio principis, secundum Bart. in l. facultas. C. de iure fisci. lib. x.

S O L V E N S thesaurario Regis, non liberatur nisi inquantū thesaurarius est soluendo. nota per Iac. Rebuf. in l. securitas. C. de suscep. prapo. & archa. lib. x.

S E C V R I T A S data à Rege, non extenditur ad debitum suum, vel fisci sui, nisi expressè dicatur, §. publicorum in autenti. de manda. princi. secundum Franci. Luca. de parma. in tract. de priui. fis. prima parte, artic. xxxii. quod facit pro literis quinquennialibus, aut annalibus à principe impetratis, vt non præiudicēt Regi vel fisco suo: secundum Guido. Pap. quæst. ccccxx. vbi dicit, quod propter tales literas, non debet impediri exequutio arresti: de quo ibi per eum.

R E S T A V R A T I O murorum ciuitatis destructæ non potest fieri inconsulto Rege, l. sacra. §. vlti. ff. de rer. diui. & idem in eorum aut fortaliorū cōstructione: secundum Bald. in §. ciuitates. de pace constantiæ. & Iacobum Rebuf. in lege, restorationi. & ibi glossa prima,

de diuer. prædi. libro vndecimo: vbi dicit, quòd in Fràcia, aliquibus ciuitatibus certæ impositiones seu facultas illarum pro reparatione murorum conceduntur: sed quomodo circa hoc debeant attendere principes, describit Luc. de pen. in d. l. restaurationi.

S O L V S Rex potest diminuere numerū officiariorū: secundum Bar. & Rebuf. in lege, comperimus. C. de proxi. fac. scrinio. lib. duodecimo, & Bal. in consilio cccxxvii. in prima parte, incipien. pridie enim consului, quæ quidē diminutio non debet afferre præiudicium officiariis iam electis seu creatis: secundum Bartholo. de Chasseñ. in cōmē. cōsuetu. Burgū. in rubri. *Des iustices.* in gl. *Es droictz.* versū. adde.

A B O L I T O nomine regis, abolita est eius lex: iuxta illud. *A nouueau Roy, nouvelle loy.* secundum Baldum in capitu. translato sacerdotio. de consti. vbi per hoc dicit leges Longorbardorum non esse allegandas in causis: quia eorum regnum est sublatum, & omnia corruerūt. De hoc latè per Andre. Sicul. in consil. iiii. columna. iiii. & v. lib. primo.

A D Regem custodia ecclesiarum maiorum vacatium pertinet iure regalię: argumento capitu. generali. de elec. in vi. secundum Ioan. de Sel. in suo tracta. benefi. in secunda parte, q. xxiii. & Corsetū in tract. de potesta. & excel. reg. q. lvi. Nomen Regis debet apponi in instrumentis: secundum Specula. in titu. de instrumen. edit. §. secundo. & Panormi. in c. i. col. tertia. de fide instru. De quo, per Corfe. in d. trac. q. xlvi.

R E X dicitur esse clericus: secundū eundē Corfe. q. xl.

A Rege non appellatur: secundum Bal. in l. i. ff. de offi. præfec. præto. & in c. cū venissent. de eo qui mit. in poss. cau. rei seruan. & Corfe. in d. tracta. quæstio. xxii.

I N omni actu vel iuramēto intelligitur excepta auctoritas Regis: de quo, per Iaso. in l. fina. ff. qui satisfacere cogantur, & Corfe. in dicto tracta. quæstio. xvii.

L I C E T nō sit licitum baptizare pueros in cameris, excepto casu necessitatis: filius tamē Regis potest in aulis vel cameris baptizari. per tex. in cle. vnica. §. i. de baptif. &

eius effectu. vbi Cardi. & Io. de Montalono, in suo prom-
ptuario iuris, in verbo, princeps.

R E X dicitur maritus reipu. iuxt. illud Luca. poetę ibi:
patet vbiq; . maritus: Et dicit esse matrimoniũ morale & *R. dicitur*
politicũ: sicut inter ecclesiã & Prelatũ matrimoniũ spiritua *esse maritũ*
le contrahit. c. scire. vii. q. i. Et sicut vir est caput vxoris, v- *reip.*
xor verò corp^o viri: c. si quis. xxx. q. i. & c. manifestũ. §. ex
præmissis. xxxiii. q. v. ita Rex est caput reipu. & respu. ei^o
corpus: secundũ Plu. in insti. Traiani, & Lucam de pen-
na. l. quicũq; . col. iii. C. de omni agro deser. libro xi. & in
lege, nemini. de consuli. libro xii.

S I Rex donat filio familiã, in illis pater non habet
vsumfruc. l. cùm multa. C. de bonis quę libe.

R E X de plenitudine potestatis potest auferre feudũ
vassallo, si tamen ita faciat, tenetur ei de alio prouidere. Et
idem in Papa auferente beneficium alicui sine causa: secũ-
dum Baldum in capi. primo. de allod. & quomodo possit
priuare Episcopum: latè per Feli. in capi. quę in ecclesia-
rum. col. xiiii. de constitutio.

Q V A N D O seruitium debet fieri Regi, non potest
fieri per substitutum: secundum Bald. in cap. i. §. mutus. in
titu. Episcopum vel Abbatem. in vsib. feud. nisi de sua vo-
luntate. l. si quis. C. de murile. lib. xi.

R E X debet in liberalitate concessorum, sicut Polus in
cœlo, cõstanter persistere, & dicere, Quod scripsi, scripsi:
secundũ Bal. in consilio vlti. col. quinta. lib. i. & in eo tan-
quã fonte iustitię debet esse cõstãs volũtas: nec debet ha-
bere nisi vnũ calamũ, & vnã linguã: imò poti^o immobilis,
sicut lapis angularis debet esse: secundũ eũdẽ Bal. in l. præ-
dia. de loca. prædi. ciui. li. xi & Barba. in consi. xiiii. lib. iii.

D O N A T I O facta Regi quantumcunq; legitimam
summam excedat, non indiget insinuatione: & quantum-
cunq; excedat, insinuationis defectu non corrui: secun-
dum Ioan. Andr. in additio. Specula. titu. de instru. edit. §.
porro. versic. mulieris autem. & Ludo. Roma. in consilio
lix. incipien. auctoritatem. item, C. de donatio. Idem ecõ-
tra, In donatione facta per Regem.

O M N I S contractus celebratus cum rege habet na-

ruram bonæ fidei: secundum Bald. de pac. constan. §. sententię quoq. vers. si qua verò. & Fran. de curt. confi. xlix. col. lxxiii. & Philip. Deci. in confi. iiii. in i. volu.

A D Regem spectat, creare Comites palatinos cū potestate legi mandandi illegitimos, & creandi tabelliones: ita dicit Bald. in l. rescripta. C. de preci. imper. offer.

R E X potest mandare suis iudicibus quòd talem proferant sententiam: secundum Bald. in l. i. col. vlti. C. quomodo & quando iudex. Cauere tamen debet, ne iniustum mandet: secundum Marti. Lauden. in tract. de principi. arti. cccvi.

R E X donādo ciuitatem in qua habet iurisdictionem limitatā illā tantū cōcedere videt: secundū Bal. in l. monumēta. C. de leg. & Phil. Deci. in cōfi. clxxxvii. nu. 3. in spē de rege Francię & Hungarię loquentes, latè per Alexan. in confi. xlvi. iiii. volu.

P R A E F E R T V R Rex in emptione metallorum l. i. C. de metal. li. xi.

V B I est Rex, ibi est securitas, & nulla formido patrocinatur formidoloso: secundum Baldū in l. i. C. de iis qui per metum iudicium non appella.

R E G I obuiandum est cum psalterio, timpano, tibia, & cythara: clamādo, viuat Rex, & munera offerendo: primi regum, x. cap. sicut faciunt Apulli & Tusci, qui cū vident eorum principem, clamant, viue, viue: secundum Andre. de Baro. & Ioan. de plat. in l. i. C. de quæstio. lib. duodecimo. Et Franci idem faciunt: secundum Nico. Boer. in commento consuetud. Bituricen. titu. de feud. §. vigesimotertio. in glos. fina. in additio. incipien. & sic est. Vnde, die quo congregitur Princeps, debent milites adesse barba tonsa, & veste decora, secundi Regum xix. secundum Vincentium Cyg. in tracta. de bello Itali. iiii. capi. regali. versicu. videamus. Bene facit quod habetur Matthæi xxi. Marci vndecimo, Lucę decimonono, & Ioannis xii. quòd ciuitas Hierusalem exiit obuiam I E S V, scideruntque ramos de arboribus, dicentes, ò sanna, benedictus qui venit in nomine domini &c.

L I C E T partes de iure possint renuntiare feriis, secus

ramen, si sint introductæ in fauorem Regis: puta, quia natus sit sibi filius, vel propter victoriam contra hostes: quia tunc, non possunt renuntiare. glos. in verbo: ob necessitatem. in de. sepe. de verborum significatio. Et Marti. Laud. in tractatu, de principibus. articulo ccccx. Ideo illo die, quo ex mādato fiunt processiones generales propter aliquem fœlicem casum, aut pro orando Deum pro Christianissimo Rege, non possunt fieri aliqui actus iurisdictionales, etiam de partium consensu. Et ita seruatur de facto.

SVPPLICATIONE Regi aut Cancellariis suis porrecta, si rescriptū obtineatur, perinde est, ac si lis esset contestata. l. i. & ii. C. quādo libel. princi. da. & c. Et ibi Iason dicens hoc habere verum in principe non recognoscere superiorem, sicut est Rex Francorum: capitulo, per venerabilem. qui filii sint leg. De quo amplè suprà in sexto iure ostensum est.

P E R S O N A infamis non debet stare coram Rege. l. ii. §. ignominia. & ibi Ange. ff. de iis qui notan. infra.

E P I S T O L A missa per Regem habet vim legis in omnibus causis. text. & ibi Ange. in l. item veniunt. §. penul. ff. de petiti. hære. quod intelligitur iuxta notata in l. secunda. C. de legibus. & in l. nemo. C. de sententiis & interloquutio. omnium iudicum. De quo per Barb. in consilio xx. in secundo volumi.

L I C E T Rex non habeat ordinem, potest tamen officium Subdyaconatus, Episcopo ministrando, exercere. glo. in capi. Valentinianus. lxiii. distinctio. sic fecit Caro. viii. Romæ, Papa celebrante.

P R O Rege præsumitur quod est bonus & iustus: unde, eius rescripta sunt secundū iustitiam intelligenda: secundū Bal. in l. i. ff. de cōstitu. Princ. Ideo, in dubio volūtas Regis præsumitur esse talis qualis de iure esse debet, secundū Bal. & Iaso. in l. ex facto. ff. de vulgari substituto. & in ca. licet in corrigendis. de officio ordi. & in præludiis feudo. & in cap. i. apud quem vel quos controuersia feud. definiri debeat. De quo, per Curtiū in consi. xx. & xlix. col. xix. vigesima, & sequē. & q̄ in Rege aut principe præsu-

matur iusta caussa, latè per Hyppolitem de Marsil. in singula. sexto. vbi hoc intelligit, quando rescribit generaliter vel proprio motu: secus si ad postulationem partis: quia tunc magis præsumitur quòd per importunitatem postulantis. l. i. cum ibi notat. de peti. bono. subla. lib. x.

P O R T A E, muri, & turres villarũ non possunt habitari sine permissione regis. l. si. ff. ne quid in loco sacro.

Q U A N D O Rex vendit aliquam rem, emptor est securus: sed ille ad què pertinet, poterit habere regressum contra Regem & fiscum suum, intra quadriennium, l. bene à Zenone. & l. omnes. C. de quadrienn. præscriptio. quæ limitatur multis modis per Felinum in cap. cum olim. colu. iiii. de senten. & de re iudica. & in cap. quæ in ecclesiarum. colum. xiii. de constitut. & Iacob. de sancto Georg. in tracta. feud. in verbo, princeps. in quarta specialitate: de quarum legum intellectu, etiam per Gulielmũ Benedictum, in repetitio. capit. Rainu. numero. 943. de testa. & idem si aliquis emit à vicario ipsius principis: secundum Ludouic. Ponta. in consil. lix. quæst. vi.

*Obediendũ
est magis
regi quàm
patri.*

M A G I S est obediendum Regi, quàm patri: sicut magis patriæ, cuius caput princeps est, quàm parentibus tenemur: secundum Alberic. in lege veluti. ff. de iustitia & iure. & Iasonem in lege prima. §. final. illo eodem titulo. De quo per glossam in verbo, publica. §. cui rei. de collatio. in pragma. sanctio.

R E X potest de plenitudine potestatis ratificare sententiam latam à iurisdictione carente: secundum Innocen. in cap. prudentiam. de offi. deleg. quod dictum pro valde notab. & singu. referunt Ange. in l. obseruare. §. post hæc. ff. de off. præsi. & Fel. in c. ea que. circa si. de re iudic.

R E X non potest virtute dispensationis apostolicæ dimittere vxorem sterilem, & aliam ducere: secundum Bal. in cap. lator. de re iudica. & Felin. in cap. quæ in ecclesiarum. colum. vi. de constitut. sed bene potest dimittere monasterium, & vxorem ducere: secundum Baldum in l. si pater. §. in arrogationibus. ff. de adoptio. Quod dicit esse verum Iaso in l. si arrogator. colum. ii. illo tit. vsque ad procreationem sobolis, per nota. per Ioannem Andr. in lege,

actus legitimi. de regulis iuris. in sexto.

QUANDO pax regum fit, aut alia noua pro bono regni superueniunt, debet fieri ignis letitiæ, aut alia iocunditatis signa, cum mandato tamen regis speciali. l. i. Publ. Leti. libro duodecimo. C. secundum Vincent. Cygault de fact. princip. c. in rega. in fine.

REX pro guerra & aliis necessitatibus regni, pecunias à subditis mutuo capit, si non habet. Cyn. Bald. doct. in lege, neminē. C. de sacrosanctis ecclesiis. & in decisio. Delphin. quæstio. cccccli.

PENDENTE lite super feudo contra vassalum, licet regulariter vassalus debeat quietè remanere possessor. cap. i. si de inuestitu. inter domin. & vassal. lis oriatur. per Bartholum & Ioannem de Pla. in l. litibus. de agric. & censu. libro vndecimo. secus tamen in Rege: per arrestum, & si quæstio. secundum Nicolaum Boerium, in titulo, de feudis. §. xiii. in consuet. Biturigum. vbi etiam dicit, quòd si vassalus deuoueat seu aduoet Regem Franciæ in dominum, licet non sit: non perdit feudum de cõsuetudine: secus, si alium dominum, negando verum dominum: per notata per eum ibi. §. xi.

PAX inita cum Rege Franciæ extenditur ad terras ei adhærentes: secundum Barba. in consil. xxxviii. in fine. libro primo, per textum singula. in capi. primo, de postula. prælato. exemplificante de Ianuensibus, qui tunc temporis, erant de dominio Regis Franciæ.

VERBERANTES seruientes Regi, eorum officium exequendo, capite puniuntur, aut manus eis amputatur: propter iniuriam Regi illatam: per nota. per Cyn. & docto. in lege, si non conuitii. C. de iniuriis. secundum Guidonem Pap. in decisio. Delphin. quæstio. ccccclvii. & gloss. in titu. *Des crimes*. articulo quarto. in consuetu. Turonen. qua cauetur sub iis verbis, *Pour battemens enormes, faitz. au sergent Royal, en faisant son exploit, on doit auoir le poing couppe.* vbi est glos. ampla. Quod est verum, si seruiens deferat scutum regium in spatula, vel baculū in manu: quia tūc censetur esse in saluagardia Regis natia, aliàs secus: secundum Iacobum Rebuf. in l. prohibitum. de

inre ff. libro decimo. Hinc dicit Alexan. in lege, quamuis de in ius vocan. quòd iniuria facta officiali Regis censet facta Regi: sicut iniuria facta sacerdoti, censetur facta Deo: secundum Panormi. in capit. cum sit. columna secunda, de foro competen. Et si seruiantes regi abutuntur, ad quem spectet cognitio, latè per Petr. Iacobum in sua practic. tit. de conditio. ex lege. §. quadrupli. instit. de action. & latius per glossam in §. decimoquinto. titul. de iurisdictione omnium iudicum. in consuetud. Bituricen. & Bartho. Chass. in §. septi. in glo. De simple recouffe des iustices. nume. 35.

R E X, parte non citata, iudicat: & valet sententia secundum Baldum in lege, nec caussa. C. de appellatio. & in lege secunda. C. quomodo & quando iudex. & latè per Felinum in cap. cum olim. de re iudicata. Philip. Deci. in cõsilio centesimo nonagesimoprimo. numero 3. & Hyppol. in repetitio. legis, de vnoquoq; numero 10, cum quatuor columnis sequen. ff. de re iudica. Pro qua quidem sententia principis, semper præsimitur etiam in preiudicium tertii: Abba. in cap. nisi. columna secunda. de offic. lega. & in cap. cum inter. de excep. & in cõsilio octuagesimoquarto. columna finali. primo libr. & Dominic. in capitu. grandi. colum. ii. de supplen. neglig. præla. in vi.

I T E M, nullus nisi Rex aut Regina conseruatorem habere potest illum qui sub sua iurisdictione degit. cap. fin. versic. nec aliquis. de offi. delega. lib. vi.

*Filii regū
non soluit
tributum.*

I T E M, filii Regum tributum aut cēsū non soluit, Matthæi decimosextimo. & habent prærogatiuam contra extrauagatē, execrabilis Ioannis. ibi, Cardinalibus &c. secundum Ioannem Gal. in suo tractat. arresto. in rubric. priuilegia regis, & eius filiorum.

I T E M, Rex cogit partes ad cõpromissum: secundum Innocentium & doctor. in lege, cum inter R. de electio. maximè quando sunt insignes personæ: secundum Bald. & Angel. in l. æquissimum. ff. de vsufruct. aut est timor scādali. Ang. in autent. vt litigant. iur. col. ix. De quo, latè per Abb. & moder. in rubr. de treu. & pa.

*Specialita
tes omnes,*

E T generaliter, omnes specialitates, iura, & prærogatiuæ principum verificantur, & habent locū in rege Fran-

corum, qui est tanquam stella matutina in medio nebulæ meridionalis, inter alios seculi principes: teste Baldo de prohibita feudi alienatione, per Federi. De quibus specialitatibus & iuribus, latè per Baldum, Albericū & Pontanum in lege, imperium. ff. de iurisdictione omnium iud. Martinum Lauden. in tractatu de princip. Corset. in tracta. de potesta. & excellen. regia. Jacob. de sancto Georg. in tractatu feudo. in verbo, princeps. Barba. in tractat. de præstantia Imperatoris & Regum. Vincentium Cygault in suo tractat. de fact. princip. capitulis regalibus. & Philippum Decium in consilio centesimo octuagesimo septimo, columna secunda, in fine. Et de plenitudine potestatis, quid possint principes si ea utantur, latè per Hyppolitum de Marfil. in repetitio. legis, de vnoquoque. ff. de re iudic. & in practica criminal. folio cxii.

& eundem Decium, in consilio centesimo nonagesimo primo &

centesimo nonagesimo octavo, columna prima & penultima, numero 5. & 6.

*

Caroli Degraffalii inter Cæsarei Pontificiique Iuris proceres, locum non infimum obtinentis, Regalium Franciæ libri primi

FINIS.

REGALIVM FRANCIAE,
 FACVLTATES AMPLISSIMAS, QUI-
 bus Christianissimi Frãcorũ Reges in hodierna
 Dei Ecclesia circa sacerdotiorũ, seu beneficiorũ
 collationes freti sunt, fruũtur, fruẽturque per-
 petuo, lepidissimè differẽtium, Liber Secundus,

*

Carolo Degraffalio Tholosano. I. V.

Docto. clarissimo

autore.

Audite hęc omnes gẽtes, auribus per-
 cipite omnes qui habitatis orbem.

Psal. xlviij.

Primum Ius.

R I M V M Ius quod habet illustrissim⁹ *Christia-*
 Francorũ Rex in Ecclesia sancta per gra- *nif. Fr. R.*
 tiam Dei est, facultas conferendi dignita- *habet pote*
 tes & beneficia ecclesiastica in regno suo, *statẽ digni*
 iure regalię: quod sic appellatum est, quia *tates cõse-*
 Regibus ita peculiare esse Franci cõten- *redĩ & be*

P

*beneficia ec-
clesiastica
in regno
suo.*

dūt, vt nihil magis ad ius regum pertinere possit, secundum Guag. lib. vii. c. iii. Nam licet ius conferendi sit adeo spirituale, vt in laicum cadere nō possit, c. si quis deinceps. xvii. q. vii. & c. si. de iure patro. secundum Io. Andr. in c. ii. de præben. lib. vi. cū spiritualia nō possint à laico possideri, c. caussam. de præscrip. c. si. de reb. eccle. non alie. ca. bene quidem. xcvi. distin. c. peruenit. xcv. dist. & in c. imperium. i. dist. nec super illis statuere etiam in fauorem ecclesiarum possint principes seculares. c. quæ in ecclesiarū. & ca. ecclesia sanctæ Mariæ. de cōsti. c. ii. & ca. quanto. de iudic. qui, licet vngantur & coronentur, non tamen recipiunt aliquem ordinem ecclesiasticum, sed remanēt laici. c. tua. i. de deci. & ca. dudum. eo. tit. Ob quod, de spiritualibus aut ecclesiasticis se intromittere non possunt: tamen hæc non procedunt in rege Christianissimo Francorū: secundum Specu. in tit. de leg. a. §. nunc tractemus. versicul. sed nūquid legatus. vbi testatur specialiter pro Rege Fræciæ, quod habet ius vendicandi in quibusdam ecclesiis vacantibus collationem beneficiorum ad illas spectantium: nec non temporalia seu redditus temporalium, durante illo tempore, percipiendi. Et idem Ioan. Andr. in additio. ad Specu. titu. de præben. versicu. item nota. Quod probatur per text. in ca. dilectus. iii. de præben. Per quem apparet, quod Rex contulit decanatum & præbendam ecclesiæ Andegauenfis. & in ca. cū inter. de consue. in parte decisio. vbi fit mentio de collatione præbendarum ecclesiæ sancti Petri de curia ciuitatis Cenomanen. probatur etiā per glo. Card. Alexan. & Archi. in c. imperium. x. distin. Spec. tit. ne sede vacan. in fi. & Ioan. Andr. in addit. ad eum. in d. §. nūc tractemus. facit glo. in summa. xvi. q. vii. & appellatur istud ius altū, regalia: quod fuit approbatū per consiliū Basiliese. in ti. de anna. §. Itē quod dicta quinta pars. in prag. san. Et ecclesiæ, in quib⁹ Rex capit regalia, inter alias sunt eæ, vt ex registris parlamentorū & cōputorum, & libro liliorum constat, Remeñ. Lauduneñ. Suesioñ. Tornaceñ. Cathalaneñ. Morineñ. Attrebateñ. Ambianeñ. Nouio-meñ. Siluaneceñ. Beluaceñ. Senoneñ. Parisieñ. Carnoteñ. Aurelianeñ. Niuerneñ. Antissiodoreñ. Treceñ. Mel-

*Ecclesia in
quib⁹ Rex
capit sua
regalia q̄
sunt.*

deñ. Cenomaneñ. Andegaueñ Bituriceñ. Claromonteñ. sancti Flori, Tutelleñ. Castreñ. Caturceñ. Anicieñ. Hedueñ. Cabilloneñ. Rothomagensis, Baiocceñ. Ambriceñ. Ebroiceñ. Sagieñ. Lexouieñ. Constantieñ. & omnes alia ducatus Normaniæ: secundum Ioan. Ferral. in v. iure, qui refert vidisse bullas originales in dicto libro liliorum sub quota lxxi. cum sex sequent. Idem in omnibus ecclesiis, quæ sunt de fundatione regali: secundum Ioan. Monach. & dominũ de sancto Geor. in capi. ii. de præben. libr. vi. vbi exemplificat de Lugdunensis ecclesia, & malè: quia capitulum confert præbendas, & non Archiepiscopus: secundum domi. de Selua. in tracta. de benefi. ii. parte, quæstio. xxiii. vbi tamen in hoc concordat, scilicet quòd in omnibus quæ sunt de fundatione regali, percipiat Rex regalia. Idem tenet parte prima. quæst. vii. exceptis ecclesiis parochialibus, quæ non cadunt in regalia: secundum glo. præallegat. titul. de anna. in pragma. sanct. & de selua, vbi suprà: tamen eo ipso quòd sunt de fundatione regali, sunt in saluagardia Regis: secundum Ioan. Gal. quæstio. lxxxv. Et de hoc iure Christianissimi Regis, testantur Guliel. de cug. & Bald. in l. meminisse. versi. extra quero. ff. de offic. procon. & lega. & idem Bal. in ca. quanto. in fi. de iudi. & Nico. Boe. in tracta. de offic. & potesta. legati in Francia. in iii. præludio. & in commento consue. Biturigum. tit. de præscrip. in §. i. in glo. magna. col. ii. latè per Corse. in tracta. de potestate regia. quæst. xi. & q. lvi. & Vincè. Cyg. in suo tracta. de factis princip. ca. i. regali. circa fi. & ca. iii. & Ioan. Baptista de castellione. in addi. ad Albe. in dictionario suo, in verbo, Rex. Guliel. Benedict. in verbo, & vxorem. in ii. decisione. nume. 370. & Bartholo. de Chassa. in v. parte cathalo. considera. xxiii. nume. 177.

QVOD quidem ius altum & excellens Francorũ regibus competit: secundum aliquos ex consuetudine, secundum glo. in verbo, reuerentiam. in c. consilia. xvii. dist. vel secundum alios, ex præscriptione temporis immemorialis, quod habet vim constitutionis & priuilegii, l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æsti. & l. prima, §. fi. ff. de aqua plu. arc. ca. super quibusdam. de verbo. signi.

lxiii. distin. in summa. & cap. reatina. quia reges vncti non videntur personam meri laici obtinere: secundum Io. Mona. in d. c. ii. imò reges omnes sunt clerici: secundum Corset. in tracta. de potesta. reg. q. xl. & Bartho. de Chassa. in cathal. v. parte. cõside. xxiiii. nu. 181. tamen de rigore iuris, hoc procedere nõ potest: quia licet vngantur. c. i. de sac. vnctio. non tamen recipiunt aliquem ordinem ecclesiasticum: secundum Specu. in §. nunc tractemus. præallega. & Pau. in cle. Romani. de iureiuran. & glo. in c. Valentina-nus. lxiii. distin. ergo nec primam tonsuram, quæ inter ordines computatur: secundum Panor. in c. cum in cunctis. §. inferiora. de elect. post glo. in proæ. sexti. sed laicorum numero continentur. c. tua. i. de deci. qui sunt omnino incapaces iurium spiritualium, vt illa possidere nequeant. c. caussam. de præscript. c. quãuis. & c. prohibemus. de deci. & sic, nec præscribere. c. sine possessione. de regu. iur. lib. vi. secundum Io. Mona. & alios. in d. c. ii. de præben. & Pañ. in c. dilectus. iii. de præb. nisi cū tali consuetudine vel præscriptione cõcurreret fama priuilegii, vt in casu subiecto: quia tunc esset valida. per nota. in c. super quibusdã. §. præterea. de verb. sign. & in ca. cum apostolica. de iis q̄ fiunt à prelato & c. vbi Io. And. & in c. i. de præsc. lib. vi. & in add. Specu. ti. de præscri. §. restat. vbi dicit, regi in tali antiquato iure esse deferendū, propter Papæ tolerantiam & scientiam: qui de hoc est bene certificatus. vt patet per eius bullas in thesauris regis recõditas, loquētes expressè de regalis Frãcie: secundum gl. in verbo, regalię. de anna. in brag. sanctio.

PRÆSVMITVR enim princeps scire vulgatas consuetudines & vsus: secundum Bal. in l. ii. C. quæ sit long. consue. & Iaco. de san. Geor. in tract. feudo. in verbo, princeps. & Alexand. in confi. xxiiii. quintæ partis.

VEL secundum alios, competit istud ius altum Regi Franciæ, ex compositione facta in fundatione beneficiorum, arg. c. Eleutherius. xviii. q. ii. & c. nobis. de iu. patrona. dum tamen interueniret authoritas Papæ. aliàs secus. c. Massana. de elect. cū similibus. vt patet in præbendis ecclesiæ villæ nouæ, prope Auinionem: quas Rex cõfert, & curia parlamenti de ipsarum petitorio cognoscit: secundum

do. Bened. in verbo, & vxorem. decisio. ii. nu. 369. & seq. & in addit. incipiente, ius regalię. vbi, de hoc iure regalię Francorum regum, aliqua notanda dicit.

V E L secundum alios, & melius: istud ius Francorum Regi competit ex priuilegio apostolico. c. Adrianus. lxxiii. distin. & c. hinc est. xvi. q. i. vbi dicit text. quod sine regali prouisione ipsius regis Fracię, & monachorum electione, nullus assumatur in Abbatem illius monasterii. glos. in ca. consilia. §. hinc etiam. xvii. distin. glo. & Archi. in c. imperium. x. distin. Specu. tit. ne sede vacan. in fi. & tit. de legato, præalleg. Et istam opinionem tenēt Corse. de potesta. reg. q. xi. Ioan. de sel. in tracta. de benefi. q. xxiii. supra alleg. in ii. parte. & do. de Chassa. in cathalo. v. parte. considera. xxiii. nu. 177. Stepha. Aufre. in repeti. cle. i. de offi. ordinarii. in xxv. fallen: & gl. in d. tit. de annatis. in prag. sanct. quę dicit idem esse in regibus Hungarię & Anglię, qui in eorum regnis conferunt beneficia ex priuilegio Papę: secundum Bal. in l. rescripta. C. de preci. imperato. offeren. Idem tenet glo. in summa. xv. q. vii. quę dicit, quod Rex Apullię habet inuestituras beneficiorum ex priuilegio Papę: quam sequitur Io. And. in addi. ad Specu. tit. de lega. §. nunc tractemus. præalleg. idem Inno. in c. quod sicut. in glo. incipien. Episcoporum. de electio. & ibi Ioan. And. do. Anto. de but. & Abba. Panor. idé Io. Andr. in addi. ad Spec. tit. de præben. §. pen. & in ca. nobis. & ibi Anto. col. pen. de iur. patro. glo. in r. laicis. xvi. q. vii. Archi. & Domini. in c. hortamur. lxxi. distin. Pet. de Anchar. in cle. per literas. de præben. lib. vi. Anto. in c. massana. de elect. & in c. in nostra. de rescript. Abba. in c. dilectus. de offi. lega. Anto. in c. quanto. de iud. & in c. præterea. i. de iur. patro. & ibi Henri. Boyer. & Io. de Imo. in c. qđ in dubiis. in i. not. de renun. & Ign. c. ad supplicationē. iiii. nota. eo. tit. Abb. & Imo. in c. dilect^o. iiii. de pbē. & in rubr. de iud. col. iiii. Facit etiā tex. in c. Adrian^o. & in c. in synodo. lxxiii. dist.

Q V O D quidē ius habet Christianissimus Rex ultra Imperatorē, Duces, & Principes Alemanię: quicquid dicant Bal. in c. quāto. de iud. & Spec. in tit. de præben. versi. Item nota. Nam Imperator non habet potestatem confe-

rendi, sed faciendi recipi tantum. Et vocantur primariae preces imperiales, sed lata est inter haec differentia, ut per Ioan. Andr. in addi. ad Specu. loco praelleg. Nec obstat tex. in cap. fi. de concessio. preben. qui videtur velle Comitem aut Comitissam Flandriae habere ius conferendi beneficia: quia debet intelligi de praesentatione, non de vera collatione: secundum Panor. & docto. ibi, ex quibus clare ostenditur, quanta ultra Imperatorem & alios principes gaudeat praerogativa in ecclesia sancta dei Rex Francorum illustissimus. Nec obstat praemissis ca. generali. de electio. lib. vi. quia de iis qui de nouo hoc usurpant, vel aliam abutuntur, loquitur: secus in iis qui ex antiqua consuetudine & privilegio hoc habent, ut Rex Christianissimus.

I T E M, de perceptione fructuum (vacantibus ecclesiis) loquitur: de collatione autem praebendarum aut beneficiorum, nihil. Tertio patet responsum, quod illae constitutiones non fuerunt receptae in Francia: secundum Spec. tit. de appella. §. nunc tractemus. in fin. & Ioan. Andr. in cap. Romana. §. debet. de appel. Quare remanet ius istud regaliae Christianissimo Regi intactum.

S E D (ut plenius materiam istam attingamus) notanda sunt aliqua specialia in istis beneficiis, quae sunt de regalia.

E T primum speciale est, ut generali Papae reservationi non subiaceat. argu. ca. cum dilectus. & ibi docto. de iure patron. Ita fuit arresto decisum de beneficiis vacantibus in curia: secundum Ioan. Gal. in q. xx. in fi. & q. cxiii.

I T E M, non subiacent edictis seu constitutionibus & decretis concilii Basiliensis, & per consequens nec nominationibus vniuersitatum: secundum do. de sancto Geor. in c. ii. de preben. lib. vi. Io. Ferral. vbi supra. & Iaco. Bonaudi in suo panegyri. & gl. in verbo, ecclesiastico. in §. item quod ad dictas duas partes. tit. de colla. in prag. sanc. & Vincen. Cygault. in suo tracta. de fact. prin. c. i. regali. in fine.

S E C V N D V M speciale est, quod licet possessori incolorato cui superuenit titulus coloratus, non requiratur alia possessio virtute tituli colorati. §. interdum. insti. de re. diuisio. secus tamen in collatione regaliae: in vim cuius, oportet nouam possessionem beneficii accipere. glo. in verbo

coloratum. in fi. in titu. de pacifi. possessio. in pragm. sanct. quæ dicit hoc iure non probari, sed satis est ita esse cōsuetudine introductum : quæ circa acquirendam aut transe-
rendam possessionem attendi debet. c. ii. de consuetu. per Barba. & doct. in rubri. de caus. poss. & prop. nisi in collatione regia esset apposita clausula non obstante, quòd virtute collationis prædictæ non fuerit adeptus possessione: quia tūc fecus, secundū. Io. Gal. in quæst. arre. deci. q. xxii.

TERTIVM speciale in istis beneficiis quæ sunt de regalia est, quòd quævis possessor coloratus triēnalis non possit amplius inquietari, obstante decreto de pacifi. possessio. tamen hoc non procedit in casu regaliæ. Nam quantumcunque tempore quis possederit beneficium quod cecidit in regalia, potest inquietari à regalista, donec regalia fuerit impleta. Hoc enim casu, collatio ab aliò quàm à rege Christianissimo facta, est nulla & incolorata. gl. est notab. valde in verb. beneficiū. in tit. de pacifi. poss. & de hoc est ordinatio in stilo parlamenti in instructionibus abbreviatis, sub tit. de causis de quibus curia parlamēti cognoscere consue. arti. iiii. quamvis hodie per ordinationē Lud. xii. cesset collatio regaliæ post xxx. annos ab illius a-
pertione computandos: sed in articulo secundo dictarum instructionum ostenditur, quando dicatur beneficium vacare in regalia, in hæc verba.

ITEM dicitur beneficium vacare in regalia, quando vacat sede episcopi aut archiepiscopi vacante: & posito q̄ archiepiscopus vel episcopus sit electus aut prouisus, vel etiam confirmatus & missus in possessionem ecclesiæ suæ, omnia beneficia ad ipsius collationem pertinentia quæ vacauerūt à tēpore vacationis ipsius ecclesiæ, donec ipsi prælati persona ad fidē & homagium Regis recepta fuerit in regalia, vacare censent̄ & reputantur, illorūmq; Regi collatio pertinebit. In sequenti verò articulo deciditur quando est data prælato sufferentia seu sursciencē respectu fidelitatis & homagii: quod nihilomin⁹ beneficia interim vacantia cadunt sub regalia: vt ibi.

QVARTVM speciale est, quòd in tali impetratione regia nō oportet exprimere diocesim, nec se clericum

dicere: & collatio facta per Regem, sub conditione si va-
cet, valet & tenet: secundum Io. Gal. in quæstio. per arre-
stum decis. xxii.

I T E M, ad prædicta est addendum, quòd sicut Rex
Francorum confert beneficia iure regalix, ita & filius su⁹
primogenitus Delphinus in Delphinatu confert aliquas
capellas: & maximè capellam sancti Vincentii ecclesiæ
beatæ Mariæ Grationopoli. per illustrissimum Regé Ca-
rolum Magnum fundatam, secundum Guido. Pap. in de-
cisio. Delph. q. clxxxvii. Idem in canonicatibus & præbē-
dis sancti Andree Grationopol. quas idem dominus Del-
phinus Franciæ ex indulto apostolico confert: secundum
eundem Guido. Pap. in confi. lxxviii. circa finem.

*Rex iure
Regaliæ
cōfert ca-
nonicatus
& præbē-
das in ec-
clesia impu-
beribus,
post septē
annos.*

Q V I N T V M speciale est, quòd Rex canonicatus
& præbendas in ecclesia cathedrali confert iure regalix
impuerberibus, post septem annos: iuxta cap. ex eo. de ele-
ctio. lib. vi. quicquid notetur per Hostien. & Ioan. Andr.
in cap. si eo tempore. de rescript. in vi. Panor. & Docto. in
cap. super inordinata. de præben. Ita decisum fuit per ar-
restum in personam Magistri Ioannis de Cossico, contra
Croquelim. xviii. April. Anno M cclxxxviii. Multa alia
specialia huius iuris sunt, quæ de nouo domi. Arnulphus
Ruzeus Doctor Aurelianus collegit, vsq; ad numerum,
xxv. quæ non transcribo. Cuius tractatus in lucem iam
prodit.

I N S V P E R, non est omittendum quòd ad causam
huius iuris regalix fuit aliàs orta controuersia inter Boni-
facium octauū summū Pontificem, & Philippum Franco-
rum Regem, cuius Bonifacius scripsit in hunc modum,
Collatio beneficiorū spiritualis est: secus credentes hære-
ticos reputamus. Cui Philippus respondit, Collatio bene-
ficiorum ad nos iure regio pertinet & spectat: secus cre-
dentes fatuos & dementes reputamus. De quibus literis
hincinde missis, testatur Stephanus Aufred. in repe. cle. i.
de offi. ordina. in hunc modū, Bonifacius Episcopus &c.
Philippo Francorum Regi, Deum time, & mandata eius
serua. Scire te volumus, quòd in spiritualibus & tempora-
libus nobis subes, & beneficiū ac præbendarum ad te col-

latio nulla spectat. Et si aliquorum vacantium custodiam habeas: fructus successoribus referues: & si quę contulisti, collationes tales irritas decernimus: & quatenus de facto processerant, reuocamus: secus credentes hæreticos reputamus. Datum Lateran. Nonis decemb. Põtificatus nostri anno i. Rex autẽ respondit vt sequitur, Philippus dei gratia Francorum Rex, Bonifacio se gerenti pro summo Põtifico, salutem modicam siue nullam. Sciat tua maxima fatuitas, in temporalibus nos alicui non subesse, aliquarum ecclesiarum & præbendarum collationem ad nos iure regio pertinere: & fructus earum vacatione durante nostros facere: collationes à nobis hætenus factas & imposterum faciendas fore validas: & illarum vigore, possessores contra omnes viriliter nos tueri: secus autẽ credentes, fatuos & dementes reputamus. Datũ &c. Propter quam controuersiam, orta sunt bella: & tandem liber sexti compilationis editus, cuius auctor fuit Bonifacius prædictus: sed non fuit receptus in Francia, prout hæc notantur in d. ca. generali. de electio. lib. vi. & Philipp. Parisien. refert in tracta. de potest. ecclesiastica. De quo iure regalix, vltra textus, glos. & docto. præalleg. testatur Guaguinus lib. iii. c. i. ibi, Quibus beneficiis, vt Põtifex gratię aliquid repederet, Carolũ multis ornauit priuilegiis: quorũ istud maximũ fuit, donare ecclesias idoneis sacerdotibus posse: id à sacerdoti b^o inuestitura vulgò appellat: sine qua, ecclesiã vel (vt nũc loquimur) beneficiũ nemo possidebat. Recipiebat enim à Rege, qui beneficiũ adepturus esset, anulũ vel simile quidpiam, argumentum scilicet, Regiæ in eum gratitudinis. Interest enim Regũ, nosse qui maiores maximè ecclesias administræt, quarũ ipsi tutores sunt, protectores, defensores, & patroni. secundũ Archid. in capi. lectis. lxiii. distin. & Bal. in c. quanto. de iudiciis. Sed an regalia locũ habeat durante commenda, seu an in episcopatu commendato illimet qui eum prius habebat in titulum, videbatur regalia aperta: latè per Ioan. Gal. in q. xx. Et pariter aduertendũ est, quòd ad solum Regem & eius parlamentum spectat cognitio & determinatio, tam in possessorio quã petitorio horum beneficiorũ iure regalix collatorũ, aut per Re-

gem cōferri solitorum: absq; eo, quòd quis possit trahi in curiã Romanã, vel coram Iudicibus ecclesiasticis: ex ordinatione regia ædita, die xix. Iunii, Anno 1464. in hæc verba, Loys par la grace de Dieu Roy de Frãce, A tous ceulx qui ces presentes lettres uerront, salut. Comme entre noz autres droictz à nous appartenãs, nous ayons droict à cause de nostre couronne, souuerayneie & temporalité, & soyons en possession & sayssine tant par nous cōme par noz prædecesseurs Roys de Frãce, de tel & si long tẽps qu'il n'est memoire du cōtraire, de cōferer les benefices ecclesiastiques uacãs en Regale, en nostredict Royauime: & dont la totale declaration cognoissance & determination, en cas de debat ou question, appartient à nous ou nostre court de parlemẽt tant seulemẽt, sans ce que autre Iuge ecclesiastique ou tẽporel quel qu'il soit en puyssse ou doibue cõgnoistre ou soy entremettre: & sur ce ayẽt esté le temps passẽ donez plusieurs arrestz. & iugemẽs. &c. Quã quidem ordinationem ad longũ refert Ioan. Gal. in fine suarũ quæstionũ. fo. cxxi. versi. ibi, Sensuyuent aucunes ordõnances &c. Sed an Rex Franciæ in collationibus beneficiorum possit vti decreto irritante, per eundem Ioan. Gal. q. lxxix.

FINALITER, non est omittendum quòd Rex Franciæ iure alto regaliæ utitur, nedũ in ecclesiis cathedralibus aut Metropolitanis, imò etiã in Abbatialibus seu monasteriis: vt in principio sui regiminis seu aduentus ad coronã, possit in dictis monasteriis quæ sunt de gardia sua & regalia, ponere vnũ monachum: & in monasteriis monialium, vnã monialem: & sic fuit pronunciatum per arrestũ parlamenti Parisiensis, Anno. 1274. contra moniales de Cuciaco, nolentes recipere quandã domicellã quã Rex ibi miserat, dicentes carere Abbatissa: sed hoc non obstante, fuit dictũ, quòd ibi maneret, & de bonis monasterii viueret: sed non vestiretur, donec creata esset Abbatissa: vt habetur in d. trac. arresto. Ioan. Gal. f. cxii. quæ pro nunc ad probationẽ huius primi iuris regii in ecclesia dicta sufficient: hoc solũ addito, quòd isto iure & aliis regalibus vti potuit Delphinus regni administrationem habens, Rege captiuo, vel aliàs impedito. l. si operarũ. ff. de operis liberto. per Bal. in l. liberti libertæq;. C. illo. eodem titu. Ita

fuit decisum pro Ioanne de superuarena contra Stephanum Broneti, Anno 1363. die xv. Nouébris, in parlaméto Parisiensi. facit l. milites, & l. diuo Marco. C. de quæstio. l. venia. C. de in ius vocâ. & l. q. manumittitur. C. de oper. li. ber. cû concord. in eis positis. Ex quibus patet, quòd prærogatiuè patris ad liberos transeunt: iuxta illud Ioan. xvi. Omnia mea tua sunt: quia pater & fili⁹ eadem persona reputantur. vt latissimè per multas decisiones tradit Hypp. de Marfi. in l. ii. ff. ad legem Corne. de fca. & in sing. cclx. Philippus Decius in consil. cclx. nume. 6. Panor. in consil. lxxxvi. vbi consuluit in regno Castellæ. Facit gl. sing. in c. fi. xxiiii. q. i. in quantum dicit, qd filius Regis dicitur Rex viuente patre: sicut filii Imperatorum dicuntur Augusti & Cæsares. glo. secunda, in capi. Adrianus. lxxiii. distin. quæ procedunt & intelliguntur, vt habeant dignitatè sine administratione: secûd. l. as. latè in l. in suis. in iii. not. ff. de libe. & posth. Ideo dictû est suprâ, Rege captiuo, vel aliàs impedito. Quo casu, plena regni administratio & generalis cû libera, ad eius primogenitû Delphinû pertinet & spectat: vt per plura cõprobat Io. de terra rubea, in opere edito contra rebelles suorum Regum. in secûdo articulo primi tractatus, & quarto articulo tertii, etiam patre inuito: secundum Corsetum in tracta. de excellentia regia, quæstione vigesimaquinta.

Regna terræ cantate Deo, & psallite Domino.

Psal. xlvii.

Secundum Ius.

SECUNDVM Ius Altum quod habet Rex Franciæ in ecclesia sancta Dei est, qd quamuis sit laicus & coniugatus, tamen canonicatus & alia beneficia ecclesiastica ritè & iuridicè ob excellentiam suæ coronæ tenet & possidet. Pro quo iure de-
R. F. licet laicus & cõiugatus, tanè Canonatus, & alia be-

beneficia ecclesiastica scribendo, est præsupponendum, quòd de iuris cõmunis dispositione, laicus est omnino incapax ad beneficia ecclesiastica obtinenda. c. cùm adeò. & ibi Panor. de rescript. c. *ob excellẽtia sua* ex literis. de transac. Ideo, laicus ad beneficium præsentari non potest, nec ad illud, rescriptum impetrare: secundum do. Anto. de But. in c. consultationibus. de iur. patr. & canonicus esse nõ potest. c. ii. & ibi Abb. Pa. de instit. Facit, quia laici non habent se immiscere inter clericos in ecclesia. c. i. de vi. & ho. cleric. nisi sint inuiti à clericis. Et tunc, cantare possunt cum eis, quando sunt boni cantatores, vt sunt communiter in Francia: secundum do. Abba. in d. c. i. Facit. c. ad hæc. de relig. domi. & c. ad nuptiarũ. de conse. distin. i. c. ii. & c. quanto. de iudi. & ibi Phili. Deci. latè, & Abb. in disputatione incipi. episcopus. in iii. dubio. & tex. in c. dilectus. de concess. præben. c. fi. xxvii. distinc. iũcto c. bene quidem. xcvi. distin. cum similibus. Ex quibus patet, quòd laici in ecclesiis præfici non possunt nec debent.

H O C tamen fallit in Rege Christianissimo Franciæ, qui, licet vngatur & coronetur, tamen remanet laicus. c. tua. i. de decimis. vt dictum est suprã in iure præceden. Ob quod, incapax ad beneficia videbatur: tamen in contrariũ est veritas, secundum panor. in repe. §. quia verò. colum. xiii. cap. extirpandæ. de præben. vbi dicit, quòd est canonicus in multis ecclesiis sui regni, vt in ecclesia sancti Hilarii Pictauiensis ciuitatis. glo. in verbo, regalix. in titu. de annatis. in prag. sanct. & de Selua. in tracta. beneficiali. ii. parte. q. xxiii. & experientia docet. Nam in ecclesia beati Martini Turonen. & in ecclesia Andegauen. & Cenomanen. Rex Francorũ præbendas habet canonicas, quarum redditus remittit Baiulis seruientibus ecclesiis prædictis: & aliquando si præsens est, distributiones quotidianas capit tanquam canonicus: secundũ Io. Ferral. in tracta. de insign. peculia. reg. Frã. in vii. iur. & Iac. Bonau. in suo panegyri. vbi dicunt, hoc ius Francorum regi competere ex consue. præscripta aut potius immemorabili, ratiõẽ sacræ vnctio- nis: per quam non videtur personam meri laici gerere: secundũ Io. Mona. in c. ii. de præben. & Corfe. in trac. de po test. & excel. regis. q. xl. vt suprã in xi. iure dictum extitit:

vel secundum alios, ex compositione facta in fundatione ecclesiarum prædictarū. ca. Eleutherius. xviii. q. ii. Sed verius est, quòd ei competat istud ius altum ex dono seu priuilegio apostolico, ad laudem & gloriã sacrę coronæ Frãciæ cõcesso: secūdum do. de Seluã, in prædict. tra. i. parte. q. vii. & Stephanum Aufre. in repe. cle. i. de offi. ordi. xxv. fallen. Quia potest Papa priuilegiare laicum, vt toneat beneficia: secūdū Inno. & Abb. in c. quanto. de consue. glo. in c. bene quidem. xcvi. dist. latè per doc. in c. ii. & de iud. De hoc iure regio Christianis. regis, vltra doct. præalleg. testatur Baptif. Fulgo. sub titu. de religionis cultu. in fi. in verba hæc, Rebus ad religionem pertinentibus finem imponet cõsuetudo, quã nostris quoq; temporibus, Gallorū Reges obseruant. Nam cùm in multis tẽplis per ea regna Canonicorum ordinationū numero adscripti sint, superna illa potestas quę alios Christianos principes antecedit, cùm ad eiuimodi templa contingit reges accedere, depositis regis ornamentis, lineam vestem sacerdotali more cū aliis canonicorum insigniis desumunt, muniãque sua cum aliis canonicis obeunt: arbitrati non modo indignã regio honore rem nullam in eo à se fieri, sed potius regium honorem prisco more sacerdotio vehementer augeri.

Deum timete, & Regem honorificate. primæ Petri. capite ii.

Tertium Ius.

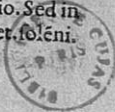

TERTIVM Ius altum & excellēs quod habet Rex Frãcię in ecclesia sancta Dei ab Adriano Papa cum consilio vniuersali cõcessum, & longæua consuetudine roboratum est, quòd in electionibus prælatorum debeat eius cõsensus requiri: ita quòd illo deficiente, electio nõ confirmetur, nec episcopus consecratur. textus est elegans & singularis in c. Adrianus. iũcto c. in synodo. lxiii. dist. secūdū Barth. Chaff. in catha. v. parte.

Regis cõsensus in electione prælatorū requiri debet.

confidera. xxiiii. nu. 294. & Io. Ferral. in d. suo trac. de in-
 fig. peculia. regni Francia. in ix. iure. vbi dicit, mirandum
 quod legitur in c. hinc est. xvi. q. i. quoddam esse cœnobium
 in regno Fraciæ constitutum, vbi sine regali prouisione &
 monachorum electiōe, nullus Abbas assumitur: & credit,
 q̄ si abbatia sancti Petri de cultura Cenomaneñ. in cuius
 electione, consuevit procurator regis interesse, & quicūq;
 contra decretū & ius prædictum Fracorum regi cōcessum
 agere conaretur, vltra excōmunicationem Papalem in exi-
 lium mitti debet, cum publicatione bonorū suorum: per il-
 los tex. in fi. per quos sustinētur sentētiæ & arresta contra
 aliquos viros ecclesiasticos regis præceptis inobedientes
 lata. Et ita quotidie obseruatur per istud ius: de quo testa-
 tur Guagui. lib. iiii. c. i. ibi, **Quibus** beneficiis, vt Pontifex
 gratiæ aliquid repēderet, Carolum multis ornauit priuile-
 giis & c. & ibi, Interest enim regū, nosse qui maiores maxi-
 mē ecclesias administrent, quorū ipsi tutores sunt. Vnde,
 in regno circa episcopatus aut magnas dignitates (sine pla-
 cet regis) nihil fit, nec obeditur: secundum Vincen. Cyg. in
 c. in regali. & latè Corse. in tract. de potesta. & excel. reg.
 q. xi. Facit gl. super verb. princeps. in c. de hoc. de syno. c.
 nobis. de iur. patro. glo. in c. sacrosan. & c. cum terra. & c.
 quòd sicut. de electio. & ibi Inno. & Ioan. And. vbi dicunt
 posse consuetudinem induci, vt ecclesia vacante, non proce-
 datur ad electionē, nisi prius morte prælati regi nuntiata:
 & de procedēdo ad electionem, postulata licētia. **Quibus**
 omisis, si fieret, esset quassanda. c. Abbatē. ii. xviii. qu. ii. &
 ibi gl. De quo per Bal. & Panor. in c. i. de consuet. Facit. c.
 lectis. lxiii. dist. Et ita seruatur in multis ecclesiis regni Frā-
 ciæ: secundum eundem Inno. in d. c. quòd sicut. & Henri.
 Boyer. in c. nobis. de iur. patro. & glo. in verbo, Pontifex.
 in c. ii. §. verūtamen. de electi. in prag. sanct. quicquid dixe-
 rit Panor. in d. c. quòd sicut. argu. c. cum terra. illo eod. tit.
 Nec obstat. §. verū. in c. quia sancta. eadē disti. quia loqui-
 tur de reuocatiōe priuilegii, quod fuerat cōcessum Carol.
 Fracorū regi, de eligēdo seu ordinādo Rom. Pontifice: vt
 patet in d. c. Adrianus. & sequē. nō autē de aliis priuilegiis
 regi concessis circa electiones prælatorū & eorū inuesti-

turas & approbatiões, meritò debet remanere in suo esse: quia reuocato vno articulo priuilegii, alii in eo corèti non videntur reuocati. c. si eo tempore. de elect. in vi. Panor. & doc. in c. super literis. de rescrip. Secundò ad illum tex. potest respòderi, quia loquitur de reuocatiõe iuris imperialis, non regalis: prout fuit illud de inuestiendis episcopis in regno suo: quia illud est cõsequutus Carolus potius vt Rex Francorum, quàm vt Imperator. vt patet ex illo text. in c. Adrianus. & melius ex tex. in c. in synodo. in prin. præalle. Tertiò potest aliter respòderi, quòd Papa Stepha. author illius. §. verum. sine synodo vniuersali, priuilegium prædictum reuocare non potuit, cùm esset per vniuersale concilium concessum. argu. notato. in c. in canonicis. xcix. dist. Nam fortius est, quod per vniuersæ ecclesiæ statutum firmatum est. c. puto. ii. q. vii. Facit iuris regula nihil tam naturale. ff. de reg. iur. & maximè quia nõ fit propriè donatio, sed seruitiorum per Carolum ecclesiæ impensorum: de quibus Guagu. lib. iiii. recompensatio: & sic irreuocabilis. l. aquilius regulus. ff. de donat. per Pa. in rubri. & c. fin. de dona. Imò tunc propter seruitia ecclesiæ verè impensa, res ipsius iustè alienari possunt. l. iubemus. §. i. C. de sacrosan. eccle. Nec pariter obstat tex. in c. ego Ludouicus. lxxiii. distin. in quantum dicit priuilegio fuisse renuntiatum. Nam verum est respectu electionis & ordinationis Romani Põtificis tantum, non autem in cæteris. Et adhuc magnum esset dubium, an renuntiatio regis sine consensu regnicolarum habeat robur, cùm cõseatur alienatio. De quo latè notat. in c. intellecto. de iureiuran. & aliquid per Bal. in ca. i. §. in generali. si de feud. sue. controuer. inter do. & agnat. versi. quæro vtrum Rex Franciæ possit alienare inuitis ciuibus: & concludit, quòd non. Est tamen intelligendum istud ius altum Francorum regis esse hodie restrictũ ad ecclesias regaliæ subiectas, in primo iure huius secundæ partis enumeratas. In quibus, Rex dat eligendi licentiã prius morte prælati ei denuntiata: iuxta plenè dicta per Panor. Ioan. Andr. & alios in c. i. & c. cùm terra. de electio. Sed in aliis ecclesiis secus est, secundum do Bene. in repet. solèni. c. R. a. inutius. in ii. decisione. de testamen.

SEDE ex pmissione ecclesiæ gallicanæ & tenore prag-
maticæ sanctionis, potest Rex Christianissimus etiam in
aliis ecclesiis vti precibus beneuolis, pro personis bene-
meritis. c. ii. §. fi. de electio. in pragma. sanctio. Nec obstat
c. sciant cuncti. de electio. lib. vi. quia non est expressè de-
rogatum iuri Frâcorum Regis: cuius iura euelli non pos-
sunt, sine magna causa, & facta expressa mentione: vt pa-
tet per bullam Papalem, quam refert Ioan. Ferral. vbi su-
prâ. Ita quòd si eligentes elegerunt alium quàm ex nomi-
natis à principe ipso prosequente contemptû, quassabitur
electio: quæ non est ipso iure nulla, licet facta cõtra priui-
legium principis, c. consideramus. & ibi Panor. & doct. de
elect. & c. abbate. de verb. signifi. sed annullanda. Ita tenet
& latè prosequitur de Selua, in tract. beneficiâli. in ii. par-
te, q. fi. & do. Bened. vbi suprâ: qui dicunt hoc esse verum,
pluribus concurrentibus. Primò, quòd preces illæ proce-
dant motu proprio Regis, & non ad instantiam & pro-
sequutionem alicuius. Secundò, quòd cessent commina-
tiones & violentiæ. Tertiò, quòd benignæ sint. Quartò,
quòd pro personis benemeritis & zelâtibus bonum reip.
Quintò, quòd non vnû tantum, sed plures Rex nominet.
Sextò, quòd nõ in qualibet vacatione vtatur istis precib⁹:
sed aliquando, scilicet semel in vita. Quæ latissimè prose-
quuntur doct. præalleg. Sed in vnum circa hæc differen-
da & interpretanda laborauerunt, cum hodie per concor-
data inter Papam & Regem Christianissimum, Rex ec-
clesiis cathedralibus & regularibus regni sui nominando
& præsentando successorem idoneum certo modo quali-
ficatum, prouidere possit & valeat. Quod etiam procedit
de iure diuino: vt habetur Exod. xxviii. de Moyse Hæbre-
orum duce, qui constituit Aaron sacerdotem: & de Iuda
Machabæorû duce, qui elegit sacerdotes. i. Machab. 4. c.
CVIUS iuris & regalis prærogatiuæ plures sunt ra-
tiones. Prima est, quia ferè omnes maiores ecclesiæ feuda
ampla à Rege Christianissimo obtinent: secundum Spec.
tit. de feudis. §. quoniam. versi. xxiii. quæritur. vbi de epi-
scopo Magalonensi, qui secundum eum tenet in feudum
villam Magalonæ à Rege Francorum: & sic de aliis: Ob
causam

causam quorū feudorum, faciunt Regi homagiū, & fidelitatis præstant iuramentū personaliter: nec Rex alteri committit, sed etiā personaliter id recipit: vt sæpius obseruatur.

S E C V N D A ratio est, quia reges sunt patroni ecclesiarum cathedralium: secundum Archidia. in ca. lectis. cum tribus sequen. lxxiii. disti. quem sequitur Bal. in proce. decre. præsertim Rex Franciæ, qui omnium ferè ecclesiarum pontificalium & aliarum maiorum fundator aut saltem restaurator & dotator fuit, & est. Ob quod, in eorum renuntiatione requiritur regis consensus tanquam patroni: secundum Inno. in ca. si. de renuntia. quem refert & sequitur Abb. in c. significatum. de præben.

*Reges sūt
patroni ec-
clesiarū ca-
thedraliū.*

T E R T I A ratio est, quia ista non est noua concessio, sed in pristinum priuilegium ab Adriano & aliis summis Pōtificibus Carolo magno cōcessum reductio. Quod facilius fieri potuit, quàm de nouo concedere. arg. eorum quæ dicit Angel. in consilio. xcix. versic. nec obstat quòd propriè. & glo. in l. fin. §. penulti. ff. de dona. & Iaso. in l. si filius qui in potestate. col. si. ff. de libe. & posthu.

Q V A R T A ratio quæ finalis fuit ad d. c. cum longè. potest esse sola regia dignitas & prerogatiua, propter quā, iuris præcepta relaxantur, aut transgrediuntur. ca. principes seculi. & cap. Regum officium. xxiii. q. cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. cap. cum parati. de appellatio. & ca. solita. de maiorita. & obedientia.

Q V A E maximè procedunt & habēt locum, quando ecclesia pōtificalis vacans esset in patria limitropha, seu in limitibus regni sita, & alteri regno aut nationi finitima: vt est Narbonēsis, Biterrensis, Carcaffoneñ. & aliæ huius patriæ linguæ occitanæ: in quibus, nullus præfici potest, nisi què princeps deputauerit, l. ii. C. de fundis limitro. libr. xi. Quas ecclesias limitrophas Franciæ in specie describit Gu liel. de monte ferrato, in commen. super pragma. sanct. in fin. quintæ partis. Quod priuilegiū, cum sit in corpore iuris clausum, censetur ab omni & quacunque dispositione exceptum. per glo. & ibi Barto. & Bald. qui eam notant in auten. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet. Et idē esset, si ecclesia pontificalis vacans loca aut castra haberet

Q

fortissima, præfertim si in partib⁹ illis verisimiliter timeatur de guerra mouenda: quoniam si essent ab hostibus occupata, non possent cōmodè recuperari. Ad hoc facit glo. quam docto. ita notant in l. ii. in princip. ff. qui satisfacere cogantur. Et idem est in beneficiis minoribus in limine sitis, quæ sine beneplacito Regis teneri non possunt: secundum docto. prout refert & sequitur domi. Benedic. in d. ii. decisione. nume. 406. Interest enim regū, nosse qui maximè ecclesias administrēt, quorum ipsi tutores sunt: vt dictum est. Faciunt lex si quis aliquid. §. transfugæ. ff. de pœnis. & lex, omnes. §. exploratores. ff. de re milita. Propter quod, permissum erat & est Regi, opponere contra electum vel prouisum à Papa, dicendo quòd habet cum suspectum de prodicione patriæ vel reuelatione secretorum: secundum Innoc. singula. in c. super iis. de accusatio. & ibi domi. Abba. Facit glo. in ca. i. lxii. distinct. Idem Abba. in c. ex parte Adæ. de testi. & in ca. quod sicut de electio. & Hostien. in ca. nobis. de iur. patrona. glo. solennis in verbo, pontifex. in ca. ii. de electio. in pragma. sanctio. & glo. præcedēs in verbo, publici. ad propositum de suspecto, exemplificat de Anglico. Sed fortè hodie cessat talis præsumptio seu suspitio propter amicitiam & confœderationem, quæ est inter illustrissimos principes Fræcorum & Angliæ. Et, quòd possit Rex opponere cōtra suspectum, imò appellare: tenet Bald. in d. c. quod sicut. & Genseli. in extrauagan. Io. xxii. incipiente, execrabilis. ibi, in diuersorum regnorum partibus. & de selua. in tractatu beneficia. parte ii. q. fi. facit c. cū longè. c. reatina. ca. nobis. ca. lectis. lxiii. distinct. Et, si dicatur, quòd Rex Hispaniæ habeat simile ius præsentandi in ecclesiis cathedralibus Hispaniæ, hoc est Castellæ & Galliciæ tanquam patronus earum, per tex. singula. in c. cū longè. lxiii. distinct. & glos. in regulis Cancellæ. regu. xl. in fi. vbi dicit prouisionem per Papam aliter factā sine præsentatione Regis Castellæ non valere: per ca. discernimus. xvi. q. vii. & postea subdit non esse textum pro Rege Franciæ, sicut pro Rege Hispaniæ: sed in hoc malè dicit: quia est text. in ca. Adrianus. & c. in synodo. eadem distinct. imò Hispani non habent hoc, nisi ex participatione

iuris Caroli Magni, qui Hispanos superauit. Et in fauore cuiusdā matrimonii, Barsalonam & plures alias ciuitates dedit, eo iure & priuilegio sibi concesso: secundum Ioan. Ferral. in tracta. de insign. pœculia. Reg. Fran. ix. iure supra alleg. Sed verius est, vt hoc ex consilio Toletano habuerint: vt patet in superscriptione dicti capi. cū longè. lxiii. distinc. quia Rex concedens territorium suum, nunquam videtur concessisse regalia: secundum Alberi. in l. fina. ff. de iurisd. omnium iudi. & Iaco. de sanct. Geor. in tracta. feudo. super verbo, de castro rubei montis. latè per Lucam de pen. in l. contra rempublic. C. de re mili. libro xii. & Ludo. Pontan. in consilio cclxxi.

Oīa subiecisti sub ped. &c. Psal viii.

Quartum Ius.

V A R T V M Ius altum quod habet Christianissimus Francorum Rex in ecclesia sancta Dei est, quod licet tam de iure diuino, quā ciuili & canonico nullus princeps secularis subsidia ecclesiis aut ecclesiasticis personis sub nomine auxilii, subuentionis, doni, mutui voluntarii, aut charitatiuū subsidii imponere aut recipere possit, Romano Pontifice inconsulto. per tex. in c. nō minus. & c. aduersus. de immunita. ecc. & c. quanquā. de censi. lib. vi. c. secundū canones. & c. sancitū. xxiii. q. viii. & l. placet. C. de sacrosan. eccle. & 3. Regū viii. c. & Exo. xix. Mea est (inquit Dominus) omnis terra, in qua disposui, q̄ ecclesiæ & sacerdotes earū essent liberi ab omni potestate secularium. Et ita obseruatū fuit per Pharaonem licet Tyrannum, vt habetur Gene. xlvii. & per Artaxersē, Esdræ i. cap. vii. ibi, Vobis notum facimus de vniuersis Sacerdotibus, Leuitis, Cantoribus, & Iantoribus, Nathineis & ministris domus Dei huius: vt vectigal, tributum, & annonas non habeatis potestatem imponendi super eos: Imò & apud paganos sacerdotes eorum tali gaudebant priuilegio, vt Druydes in Gallia, de quo Iulius Cēsar in commenta. lib. vi. ibi, Druydes à bello

abesse consueuerunt, neque tributa vna cum reliquis pendunt, militiae vacatione omniumque rerum habent immunitatem. De qua quidem libertate & priuilegio ecclesiastico, late per Iodocum Chlichoueuum in tract. de regis offic. c. vii. & glo. in verbo, diuino. ca. quamquam. de censur. lib. vi. Tamen Rex Franciæ ex singulari priuilegio, propter eius claritatem, pro defensione regni & patriæ imponere potest subsidium super gentes ecclesiasticas, quando imminet necessitas: etiam inconsulto Romano Pontifice: prout declarauit Bonifacius in bulla inserta in lib. liliorū: de qua meminit Ioan. Ferral. in iii. iure, & do. Guliel. Benedi. in repet. ca. Raynutius. in verbo, & vxorem nomine Adelesiam. nume. 103. de testa. in hæc verba, Bonifacius Episcopus &c. Et si de statu regni cuiuslibet, in quo catholice fidei veritas viget, paternæ sollicitudinis studio cogitemus: ad statum tamen Christianissimi Regis Franciæ, in quo semper anteaetis temporibus erga Romanam matrem ecclesiā viguit deuotionis integritas, reuerentię plenitudo splenduit, feruentis obedientiæ promptitudo &c. Dudum siquidem pastoralis officii debitum exequētes, in fauorem ecclesiarum & ecclesiasticę libertatis, autoritate apostolica duximus statuendum &c. Nos igitur huic morbo congruam intendentes adhibere medelam, & vt cuiuslibet ambiguitatis scrupulus in hac parte tollatur, & veritatis puritas elucescat: autoritate præsentium declaramus, quod cōstitutio ipsa vel eius prohibitio ad donaria vel mutua seu quæuis alia voluntaria prælatorum & personarum ecclesiasticarum eiusdem regni, cuiuscunq; ordinis, status vel conditionis existant, omni prorsus coactione cessante, se aliquatenus non extendat: licet ad id forsitan charissimi in Christo filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, vel successorum eius, qui pro tempore fuerunt aut officialiū &c. requisitio ciuili & amica præcedat &c. Adiicimus insuper huiusmodi declarationi nostræ, quod si prædicto Regi ac successorib⁹ suis pro vniuersali vel particulari eiusdem regni defensione periculosa necessitas immineret, ad huiusmodi necessitatis casum se nequaquam extendat cōstitutio memorata: quin potius idem Rex & successore-

res ipsius possint à Prælati & personis ecclesiasticis dicti regni petere & recipere pro huiusmodi defensione subsidium vel contributionem, illudq; vel illam Prælati & personæ prædictæ præfato regi eiusq; successoribus (incōsulro etiam Romano Pontifice) teneant & valeant sub quotę nomine aut aliàs, etiam impartiri. Non obstate constitutione prædicta &c. Eiusque necessitatis declaratio supra dicta ipsius regis & successorum eius conscientias onerari, eisque innotescere volumus, quòd quicquid recipi ultra ipsius defensionis casum contigerit, in suarū recipiant periculum animarum &c. Præterea, intentionis nostræ non extat per constitutionē prædictam seu declarationē præsentem, iura, libertates, franchisias, seu consuetudines, que præfatis Regi & regno &c. Nulli ergo omnino hominum liceat &c. Est ergo ponderandum verbū, teneantur. in versu. adiicimus. quòd habet importare necessitatem: per ea quæ notan. in l. sepe audiui. ff. de offic. præsid. Ideo, nō repetit illa verba (cessante exactione) quasi sit tūc Regi permissa, quādo de regni sui inuasionē & defensione agitur. Quod etiā videtur esse de iure: secundū Panor. in c. sicut. ultimo, de iureiur. vbi dicit, quòd quoties princeps inuaditur, si timor sit subitaneus & improuisus, ecclesia cōtribuere tenetur: secundum eundē Panor. in c. nō minus. de immuni. eccle. De quo, plenē per Lucam de pen. in l. ii. & iii. de quibus muner. se excusa. liceat. lib. x. & Ludo. Ro. in repet. l. si verò. §. de viro. fallen. liiii. versu. xxii. probatur. ff. solu. matrimo. vbi dicit, quòd iura prohibentia clericis imponi onus collectarum, non se extēdunt ad casum, in quo est necessitas, propter publicam vtilitatem tuēdam aduersus incursum hostium. per text. in l. nullus. in ii. & ibi Barto. de cur. publi. lib. xii. Facit etiam tex. in l. i. C. vt nemi. li. in emptio. speci. se excusa. libr. x. Pro quo, Regū 3. c. xiiii. vbi Iohas Rex Israel pro necessitate, tulit omne aurum & argentum & vniuersa vasa quæ inuenta sunt in domo domini. & ca. xviii. vbi Ezechias dedit omne argētum quod repertum fuerat in domo domini, pro necessitate patriæ, vt ei subueniretur. Facit ca. tributum. xxiii. q. viii. Ex quibus, anno Domini 1522. Franciscus primus Rex Chri-

ftianiffimus, cùm inuaderetur in Italia ab Hispanis, Italia, & Alemanis: & in Picardia à Flamingis, Sicambis, & Anglis: in Campania ab Alemanis: in Vasconia ab Hispanis: petiit tributum seu subsidium ab ecclesiis seu ecclesiasticis personis sui regni, quæ voluerunt se excusare, dicendo inter cætera, dictam Bonifacianam fuisse reuocatam per eundem. in capit. quamquam. de censi. & in capit. clericis. de immuni. eccle. libro vi. Sed non est verum, quia cap. quamquam. de pedagiis & guidagiis tantum loquitur: & sic, extra casum subsidii pro necessaria regni defensione imponendi: in quo, secus per prædicta: capitulum autem, clericis. non obstat, quia illi fuit derogatum per dictam Bullam expressam facientem mentionem: ibi, Dudum siquidē pastoralis officii debitum exequētes &c.

I T E M, postquam dictū priuilegium fuit datum Regi & suis successoribus pro ipsius regni defensione, non dicitur personæ, sed potius loco & vniuersitati concessum: & consequenter, perpetuum nec reuocatorium: quia pro reipubli. subsidio & vtilitate: per tex. nota. valde, quem ibi ad hoc ponderat Bal. in l. vectigalia, C. de vectig. & commisi. præsertim quia concessum in recompensationem seruitiorum per ipsos Frâcorum Reges ecclesiæ impensorum. De quibus suprâ, prima parte. iii. iure. Et sic, etiam prætextu ingratitude, si quam Philippus pulcher in dictū Bonifacium quando eum prisionerium fecit, vt Platina, Philipp. Bergomen. & Guagui, libr. vii. referunt, commisisset irrevocabile: secundum Panor. & docto. in rubri. & capi. fin. de donatio. per l. auream Aquilius regulus. ff. de donatio. & quòd merita & seruitia fuerint causa dicti priuilegii, patet ex præfatione & narratiua dictæ Bullæ. Ex quo deprehenditur causa finalis l. Pacuiemus Androthenes. ff. de hæredi. institut. & l. ii. ff. de origi. iur. secundum Panormita. in cap. quia circa. de consanguini. & affi. & Ludo. Roma. in consilio xvi. columna prima. Quare remanet hoc ius excellens Christianissimi Francorum Regis illæsum, vt necessitate urgente inuasionis & periculi, seu pro sui regni vniuersali aut particulari defensione, possit subsidia ab ecclesiasticis personis regni sui exigere. Ideo, sine caus-

sa conqueritur Petrus Iaco. in sua practi. post arbo. succes.
Reg. Franc. dicens, quòd magistri in parlamento Pari-
sienfi defecerunt, & nulliter pronuntiarunt Regem esse
potentem talliadi clericos Claremonten. ciuitatis. De quo
arresto habetur in tractatu arresto. articu.

POSSET tamen restringi pro concordia opinionũ
legistarum & canonistarum, ratione bonorum tempora-
lium ecclesiarum, quæ in feudum tenentur ab ipso Rege,
quæ sunt subiecta de sui natura defensionem patrie & ordi-
nationibus regiis: secundum Bald. in c. cum venissent. de
eo qui mit. in possess. caus. rei seruã. Ratione autem bono-
rum & reddituum spiritualium beneficiorum, secus fortè
esset dicendum, vt sic procedat opinio canonistarum con-
traria: de qua, in illo c. non minus. de immuni. eccle. Pos-
set tamen Papa concedere laico decimam fructuũ benefi-
ciorum certæ patriæ, vt fecit Alex. vi. anno 1498. qui Lu-
do. xii. Francorum Regi decimam beneficiorum Galliarum
dedit pro vno anno, & Clemens vii. Francisco primo illu-
strissimo Francorum Regi, decimam beneficiorum con-
cessit, anno 1530. Et propterea, dicit glos. in cle. si benefi-
ciorum. de decim. quòd sæpe practicatur istud in Francia:
quem sequitur Pau. de eleaza. dicens iustam esse causam
concedendi in subsidium & recuperationem terræ sancte,
c. si. de voto. & c. ad liberandam. de Iude. secundum Car-
di. de zaba. ibi, in iii. q. Faciunt nota. per Io. And. & alios
in c. cum ab apostolica. de iis quæ fi. à præla. sine consen-
cap. Si tamen Rex venderet aliquã partem sui regni, em-
ptor non posset vti hoc priuilegio, secundum Spec. in tit.
de immu. eccle. §. si. & Philip. Fran. in c. quãquam. de cen-
si. in vi. Sed Rex bona coronæ alienare non potest. glo. in

verbo, depereunt. in proœ. pragmat. sancti. per tex. in

ca. intellecto, de iureiur. Latè per Guido. Pap. in

quæstio. Delphina. ccxxxix. & Philippum

Decium, in consilio cxi. parte prima.

Ideo in decisione Spec. non in-

sistendo, remanet hoc ius

quartum ecclesiasticum & regale

expeditum.

Q. iiii

Audite Reges & intelligite, & discite Iudices finium terræ.

Sapient. vi.

Quintum Ius.

Regi Frã
corũ illu-
strissimo
ipsiusq; in
dicibus, Se-
nescallis,
& aliis of-
ficiariis cõ-
petit Ius
ecclesia dei
& spiritu-
alibus co-
gnoscenti
de possesso-
riis benefi-
ciorum.

VINTVM Ius Altum & præcipuũ Christianissimi Francorum Regis in ecclesia Dei & spiritualibus ex cognitione causarum beneficialium & aliarum spiritualiũ in possessorio dignoscit, quod Regi & eius Iudicibus, Senescallis, Bailuis, & Parlamentis competit pluribus modis.

PRIMO, ex antiqua regni cõsuetudine, de cuius initio non est memoria: quæ habet vim constitutionis & privilegii. c. super quibusdã. de verbo. signi. l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quotidi. & æsti. cum simi. De qua consuetudine regni, habetur in extrauagan. Sixti quarti, incipien. ad vniuersalis ecclesiæ. §. præterea. posita sub titu. de treug. & pace. in extrauagan. communibus. vbi expressè tale ius Christianissimo Regi competere ostenditur approbatur, & confirmatur. Ita attestantur, vltra illum textum. plures docto. scilicet Ioan. Fab. in §. retinendæ. institutu. de interdic. Guido Pap. quæst. i. in decis. Delphi. Nico. Boë. in cõmento consue. Biturigen. titu. de iurisdi. om. iudi. §. iiii. idem Guido Pap. q. lxxxv. & cccclii. in consilio lxxviii. Guliel. Bened. in repeti. c. Rainu. in verbo, & vxorem nomine Adelesã. in ii. decisione, de testamen. & alii inferius allegandi, quibus famosis doctoribus de consuetudine aliqua attestantibus creditur: secundum Bar. in l. de quibus. ff. de legibus. Modò certum est de iure, quòd cõsuetudo tribuit aut tribuere potest iurisdictionẽ. gl. in l. i. & fin. C. de emãcipa. libero. per tex. & ibi docto. in c. cũ cõtingat. de foro cõpe. & gl. in c. cõquestus. ix. q. iii. & in c. fi. xviii. q. ii. in c. dilecti. de arbi. c. nouit. de iudiciis. & in cap. cum dilectus. de fide instrumem. cum similibus. Quare, sequitur iurisdictionẽ de possessoriis huiusmodi bene-

ficiorum cognoscendi, Regi & eius officariis ex consuetudine (sic vt dictum est approbata) competere.

SECVNDO, hoc potest Regi cōpetere de iuris cōmunis dispositione, quasi possessoriū etiā de re spiritali nō sit spirituale, sed temporale: per textū in c. caussam. qui filii sint legiti. vbi Papa fatetur, quòd ad Regem, nō autē ad ecclesiam pertinet de possessione iudicare: secundum Archi. in c. cū dilectus. de ord. cognitio. Nico. de Niolis, in suo reperto. in verbo, beneficium. ver. beneficalis causa. eundem Archi. & Io. And. in c. i. de restitu. spol. lib. vi. & Cardi. de zaba. in cle. dispendiosam. de iudi. Guliel. de mon. laudun, in cle. i. de cau. pos. & proprie. Et facit gl. in c. literas, de iura. calum. & in c. cū dilectus. in verbo, iuramentum. de electio. Ideo, Iudex regius est iudex competens, quādo agitur super possessorio: secūdū Vin. Arch. & Inn. in c. fi. de iud. & eūdē Inno. in c. cæterum. de iudi. quando dicit, quòd possessorium rei feudalis nō est dicēda caus. feudalis. Quod est verum de possessorio recuperāda vel retinēda: vt declarat Guido Pap. q. lxxxv. & idē; si agatur cōditione ex c. reintegrāda. iii. q. i. vel ex c. sæpe. de restitu. spolia. vel officio Iudicis: vt in c. ii. vt lite nō cōtēsta. secundum Stepha. Aufred. in repe. cle. i. de officio ordi. in xxiiii. fallen. vbi dicit idem, si agatur de simplici falsina vel dissaisina. De quo fuit latū arrestū Parisiis, Anno 1395, secus verò in possessorio adipiscendē, quod plus habet petitorii quàm possessorii: secundum eundem Guido. Pap. q. i. præalleg. Verūm, quia hæc nō procedunt sine dubio, propter contradicentes tenentes possessorium de re spiritali esse spirituale, seu quasi censendum: prout tenēt Ioan. And. & Anto. de But. in d. c. fi. & plures alii relati p̄ Panor. in d. c. literas. de iura. calū. vbi opiniones docto. circa hoc concordare nititur. Ideo, conueniens fuit, dictam regni Franciæ consuetudinem antiquissimam per summū Pontificem confirmari, ad tollendū omne dubium: prout fecit Martinus Papa multis de causis in sua bulla cōtētis, cuius bullæ tenor est: Martinus episcopus seruus seruorū dei, Ad futurā rei memoriā. Apostolicæ sedis æqua & circūspecta p̄uisio, quorūlibet & iura & trāquilatē confo-

ueri fatagēs &c. Cū autem pro parte charissimi in Christo
 filii nostri Caroli Regis Francorum illustris, nuper nobis
 fuerit expositum &c. Nos igitur ad omne ambiguitatis
 dubium tollendū, super iis opportunē prouidere volētes
 eiusdē Regis in parte supplicationibus inclinati, autori-
 tate apostolica, tenore præsentium declaramus intētionis
 nostræ non fuisse neq; esse per dictū aut per aliā quācun-
 q; constitutionem, eidem Regi & eius regiæ iurisdictioni,
 per quam (vt asseritur) tā Rex quā sui progenitores su-
 per omni possessorio à tanto tempore citra, quòd de eius
 contrario memoria hominū non existit, consueuerint co-
 gnoscere, ī aliquo derogari voluisse aut velle quoquo mo-
 do, ipsōsq; & Regē & iudices &c. Nulli ergo omnino ho-
 minum liceat hāc paginam nostræ declarationis &c. Da-
 tum Romę apud sanctos apostolos cal. Maii, Pontificatus
 nostri, anno xii. Quam bullam prolixius ad longum refert
 Ioan. Ferral. in xi. iure, de insign. pecul. Reg. Fran. & Gui-
 do Pap. q. i. præallega. Et ex post, Romani Pontifices sciē-
 ter tolerarunt & approbarūt, vt Leo x. Anno 1513. die iiii.
 Februarii, dum scripsit literas sub anulo piscatoris, in for-
 ma breuis Curiaē parlamenti Tholos. huius tenoris, Dile-
 ctis filiis Præsentibus & Consiliariis curiaē parlamenti
 &c. Intelleximus litem seu controuersiam super possessio-
 rio monasterii sancti Petri de salino, & prioratu sancti Sa-
 turnini de portu in ponte sancti spiritus ordinis Clunia-
 cen. coram vobis iudicibus pendere &c. Hortamur vos in
 domino, vt pro nostri & apostolicæ sedis reuerentia, eidē
 Ioanni in præmissis, iustitia mediante, assistatis: ac auxi-
 liū & fauores opportunos præbeatis vos in præmissis &c.
 Datū Romę, apud sanctū Petrū sub anulo piscatoris &c.
 Quod breue, ad fines, ne amplius de hoc iure Christianis-
 simi Regis dubitetur, fuit in registris predictæ curiaē par-
 lamenti registratū. Sed an talis epistola Papę aut principis
 faciat ius in omnibus causis, latē scribit Barba. in consil.
 xxi. col. i. in ii. volu. & vltius dicūt Docto. præfati, quòd
 iudices regii in cognoscēdo de possessorio caussarū bene-
 ficialiū possunt partes succubentes ad restitutionē fructuū
 & expensarū condemnare, & literas (taxatione præmissa)

executoriales concedere: vel si non condénant per captio-
 né temporalitatis, cōstringunt ad soluendū & satisfaciendū
 iudicatis per eos: quod idē est in effectu. l. sed cū nulli. ff.
 de re iudi. & l. i. C. de exec. rei iudi. Quo casu, nō possunt
 capi bona mobilia, cūm personā sequātur: nec fructus de-
 cimals, sed immobilia tantūm & prouentus illorum. Pro
 quo stat ordinatio Caroli viii. in reformatione iustitiæ lin-
 guæ Occitanæ, Anno 1490. quā non bene seruāt officia-
 rii nostri tēporis, qui sub prætextu mandamenti de tēpo-
 ralitate capienda, omnia mobilia & fructus decimales ra-
 piunt, & sunt peiores dæmone: secūdū do. Guliel. bene. in
 prædicta repe. c. Ray. in iii. decisio. de testa. Vbi dicit plus
 obseruari, quòd si clerici in possessorio beneficiorū aut pe-
 titorio prophanorū litigantes calūniati fuisse, aut subter-
 fugia cōmississe: vel aliquid attentasse reperiantur, iudi-
 ces regii eos condemnant in emendā: pro qua soluenda,
 eorū tēporalitatē saisunt, dicentes hoc dependere ex rea-
 litate & possessione, de quibus consueuerunt cognoscere.
 Sed an in defectu temporalitatis possint capi fructus præ-
 bendarū aut beneficiorū: ibi latè per eum post docto. in c.
 perueni. de fideiussor. Et an habeat Rex Christianissim⁹
 & eius officarii hāc iurisdictionē priuatiuè vel accumulati-
 uè cum iudicibus ecclesiasticis, vt sit locus preuentioni: i-
 stud dubiū mouet glossator consuetudinum Burgundiæ,
 in rubri. *Des iustices & driocetz d'icelles*, circa finē: & se re-
 mittit in consilio super hoc per eū factō. Sed dicendū vide-
 tur, quòd Regi & eius officiariis priuatiuè competat: per
 c. caussam. q. ui filii sint legi. vbi dicitur, quòd ad Regem
 nō ad ecclesiam de possessorio spectat cognitio. Hinc est,
 quòd Rex Ludo. xi. anno 1464. per eius ordinationē de-
 clarauit, caussarū possessoriarū, præcipuè nouitatis occasio-
 ne beneficiorū sibi ac iudicibus suis pertinere cognitionē:
 absq; eo, quòd alius de prædictis possessoriis possit inter-
 cipere cognitionē, cōmissiones aut citationes decernere,
 aut processus facere: secundum do. Aufre. in d. repe. cle. i.
 de officio ordinarii. Et si quis vellet dicere hoc non esse
 præcipuū ius cūm Duces Alenconius & Britaniæ tali iure
 vtātur, certè hoc habent à fonte regio: à quo depēdet eo-

rum iurisditio: vt patet per fidelitates & homagia, quæ sunt notoria. Et de subiectione Ducis Britaniæ docet Io. Ferrault. in d. suo tracta. in xi. iure. vbi inserit literas patentes Ludouici Regis Frâcorum, de accordo inito cum Duce Britannia reſeruata ſuperioritate: anno 1231. Eſt præterea extollendum & ampliandum iſtud ius altum Chriſtianiffimi Francorum regis, vt nedum de poſſeſſoriis beneficiorum iurisdictionem & cognitionem habeat, ſed etiam de petitorio reſpectu beneficiorum in regalia vacantium, vel eorum quæ ad collationem Regis pertinent & ſpectant: ſecûdum Stepha. Aufre. vbi ſuprà, & Guliel. Benedict. in repetitio. cap. Rainutius. in verbo, & vxorem. in ii. deciſi. in addi. incipien. ius regaliæ. Et ita declarauit Ludo. xi. Francorum Rex per ſuam ordinationem, anno 1464. De quo quidem iure regaliæ, plenè ſuprà in primo iure ſecondę partis dictum extitit. Ideo, dicebat Iaco. Rebuf. in l. vniuerſi. ii. de fund. rei priua. libr. xi. quòd peculiari ſtudio principis debent reſ eccleſiaſtica defendi. argumen. ſumpto ex illa lege.

Vocauit Rex Pontificem & Sacerdotes, dicens eis, Quare facta cæta templi non inſtauratis? ii.
Paral. xxiiii.

Sextum Ius.

Rex Frâ. cogere po-
teſt clericos ad eccleſiarũ re-
parationẽ.

EXTVM Ius Regis Francorum illuſtris quod habet in eccleſia ſancta dei eſt, vt cognoſcat & ſui officiales, imò cogat prælatos & alios inferiores clericos, ad ſuarum reparationem eccleſiarum: quod habuit à Ioade rege Iſrael, qui negligentia vidēs ſacerdotũ, captis redditibus templi, authoritate ſua, ipſa reparari fecit. vt 4. Regũ. xii. & xxii. c. & 2. Paralipo.

xxiiii. vbi Ioas Rex Iuda vocauit Loyadé Pōtificem & sacerdotes dicēs eis, Quare sartatecta tēpli nō instauratis? & prohibuit sacerdotes vltra accipere pecuniā à populo, & instaurare sartatecta p̄cepit &c. Pariter, à Iosia rege, qui similiter hoc fecit, vt eo. li. reg. c. xxii. vbi postea dicitur q̄ fecit quod placitum erat domino, & ambulauit per omnes vias Dauid patris sui, nō declinans ad dexterā siue ad sinistram. Facit tex. in c. filiis vel nepotibus. xvi. q. vii. vbi filiis vel nepotibus ac honestioribus propinquis eius qui cōstruxit vel dicauit ecclesiam, licitū est hanc habere solertiam: vt si sacerdotem aliquid ex collatis rebus defraudare p̄uerint, aut honesta conuētionē cōpescāt, aut episcopo vel iudici corrigenda denuntiēt, quōd si talia episcopus agere tenter, Metropolitano eius infidari procurent: si autē Metropolitanus talia gerat, Regis auribus hoc intimare non differant. vbi glo. exponit vt eum corrigat, cū per ecclesiasticum iudicē cogi nō potest. c. petimus. xi. q. i. vel deses est. c. ex transmissa. de foro cōpe. quicquid dicat Arch. ibi. quem text. ad hoc & alia plura ponderauit excellētissimus p̄sident Tholosanus do. Laurēti. in tract. suo intitulo, casus in quibus iudex secularis habet potestātē in clericos. Proprium enim regū est, vt ipsi & eorū officarii de ecclesiarum reparatione se intromittant. xcvi. dist. c. boni principis est ecclesias contritas &c. c. sicut excellētiam. xxiii. q. iiii. prope finem. Reparare enim ecclesias & religionē exequi est mixti fori. l. hæreditas. ff. de peti. hære. Facit text. elegans. in l. si in aliquam. §. ædes sacras. ff. de off. procon. & lega. vbi text. Aedes sacras & opera publica circuire inspiciēdi gratia, aut sartatecta quæ sint, vel aliqua refectiōe indigeant. Et si quæ cepta sunt, consummātur prout vires reipub. illius permittunt, procōsul curare debet. Facit tex. in c. i. ne sede vacā. vbi dicitur, q̄ Rex cum proceribus regni multū potest circa statum ecclesiæ reformādum. Ideo, Carol. vi. 1385. & die vi. octob. & sui regni vi. ad plenū certificatus de quā plurimis abusibus gentiū ecclesiasticarum, ordinauit (formam antiquorū canonum insequēdo) fructus beneficiorū regni sui in tres partes de cætero fore diuidendos: quam ordinationē ad longum posuit do. Aufre.

in suo tract. arrestorum & ordinationum sub tit. de repar. eccles. Sed magis succinctè eam cõplectitur Guagui. li. ix. c. iiii. sic dicens, per id tempus sedète apud Auinionem Innoc. vii. quia rarã nisi ex Franciæ regno obedientiam erat consequutus, & Cardinales triginta ordinauerat, quibus grandis sumptus opus esset: sancti Nichasii remensis Abbate in Frãciam misso, dimidia omniũ ecclesiarum partem exigere conabatur. Cui cepto scolastici academiae Parisiensis restiterunt, misis apud Carolũ oratoribus, qui Pontificis dictum nõ æquũ esse persuaderent. Audita scolasticorum querela, Rex exportari regno pecuniã vetat & ecclesiarum prouentus in tres partes distribui iubet: vnam in ecclesiarũ instaurationem, alterã dissoluẽdis earum obligationibus & debitis, tertiã quotidianis ministrorũ vsibus assignauit, simulq; de his rebus Arnaldũ Corbium ad Põtificem legat. Pontifex autẽ edicti pœnitens, ab exactione destitit, vt ibi. Ex quo tẽpore, officarii regii de reparationibus ecclesiarũ ac prouisione circa diuinũ cultum & augẽda portione vicariorum perpetuorũ cognitionem acceperunt. Vnde. anno 1391. pro Patriarcha Alexandrino administratore Episcopatus Carcassonen. cõtra Archiepiscopũ Tholosanũ quõdam episcopum Carcassonæ dictũ fuit, qd super reparationibus ecclesię suæ quõdam scilicet Carcassonæ respõderet in parlamẽto: licet curiæ iurisdictionẽ declinasset, eò qd esset personalitas. De quo habetur in stilo parla. in parte arrestorũ arti. cxxxix. incip. Item dictũ fuit pro Cranault Patriarcha Alexandrino administrationẽ habente episcopatus Carcassonæ &c. Et idẽ fuit anno præcedenti cõtra episcopum Nouiomeñ. super reparationibus quõdam episcopatus sui Ebroicẽsis, & in parlamẽto Tholo. 1353. qd fructus percepti à die exequutiõis querimoniam pro ecclesia de Casses cõuerteretur in reparationem & vtilitatẽ ecclesiæ: & eod. anno die xxix. aprilis. qd medietas sequestri ecclesiæ de fargis albię conuerteretur in reparationib⁹ ipsius, & anno 455. die xxix. Ianua. dictũ fuit per arrestũ, quod do. Leonard⁹ de Rosergio Archieps Tholo. sup reparationibus quõdam sui epatus Vasatẽsis & domus episcopalis supellectili ad instantiam do. Raymundi Dutil

episcopi Vasatē. in curia parlam. responderet. Et in parlamēto anni lvii. die viii. Iulii. dictum fuit, quòd duæ partes fructuum ex abbacia de lezato perceptorū sub manu regia in ecclesię reparationem conuerterētur, & de Archiepiscopatū Occitanensi dictum fuit in parlamēto Tholos. anno cccclxxxvi. & die xviii. Iunii. quòd tertia pars applicaretur annis singulis ecclesię fabricæ seu reparationi, & idem dictū fuit de episcopatu Lectorensi, anno sequē. Et postea anno lxxxviii. die vi. aprilis, idem pronuntiatum fuit de fructibus Archiepiscopatus Tholosani. Quæ quidem ordinatio regia & arresta fundantur super cap. decreuimus. x. q. i. ibi ab episcopis tertia accipiatur. & l. ne splēdidissimē. C. de operi. publi. ibi tertiam partē reparationi deputamus, faciunt lex fin. & lex, ex præstatione. C. de vecti. & in autē. de colla. §. iubemus. col. ix. & in l. iii. de diuer. prædiis vrb. & rusti. li. xi. licet olim de iure antiquo deputaretur sola quarta. c. cōcesso. cum iii. sequen. xii. q. ii. Verūm, quia nihil prodesset muros restaurari, & diuinū cultū relinquere, qui sine alimētis continuari non potest: dictum fuit per arrestum parlamenti Burdegalensis anno 1502. instāte vicario perpetuo ecclesię parochialis de Caumōte super augenda pensione per Priorem dictæ ecclesię præstari solita, quòd per modum prouisionis reciperet certū bladum & vinum super fructibus beneficii vltra solitam pensionem: caussam episcopo in cæteris remittendo, iuxta cap. i. de præben. lib. vi. Circa quam reparationem ecclesiarum, est istud speciale, vt commissarii nihil pro salario: sed expensas tantū recipiant: vt patet per text. eiusdem ordinationis Caroli vi. suprā allega. secūndum Guliel. Benedict. in verbo, & vxorem. in ii. deci. nume. 439.

C O G I etiam possunt clerici ad reparationē viarum & itinerū publicorum: secundum Cepolam tit. de serui. rusti. prædio. titu. de serui. vię. q. xxvi. Bal. in l. iubemus nullam. C. de sacrosan. eccle. Cardi. in cle. i. q. xvii. de vit. & hone. cleri. & Alexā. confi. lxxviii. in ii. volu. col. vi. post Bart. in l. per Bithiniam. de immuni. non conceden. libr. x. De quo, latē consuluit Aegidius de bell. mer. in consil. xlv. incipi. consules ciuitatis Albiæ. Et ad reparationem mœniorum

Clerici cogi possunt ad viarum reparationem.

pro fortificatione ciuitatis, secundum Iac. de are. Iac. But. Cy. & Bal. in l. ad instructionem. C. de sac. san. ec. Iaco. de Aluar. in §. illicitas. de pa. iura. firman. in vñ. feu. & Guid. Pap. q. lxxviii. & q. vii. Ita dictum & pronútiatum fuit per arrestum, contra episcopum, decanum & Capitulum de Eureux, secundum Ioan. Gal. q. clx. quãuis cõtrarium tenuerit glo. in d. l. ad instructionem. secundum quam consuluit Panor. confi. iiii. incip. casus super quo consilium petitur. & Bartho. de Chassa. in cõmen. consue. Burgun. tit. *Des iustices*. §. iiii. in glo. i. & Iaf. in l. placet. col. iiii. C. de sa. san. eccle. Ideo pro concordia est distinguẽdum: aut moenia fiunt seu reparantur ad ornatum ciuitatis: & tunc procedit opinio illa, quòd ecclesia non tenetur: aut verò propter necessitatem guerræ: & tunc secus. Ita videntur sentire Cyn. & Bal. in d. l. ad instructionem. vbi dicunt, quòd tunc sunt compellendi clerici per episcopũ: vt alleg. c. i. de immuni. eccle. lib. vi. Faciunt nota. per Panor. in c. nõ minus. de immuni. eccle. & Iaf. in d. l. placet. in vtraq; lectura. & do. Bartho. de Chassa. in commen. consue. Burgun. super rubric. *Des iustices*. nume. 34. vbi idem dicit in reparatione vel etiam noua constructione pontis: secundũ Salic. in d. l. ad instructionem. De primo tamen, latè per do. Guliel. Bened. in repe. c. Rainutius. in verb. & vxorẽ. nu. 1030. vbi dicit, quòd duo requiruntur. Primò, quòd reparatio fiat propter necessitatem, & non ad solũ decus & honorem. Secundò, quòd ecclesia ibi possideat tẽporales res. Ex quo cordigeri rerum incapaces, ad talem non tenerentur contributionem, sed sola ecclesię bonorũ capaces: quia multò melius & vtilius est ecclesię, quòd fortalitia & muti repararentur & custodiãtur: vbi quilibet cum bonis refugium habeat, quàm si defectu custodię aut reparationis, ipsi clerici cũ cæteris habitatoribus castri aut villæ ab hostibus caperentur. Pro quibus redimendis, res sacras fortè alienare oporteret, l. sancimus. C. de sacro san. eccle. Facit quia clerici tenentur vigilare pro custodia ciuitatis. c. peruenit. de immuni. eccle. De quo, Masue. tit. de tallis colle. & excub. §. pen. & Guid. Pap. q. vii. Nec est vlla maior iustitia, quàm defendere patriam, infirmos & debiles ab hostibus,

stibus. c. fortitudo. xxiii. q. iii. Qua ratione, p pace & quiete, in qua ecclesiæ defensari debent, tributū regibus persolunt. ca. tributū. xxiii. q. viii. de quo per Petrū de Anchara no. in consilio xcv. incipien. super dicto dubio. Sed an teneantur prælati ad reparationē castrorum per hostes destructorum ad eorū ecclesias pertinētium. scribit Io. Gal. in suo tract. arrest. q. lviii. consil. secundo. Quæ pro nunc dicta sufficient de hoc sexto regali iure.

Constitui te Regem, vt faceres iudicium & iustitiam: & honor Regis, iudicium diligit. ii. Reg. x.

Septimum Ius.

SEPTIMUM IUS quod habet Christianissimus Rex in ecclesia sancta Dei est, vt de abusibus prælatorum ecclesiæ cognoscat, quoties ecclesiastica potestas notoriè abutitur sua iurisdictione. Quo casu, solet Cancellaria Franciæ concedere literas in casu appelli ab abusu notorio vulgariter nūcupatas. quod fundatur in c. filiis vel nepotibus. xvii. q. vii. ibi, si autem Metropolitanus talia gerat, Regis auribus hoc intimare non differant. Quod ad plura Christianissimi Regis iura sustinenda ponderauit do. Laurenti. Præsident Tholo. in illo tracta. in tit. casus in quibus iudex secularis & c. Secundò, facit tex. in ca. boni principis. xcvi. distin. ibi, & dei sacerdotes honorare & tueri, scilicet ab abusu op-pressione. & xxii. q. viii. c. tributum. ibi, quia nos defensare & tueri debent. & c. princeps. xxiii. q. v. & xxiii. q. iii. c. Maximilianus. cum seq. & in ca. Christianus. xi. q. i. & tex. in c. administratores. xxiii. q. v. vbi tex. administratores planè secularium dignitatum, qui ad ecclesiarū tuitio- nem, pupillarum ac viduarum protectionē, rapaciūque refrenationē constituti proculdubio esse debent: quoties ab episcopis aut ecclesiasticis viris conuerti fuerint, (corū

F. R. christi-
anissim^o
de abusib^o
prælatorū ec-
clesiæ co-
gnoscit,
quoties ec-
clesiastica
potestas no-
torie abuti-
tur sua iu-
risdictione.

querimoniis attentis) audiant: & secundū quod necessitas experierit, absq; negligētia examinent, & studio diligēti corrigant. Facit tex. in ca. regum. xxiii. q. v. vbi dicitur, q̄ regum est proprium, facere iudiciū & iustitiam, & liberare de manu calumniantiū vi oppressos: & in l. fin. C. de summa tri. & fide catho. & in autent. quomodo opor. epif. col. i. vbi dicitur, regiam potestātē ad hoc inter cetera esse institutam, vt sanctorū patrum decreta saluberrima exequutioni demandari faciat, & inuiolabiliter obseruari. Facit etiam tex. in c. Roma. §. sanē. de cēsi. & in c. Ro. de pœnis. lib. vi. vbi de notoriis criminibus & abusibus archieps cognoscit in diocēsis suffraganeorū suorum. Et dicitur abusus notorius, quoties in actū qui geritur, vsus null⁹ est. l. ob quæ vitia. §. idem Pōponius. ff. de ædili. edic. vel, vbi contra naturam actus fit, l. i. §. sed sciendum. illo eo. tit. vel quando actus fit à nō habente potestātē: quia non potest esse maior abusus vel nullitas, quàm defectus potestatis: secundū Inno. Pañ. & doct. in c. cū olim. de caussa possessio. & proprie. cui licet resistere propria authoritate, l. p̄hibitum. & lege, defensionis. cum ibi not. per Io. de pla. & doct. de iure fisci. lib. x. & in c. si quando. de rescrip. A fortiori, per potestātē regiam ordine iudiciario, l. nō est singularis. ff. de reg. iur. Vnde, si Papa vel eius comites palatini legitime vellēt bastardos in regno Franciæ, quo ad effectū succedendi, vel aliās iurisdictionē regiam vsurparet aut impediret, Rex & eius officarii talē abusum omnino repellerent, & impetrantē seu actum sustinentē mulctarent, tāquam interuertentē authoritatem regiam. Et licet do. Aufr. in repeti. cle. i. de offic. ordina. in xxx. fallen. dicat nūquam audiuisse, quòd curia parlamenti super meritis talium appellationum à notorio abusu pronuntiauerit, sed tantū appellationes annullando vel appellantes non recipiendo: in contrarium tamen est veritas, vt experientia docet: secundum Ioan. Gal. quæst. clxxii. & per arrestum parlamenti Tholosæ pronuntiatum fuit. anno 1400. & abusiue processum per quosdam iudices delegatos à sede apostolica, qui magistrum Aegidium de belle mere archidiaconum Mirapicēn. de multis criminibus & forfactis cō-

uentum in curia, parte & regio procuratore minime vocatis, absoluerunt, notoriè abutendo: secundum do. Guliel. Benedict. in repet. capit. Rainutius. in ii. parte. in verbo, si absque liberis. secundo. de testa. vbi dicit, quòd attentare contra auctoritatem & ordinationes regias, decreta sanctorum patrum, priuilegia & libertates regni & regnicolarum, vocatur in Francia abusus notorius.

HINC est, quòd si per Papam imponeretur onus aliquod super dignitatibus vel aliis beneficiis regni quocunque nomine, etiam prætextu cuiusuis consuetudinis, statuti, vel priuilegii: illud tanquam contra decretum, de annatis, tolleretur omnino, nec permetteretur per regis curias. Vnde. glo. super dicto decreto, incipiente, statuit hæc sancta synodus. super verbo, exiguatur. refert beatum Ludouicum aliòsque Francorum reges talia onera vetuisse, & Carolum v. arrestum contra Benedictum xiii. obtinuisse. & Ludouicus xi. seu eius generalis procurator pariter arrestum obtinuit die xvii. Februarii. anno Domini 1463. Quo tempore, curia, vocatis pluribus prælatis nobilibus & Regis cõsiliariis, dictas ordinationes insequendo, prohibuit talia & similia onera, quæ à viris ecclesiasticis leuabantur, per collectores apostolicos in Francia leuari: & omnibus regni officariis mandatum fuit, quatenus prædictam curiæ ordinationem tenerent, & ab omnibus inconcussè seruari facerent. Quod arrestum erat conforme cum ordinatione Caroli sexti, facta die vi. Octobris. anno Domini 1385. & sui regni, sexto: qui certificatus de cardinalium excessiuo numero, & eos multa beneficia in regno dietim acceptare, & quicquid inde habere poterant, extra regnum asportare, aut cum de pluralitate excessiua reprehendebantur, pensione annua, quæ frequentius ad valorem beneficii ascendebat, retenta, alteri conferri procurabant: qui postea vnde viueret non habens, curam animarum & diuinum officium deserebat: & cardinali pñsionario mortuo, alius illam impetrabat. Quibus de causis & aliis rationibus, Rex prædictus ex sua certa scientia auctoritatèque regia ordinauit & mandauit, omnes pensiones cætera quoq; onera ecclesiis regni sui imposita ad manum suam

R. Christ.
an tollere
possit onus
aliquod a
Papa impo
suum sup di
gnitatibus
uel aliis be
neficiis re
gni.

poni, & de illis ecclesias reparari, numerum clericorum reponi, eisq; de victu sufficienti prouideri: ordinauitq; formam antiquorum Canonum insequendo, fructus ecclesiarum regni sui decætero in tres partes fore diuidendos modo & forma in dicta ordinatione contentis. Quam Guag. succinctè cõplectitur lib. ix. ca. iii. dicens, Id tẽpus sedente apud Auinionẽ Inno. vii. & c. & do. Aufre. in suo tract. ar. resto. & ordinationũ sub tit. de repa. ecclesiarũ. Nec est mirum, quòd de talibus grauaminibus & abusibus recurratur ad Regẽ: quia cùm tẽpore Philip. pulchri à Clemente v. Põtifice ecclesiæ grauaretur, ad ipsum Philip. recursum est. De quo, per Guag. lib. vii. c. iii. Nec mirũ, si de talibus cognoscat Rex, cùm sit per cõcilium prædictũ deputatus exequutor decretorũ: à quo, laicis etiam spiritualia cõmitti possunt. c. decernimus. vbi glo. de iud. & cap. tua. de decimis. in §. verum. xxxii. distinet. & in cap. mennam. ii. q. v. vbi. Brunehildi Francorum Reginae caussa spiritualis cõmissa extitit: & in c. illud. x. q. iii. laico cõmissum fuit, ne permetteret aliquẽ episcoporum Siciliae, vltra duos solidos nomine cathedralici de singulis parochiis capere. Facit gl. in ca. clericum nullus. xi. quæstio. i. Et quia mãdatum fuit omnibus regni officariis prædicta decreta inconcussè seruari facere: vt ex princip. & fin. pragmati. apparet, possunt dicere officarii hoc facere nõ autoritate propria, sed eis commissa. Vnde, possunt curiæ parlamentorũ Franciæ cogere Archiepiscopos & alios prælatos ad confirmandum vel infirmandum electiones inferiorũ suorum: secundum do. Stepha. Aufre. in d. repeti. cle. i. de offi. ordina. in xxxi. fallen. vbi de illa cõmissione & mandamento clarè aperit: necnon ad ostendendum processus per eos aut eorũ officiales factos, si procuratoris regii interfit: secundum Ioan. Gal. q. clxxii. versi. ii. vbi de quodam abusu officialis Claromontensis, qui absoluerat quendam ab homicidio ei imposito, quod postea confessus est. Et nota contra prælatos processus & purgationes faciẽtes, qui hodie nõ sunt vt p. sint sed vt præsent cũ ipsorum animarũ æterna dãnatione & perditione: contra legẽ si quemquam. C. de episc. & cleri. Attende ergo secundum eundem Gal. ad regaliatores iu-

risdictionis ecclesiasticæ. Vnde, sicut in d. c. illud. x. q. iii. allegat. mandatur laico, ne permittat fieri illicitam exacti-
 nem per gentes ecclesiasticas. Ita literæ dietim concedun-
 tur in cæcellaria regia super nouis decimis, ne à laicis exi-
 gantur per eorum Prælatos: quæ fundantur in ordin. Phi-
 lip. pulchri Francorum Regis facta die veneris ante cine-
 res, anno 1304. ca. xxix. huius tenoris, Itē, quòd senescal-
 lus ad requisitionem consulum locorum quorumlibet de-
 fendat ipsos & vniuersitates & singulos à noua impositiōe
 seruitutis facienda per prælatos & alias ecclesiasticas per-
 sonas: ac à noua decimarū exactiōe & primitiarum & c.
 Quam posuit do. Aufre. in tracta. ordinationum sub tit. de
 decimis. artic. i. Præterea, cognoscunt officarii regii vbi-
 cunque est infractio ordinationum regiarum: inter quas,
 sunt decreta consilii Basiliensis, quasi tunc cadat notorius
 abusus, præsumendo supra authoritatem & iurisdictionem
 regiam, quam licet pœnali iudicio tueri, l. i. ff. si quis ius
 di. non obtempe. etiam contra clericos: secundum Innoc.
 in c. i. de offi. delega. prout eum refert do. Lauren. in dicto
 suo tracta. versu. sextus & vltimus casus. Facit optimè l. cō-
 sulta dualia. C. de testa. dum tamen fiat exequutio pœnæ
 in immobilibus, seu temporalitate Regi subiecta. c. quo iu-
 re. viii. distinct. Et conceduntur literæ à cancellaria con-
 tra infractores prag. sanct. dummodo media in literis spe-
 cificentur, prout ordinauit Caro. vii. anno 453. ca. suarum
 ordinationum lxxvi. Et non refert, an pro talibus notoriis
 abusus via appellationis recursus aut simplicis querela
 Rex aut eius curia suprema fuerit adita, quia sola facti ve-
 ritas inspicitur: secundum Bald. in capi. i. §. inuestitura. de
 no. for. fidei. vbi dicit, quòd princeps est tanquā deus, qui
 est ipsa veritas, quæ non fallit, nec fallitur, l. fi. de pondera-
 aur. lib. x. Ideo, non refert quocunq; modo princeps sciat
 ipsam veritatem: secundum quam, solennitatibus reiectis,
 iudicare debet. cap. ad petitionem. de accusa. de quo singu-
 la. per Specul. titul. de actio. & petit. §. super petitionibus.
 versicu. sed quid si reus. & Feli. in cap. ecclesia sanctæ Ma-
 riæ. colum. xii. de constitu.

VLTIMO, pro hoc septimo iure Christianissimi

R. iii

Francorum Regis, facit tex. in cap. i. ne sede vacan. ex quo notatur, quòd Rex cum proceribus regni multum potest & operatur circa statum ecclesiæ reformandum. Vnde, ex prædictis saltem iunctis sustineri potest, quòd Rex potuit procedere ad reformationem monasteriorum, monachorū, & monialium sui regni, etiam exceptorum: vocatis saltem prælatis, sine summi pontificis autoritate: secundum Bar tho. de Chassa. in v. parte catha. considera. xvii. & idē sentit Vincen. Cyg. in suo tracta. de fac. princi. cap. in regali. vbi dicit literas & mandatum à Rege accepisse pro reformatione cordigerorū, *De la grand manche*. Et ita quotidie videmus fieri, propter notoriū abusum ecclesiasticarum, regulariū, & secularium personarum: per textum in dicto cap. filiis vel nepotibus. xvii. quæst. vii. cum aliis iuribus & doctrinis præallegatis.

Admitte ad te alienigenam, & subuertet te in turbine, & abalienabit te à viis propriis.

Eccle. ij. cap.

Octauum Ius.

*Beneficia-
ri non po-
test extra-
neus, seu q
non est re-
gnicola si-
ne regis p
missiōe &
approba-
tione.*

C T A V V M Ius regium præcipuum ipsius Christianissimi Regis quod habet in spiritualibus seu ecclesiasticis est, quòd quāuis alienigena dumtamen aliàs idoneus, sit capax ad tenendū beneficiū. ca. ad decorem. de insti. secus tamē in regno Franciæ, in quo extraneus seu non regnicola beneficiari non potest sine Regis permissione & approbatiōe ex priuilegio & vsu antiquissimo ipsius regni. De quo testantur quāplures summæ autoritatis doctores, vt glossator pragma. san. in proce. in glo. super verbo, exterorum. Ioā. de felua. in tracta. beneficio. ii. parte. q. fi. & in parte q. xxvi. Ioan. Ferral. in tracta. intitu. in sig. pecul. Reg. Fran. in ix. iure. circa finē. Guliel. Bene. in repe. c. Rainu. in verbo, &

yxorem. circa fi. de testa. & Iaco. Bonaudi. in suo panegy-
 ri, post tractatum Ioannis de terra rubea, dictum vinea
 ecclesiæ. Vnde per Caro. vii. anno do. 1431. & die x. Mar-
 tii, edicto perpetuo (cum proceribus regni habito cõsilio)
 ordinatum fuit, alienigenas non posse tenere in suo regno
 beneficia quęcunque ecclesiastica aut dignitates electiuas,
 cathedrales maximè. Quæ ordinatio fuit in parlamen. Pa-
 risiē. tunc Pictaui sedente, die viii. Aprilis tunc sequētis
 lecta & publicata, & tanquā lex perpetua in registris dicte
 curiæ registrata. Interest enim Regum nosse qui maiores
 maximè ecclesias administrant: quarum ipsi protectores
 sunt. Pro qua regia ordinatione facit textus in c. bonæ. ii.
 de postula. prelato. in fi. ibi, ideoque non poteramus salua
 conscientia, eidem ecclesiæ de alia persona quæ de regno
 Hungariæ originem duceret, cõgruè providere: nec vel-
 lemus ei præferre alienum. Facit tex. in l. in ecclesiis. C. de
 epif. & cler. & in c. nullus inuitus. lxi. distin. & in c. quoniã
 in plerisque. de officio ordina. ibi, catholicum Præsulē na-
 tionibus illis conformem: quibus conuenit textus Deute.
 xviii. Prophetam de gente tua & fratribus tuis suscitabit
 dominus &c. Et quamuis præallegata iura loquantur in
 episcopis, ratio tamen est communis ad allia beneficia in-
 feriora. c. hortamur. lxxi. distin. cum ibi nota. per Archi.
 facit c. fi. de de. peregrini. Ideo, dicebant Bal. & Albe. in le-
 ge, diuus. de tuto. & curat. da. ab iis. quòd quandiu in ec-
 clesia reperiuntur idonei, illi præferuntur extraneis. Idē
 glos. notat & docto. in lege, planē. ff. quòd cuiusque vni-
 uersi. nomine. & in ca. cum inter canonicos. in verbo, ad
 ecclesiam alienam. de electio. Idem tenet Cepola in tract.
 de impe. mili. eligē. in verbo, propter nationē. & Rochus
 de cur. in suo tracta. de iur. patro. in verbo, honorificū. &
 Barba. in c. si proponente. de rescrip. & in consil. xxiii. in-
 cipiente, scripsit propheta optimus. in primo volumine,
 colum. vii. vbi dicit, quòd si quis impetrat beneficium aut
 gratiam in alienis partibus, (tacito de natione sua & loco
 suę originis & diocesis) quòd talis impetratio est surrepti-
 tia. Pro quo, est glo. sing. in d. c. si pponente. quã sequitur
 Panor. & doc. imò est ipso iure nulla pmissio: secundū eū-

dem Barba. ibi contra Bal. quia in dubio, Papa intēdit vni cuiq; providere in patria sua: vnde dicebat Panor. in dicto c. ad decorem, quòd valde honestū & fructuosum esset, quòd vnusquisq; beneficiaret in patria sua: quia indigenæ facilius inducuntur ad residentiam, quàm extranei: & sic, melius præservantur ecclesiæ à ruina & depauperatione. Ad hoc tex. in extrauagan. Ioan. lib. xxii. incipien. execrabilis. ibi, in diuersorum regnorum partibus. vbi dicit Genselius, quòd dominus temporalis posset excipere contra promotionem factam de extraneo, quòd probabiliter potest eum habere suspectū de prodicione patriæ aut reuelatione secretorū. l. omne delictum. §. explorationes. ff. de re mili. Inno. Hosti. Abbas Aret. Feli. & docto. in c. super iis. de accusa. idē Abbas post glo. in c. ex parte. de testi. & in c. quòd sicut, & cap. cum terra. de elect. Ad prædicta facit regula cancellariæ xix. quòd nullus ecclesiam parochialem aut gratiam expectatiuā impetret extra nationem suā nisi idioma intelligat, & intelligibiliter loquatur. Quæ facit contra vulgares secundum glo. ibi dicētes, quòd vnumquodq; regnum habet hanc prærogatiuam, quòd nullus potest ibi habere gratiam expectatiuam siue beneficium sine legitimatione Regis: quia hoc est trufa. Nam sufficit quòd sciat loqui idioma, & illud intelligat. Ex quo infertur, quòd in regno Hispaniæ siue Castellæ, possunt habere beneficia sine licētia regis Cathalani, Aragonēses, Portugallenses, & Ianuēses: quia licet Papa Sixtus dederit aliàs proprio motu bullam Regi Hispaniæ, quòd nullus forensis posset tenere beneficiorum sine eius licentia, tamē nō fuit in vsum deducta, sed in abusum: & sic, fuit perdita. c. suggestum. de deci. Secus tamen in Francorum regno, in quo est tale priuilegium in viridi obseruātia: ita quòd in immemoriam transierit consuetudinem, concurrente fama priuilegii. quod sufficit, per nota. in c. super quibusdam. de verborum signifi. & in c. vnus. de præscriptio. lib. vi. & in c. cum apostolicæ. de iis quæ fiunt à Præla. & c. cum similibus. Vnde, in regno Fræciæ soliti sunt alienigenæ literas naturalitatis impetrare, per quas, ad bona quæcunq; tenenda iurisdictionē & officia regia vel be-

beneficia ecclesiastica etiã electiua tenenda habilitãtur: quas habent verificare in camera computorum parisiensî. Pro qua, debetur Regi financia per ipsã cameram præcedẽte inquisitione taxãda: nisi Rex impetranti remiserit: quibus literis non indigent habitatores Tholosani, qui, quãuis extranei, ex privilegio tamen illius ciuitatis pro veris regnicolis & ciuibus habentur: secundum do. Guliel. Benedi. in repe. ca. Rainu. in verbo, & vxorem. circa finẽ. de testa. quòd intelligerem, quo ad testandũ & de bonis suis disponendum, nõ obstante iure albanagii: de quo suprã in i. parte, non autem quo ad beneficia ecclesiastica vel officia regia tenenda: quia sic posset esse priuilegium contra veros ciues, qui sepe remanerẽt improuisi, extraneis ad officia promotis, quod non est dicendũ. l. quod fauore. C. de legi. cum similibus. Fuit etiã die. xiiii. Iunii. Anno 1499. lecta & publicata parisiis ordinatio Ludo. xii. per quam, reuocatae fuerunt omnes literæ naturalitatis dudum concessæ alienigenis, quæ nõdũ sortite fuerãt effectũ, etiã quo ad beneficia tenenda in regno, habitatoribus exceptis: vt habetur in addi. signata per c. loco præalleg. Et idem in officiiis secularibus, quæ dari non debent alienigenis. Sed in hoc est differentia: quia dari nõ debent illis de loco aut territorio, sicut beneficia: per texum in l. fina. C. de crimi. sacrileg. & in l. iiii. C. de diuer. offi. & appa. libro xii. Quibus concordãt ordinationes Philip. pulchri & Caroli, primogeniti Ioannis, Frãcię Regum: qui ordinauerunt nullũ in loco originis vel domicilii officia publica tenere posse: & multi eo tempore fuerunt priuati tam ex curia parlamenti, quàm computorum: vt refert Guagui. libro ix. ca. i. ibi, cõuentum igitur Carolus iterum Parisiis cogit in æde minorum diui Francisci &c. Et est ratio diuersitatis, quia illi de loco melius noscunt parochianos, & conscientias eorũ, & viuendi ritum, quàm extranei. Ideo, beneficia eis conferri debẽt. Sed in officio, secus: propter amicitiam, familiaritatem, affinitatem, & notitiam quam habet iudex, aut præsumitur habere cùm illis de loco, quæ peruertunt iudicium. ca. pe. vt lit. non contesta. & nota. in ca. i. de senten. & re iud. libro vi. Quæ quidem ordinationes locum ha-

buerunt, quandiu officia erant annalia iuxta l. primã. C. vt omnes iudi. tam ciui. quam crimina. post depo. admini-
 fra. De quo, per Panormi. in cap. fin. in vlti. nota. de iudi.
 hodie autè à tempore quo officia sunt perpetua, prout or-
 dinauit Lud. xi. Quam ordinationẽ posuit dominus Ste-
 pha Aufred. in titu. de excessi. officiorum. ca. ix. §. præter-
 ea. & refert Guagui. libro decimo. cap. secundo: ibi, con-
 uersus inde ad rempublicam Ludo. conscius sibi &c. legẽ
 tulit, Magistratus perpetuos fore, neq; amoueri inde eos
 posse &c. Teneri possunt officia etiã in loco originis vel
 domicili, sicut si extranei essent: qui ob causam continue
 residentie, amicitias & familiaritates sicut inde oriundi, i-
 mò aliquãdo maiores cõtrahũt. Pro quo vsu, multa faciũt.
 Primò quia præsumitur oriũdos seu originarios meli⁹ scire
 mores aut consuetudines patriæ. c. quosdã, & c. quanto. de
 præsumptio. quæ in iudicando attẽduntur. §. i. in fi. de of-
 fi. iudi. l. ii. C. quemadmo. testa. aper. & l. si fundus. ff. de
 euictio. De quo, per Cy. & docto. in l. i. C. de summa tri-
 ni. & fide catho. Qua ratione motus fuit Carolus vii. Frã-
 corum Rex *Dicit le bon Roy Charles.* in institutione curiæ
 parlamenti Tholosani, quando anno 1444. ordinauit, q̃
 instituerentur ibi consiliarii tam de patria linguæ Doyle,
 quàm linguæ Occitanæ: & idẽ ordinauit Carol⁹ viii. eius
 nepos, in erectione schaquerii Normaniæ seu Rothoma-
 gi: vt scilicet deputarentur Præsidentes & Consiliarii vsus
 & consuetudines patriæ scientes, cùm vnaquæq; prouin-
 cia suo sensu abundet. c. certificari. de sepultu. Secundo,
 pro hoc Francorum vsu, facit tex. in l. ii. C. de offi. præto.
 & in l. ii. C. de anno. ciuilib. libr. x. ibi, pauperibus nostris
 &c. vbi originarii sunt præferendi extraneis, & potius est
 syndicus eligendus de vniuersitate, quàm alius: secundũ
 Alberi. ibi. facit illud Cicero. li. de amicitia. potiores (in-
 quit) sunt ciues, quàm peregrini & habetur iii. politico.
 Noui incolæ qui ciuitatẽ & patriam incolere cœperunt,
 honoribus ciuitatis non participant, sed antiqui, qui mo-
 res patriæ nouerunt, sunt illis præferendi: moderni verò,
 maximè penitus extranei post ponendi: coram quibus, nõ
 est agendum cõsiliũ: iuxta illud Ecclesia. viii. Corã ex-

traneo non facias consilium, nescis enim quid pariet. Facit tex. in autenti. de collato. §. sed neq;. col. ix. Et ex iis videmus hodie in regno Franciæ esse consuetum, vt in officiis & beneficiis originarii & patriæ potius admittantur, & alienigenæ seu non regnicolæ repellantur. Et in hoc operatur consuetudo, secundum Cepol. in tracta. de impera. mili. eligen. in versi. propter nationē. Sed an expediat vel ne, habetur per Franciscum patri. in lib. de inst. reipubli. lib. iii. tit. ii. & Lucam de penna. in l. quisquis. C. de omni argro deserto. libr. vndecimo. Ex quibus, hoc ius Illustrissimi Erancorum Regis satis pro nunc comprobatum (omissis superfluis) remanebit.

Domine saluum fac Regem,
& exaudi nos in die qua
inuocauerimus te.

Pfal. xix.

Nonum Ius.

NONVM Ius altum & præcipuum Christianissimi Francorū Regis in ecclesia sancta dei iurisdictionē spirituale concernens est, vt excōmunicari vel regnum suum interdici non valeat vel possit, quamuis Imperator Romanus caterique huius seculi principes à suis Prælatiſ anathematizentur. secundū Marti. Lauden. in tracta. de principibus. arti. lxi. post Petrū & Anto. in c. nouit. de iudi. per tex. in c. quoniam. xviii. dist. & c. non est. de sponsalib. & gl. in c. si autem. xi. q. iii. & in c. omnes. de maio. & obed. & in c. duo sunt. xcvi. dist. Facit tex. in c. sacerdotibus. xi. q. i. & in c. imperator. in fi. xcvi. dist. Speciale ergo est in Cristianissimo Frācorū rege. Ita declarauit Clemēs v. in extrauagan. meruit. & in bulla Ad eternā rei memoriā. per eū dicto Regi cōcessa: & Io. xxii.

R. F. Christi
stianissim^o
excōmuni-
cari, uel
Regnum
suū interdi-
ci non po-
test, & id
sane debet
intelligi.

in extrané. frequentes. circa fi. de iudi. ita etiam attestantur excellentissimi doctores, vt Helias in casus positione, c. vbi periculum. de elect. lib. vi. Barthol. Chass. in glo. cōsuetu. Burgun. in proce. in verbo, *Du saint empire.* & Petr. Iacob. in sua practica. titu. de succes. reg. Fran. Io. Ferrault in suo tract. de insigni. peculia. priuile. in vi. Guli. Bened. in repe. c. Rainut. in ii. parte. in verbo, si absque liberis ii. nu. 44. vbi dicit, à Gregorio & Clemente summis Pontificibus fuisse concessum Regi priuilegium, quòd in eum vel regnum suum sententia interdicti generalis sine Pape speciali mandato ferri non possit. De quo meminit domi. Aufre. in suo tracta. ordinationum regiarum. titu. de priuilegiis apostol. Regi cōcessis. artic. i. ii. & vi. Cuius priuilegii bullæ sunt in parlamentis Franciæ registratæ. Et concordat Vincen. Cyg. in suo tracta. de fact. prin. c. sententiæ excommunicat. à qua Rex Franciæ & c. circa fin. sui operis. vbi eleganter dicit, causam huius priuilegii esse, quia domus Franciæ sancta fide & opere dicitur, cum testante Hosti. in sua summa, Deus in regno Fraciæ magis colatur & timeatur: & postea subdit, quid plus? nunquid columba cœlitus ampullâ chrismatism, de quo omnes reges vnguuntur, in signû victoriæ & perpetuæ dotis, primo Regi Clodoueo Christianissim. diuinitus attulit? certè sic, cōtra inimicos: prout in floribus sanctorum, & in legēda beati Remigii legitur: & ex post, regnum creuit in immensum: cui Anastasius Imperator coronâ auream capiti instructam cū tunica & baltheo ex Constātinopoli in Galliâ transmisit. vt traditur lib. ix. cronicarum supplementi. Quid plus? de sancta hostia, tēpore Philippi iiii. de illo traditore Iudæo, qui eadem cum gladio seu ganiueto lapidabat (sunt anni ducenti) Parisius, quæ adhuc est integra & immaculata? Quid plus? nōne omni die claret miraculis ipse Rex Deo iuuante? Nōne ab infirmitate incurabili, vulgariter vocata, *Des escrouelles*, immediatè ab ipso tacti sanantur? Quid plus? tanta regnat clementia in tali domo, quòd omnibus regibus & principibus opem & fauorem contulit, & veritas in pectore regum & principum iacet & c. multa alia sanctissimè gesta pro Deo & ecclesia sua per Francorum

Deus in
regno Fr.
colitur.

Reges narrat præalle. Vincen. Cyg. quæ superius per discursum huius operis satis dicta fuere. Ad propositum ergo redeundo, per prædicta satis apparet, hoc ius altum & priuilegium Christianissimi Regis probatum: quòd à censuris ecclesiasticis sit immunis & exemptus.

HINC est, quòd Rex Francorum sine metu excommunicationis, de qua in c. nō minus. & c. aduersus. de immu. ecclesi. pro redemptione personæ suæ, filiorum & regni tuitione, viris ecclesiasticis subsidia sub nomine charitatiui subsidii, aut aliàs, inconsulto Romano Pontifice imponit. De quo extat bulla Bonifa. in libro liliorum redacta: vt latius suprâ in quarto iure ostensum extitit.

HINC est & secundò, quòd huius iuris & priuilegii sunt officarii regii pro actu & exercitio regalis iurisdictionis participes: secundum Ioan. Ferral. vbi suprâ, argu. tex. in c. ecclesia. xii. q. ii. & in c. clericus. xi. q. ii. Et de hoc plura extare arresta constat, de anno 1372. contra Archiepiscopum Rothomagensem, & de anno 1399. contra officialem Remensem, & Archiepiscopum Turonensem, qui seruietes regios excommunicauerant nulliter & abusuè. Ideo, officarii regii absque metu excommunicationis capiunt clericos coniugatos & solutos, etiam alibi quàm in fragrati crimine deprehensos: reddere tamen debent suis ordinariis, quando requiruntur. Ita pronuntiatum fuit per arrestum parlamenti Parisiensis: secundum Ioan. Gall. in suis questio. q. lvi. vers. nota multa priuilegia. circa fi. Et vltèrius pronuntiatum fuit, quòd in monitionibus generalibus non comprehenduntur officarii regii: de his quæ sciunt tanquam officarii regii: aliàs secus. Quæ arresta vim legis habere nemo dubitat, l. i. C. de senatuscons. & l. non ambigitur. ff. de legib. secundum Ioan. Fab. in l. fin. C. de legibus. & glossam in verbo, parlamenta. in conclu. ecclesiæ Gallica. in pragm. sanct.

HINC est tertio, quòd nedum Rex Christianissimus ab aliis excommunicari non potest, imò ipse alios saltem laicos ex iusta causa excommunicare potest: secundum Vincen. Cyg. in alleg. suis de bello Itali. c. regali. vers. superest videndum. argu. c. propter. iuncta glossa, in verbo, Ducibus.

*Officarii
absque me
tu excommu
nicationis
capiunt cle
ricos.*

*Rex exco
municare
potest lai
cos.*

xxxiii. distinc. Facit gloss. in lege, adigere. ff. de iur. patro. quod princeps habet vim apostolici, maximè Rex Francorum qui est vicarius Christi in regno suo: secundù Bald. in c. significantibus. de offic. deleg. & Felin. in c. cùm non liceat. de præscriptionibus.

SANE tamen est istud priuilegium Christianissi, Regis intelligèdù: vt ex cõmunicari non valeat à prælatis ecclesię inferioribus à Papa: secus verò in ex cõmunicatione ipsius Papæ: quia nec per priuilegium potest quis ab eius potestate eximi, sicut nec à potestate dei, cuius est vicarius & locutenens. c. ii. de trãslatio. præla. quia sic esset eximere à potestate Dei: quod est absurdum, l. nam & absurdù. ff. de bo. libe. cum simi. Et nemo potest sibi legè dicere, l. si quis. in princi. de leg. iii. Ideo, tale priuilegium non valeret: secundù Io. And. & Panor. in c. cùm instãtia. de censu. imò esset illi derogadù, facta narratiua: de qua ibi p̄ Panor. post Fede. de sen. ita etiã tenet Fel. in c. ii. col. xx. de rescri.

HINC dicit Pet. Iac. in sua præct. in arbo. succes. Reg. Fran. q̄ Pap. Vrbanus ii. transiens per Galliã tempore Philip. Regis, celebrauit cõcilium in Claromonte Aluerniã: in quo statuit horas beatę semper virginis Marię esse quotidie per viros ecclesiasticos dicẽdas, & officiũ eius diebus sabbati solenniter fieri. Et vltèrius, dictũ Phili. regem ex cõmunicauit, quia dimissa propria vxore, aliã acceperat: secundum gl. in verb. dicturi. in §. quomo. diui. off. sit celebran. in prag. san. De quo meminit Baptist. Fulg. de dictis factisq; memorabilibus, sub tit. de religionis cultu. c. incip. Ludo. honorem quã habebat &c. Ex quibus patet, priuilegium de quo hĩc agitur, cessare respectu summi Põtificis, à cuius potestate nemo exẽptus est. c. cũcta per mundum. ix. q. iii. imò Reges aut Imperatores ei subsunt. c. ali. xv. q. iiii. c. grandi. de supplen. neglig. præla. lib. vi. & c. venerabilem. de ele. quod probat & exponit Bal. in l. rescripta. C. de precib. imper. offer. quia non puri hominis, sed veri Dei vices gerit in terris. c. i. & ii. de transla. præla. secundù Specu. in tit. de elect. §. nunc ostendendum. vers. lxxxix. Cuius authoritas maior est, quàm sanctorum. c. de libellis. xx. dif. & non ab homine, sed à Deo secundum Ioan. Andr.

in c. cum de beneficio. de præben. libr. vi. per. tex. in c. no-
 uit. de iudi. iuxta illud quod habetur Mar. ad fin. donec
 (inquit) virtute induemini ex alto: & dicitur habere cœle-
 ste arbitrium, l. i. C. de sum. trini. & fid. cathol. Ideo, rectè
 adduci potest illud Virgilianum in vi. Aeneidos,
 Igneus est illi vigor, & cœlestis origo.
 Facit enim vnum tribunal cum I E S V C H R I S T O.
 ca. quanto. de transla. prælat. adæquat quadrata rotundis.
 Hostien. in c. cum venissent. de iudi. Facit illud Matt. xvi.
 quodcūq; ligaueris &c. per quod dicit Inno. in c. quod su-
 per. de voto. quod Papa vniuersaliter adeptus est omnimo-
 dam potestatem in toto orbe terrarū, & cunctis nationi-
 bus fidelium & infidelium: quia omnis creatura ei subdita
 est: secundum eūdem in c. i. de cōstitutio. iuxta illud Psal.
 Omnia subiecisti sub pedibus eius. Nimirum ergo si hoc
 nouum ius Frācorum Regis vt excommunicari aut eius
 regnum interdici non valeat, ad prælatos non autem ad
 ipsum summum Pontificem referatur.

Omnia subiecisti sub pedibus eius &c. Psalm. viii.

Decimum Ius.

DE C I M V M Ius præcipuum Cristianis.
 Francorum Regis circa iurisdictione eccle-
 siasticā est, q̄ quāuis episcopi in tota dice-
 cesi iurisdictione dicatur habere, vt in quo-
 libet loco pro tribunali sedere possint, ac
 subditos (eorū excessibus exigētibus) capi
 facere & carceri deputare, per c. cū episcop⁹. de off. ord. li.
 vi. In regno tamen Frāciæ, hoc nō possunt episcopi seu e-
 orū officiales extra eorū septa, nisi requisitis officariis re-
 gis, vel ad hoc eis territorio cōcesso. Ita legitur & notat in
 d. c. cū episcopus, in casus positiōe. & c. Romana. §. cōtra-
 hētes. de for. comp. eod. li. vi. vbi dicitur, q̄ Rex est domi-
 nus territorii & nō episcopi, qui si caperēt aliquē, diceren-
 tur capere extra territorium: & per consequens, captio es-
 set nulla: secundum Bald. & Floria. in l. sicuti. §. aristo. ff. si

ferui. vendi. per rex. in l. quid si seruus fugitiuus. §. idē cel-
 fus. ff. de ædil. edict. de quo per Ludo. Roma. in l. i. §. occi-
 forum. col. viii. ff. ad syllei. & Alb. de ro. in tract. statuto. q.
 lxxvi. iii. parte. & Bald. in repet. l. i. C. de sum. trini. & fide
 catho. Ideo episcopi non debent simpliciter appellari do-
 mini talis ciuitatis, vt communiter fit: sed cum adiectione,
 vt nota. in d. c. positione. c. cū episcopus. & §. contrahen-
 tes. Et audiui quòd ita fuit pronuntiatum per arrestū par-
 lamenti Tholosæ contra aduocatos, episcopos simpliciter
 dominos (placitando) vocantes ciuitatum, quarū Rex do-
 minus est, & nō episcopus, vt Tholosæ, Carcaffonæ, & si-
 milium. Secus si episcopus esset dominus temporalis illius
 ciuitatis, quia tunc omnia potest quæ dominis temporali-
 bus licent. c. episcopus, ne cle. vel mona. lib. vi. Vnde dictū
 fuit per arrestum parlamenti Parisiensis, quòd episcopus
 Suesioñ. non erat recipiendus ad probandum se esse in
 possessione & saisina capiendi clericos solutos vel coniu-
 gatos in habitu & tonsura virtute iurisdictionis spiritualis,
 videlicet in dicta villa Suesioñ. vt habetur per Ioan. Gal.
 in q. lvi. vers. nota multa priuilegia. & do. Aufre. in tracta.
 arresto. arti. xxvii. & melius artic. xviii. vt ibi dicitur. Item
 dictum fuit, quòd quædam religiosa quæ in vico citharæ
 per episcopum Parisiensem propter ipsius incontinentiam
 ratione iurisdictionis episcopalis capta fuerat, & tandē ad-
 ducta in parlamēto, restitueretur in loco in quo capta fue-
 rat: quia prætendit quòd episcopus Parisiensis non habeat
 captionem personālē in villa Parisiensis. Et ideo &c. Quod
 etiam seruatur Tholosæ, secundum Guliel. Bene. in repe.
 c. Rainutius. in ii. decisi. nu. 425. vbi dicitur, quòd necesse
 habet episcopus aut eius officialis extra septa sua existens
 aliquam intrare ecclesiam, si actus iudiciales exercere ve-
 lit, vel iudices regios requirere, quòd clericos capiāt, & si-
 bi remittant, aut territorium ad hoc faciendum eis cōce-
 dant, aut captionem per eos fieri permittāt: vt aliàs per ar-
 restū parlamenti Tholosæ permissum fuit episcopo Tho-
 losano clericos modo licito in viis & in plateis capere, & in
 domibus, dūmodo fiat ex permissione dominorum ipsarū
 domorum: vt habetur in eodem tract. arti. clxxix. Et sicut
 capere

capere non potest episcopus, si nec transferre prifoneros
 semel captos ex permiffione officialium regionum de vna
 prifione ad aliam, sine gratia Regis, Bailliuo vel Senescal
 lo itimata: secundum quod not. ibi, arti. ix. Pro hoc etiam
 iure regio, optimè facit quod habetur in eodem tracta. ar-
 resto. arti. xxviii. vbi dicitur, Item dictum fuit, quòd de cæ-
 tero non proponeretur, quòd officarii regii non possent
 capere clericos coniugatos, nisi in presenti & decenti for-
 factò: quia imò capere possunt absque metu excommuni-
 cationis, tamen reddere debent suis ordinariis, cùm requi-
 rentur. Et idem in clericis solutis: secundum Guliel. Bene-
 dict. in dicta ii. decisio. nume. 424. in fin. & sequen. vbi di-
 cit, quòd Rex & eius officarii retinuerunt manus iniectio-
 nem in clericos, prout olim habebant: secundum Bald. in
 l. si quis curialis. de episcop. & cleric. De quo, an procedat
 de iure communi saltem canonico, latè per Card. Ant. de
 but. Panor. & Mod. in cap. cùm non ab homine, de iudic.
 Bald. & Angel. in l. i. c. i. §. si quis. de pa. iura. firman. in v. sib.
 eundem Bald. in ca. i. §. si quis. de pa. iura. firman. in v. sib.
 feud. vbi dicit, quòd clerici capi possunt, vt presententur
 episcopo: vt voluit Ioan. Andr. in nouel. in ca. vt famæ. de
 sen. exc. sed ex interuallo secus: nisi de cõmissione episco-
 pi vel ex priuilegio: vt in regno Franciæ: quia ex tanto tẽ-
 pore cuius initii non est memoria concurrente fama pri-
 uilegii, maximè per arrestum, quod habet vim legis, l. fin.
 de legi. & l. ii. de offi. præfec. præto. orien. approbata: satis
 cõstat de dicto priuilegio. c. super quibusdã. §. præterea. de
 verbo. sign. & l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quo-
 ti. & æstiu. cum si. & nota. in c. caussa. de præscri. & in c.
 vii. eod. tit. in vi. De quo etiam iure regio, patet in eodem
 tract. arrest. arti. ccxlii. ibi, & vltius pro delictis curia re-
 misit ipsam archiepiscopo Tholo. pro debita iustitia mini-
 stranda secundum casuum exigentiam: inhibendo eidem
 archiepiscopo, quòd ipse nec eius officialis vtantur in eo-
 rum sententiis retentione gratiæ in præiudiciũ iurisditio-
 nis regiæ. &, ne vtantur captione seu prifia gentium: non
 conficiat inuentaria bonorum in terra & iurisditioe re-
 gia. Et reuocauit curia & c. Faciunt etiam rationes sequen-

tes. Prima, quia episcopus non est iudex, ratione territorii: vt in magistro militum inter milites, vel doctore inter scholares iurisdictionem habentibus: qui tamen non habent territorium, l. magister. C. de iurisd. omnium iudi. autent. habita. C. ne filius pro patre. Facit l. pupillus. §. territorium. ff. de verbo. significat. & quod notat Innocen. in cap. cum contingat. de foro competen. vbi dicit, quod aliqui habent iurisdictionem sine territorio, qui sententias suas executioni ponere non possunt, de quibus in dicto ca. cum contingat. & in l. fin. C. de iurisd. omnium iudi. sic est de episcopo, l. episcopale. C. de episcopali audientia. & in §. si quis autem. de sanctissimis episcopis. colum. ix. Hoc etiam notat glo. in autent. vt clerici apud proprios episcopos. super verbo, archiepiscopum. col. vi. vbi notatur differentia inter territorium & diocesim. Secunda ratio est, quia capere facti est realis & temporalis, sicut submittere oues in locum demortuarum, l. boue. §. i. de ædili. edic. 50. consilio. in fi. ff. de curatore furiosi. ergo hoc facere non potest episcopus virtute suæ iurisdictionis spiritualis.

HINC est, quod episcopus non potest citare viua voce, quia est magis facti quam iuris. Ita fuit dictum per arrestum contra episcopum Parisiensem, qui de hoc fuit condemnatus in emenda quingentarium librarum, anno Domini 1346. ergo multominus citare poterit realiter capiendo. Tertia ratio est, quia absurdum valde & inconueniens esset, si episcopi haberent captionem, propter confusionem prisiarum frequentium & exactionem pecuniarum, quæ inde fierent. Et si à prisia appellaretur, deuolueretur appellatio ad archiepiscopum, & deinde ad Papam, & sic essent vexati subditi regii. Ex quibus concluditur, episcopos non habere captionem personarum: secundum docto. præallega. & Ioan. Gal. in quæst.

cl. vbi de captione clericorum. & quæstio. clxxv. vbi de captione laicorum latius tractat: & per plura hoc decimum ius regale & ecclesiasticum comprobabat.

Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, &
quæ sunt Dei, Deo. Matth. xx.

Vndecimum Ius.

VND ECIMVM Ius altum Christianissimi Regis in ecclesia Dei in hoc consistit, quod episcopi & alii prelati sui regni debent & homagiū & fidelitatis iuramentum præstare, ratione feudorū & temporalium quæ ab eo tenēt & possident. text. & ibi Panor. & doct. in c. nimis. de iureiuran. Hēri. Boe. in c. fi. de reb. dub. Bal. in præludius feudo. Corfe. in tract. de potesta. regia. q. liii. & Panor. in ca. veniens. in ii. notab. de accusa. dicens, Regē esse fundatum de iure cōmuni in temporalibus ecclesiæ, vt pro illis debeat ei homagiū & fidelitatis iuramentū præstari, nisi obstet aliquod speciale priuilegium, sicut habebat illa ecclesia Pragensis in Bohœmia: vt ibi dicitur. Faciunt notata in c. solita. & in c. dilecti filii. de maio. & obe. & in c. verū. ibi, pro cursu tēporaliū. lxxxvi. dist. & c. fi. de capit. Corra. x. coll. & in c. tributū. xxiii. q. viii. vbi glo. in verbo, ecclesia. infert & notat, q̄ episcopi subsunt Regi, intelligendo respectu feudorū & tēporaliū. Ideo, dicebat Bald. in ca. cū venissent. de eo qui mitti. in pos. q̄ bona tēporalia gentiū ecclesiasticarū ligantur ordinationibus regis. Et si rex exigeret collectas nouas super omni tēporalitate sui regni p̄ defensione ipsius, bona tēporalia clericorū essent illi exactiōi subdita: secundū Pet. de Anch. in d. c. nimis. Est tamē differētia inter prelatos & dños seu nobiles laicos in modo præstadi iuramentū fidelitatis: quia episcopi & alii prelati iurāt stola ad collum posita, & manū ad pectus, euangelis ante eos positis. per gl. singula. in verbo, corporali. in cap. vt circa. de electi. libro vi. secundum Panor. in cap. laudabilem. de frigi. & maleficia. Facit autent. sed iudex. C. de episco. & cleri. & ibi doc. Laici autem, flexis genib⁹, & immisis manibus iūctis intra manus Regis, aut dignissimi cācellarii sibi fidelitatem iurant & homagium faciunt: & si sit nobilis, Rex

Regi Frācorum debēt Episcopi & prelati sui Regni præstare iuramentum fidelitatis ratione feudorum & tēporalium quæ ab eo tenent.

ad osculum eum recipit, aliàs si sit ignobilis, etiã si habeat nobile feudum, nõ recipitur ad osculũ. Et ista est forma fidelitatis in Frãcia: secundũ Inn. in c. olim inter. de rest. sp. Bartholo. de Chassa. in §. i. ti. de feudis. in comẽto consuetud. Burgund. in gloss. *Pour cause de deuboir.* & latius Speculatorem in titu. de feud. §. quoniã. versicu. porro. & versicu. xxvii. vbi dicit, quòd omnes fidelitates in curia Regis Franciã semper recipiunt, saluo iure alterius. cap. saluo. ix. quãst. iiii. secundum Iaco. de san. Geor. in trac. feudorum. in gl. quidam inuestitus. & Iason. in tract. feu. col. vlti. Ad prædictam formã tamen est addendum, quòd homagium ligium, prout est illud quod Regi Christianissimo præstat, nemine excepto, debet fieri capite nudo, & zona dimissa: secundum Ioan. Sanso. in cõmento consue. Turoñ. titu. *Comment homaige se doit offrir.* arti. i. in glo. i. in fi. quia in istis præstationibus iuramenti fidelitatis, attenditur consuetudo locorum: secundum Andr. de Iser. & Cardi. Alexan. in cap. i. de no. for. fidelita. & iste vsus Frãciã ratione fulcitur: quia manus significat potestatem, l. manumissiones. & ibi Iason post Bal. ff. de iusti. & iure. & Alberi. in dictio. in verbo, manus. Ideo, dicitur fidelitas manualis. c. cum inter vos. de re iud. Porrectio enim dexteræ significat soliditatem, ideo debent esse vassali Regis firmi ad eius authoritatem & iura conseruanda, voluntarièque ei obedire. ca. quæ contra mores. viii. distincti. Et huius iuris plures sunt effectus, vt in seq. demonstrabitur. Ex quibus, hoc ius regale magis comprobabitur.

Deum timete, & Regem honorificate. j. Petri ij.

Duodecimum Ius.

Prælatus electus & cõfirmatus non potest administra

VODECIMVM Ius Christianissimi Regis est, quod Prælatus electus & cõfirmatus non potest administrare, donec Regi se præsentauerit, & reuerentiam fecerit: secundum Cõpostella. in c. q̄ sicut.

de elec. prout eū refert Héri. Boye. in c. nobis. de iur. patr. re, donec
 per c. cū lōgè. & c. perlectis. lxxiii. dist. & c. Abb. xviii. q. ii. regise præ
 Et ita obseruatur in Francia & Hispania: secundum Ioan. sentauerit,
 Lupū. in repe. rubri. de dona. inter virum & vxor. in princ. & reuerē-
 iii. præuidē. & do. de Chassa. in cathalo. v. parte. confide. tiā fecerit.
 xxiii. Facit text. in cap. regum. xxiii. q. v. iuncto cap. si a-
 pud. eadem caussa, & quæst. & illud primæ Petri ii. Deū ti-
 mete, & regem honorificate. & tex. in ca. consilia. §. hinc
 etiam. xvii. distinct. vbi Rex Theodoricus Francorū Rex
 reseruauit sibi in consilio reuerentiam in rebus ecclesiasti-
 cis. Idem Bald. in ca. nimis. de iureiuran. vbi dicit, quòd li-
 cet prælatus in aliis quàm feudalibus nō sit subiectus Re-
 gi, est tamen reuerentiæ debitor: vnde dicebat Lucas de
 penna. in l. euictiones. de cur. publi. libro xii. quòd clerici
 aliquo respectu Regi subditi sunt, & debent ipsum saluta-
 re, colere, adorare, & venerari, & supplicare genu flexo.
 De quo, per eundem Lucam in l. duos. de suscepto. & ar-
 cha. & Io. de pla. in l. i. de silentia. vbi habetur, quòd nul-
 lus debet se genu flectere coram alio, quàm corā Papa, Im-
 peratore, & Rege: quorū pedes osculantur. per glōf. sing.
 in l. i. de do. protecto. lib. xii. vbi Ioan. de pla. & docto.

HINC est, q̄ Rex præcedit omnes & quoscūq; præ- R. F. præ-
 latus ecclesiasticos sui regni: secundum Panormita. in ca. cedit quos-
 verum. de foro competen. & Inno. in ca. nouerunt. de sen- cūq; præla-
 ten. excom. & maximè Rex Francorum oleo sancto cœli- tos ecclesi-
 tus demisso in personā Clodouei protochristiani vnctus, sticos sui
 vt dictū est suprā prima parte. in ii. iure. De quo murmu- regni.
 rant plures cōtra principes, cardinales, episcopos, & alios
 prælatos ecclesiæ præcedentes. per cap. solitæ. de maio. &
 obediē. per quod dicit Specu. in tit. de rescrip. præsentia.
 §. ratione autem caussæ. quòd episcopus maior est duce.
 Et dicit gl. in verbo, ducibus. in cōclu. eccl. Galli in prag.
 sanct. quòd imò episcopus maior est Rege vel Imperato-
 re, ratione ordinis episcopalis. Sed si priuilegio illius cap.
 vellent vti, prius feuda quæ à Rege habent, dimittere de-
 berent: aliàs secus: secundum do. de Chassa. in cathalo. v.
 parte. confi. xxx. Ideo, pulchrè & eleganter dicit Bal. in l.
 patronum. §. si liberta. ff. de in ius vocan. quòd licet eccle-

fia fit mater imperii, tamé eo respectu quo tenet feuda ab eo, est eius vassala: & per consequens, inferior. Debet tamen Imperator seu Rex præbere honorem episcopis & prælatis ecclesiæ assurgendo & iuxta se sedem seu locum sedendi assignando ad partem eius dexteram: secundú Panor. & Ioan. And. in ca. solitæ. præallega. & Corfe. in tracta. de potesta. Reg. q. lvii. Martin. Lauden. in tracta. de digni. vers. x. & Nico. Boe. in addi. ad Io. Monta. de autho. & præmi. sac. mag. concil. & Ange. in l. cum salutat. in versic. incipien. & processisset. C. de sentent. pass. & restit. vbi dicunt, q̄ Carolus iiii. Imperator cardinali de Colona eum visitanti in totum assurgebat. Faciunt notata per Feli. in rubri. de maio. & obedien. Barba. in suo tracta. de præstan. Cardi. in i. quæst. Basili. col. xxii. & sequen. & in c. ad falsariorum. de crimine falsi. & Bald in l. quoties. vers. sedendi quoque. C. vbi sena. & cle. Ideo refert Policra. in li. de nugis curialium. lib. iiii. cap. iii. quòd in consilio Nisseno, Constantinus Imperator primú locum tenere non ausus est inter prælatos ecclesiæ, sed vltimum occupavit. Et nimirum, quia episcopi dicuntur esse in culmine dignitatum. vt nota. per glo. singu. & docto. in cap. ii. de præben. lib. vi. Feli. in rubri. de maio. & obedien. Abbatem in cap. cum victonenfis. col. iiii. de electi. & in cap. venerabilis. de præben. & Iaso. in l. imperium. ff. de iurisdictione omnium iudi. Ideo, dicuntur illustres: secundum Bald. in additio. Specu. in titu. de iurisditio. omnium iudi. in verbo, super illustres. & in l. nullus. de decuri. libro x. & in l. ad similitudinem. C. de episco. & cler. De quo amplè per Iaso. & Purpu. in l. i. ff. de offic. eius cui est mandata iurisditio. & honorabiles ac excellentiores in dignitate dicuntur: secundum Zabarellam in cap. episcopatu. de priuilegiis. & serenissimi. clemen. in plerisque. de electio. imò dici possunt duces, marchiones, comites, & Reges: vt notat Specu. in titu. de rescrip. præsentatione. §. fina. versicu. sed nunquid Vnde, cum episcopus est in ecclesia, debet in sublimiori loco sedere. capitul. episcopus. in ii. xc. dist. quia est caput suæ diocesis. notatur in cap. cum non liceat. de præscript. sed an sui capituli, nota. in capit. cum clerici. de verborum

signifi. & in c. cùm dilectus. de maiorit. & obediens. c. irrefragabili. de offi. ordi. & in clem. vt hi qui. de æta. & quali. Et licet sint multi ordines & dignitates in ecclesia Dei, maior tamen est episcopalis, glossa in verbo, episcopus. in proce. vi. & in c. quanquam. ii. quæst. vii. quæ dicit, quòd episcopus est maior presbytero cardinali. De quo in ca. si abbatem. de electione, in sex. & Gemin. in d. c. quaquam. & in c. i. colum. ii. de officio delega. in sexto. Iaso. in dicta l. imperium. & Cursum seniore, in consilio suo lxxix. col. ii. Honorare tamen debent episcopi legatum de latere: secundum eundem Specu. in titu. de legato. §. i. versic. honorandus. Hinc dicit Bertachinus de fir. in tracta. de epi. in prima parte iiii. li. quòd inoleuit consuetudo, vt episcopi assistentibus Cardinalibus non portent rochetum saltem patentem seu discoopertum, sicut nec Cardinales assistente Papa: nec Prætores ciuitatum baculum iustitiæ ferunt, assistente Præsidente prouinciæ. Si ergo episcopi debent honorare Legatum, multò magis Regem Christianissimum, qui est legatus Dei in regno suo: secundum Bal. in tit. de pace constantiæ. in prin. in vñ. feudo. & vicarius I E S V C H R I S T I: secundum Bal. in c. significatibus. de offi. delega. & Feli. in c. cùm non liceat. col. v. de præscriptio. & Rex Regum: secundum Cardi. in de. i. in prin. de immun. eccl. & in addi. ad Guid. Pap. in decisio. parla. Delphi. q. ccxxxix. in addi. incipien. an Rex Francorum. cui saltem ratione feudorum subsunt: vt in iure proximè præcedenti dictum extitit. Meritò igitur, antequam se pro Prælatis ingerat administrando, debent se exhibere reuerenter: per præmissa, ex quibus remanebit hoc duodecimum

ius regale expeditum.

S iiii

Estote subditi Principibus,
& Ducibus ab eis
missis.

Decimumtertium Ius.

DECIMUMTERTIVM Ius quod ex præcedentibus sequitur est, quòd Prælati ratione honoris & reuerentiæ Regi debent, vt dictũ est, debent ei obediẽtiã præstare, veniendo ad eum quando vocantur pro regni negotiis, vel aliàs ad eũ cõsulẽdũ. c. si episcopus. xviii. dist. vbi dicitur, q̃ Prælatu à Metropolitano vocatus ab vna parte, & ab alia à Rege, debet pri⁹ Regi obedire. Facit tex. in. c. de reb⁹. xii. q. ii. ibi prius consulatis principẽ. & tex. in c. pastoralis. §. cùm autem à Rege vel Archiepiscopo euocari. argumen. sumpto ab ordine literæ, de offi. deleg. & glo. in. ca. reprehensibili. xxiii. q. viii. sentit, quòd Episcopus feuda tenens à Rege, prius debet obedire Regi, quàm Pape. Idẽ gl. Innocen. & Panor. in ca. cùm parati. de appellatio. Ex quibus, iustificatur ordinatio Ludo. xi. Regis Frãcorum, Anno. 1475. facta, per quam fuit iniũctum Prælati ecclesię curiam sequentibus, ad suas ecclesias redire intra quinque menses, sub pœna priuationis eorum temporalitatis.

EST enim generale pactum societatis humane, principibus obedire. c. que contra. viii. distinctio. & in summa, xciiii. distinctio. & habetur 4. Reg. xxiii. præcepit Rex Helchiæ Pontifici & sacerdotibus secundi ordinis &c. Et ait Hieronymus principibus & potestatibus, fidem & reuerentiam seruari oportet, quam qui nõ exhibuerit, apud Deum præmia habere non poterit. xxiii. quæstio. v. c. Regum. & c. sicut apud carnales. Facit quod nota. in l. fin. C. de exac. tribu. libro. x. Hinc est, secũdum Vincen. Cig. de fac. principum. cap. iii. rega. quòd Christianissi. Francorũ Rex habet ius cõuocandi in suo regno Primates, Archie-

piscepos, Episcopos, Abbates, Priores, & omnes dignitates ecclesiasticas cathedrales & collegiatas, p̄ bono sui regni: prout factū fuit vltimate Turonis Lugduni: per textum iuncta gloss. in dicto capitulo si Episcopus. decima octava distinctio. nec est mirandum: quia Clodouei protochristiani Regis iussu, cōcilium extitit celebratum Aureliani, & alibi pluries: prout legi in paruo hystoricali, quicquid dicat Bal. in c. olim. de rescript. quod nec Imperator aut Francorum Rex possunt congregare concilium generale, cū hoc ad Papam pertineat: vt per Iasonē in lege, imperium. columna vndecima. ff. de iurisdictione omnium iudicum.

HINC est etiam, quod Prælati sunt de consilio Regis licite, præsertim vbi agitur de vtilitate reipublicæ. glo. in verbo, consilio. in conclusio. pragmati. sancto. post Bal. in autenti. habita. C. ne. fil. pro patr. Ioan. Andr. & Panormita. in capitulo clerici. titu. ne clerici vel monachi. Fel. in capitulo licet, de foro competen. Vincentium Cygault in tractatu de factis principum, capitulo quarto regali, folio secundo. De quo latius infra in xv. iure dicitur.

*Prælati
sunt de cō-
silio regis
licite, præ-
sertim ubi
agitur de
utilitate
Reipublī-
cæ.*

Audite Reges & intelligite, & discite iudices finium terre.

Sapient. vi.

Decimumquartum Ius.

DECIMUMQUARTUM IUS quod ex xi. sequitur est, quod quādo appellatur

D ab officariis temporalibus Prælatorum temporalem iurisdictionem tenentium & possidentium: nō ad Metropolitanum, sed ad Regem eiusve officarios deuoluitur appellatio. glo. & docto. in c. Romana. §. debet. de appellatio. lib. vi. Feli. in c. solitæ. de maiori. & obedien. & Bart. in l. si quando. C. de appella. Ludo. Roma. in l. ii. col. viii. ff. de verbo. obli-

ga. & Archidia. in §. iis ita. in fi. xi. q. i. & idem, si haberent temporalitatem allodialē à nemine recognitam: quicquid dicāt Bal. Panor. & docto. in rubri. de appel. allegādo tex. in c. si duob⁹. §. deniq;. de appellatio. & in §. debet. alleg. quia illi textus non fuerunt recepti in Francia: secundum Ioan. And. ibi in nouella, & Specula. in §. nunc tractem⁹. tit. de appella. & Masuerium tit. de appella. §. item à iudice ecclesiastico. Facit doctrina Hēri. in c. ex parte. de feud. & Archidia. in c. si quæ. §. is itaq;. xi. q. i. & Hostiē. in summa, tit. de appella. §. à quo & apud quem. versi. sed pone q^d episcop⁹. Et hæc vera sunt, nisi Prælati ex priuilegio aut antiqua cōsuetudine haberet iudicem appellationum, vt multi Episcopi, Archiepiscopi, & Abbas crassē in lingua Occitana: quia tunc, ad ipsum esset appellandum. Et si de facto appellatum esset ad Senescallum, iudici appellationū talis Prælati caussa deberet remitti, per ordinationem Philippi Pulchri Anno 1303. in mēse Februario: tamen secunda appellatio & vltima Ad Regē seu eius curiam deuoluitur, non obstante quacunq; exemptione: secundum Lucam de pen. in l. quicunq;, la ii. de omni agro deser. lib. xi. vbi dicit, quòd Rex superioritatem seu vltimū ressortū remittere non potest: vt latè per Guliel. Bene. in verbo, & vxo. ii. deci. col. lxxviii. cū seq. Ad quod faciūt notata per Abb. in cōsil. lxii. col. vi. & consil. xciiii. Ro. in cōsi. ii. incip. visis. Cardi. in cōsil. xxxviii. & Bal. in l. pen. C. de bonis quæ libe. & in proce. feudo. col. ix. Ideo, sæpe retinet Rex aliquod seruitium, vt in temporalitate archiepiscopi Tholosani, super quâ retinuit vnum militem armatum per totum Comitatum Tholosanum: secundum Stepha. Aufred. in repetitio. cle. i. in. ii. regu. de offi. ord. nimirum appellationes à iudicibus tēporalibus prelatorum ad Regē seu eius officiales tanquam de vassalo ad dominum superiorem deuoluantur, per nota. per Innocē in c. cæterū. de indi. Pet. Iac. in sua practi. tit. de cōdi. ex moribus, in q. incipi. Comes dedit militi & c. & in tit. super iurisd. libellus. ibi, itē ponit, quòd minus & c. De quo per Guid. Pap. in decisio Delphi. q. ccccli. & ccccxviii.

Appropinquante autem prælio, stabit Sacerdos ante aciem.

Deutero. xx.

Decimumquintum Ius.

DECIMUMQUINTVM Ius quod etiã ex præcedentibus sequitur est, q̄ Prælati regni feuda à Rege tenentes, tenentur in guerris & bellis opem & auxilium præstare, secundum feudorum conditionem: iuxta verbum dominum, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari & c. Matthe. xx. & illud Pauli. Reddite omnibus debita, cui tributum & c. c. si in morte. xxiii. q. viii. Hinc dictum fuit per arrestum contra Episcopum Lemouicē. ipsum teneri domino Regi ad exercitum, sicut alii terrarii diocesis Lemouicensis tenentur. vt habetur in q. Io. Galli. anni. 1280. in fi. fo. cxvi. Possunt etiã Prælati cum Rege Christianissimo (conuocato exercitu) proficisci ad castra: vt eadē q. §. hinc datur intelligi. & secum ducere bellatores, consiliisq; & orationibus Regem coadiuare, & ad inimicorum expugnationē armatos incitare. c. ex multa. §. fi. de voto & vo. redem. vbi Panor. hoc intelligit, necessitate poscente. Ad quod faciūt notata per eundē Pan. in c. clerici arma portantes. de vita & hone. cler. & gl. in c. quicumq; xxiii. q. viii. §. his. & c. seq. & c. hortatu. & nota. per glo. in c. sciscitaris. vii. q. i. Hinc dicitur, Ecclesia eruet eū qui ducitur ad mortē, scilicet iniuste. c. nō inferēda. xxiii. q. iiii. Sicut Moses vidēs hæbraicū ab Aegiptiis offendi, illū defendit, ita vt Aegiptiū perimēs in arenā ascēderit. d. c. nō inferēda. Pro quibus, faciunt notata per. Inno. in capitul. olim. de resti. spol. aliàs nisi necessitas vrgens hoc expostulauerit, debent Prælati ab iis abstinere: capi. clerici. xxiii. questio. viii. vbi textus dicit, quicumque ex clero vult esse, arma militaria nō sumat, nec armatus incedat: sed professionis suę vocabulū religiosi moribus & religioso habitu præbeat & c. Ex hoc enim ipsis vituperium & scandalum, ac

Prælati regni feuda à Rege tenentes, tenentur in bellis opem & auxilium Regi præstare.

reipubl. damnum contingere visum est. vnde Gua. in vita Ludou. xi. Frácorú regis, fo. xviii. de quodá Ballua Cardin. scribit, quòd missus est apud Parisios à dicto Ludou. vt armatorum numerum & modum armorum recenseret, & ei referret: quod fecit veste linea indutus. Quare Chabanus Comes de Dommartim contra sacerdotes ad militare negotium deputatú indignatus, Tu (inquit) prouidétissime Rex Balluam Cardinalem eundémq; Ebroicésem antistitem Parisios milites vrbanos recéfere mittis. Te oro, mihi indulge Ebroitas proficisci: (vnde Ballua præsul erat) vbi de sacerdotibus sacrádis scrutiniú faciam. Tam enim hæc mihi cura, quàm episcopo militum recognitio conuenit: cuius verba cum risu excepta sunt. Illud siquidé (vt idem Guaguinus in vita Caroli vii. Francorum Regis, fo. ii. ait) nonnúquam compertum est inter Francos plus damni in rempub. inferri, dum sacerdotis consilio res Fráca agitur, quàm cum prudés aliquis ex seculi nobilitate rebus gerendis præficitur. Ille enim quadam insatiabili ambitione, omnia sibi vëdicat. Hic scilicet prudens secularis populi miserus, & communitatis detrimentum suum esse ratus, reipubl. bene (vt potest) consulit. Ille fastum & pompam ex dignitate metiens, eò audacius diuitias congerit, quo minus vltionem timet, ecclesiastica protectus libertate. Hic autem opes suas cum republica coniunctas, non ignarus ex publico incommodo priuatú quoque auguratur. vnde Nicol. Boer. in addi. ad Ioan. Monta. in tracta. de autho. & præeminen. sac. mag. concil. inuehitur cõtra prælatos ecclesiæ: eos taxando, qui faciunt se constitui magistros rationales & præfidentes ad rationes officialium thesauriariorum discutiendas. contra tex. in c. inutile. lxxxviii. dist. & in l. repetita. C. de episco. & cle. & in l. consulta diualia. de testament. vbi dicitur, quòd opprobrium est clericis, si se peritos forensium caussarum & disceptationum ostendere velint. & Luca. de Pen. singu. in l. milites. de re milit. lib. xii. dicit, quòd episcopi ab officio cancellarię abstinere debent: quia plerunque sigillant literas principum: quarú vigore, sanguis humanus effunditur. c. sentétiam sanguinis. ne cle. vel mona. quamuis Corse. in tracta. de potestat.

& excellē. regia. q. xvi. teneat quòd episcopus potest esse regius cancellarius: cùm hoc tendat in auxilium regiæ maiestatis, neque impediatur diuinus cultus: prout suo tempore episcopus Abulēsis regiæ cancellariæ Hispaniæ præsidens erat. Et potest etiã esse consiliarius principis: secundum Ioan. Andr. & Pa. in c. clericis. ne cle. vel mona. non tamen officialis iustitiæ exercendæ: per notat. per Pa. in c. non est. de vo. & vo. reddē. in c. licet. vbi Feli. de fo. competen. vbi concludunt, quòd prælati possunt esse de consilio Regis. Quod prælati optimè student practicare in hoc regno: secundum Stephan. Aufre. in repetit. cle. i. in addi. fallen. xcv. quartæ regulæ. de offi. ord. Ideo, dictus Nico. Boer. vbi supr. sine caussa inuehitur contra magistros requestarum clericos curiæ Franciæ. De quo notatur in c. in Archiepiscopatu. de rapto. & in c. duo sunt. xc. distinc. Et quod notatur per Bal. & Sali. in autentic. habita. C. ne fil. pro pat. & Vincen. Cyg. in tract. de fact. prin. c. in regali. fo. ii. vbi singulariter dicit, quòd episcopi Franciæ possunt Regi dare consilium, etiam in criminalibus: per gl. in verbo, consuluit. in ca. ex literis. de exces. prælato. vbi latè de hoc per Panor. & doct. Et est notandum pro complemēto huius iuris regalis celsitudinis, quòd prælati assistētes Regi in bello pro defensione necessaria illius, si homicidium aut homicidia committant, irregularitatem non incurrūt. Nam seipsum defendendo, irregularitatem nō incurreret clericus. c. de iis. 50. distinc. vbi glo. plena. & latè traditur per omnes doctō. in c. significasti. de homici. sed defendēdo corpus & caput mysticū, defendit seipsum: quia est eius mēbrum. Et defendendo vel offendendo partem corporis, totum corpus defendit vel offendit. leg. vulgaris. ff. de furtis. Hinc Apostolus ad Corinthi. xii. si quid patitur vnum mēbrum, cōpatiuntur alia membra: & maximè, quia esse, influxum habet à suo capite: igitur illud defendēs, ipsū defendit. Nam eadē ratio est de aliquo, & de eo, si ne quo & c. l. necare. de liberis agnoscēdis. l. qui id quod. §. si. de donat. & pro præmissis. faciunt notata per Archidiaconum in c. generali. in vi. de electi. Quæ pro huius iuris regalis confirmatione dicta sufficient.

Intende ad visitandas omnes gen-
tes: non miserearis omnibus
qui operantur iniquita-
tem. Psal. lviij.

Decimum sextum Ius.

Rex Chri-
stianiſi-
mus uasal-
lum, clerici
cū, seu præ-
latus ra-
tione felo-
niæ cōtra
ipsum cō-
missæ, seu
do priuare
potest.

DECIMUM SEXTUM Ius altum
Christianiss. Regis quod etiā ex præcedē-
tibus sequitur est, vt vassalū, clericum, seu
prælātū, ratione felonix contra ipsum cō-
missæ, aut debitorum non factorū feudo
priuare possit: secundū Gul. de Mōtelau.
in cle. pasto. de re iud. Archi. in c. i. de cler. couiugatis. li.
vi. & G. P. q. cxxxix. Et ita seruatur de cōsuetudine in re-
gno Franciæ: secundum Gul. Bene. in repe. c. Rainu. in ii.
deci. nu. 459. De qua testat Guagui. li. vi. c. iiii. ibi, ad hoc
expugnandæ arcis negotiū. cū Pontifices Franci à Phi-
lippo præmoniti, armatos aliquot ex suis misissent, soli
Aurelianensis ac Antisiodorensis Antistites denegare au-
xilium non formidauerunt: quamobrem cum Philippus
eorum terras (donec satis de cōtēptu factionem fecissent)
occupasset, Rom. Pōtificem adētes, Philippū, ne id face-
ret, pontificia authoritate p̄hibere nisi sunt. At Pontifex,
Francorum consuetudini, quæ de temporalium rerum gu-
bernaculis introducta esset, detrectare nihil tentauit. Igi-
tur episcopi multū pro rebellionē Philippo soluentes, quæ
suæ ditionis erant, receperunt, post biēnium quā illa Rex
possedisset &c. Quod est intelligēdum, vita prelati feloniam
cōmittentis durate, aliàs secus: quia delictum personæ nō
debet nocere ecclesiæ. c. delictū. de regu. iu. li. vi. secundum
Io Ferrā. de insig. pecul. Reg. Fran. in x. iure. qui pro hoc
nihil allegat, sed est text. in c. similiter. de capi. corradi. Ita
seruatur in Frācia, secundum Masue. tit. de pœnis. §. Item si
prelatus. & sic fuit per arrestū parlam. Burdeg. p̄nuntiātū
anno 1499. in festo Magdalenes, de loco de Bufferia: qui
p̄pter excessum alicuius prelati ecclesiast. fuit Regi cōfi-

scatus, vita delinquentis durate: seruantur enim & locū habent cōsuetudines feudorū in clericis & ecclesiasticis personis: vt legi. & nota. in c. cæterū. de iudi. & c. verū de for. compe. Faciūt nota. per Iaf. in l. ii. vers. x. quæro. C. de iur. emphy. Et potest prælatus ecclesiast. nedū cōmittere feloniam cōtra regem, imò etiā crimen læsæ maiestatis, infidelitatis, & pditionis, inquātum tenētur illi ad fidem & reuerentiam. & sunt mēbra corporis mystici. c. regū. & c. dicat. & c. si apud. xxiii. q. v. Ex quo enim subsunt maiestati regie, & ad sacramētum fidelitatis & reuerētiae tenētur, dicūtur esse de corpore mystico regni, & si offendāt in casibus in quibus subsunt, in quib⁹ maiestas de iure offendit & læditur, crimē læsæ maiestatis cōmittunt. Nam ex quo in eis concurrūt causæ sufficiētes ad producēdum crimē in esse, illud in esse cōstituitur: quia positis causis, ponuntur effectus, l. cū res. de proba. nec de esse hui⁹ criminis læsæ maiestatis exigitur, q̄ cōmittens sit subditus ratione contētiosæ iurisdictionis: sed sufficit, q̄ sit mēbrum corporis mystici, & astrictus ad fidelitatē. c. fœlicis. de pœnis. iūctis cano. regū dicat & si apud præallegat. Ita videtur tenere Bart. in extrauagā. ad reprimēdum. super verbo, conditionis. & Pet. Iaco. in tit. de causis ex quibus vassalus potest cōmittere feudum in prosequutione arboris regum Frāciæ. Nec obstat glo. in cle. pastoralis. de re iudic. inquātum vult, quòd non subditus non cōmittat crimen læsæ maiestatis: quia loquitur de eo, qui nō est subditus, nec vt mēbrum corporis mystici ad debitū fidelitatis & reuerentiae astrictus. Quod patet ex tex. d. c. quādo loquitur de Rege Siciliae, qui nō erat mēbrum imperii. Hic autē loquimur in mēbris mystici corporis alicui⁹ regni, & consequēter subditis maiestati & fidelitati regni. Quod sufficit, licet quo ad contētiosam iurisdictionē, subditi non existāt. Est tamē notādum, quòd quāuis personæ ecclesiasticæ cōmitterent crimē læsæ maiestatis cōtra principes regnorū, vt prædictū est, non tamē puniēdæ essent aut coercēde per eos ditione contentiosa, sed coertione politica & economica similitudinis: contentiosa verò solūm per officiū ecclesiasticum. Probatur conclusio, quia supposita ecclesiastica in foro contentioso, non

sub sunt ditioni Regum vel principum, sed solum ecclesie, vt c. ii. de foro compe. & l. statuimus. de episc. & cleri. in foro autē siue ditione œconomica vel politica, vnūquodq; subest capiti etiam seculari. Nam sicut paterfamilias habet potestatem œconomicam etiam in clericū de sua familia, per quam potest illum coercere ab offensis multipliciter & inter cætera: quia potest illum à sua familia & corpore œconomico procul pellere: vt membrum dissolutum inobediens & reprobum: sic quicumque Rex potest clericum & quancunque personam ecclesiasticam propter læsam maiestatem depellere, tanquam membrum putridum à corpore regni, cuius idem Rex caput est mysticum, & idē clericus membrum putridum: iuxta id quod dicit beatus Hierony. Resecandæ sunt carnes putridæ, & ovis scabiosa ab aliis repellēda, ne tota domus, massa, pecus & corpora ardeant, corrumpantur, intereant: vt habetur xxiii. q. iii. ca. resecandæ. & cap. ecce. Ad hæc enim & alias corruptiones domesticas & politicas, non est dubium ditionem capitib⁹ politicis competere: non tamen cum contentiosa potestate, iuxta l. i. C. de emendatione propin. Pro quibus faciūt l. ex facto. de hæred. insti. & l. quicumque. de episc. & cle. in ratione sui. & vii. q. i. sicut in text. & in glo. quæ in effectu prædicta probant: vt nota. in l. i. C. de priuatis carcer. cum ibi dicitur, quod quilibet potest habere carcerem œconomicum, pro punitione familiæ: sed non publicū carcerem, scilicet fori contentiosi: nihilominus tamen, ecclesiastica persona punita sub ditione politica, veniet in contentioso foro puniēda per diocesanum aut alium ecclesiasticum iudicem competentē: quia punitio ditionis politica non sufficeret in crimine tanto: sicut in simili dicitur in l. placet. C. de sacrosan. eccle. & in c. at si clerici. de iudi. vbi patet, quod pro eodem delicto quis potest per plures & in pluribus foris coerceri, potissimè in altero sufficienter non punitus. Facit c. de his. de accusa. vbi pœna fori pœnitentialis non excludit pœnam fori contentiosi, quicumquid voluerit glo. in contrarium, in c. quicumque. xxvi. q. v. De quo per Philippum Decium, in consilio clxx. in primo volumine.

Ecce

Ecce in iustitia regnabit Rex, &
Principes eius præerunt.

Esaiæ xxxj.

Decimumseptimum Ius.

DECIMUMSEPTIMUM Ius altū & præcipuum quod habet Christianissimus Francorū Rex in ecclesia sancta dei, est circa correctionem & punitionē personarum ecclesiasticarum, in certis casibus quos priuilegiatos Franci appellant: quāuis enim fori priuilegium clericorum sit de iure diuino. c. fin. xxvi. dist. & latè Zaba. in repet. cle. perpenden. de sen ten. excom. Barba. & doct. in c. at si clerici. de iudi. & in c. ii. de maio. & obe. tamē illud particulariter & si nō vniuer saliter in certis casib⁹ tollere potest Papa. c. lector. xxxiiii. dist. notatur per Archi. & doct. in c. sunt quidem. xxv. q. i. per tex. in ca. verū. xxxii. dist. vbi Papa cōmisit duobus du cibus causam clericorū simoniacorum: & in c. mennā. ii. q. v. vbi Brunechil. Francorū Reginae causa spiritualis cō missa fuit. Facit c. nos & si incōpetenter. ii. q. vii. & in ca. illud. x. q. iii. & notata. amplè per Barba. post Host. Ioan. And. & Ant. de but. in c. decernimus. in verbo, præsumāt. de iudi. & Io. Fab. in auten. statuimus. de episco. & cle. & glo. in c. imperium. x. dist. & in summa xxv. q. vii. Si ergo illud facit per modum delegationis, facere etiā potest per priuilegium: vt in Christianissimo Rege & eius officariis, qui ex priuilegio & consuetudine immemorabili habet facultatē puniendi clericos & prælatos pecuniariter seu ciuī liter in certis casibus, qui priuilegiati cōmuniter dicūtur. Et nimirum, quia Rex Francorū in istis casibus est delegatus Papæ: secundū Step̄ha. Aufre. in repe. cle. i. de offi. ordi. q. iiii. nu. 6. Imò delegatus à Deo in terris: secundum Bald. in titul. de pa. constan. in princip. & vicarius I E S V C H R I S T I in suo regno: secundū eundē Bald. in c. significantibus, de offi. deleg. Feli. in ca. cū non licet. de

R. Christ.
circa cor-
rectionē &
punionē
ecclesiasti-
carū pso-
narum ius
habet i cer-
tis casib⁹.

T

præscri. & Nico. Boe. in addi. ad Ioan. Monta. de authori. fac. mag. concil. De quibus delegatione & priuilegio ac casibus priuilegiatis, attestantur doctores quamplurimi magnæ authoritatis viri, scilicet do. Aufre. in alleg. repet. cle. i. & in add. in xiii. fallen. de offi. ord. Guliel. Bene. in repe. ca. Rainu. in verb. & vxorē nomine Adelesiam. in ii. decisio. de test. Bartholo. de Chassa. in cōmento cōsue. Burgū. in tit. *Des iustices*. §. *Si aucun commet simple larrecin*. in gloss. super verbo, *S'il n'a grace*. in xvi. fallen. & sequent. Masuerus in sua practi. titu. de iudi. §. item sciendum. & titu. de remissio. §. Item in saluagardia. & pluribus aliis locis. Et habetur in stilo parlamenti. tit. quorum cognitio pertinet ad Regem. Et generaliter, contra personas ecclesiasticas procedatur: & in instructio. abbreviatis. titu. quæ sint iura regia, artic. penulti. De quibusquidem casibus priuilegiatis, quia diffusè per doct. præallegat. ponuntur, aliquos magis principales tangam. Primus ergo casus dici potest portus armorum, de quo Rex & eius curia cognoscit, etiã contra clericos, eos pecuniariter, si culpabiles reperiantur, condemnando: vt in dicto stilo parlamenti, in instruc. abbreviatis, sub titu. quæ sint iura regia. Et de hoc est Christianissimus Rex in possessione & saisina à tanto & tali tēpore, quòd non est memoria in contrarium, concurrente fama priuilegii: secundum Aufre. in dicta repet. clem. i. de offi. ordi. in addi. & fallen. xiii. pro quo videtur tex. secundum Ioan. Fab. ibi, in l. abditos. de episcop. audien. in glo. super verbo, vindicetur. Quo priuilegio etiam vitur Rex in ducatu Mediolani: secundum glo. in verbo, *S'il n'a grace*. fallen. xvi. in §. *Si aucun*. titu. *Des iustices*. in consuet. Burgun. & in comitatu Tholosano: secundum do. Bened. in d. repe. c. Rainu. in ii. decisio. in addi. incip. est portus armorum. vbi dicit fuisse per Carol. vi. Francorum Regem ordinatum, & senescallo Tholosæ iniunctum: eo quia, clerici officarios regios coram iudicibus ecclesiasticis vexabant pro iniuria eis in auferendo arma illata, quòd tales portitores literarum & bona temporalia ecclesiasticorum caperet, & de portu armorum eos puniret. Quæ ordinatio habetur in tracta. ordina. regiarum. sub. tit. de accusa. cap.

pro parte. Hinc dictum fuit per arrestum, contra Leonardum praué. Aurelianen. quòd solueret mille libras pro emend. quingentas Regi, & quingentas parti: & quòd teneret prisonem in curia episcopi Parisiensis. Et hoc pro mutinatione quam fecerat cum portu armorum, & fuit quæstionatus, præsentibus aliquibus ex consiliariis: vt habetur in stilo parlamenti, & tracta. arrestorum. articul. cxi. Est enim armorum vsus incio principe prohibitus: vt in rubric. C. vt armorum & c. libro xi. & in autent. de armis. collat. iiii. & in rubri. de Fabricen. eodem lib. xi. Et habetur per Barto. & Ange. in l. i. per illum text. ff. ad leg. Iul. de vi publi. per Bald. in l. data opera. circa x. col. C. qui accu. poss. & in cap. i. hîc finitur lex Contra. in vsib. feudo. & non solùm laicis, sed etiam magis clericis. ca. clerici. & ibi per Abbatem & Moder. de vit. & hone. cler. & in clemen. i. illo eodem tit. & in cap. clerici. & quasi per totum. xxiii. q. viii. quia arma clericorum debent esse orationes & lacrimæ: vt in c. cõuenior. xxiii. q. viii. & in c. porro. vbi gl. xvi. q. iiii. & Io. de Imo. in d. c. clerici. in i. de vit. & hone. clericorum. glo. in capitulo, ex multa. §. fina. de voto. & Iason in lege, imperium. in princip. de iurisditio. omnium iudic. & Philip. Decium, in concilio 151. incipien. maximi ponderis. in xv. col. in fin. & ideo dicit glo. in c. ii. de homicid. quod licet sit licitum occidere depopulatores agrorû: hoc tamen non licet clericis. Et idem de bannito, qui ex dispositione statuti occidi potest, non tamen à clerico. De quo per Hyppo. de Marfi. in consilio xi. incipiente, circa hoc dubium. Et prædicta intelliguntur in armis offensibilibus, secus autem de armis defensibilibus. Nam ista possunt assumere clerici ad defensionem. cap. dilecto. de sentent. ex cõmu. libro vi. & ca. olim primo. de restitutio. spoliato. & ibi Bald. Sicul. & docto. Ita dicit do. Stephanus Aufred. in xiii. fallen. allega. circa quæ addendo, est notandum, quòd appellatione armorum propriè & strictè non veniunt arma ad defendendum, cùm principaliter ad offendendum non sint inuenta: secundum Bar. & Ange. in d. l. i. ff. ad legem Iuliam. de vi publi. & Ludouicum Ro. in l. i. §. occisorum. ff. ad Silleyanum. & Abba. in dicto cap. clerici. in i.

oppositi. & Iaso. in §. sequen. versic. ex maleficiis. col. xxvi. de actionibus. Secus autem largè loquendo: quia veniunt tunc etiam arma ad defensionem principaliter inueta. Ita sentit gl. in verbo, arma. in dicta clement. i. & nota. in l. ii. C. quæ res exporta. possunt. & in §. armorum. institut. de interdicit. ibi scuta & galeas. & in dicta autent. de armis. & per Bar. in l. pediculis. §. argéto. ff. de aur. & argent. legato. Et ad id quod dictum est, quòd dicta arma defensibilia non sunt etiam clericis prohibita, cum possint se defendere licitè & c. secundum dictum Aufredum: est aduertendū, quòd in quantum loquimur de defensione, non est armorum fienda distinctio, vt ipse facit: quia clerici & religiosi pro defensione personæ & rerum suarum possunt vti quibuscunque armis, dicto capitulo dilecto. & cap. olim allega. & cap. i. xxiii. quæstio. i. Sed an debeat interuenire licentia superioris eo casu, quo commodè haberi aut requiri potest: vt per Abba. in dicto capit. clerici. & Zabarel. in clemen. si furiosus. de homici. & per gloss. in ca. duo sunt genera. xii. quæstio. i. & in tantum est permissa etiam clerico defensio, vt si in celebrando missam insultetur, ea relicta, potest se cum armis vel sine armis tueri, & aggressorem suum occidere, & ilico ad altare pro missa perficienda absque aliqua absolutione vel reconciliatione redire: secundum Ioan. de Linha. in suo tracta. de bello. & Abbat. pa. in c. clerici. in i. de vit. & honestate cle. quos refert & sequitur Maria. Sozi. in repeti. cap. ad audientiam. col. xxxii. de homici. versicul. xxvii. postea subdit dictus Aufred. quòd appellatione armorum in hoc casu criminis priuilegiati, veniunt illa quæ principaliter sunt facta ad nocendum: secundum Ang. in l. armatos. ff. ad l. Iul. de vi publi. Ad hoc potest allegari idem Ange. in l. iii. §. armis. ff. de vi & vi arma. & in l. si pignore. §. qui furem. ff. de fur. & Ludo. Ro. in d. l. i. §. occiforum. ff. ad Sillicianum & c.

HINC est, quòd clericus percutiens vel vulnerans aliquem cum vnguibus, non incidit in hoc crimen, priuilegiatum portus armorum, sicut nec incideret aliquis in pœnam statuti punientis vulnerantem cum armis aut sanguinis effusione: secundum Ange. in dicto. §. qui furem. & lo

cis præalleg. Et idem, si percuteret aut vulneraret cū dentibus: quia armorum appellatione, nō veniunt dentes: secundum Barto. in consi. suo cvi. incipien. statuto castri plebis per text. in l. cui dens abest. ff. de ædil. edic. & in l. i. §. medicos. ff. de va. & extra. cognitio. Idem, si percutiat aut vulnus inferat cum amphora plena vinō, vel cum vase vitreo aut pera panis: secundum Ange. in locis præalleg. Infert etiam ex prædictis do. Aufre. quòd tunc non comprehenditur appellatione armorum parvus cultellus ad scindendum panē. per glo. in auten. de armis. & in rubr. C. de fabricen. lib. xi. Idem ergo dicendū est in paruo gladio ad scindendum calamos vel vngues: secundū Ange. & Ludo. Ro. in locis præalle. quamuis Bart. in d. l. i. videatur tenere contrarium: cū talis gladius sit aptus ad nocendum. Sed potest responderi, quòd principaliter, secundum cōmunē vsum, non est ad hoc ordinatus: vt suprā dictum est.

H I N C est etiam, quòd si clericus percuteret cum lapidibus vel fustibus, non incideret in hoc crimen priuilegiatum: quia licet armorum appellatione, comprehendantur fustes & lapides, l. armorum. de verborum signifi. cum similibus: non tamen propriè & strictè. Ideo, non cadunt sub prohibitione portus armorum. glos. est singu. in verbo, arma. in clemen. ne in agro. §. quia verò. de statu monacho. secundum Iaso. de May. in dicto §. sequens. versic. ex maleficiis. de actionibus.

I T E M est notandum, quòd si clericus sit inuentus in manibus nō habēs arma, sed sint in terra secus pedes eius, satis constat de crimine priuilegiato: quia præsumptio est contra eum, quòd ibi illa deposuerat: secundum Bald. in l. iii. §. i. ff. de offi. præfect. vigil. De quo, per Ludo. Ro. post Alber. in l. i. §. hoc rescriptum. ff. ad Silleianum & c.

I T E M, si clericus aliquem insultauerit, quamuis arma nō extraxerit, tamen in crimen priuilegiatum incidisse, & insultum fecisse cum armis dicitur: secundum Bart. & Ange. in l. iii. §. armis. ff. de vi & vi armata. Bal. in l. data opera. qui accusa. non possunt. & Ludo. Roma. in singula. dlxxiiii. Ad quod facit dictum Bal. in l. raptores. C. de episcop. & cleri. quòd qui stat armatus, licet nō euagiuauerit

aut exercuerit, tamen dicitur opem & auxilium præstare: secundum eundem Bal. in l. i. C. de ser. fugi, & in l. hæc verba. ff. de iis qui notantur in fa. & in l. i. §. sed in eod. vbi Ludo. Roma. ff. ad Silleia. Pariter facit id quod voluit Angel. in l. quemadmodum. ff. de inoffi. test. quod qui habet enssem in manu, minando, dicitur præparatus ad offensam: vt extunc possit licite percuti aut vulnerari.

*Cleric⁹ si
pluries in
die porta-
uerit ar-
ma, nō ui-
detur ex
hoc cōmi-
sisse nisi
unum cri-
men priui-
legiatū &
p̄ uno tā-
tum debet
puniri, &
nō pro plu-
ribus.*

I T E M, si clericus eodem die pluries portauerit arma, non videtur ex hoc commisisse nisi vnum crimen priuilegiatum, & pro vno tantum debet puniri, & non pro pluribus: secundum Barto. in l. inficiando. §. infans. ff. de fur. & Bal. in l. si duo. §. semel. circa fi. ff. de arbi. Postea subdit dictus Aufre. in d. xiii. fallen. quod inter officarios regios & spirituales Tholosæ fuit concordatum, quod ista haberet verum, quando esset portus armorum per modum turbæ in numero decem: quod non seruatur, secundum eundem. Nimirum, quia hoc pascisci non potuerunt, ita restringere in præiudicium iuris regalis, l. contra. ff. de pact. per gl. in §. si. xvi. q. vi. & Bal. in consilio cclv. in ii. volu. Nec est curandum quo ad hoc ius regium, an per modum turbæ vel ne: quia nullibi fit hæc distinctio, nisi per Guliel. Benedic. in d. repe. cap. Rainu. in ii. decisio. quo ad portum armorum factum in terra comitis vel baronis: quia si cum congregatione gentium, vel vna villa contra aliam insultum cum armis fecerit, ad Regem spectabit cognitio, aliàs ad baronem: secundum Pet. Iaco. in sua practica. titu. de conditio. ex l. §. quadrupli. institu. de actio. prout supra in prima parte. in iure xiiii. regio dictum fuit. Et per hoc non fit magnum præiudicium clericis vel ecclesiasticis personis, si de portu armorum tantum à iudicibus regiis puniatur: ipsis pro crimine suis iudicibus cōpetentib⁹ (iuxta dictum stilum in instruc. abbreviatis contentum) remissis: quia portus armorum de se est leue crimen, ita quod processum solennem non requirit: secundum Barto. in l. leuia. col. ii. ff. de accusatio. & in l. diuus. ii. ff. de custod. reo. nisi loqueremur de portu armorum extra regnum apud hostes: quia tale crimen pœnam exigit capitalem cum confiscatione bonorū: per text. in l. ii. seu fin. C. quæ res exporta. non debe. in fi.

Et tūc credo q̄ talis portus armorū fit magis priuilegiatus, vt de illo clerici & ecclesiastici puniri per Regē & eius officarios valeāt: per tex. in l. fi. ibi, cuiuscunq; dignitatis sine in militia &c. C. de cōmer. & merca. Perniciosum nāq; Francorū imperio esset ac prodioni proximum, inimicos quos indigere cōuenit, telis eos, vt validiores reddant, instruere. l. ii. præal. & hoc de primo casu priuilegiato.

SECVNDVS casus criminis priuilegiati est, vbiq; violatur seu infringitur saluagardia aut securitas Regia p̄ clericum: quia pecuniariter saltē consueuerunt iudices regii & Parla. eos punire: secundum Steph. Aufr. in d. repet. in xii. fall. & de Chassa. in d. §. *Si aucun cōmet simple.* in xvii. fallen. & Gul. Bene. vbi suprā. per tex. in l. ii. C. vt ne priua. ibi, miles vel clericus. & per stilum parlamen. in d. instructio. abbrevia. tit. quæ sint iur. reg. arti. penul. & fina. ibi, sed si clericus pro aliquo delicto, vbi est infracta saluagardia &c. Quiquidem stilus tanq̄ scriptura antiqua allegatur, iuxta latē tradita per Ias. & moder. in l. i. de reb. credi. & Feli. in c. ii. de rescrip. quāuis Barth. Chas. in cōmen. consue. Burg. in rub. *Des iustices.* cir. fi. vers. secundus casus. quāuis hoc non seruari dicat in clerico soluto, sed cōiugato tantūm: sed in hoc non est differētia, vt in stilo parla. & tract. arre. ar. cxxxviii. ibi, Itē per arrestū curiæ dictū fuit, q̄ Petrus le diable scutifer clericus nō coniugatus faceret emendā &c. Et Gui. Pa. in distinctē etiam loqui videtur in deci. Delph. q. lxxvii. vers. sed an iudex tēporalis. vbi dicit q̄ iudices tēporales pro hoc clericū præsentantes sunt excōmunicati per c. pe. de sent. excom. sed reducendo ad concordia, potest dici, q̄ Guid. Pap. intellexit de iudicibus tēporalibus simpliciter, scilicet aliis q̄ Christianissimi Frā. Regis, fortē Delphinalibus vel alicuius baronis aut comitis, qui hoc non gaudent priuilegio: cū sit regium siue regale. Et quòd intellexerit, patet ex eo q̄ de excōmunicatione facit mentionē. Sciebat enim, & pro notorio habetur, quòd Rex Franciæ aut eius officariū pro exercitio suæ iurisdictionis excōmunicationem nō incurrunt: vt suprā ix. iure ostensum fuit: vel potest intelligi de iudicibus præsentatibus clericū, id est p̄sentialiter seu p̄sonaliter pro

infractiōe huiusmodi detinentibus, quasi hoc fieri non debeat. Sed ipso cōdemnato, exequutio fieri debet in bonis temporalibus dicti clerici: secundum Oldra. cōsi. xvii. Et ita fit quotidie, cū saepe tēporale Prælatorum pro tali & similibus casibus teneatur ad manum Regis, donec plenè fuerit satisfactum. Et si clericus nihil habet de temporali, in carceribus ecclesiasticis detinebitur, & non regiis. Ita sentit dictus Guido. Pa. vnde. anno 1399. & die i. Martii dictum fuit per arrestum parlamenti Parisiensis, quòd quidam clericus in emenda in casu priuilegiato cōdemnatus temporale nō habens, prisonem in curia episcopi parisiensis (donec satisfecisset) teneret: vt per Io. Gal. in suis q. arresto decisi. arti. clii. inci. Item per arrestū fuerunt cōdemnati quidā clerici pro infractiōe saluægard. & portu armorum: licet à delicto cōmuni per episcopum fuissent absoluti in summa &c. Ad quod facit tex. in cap. grauis. de depos. Possunt etiā capi fructus seu redditus beneficiorum & dignitatum: secundum Bar. Alber. & doct. in l. cōmodis. de re iud. & in l. stipendia. C. de exequu. rei iudicatæ. Et nimirum, si iste casus dicatur priuilegiatus: quia talis violas vel infringens saluægardiam regiam, dicitur committere crimen læsæ maiesta. secundum Io. Fab. in l. denuntiamus. C. de iis qui ad eccle. confu. per tex. & ibi docto. in l. i. ff. ad legem iul. maiesta. De materia tamè saluægardia, à quo concedi, & per quem, & contra quem impetrari debeat, & de punitione infringētis, latè per Guido. Pa. in deci. Delphi. q. ccccxviii. & Aufre. in decisio. ca pel. Tholos. q. cccclxxxix. post Fel. in rubri. de treu. & pa. & dicta sunt aliqua in prima parte, in xiiii. iure regio.

TERTIUS casus criminis priuilegiati de quo cōsueuerūt & possunt Rex Christianissimus & eius officarii cognoscere cōtra clericos & personas ecclesiasticas est, quoties fit eis offensa officium aut iurisdictionem seu illius spretum concernens: secundum docto. in locis præalleg. Quod potest esse multipliciter, vt latè per Bal. & docto. in l. vnica. ff. si quis ius dicē. non obtem. Primò contra iudicem delictum aut offensam committendo, vel in præsentia iudicis: per legē, si quis fortè. §. si quos. ff. de pœnis. &

glo. in rub. *Des iustices*. circa fi. in commen. consue. Burg. versi. Item ex generali consuetudine. Vnde, dictū fuit per arrestum, quòd Petrus. le dyable. Scutifer clericus non cō iugatus faceret emendam, eò quòd irreuerenter loquutus fuisset in curia, dum interrogaretur super delictis per eū cōmissis: vt habetur in trac. arresto. arti. cxxxviii. vel omit tendo per inobedienciā, seu rebellando, aut aliās. Pro quo, est text. in l. vnica. ff. si quis ius dicen. non obtē. aliās iurisditio tēporalis redderetur illusoria. Ad quod faciunt tex. in c. i. & ibi Inno. & do. Aufre. de leg. per Alex. in l. si se nō obtulit. §. si ex conuentione. de re iudi. & Spe. in ti. de iur. om. iudi. versi. fin. Ideo dictū fuit per arrestum, quòd Bail lius Ambianē. iuste potuit diruere domum clerici, pro eo quòd recipiebat bannitos transgrediēdo bannum domini Regis: vt per Io. Gal. in suo trac. arrest. fo. cxvii. Hīc dicūt Inn. Hoff. & doc. in c. dilectus. ii. de rescri. quòd iudicis interest, suā tueri iurisdictionem, etiam in forma belli & cum ense: secundū Bal. in margarita. in verbo, iudex. imò tunc actio est popularis: secundū eundem Bal. in l. si quis. de iuris. om. iud. Secundò, potest fieri talis offensa, iurisdictionem regiam vsurpando, vel impediendo, quo casu, consuevit curia Franciæ omnia tollere impedimenta, & cogere reuocare per captionem tēporalitatis: vt quotidie seruatur, & cauetur expressè in stilo parlamēti. tit. de perso. ecclesia. in fi. Ad quod facit c. ex parte. de ver. sign. & c. dilecto. de sen. ex com. lib. vi. c. dilectus. de pœn. & ca. i. de off. dele. quia videmus in simili, quòd Metropolitanus qui nullam habet cognitionem in subditos suffraganeorum, tamen si eius iurisdictionem vsurpēt aut impediāt, est seccus: quia eos punire potest, per ca. Roma. de pœnis. li. vi. Tertiò, deficiendo vel delinquendo in aduocatione, respectu aduocati: vel testificando, respectu testis: vel scribendo, respectu notarii: quia tunc offenditur iudex, coram quo caussa pendet: qui potest etiam clericos punire. l. nullū. C. de testib. & l. athletas. §. i. ff. de his qui notā. in fa. & l. moris. ff. de pœnis. l. si quis fortē. §. si quos. ff. de pœnis. vbi Barto. & Bald. in l. ii. C. de sportu. latē per Iaso. de May. in l. i. §. qui mandatā. col. pe. & fi. ff. de offic. eius cui

est manda. iurifdi. Ita feruatur in Francia: secundum glo. in rubrica. *Des iustices*. circa finem. versi. secundus est. in commento consueto Burgun. & Stepha. Aufred. in decisio. capel. Tholo. cclxxix. quicquid dicat Panor. in c. i. de maledi. & in c. verum. de fo. compe. Quod procedit respectu pœnæ burfalis seu pecuniariæ, non autem corporalis: secundum d. Guliel. Bene. vbi suprâ. De quo latius per gl. in §. xxi. de iurif. omnium iudi. in commento consue. Biturigum, in gl. nec pariter confessio. fo. xlvi. post Fed. de senis. in consi. lxxxvii. Et idem, si clericus vtatur falso instrumento vel teste coram iudice seculari. Ita dictum fuit per arrestum, Anno do. 1389. Parisius: quo, quidam Abb. fuit condemnatus in ccc. libris, & priuatus omnibus officiis regis: quia fuerat vsus quittantia falsa: & in parlamêto Tholosæ pariter fuit alius ecclesiasticus in centum libris Turon. condemnatus, propter subornationes ad falsum deponendum factas: secundum Stepha. Aufre. in d. repe. in addi. & in ii. fallen. i. regu. & Io. Gal. in q. liiii. vbi dicit, qd Prior sancti Martini de campis fuit condēnatus ad respōdendum in curia parlamenti, super quadam falsitate cuiusdam literę, qua se iuuerat. Quartò, attentando & innouādo in odium litis pēdētis coram iudice regio inter clericos, puta in actionibus realib⁹ mixtis vel personalibus in rem scriptis, & sic de similibus. Et idem si clericus aliquid attentaret, pendente quæstione, an caussa esset retinenda vel ecclesiastico remittenda iudici: quia licet veniat remittenda, prius tamen attentatum reparabitur. Ad quod facit ordinatio Caroli vii. arti. xi. quòd appellatione pendente, attentatum reparetur, etiam si non sit recipienda: quia attentatū reparare soli iudici causse principalis pertinet. nota. in ca. non solùm. de appella. lib. vi. & in l. appellatione. C. illo tit. ex quo de stilo parlamenti Franciæ quoties per alium iudicem vult fieri reparationem attētatorū, illa cōuertit in excessus: secundum eundem Benedi. vbi suprâ: aliàs se cus. Nec est mirum, quia incidenter de crimine ad iudicem causse principalis spectat cognitio. l. quoties. C. de iudi. & in l. omni innouatione. C. de sa. san. eccle. & ibi per Bar. & doc. Hinc est, quòd clerici coguntur incidenter

ad comparandum coram iudice regio, testimoniū ferendi causa, per arrestationē equi, aut alia leui correctione: secundum Guid. Pa. q. lxxv. vbi dicit hoc non esse consuetū fieri in criminalibus, nisi cum licentia Prælati. De quo per Panor. in c. eum nuntius. de testi.

Q V A R T V S casus criminis priuilegiati, in quo Rex Christianissimus & eius officarii cognoscunt contra clericum etiam in sacris existentē est, quoties clericus delinquit in officio regio vel seculari. Ita dicit Io. Gal. in suis arrestis. art. lix. aliās clxxviii. secundum Bartho. de Chassa. in rubri. *Des iustices*. circa fi. Pro quo facit tex. in §. festinabis. in auten. de manda. princip. in ca. sacerdotibus. ne cleri. vel mona. quāuis secundū Inn. Ioan. And. & Pan. ibidē requiratur trina monitio: vel secundum Hostien. in summa illius rubricæ sufficiat vna synodalis. De quo per dominos de Rota. deci. ccccxxvii. Barba. in c. fi. de vit. & hone. cleri. & Stepha. Aufre. in alleg. repe. xxvii. fallen. i. regulā: vbi dicit, quod de tēpore suo vidit hoc obseruari de quodā iudice in curia parlamenti, qui ibidē (licet esset clericus coniugatus cum vnica & virgine) nihilominus coactus fuit respōdere de abusu sibi imposito in decapitatione cuiusdā nobilis, in loco de Miraumonte. Refert pariter Glossator consue. Burgun. in §. v. *Des iustices*. in xv. fallen. quod vidit dubitari, an sacerdos Cōsiliarius Regis, qui cōcussiones infinitas cōmiserat, possit per curiā ipsam puniri: sed tandem fuit priuatus officio Cōsiliarii, & in emendis fisco applicandis condēnatus: quia postquā clericus officium seculare assequutus est, iam subiectus est principi, à quo illud officium seu negotiatio illa dependet: quod in veteri testamēto figuratū extitit de Samue. Prophet. sancti. q. populū iudicauerat loco Regis, primi Reg. vii. Et postea, audita aliqua cōtra se murmuratiōe, corā Rege iudiciū subire voluit: eodē lib. c. xii. Facit lex quicūq;. C. de episc. & de. vbi episc. per principē seculare expellit ab ei⁹ cōsortio, si personam suam offenderit, aut rempub. l. minime. de religio. & sumpti. fune. & sentit Archi. in c. de forma. xxii. q. v. Et idē, si principis aut reipubli. secreta reuelauerit in officio delinquendo, prout factū fuit in persona

Baluæ Cardinalis, testante Guagui. lib. x. c. ii. Potest insuper Rex & eius curia pro talibus clericos vltra officii priuationem & mulctationem eos de regno bannire: per dictam legē, quicumque. præfiguratam in veteri testamento. iii. Regum. & in §. si clericus. versi. autem. titul. de pac. tenend. vbi Bald. hoc plenè disputat: cuius prima opinio, quòd hoc per iudicē secularē fieri possit, seruatur in regno Franciæ: secundum Guliel. Benedict. in d. ii. decisione. numero 453. licet de stilo parlamenti. titul. de affectu. hoc restringatur in clerico coniugato atrociter delinquente. Et idem seruatur, quando adiornatur clericus ad fines banni, nec curat comparere: quia declaratur contumax, & bannitur. Ita dictum fuit bis per arrestum parlamēti Tholosan. secundum Steph. Aufre. in suo tracta. arrestorum. articu. ccxlix. & prædicta sunt vera, nedum in clerico officario Regis in officio delinquente, sed etiam si pro officario regio se gerens aliquid priuato non conueniens, sed tantum officario egerit: per text. in l. ii. ibi, vel miles vel clericus proscibendum deportandumque. C. vt ne priua. titul. prædiis suis &c. vbi autem delicta clericorum vltra pœnam priuationis, mulctationis, vel bannimenti grauiorem exigerent punitionem fortè corporalem, essent tunc post prædictam priuationem iudici ecclesiastico, quo ad pœnam corporalem, vel pro crimine communi remittendi: prout à simili dicitur in l. placet. C. de sacrosanctis ecclesiis. & in cap. si clerici. in fine. de iudiciis. Sicut quando clericus Regis officarius deliquisset, non in officio, sed extra: puta homicidium, vel raptum committendo. Quo casu, per suum episcopum puniretur, etiam respectu priuationis officii, confiscationis bonorum, quæ, quo ad immobilia & officium, lucro Regis cederet: secundum Oldra. & Ioan. Andr. in dicta secunda decisio. relatos: sicut videmus in milite, qui quo ad crimen militare, magistro militum subest: sed quo ad alia, præfidi prouinciæ subiicitur, lege prima. C. de exhibendis reis. iuncta lege prima. C. vbi senatores vel clarissimi. & in l. ii. de priuilegi. scolastic. libr. xii. ne sub prætextu priuilegii vel flagitiorū crescat authoritas, vel publica vacillet authoritas: vt ibi. Et pro corro-

boratione huius casus, bene facit arrestum in parlamento Parisiensi, anno 1394. De quo, in tracta. arresto. artic. clxx. per quod dictum fuit, quòd clericus committens abusum in officio chirurgiæ vel politia, super hoc teneretur coram iudice seculari respondere: per notat. per Bald. in additio. Specula. titul. de reo. versic. sed quid si scholaris. Panormi. & docto. in cap. cum ab ecclesiarum. de offic. ordi. Angel. consil. v. Bartol. Bald. & Sali. in l. fin. per illum text. C. de iurisditi. omnium iudic. vbi dicitur, quòd miles existens in collegio, non potest declinare iurisdictionem rectoris vel præpositi ipsius collegii, prætextu cuiuscûq; militiæ vel dignitatis. Nimirû ergo, si clericus regis cõsiliarius in officio delinquens, possit per curiam puniri: prout fit quotidie.

M V L T I sunt alii casus, in quibus iudex secularis habet cognitionem in clericos: quos ad lógum referunt præallegat. doctor. practici Franciæ: post domin. Bernardum Laure. in suo tractat. de casibus in quibus iudex secularis imponit manû in clericos. quos hîc non refero: quia sunt magis casus speciales, in quibus hoc de iure communi omnibus iudicibus secularibus cõceditur, quàm priuilegiati, sicut sunt præcedentes, in quibus Christianissimus Frãcorum Rex consuevit clericos etiam in sacris existentes coercere & punire ex priuilegio regali. De quo & aliis omnibus iurib⁹ præcipuis supra per discursum huius opusculi positis, est bene munitus Rex Christianissimus per bullas autenticas & publica instrumenta: nisi fortè (quod absit) Consiliarii sui ex superbia, ea proiecerint in ignem, credentes, quòd nemo illi nocere possit: prout dicit Petr. Iacob. in sua practic. de succes. regni Franc. col. v. sed malè in hoc: quia imò in archiuuis & bibliothecis regiis ac registris curiarum supremarum optimè conseruantur: & in libro liliorum redacta reperiuntur: secundum Ferral. in suo tractat. de insig. peculia. Reg. Franciæ Et dato quòd non aliter de illis iuribus & istis casibus priuilegiatis constaret, sufficere videtur vsus tanti temporis, quòd non stat memoria in contrarium, qui æquipollet concessioni & priuilegio: secundum Ioan. Mona. in capit. ii. de præben. per text. in cap. super quibusdam. §. præterea. de verb. signifi.

l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æstiva. & c. vnico. de præscript. libr. vi. etiam in iis quæ sunt principi referuata. Iaso. in l. de quibus. colum. x. ff. de legib. Alexã. in consil. xxxv. in ii. volu. Sozi. in consil. xxvii. in pen. col. & consil. cclx. Panor. in consil. xx. in i. volum. & Ludouic. Bolog. in consilio suo lxxvii. Faciunt nota. per Ioan. And. Henric. Boer. Panor. & docto. in c. peruenit. de censi. Imò non est necessaria aliqua tituli allegatio, probato tali tempore immemoriali: secundum Alexand. in consil. vi. in ii. col. & in i. volu. & in consil. cxxv. & sequen. in ii. volu. nec scientia eius contra quem præscribitur: secundum Iaso. in l. imperium. col. viii. ff. de iuris. omni. iudi. Nec admittitur probatio in contrarium: secundum Feli. in c. cùm à nobis. col. iii. de præscript. & Barb. in consil. xli. col. xi. in i. volu. Nec obstat si dicatur hoc verũ, data capacitate vtentis seu possidentis: prout singulariter dicit Ioan. Mona. in d. c. ii. de præben. quem sequuntur Abb. & Feli. in c. caussam. de præscrip. & in c. quãto. de consue. Bal. in l. omnes. de præscriptio. xxx. anno. Dominic. in c. catholica. xi. distinctio. Abba. & Ioann. de Anania. in cap. ad hæc. de simo. & Cardina. in consilio lviii. incipien. proposita quæstio. quia illa restrictio seu limitatio nõ procedit nec habet locum quãdo cum tali immemoriali possessione concurrat fama priuilegii: quia tunc, pro priuilegio præsumitur, non obstante incapacitate: secundum Ioan. de Imol. & Zaba. in cap. cùm apostolica. de iis quæ fiunt à præla. & Domin. in cap. ii. §. fanè. de deci. libr. vi. Faciunt notata per Ioan. Andr. in regu. qui cõtra. in mercuria. & Bal. in lege, cùm de in rem verso. ff. de vsu. quòd autem priuilegium Papæ possit in hoc operari, & Christianissimo Francorum Regi concedere quãdam spiritualem iurisdictionem: hoc tenet Panor. in dicto capit. caussam. de præscriptio. & gloss. vigesima-quarta. quæstion. septima. in summa. & in cap. imperium. x. distinctio. Ioan. Andr. in addition. Speculat. titul. de legat. §. nunc tractemus. vers. sed nunquid. & titul. de præben. §. penu. & Bald. in l. rescripta. de preci. Imperat. offe. per glo. in cap. laicis. xvi. q. vii. & de hoc videtur tex. in c. mennam. ii. q. v. & in c. verum. xxxii. distinc. & in c. nos &

si incompetenter. ii. q. vii. cùm amplè nota. per docto. in c.
 decernimus. de iudi. sed clarum est, quòd cum illo longif-
 simo vsu & tempore immemoriali concurrat fama priuile-
 gii, quæ in toto regno & extra vbiq; volat: cùm omnes vna
 voce casus prædictos priuilegiatos appellent, meritò cen-
 setur probatum sufficièter priuilegium prædictum ex tali
 tempore & vsu longæuo, cuius initii non extat memoria
 resultans: quia dicit text. in c. illa. xii. distinct. quòd tandiu
 seruata concessa videntur. Et gloss. penul. in fin. in cap. ex
 parte. de cens. dicit, quòd ex tempore præsumitur aliquid
 fuisse institutum: & ad nos à maioribus nostris peruenisse.
 Faciunt nota. per Innocent. & Hostien. in ca. innotuit.
 de eo qui furt. ordi. suscep. & in cap. illud. de præsumptio.
 & in c. veniens. de verbo. significat. in vi. vbi dicunt, quòd
 præsumendum est pro iis qui longo tempore ministraue-
 runt in aliquo ordine, vel possederunt aliquod beneficium,
 quòd ritè fuerint ordinati & promoti: & sufficit probare,
 quòd pro talibus communiter habiti sint. argum. l. barbarus.
 ff. de offic. prætor. Nam difficillimum esset ordinatis
 aut promotis à xl. annis elapsis, qui forsan perdiderunt li-
 teras suorum ordinum aut promotionum aut collationu,
 probare se fuisse ordinatos aut promotos. Pro quo, vide-
 tur esse textus singularis in lege, si filius. C. de petitionib.
 hæredita. secundum glossam magnam, de pacifi. possessio.
 circa finem. in pragmatic. sanctio. & Iason. in §. præiudi-
 ciales. colum. penulti. institut. de actionibus. post Bartol.
 ibi, & Bald. qui per eam decidit, quòd si electus diu posse-
 dit beneficium seu dignitatem, sciente illo ad quem spe-
 ctat confirmatio, præsumitur confirmatio processisse: se-
 cundum eundem Baldum in l. iudicia. C. de rei vindicat.
 & Federic. de senis. consilio lviii. Idem ergo potest dici in
 Christianissimo Francorum Rege, qui tanto tempore fuit
 in quasi possessione horum casu priuilegiatorum, sciente
 summo Pontifice, prout præsumitur, quia vulgatas &
 notorias consuetudines Princeps aut Papa scire præsumi-
 tur: secundum Baldum in l. ii. C. quæ sit longa consuetud.
 & in rubri. de consue. rec. feud. in vsi. feudo. & notatur in
 c. i. in glo. in verbo, singulariter. de consti. lib. vi. Sed tole-

rantia cum taciturnitate inducit consensum, secundū Bal. & Ange. in d. l. si filius. & in l. qui in aliena. §. quòd si non dederit. ff. de acquir. hæred. Innoc. in c. illud. de præsumptio. p. Bar. in l. siue possidetis. C. de prob. & in l. post mortem. ff. de adop. & in l. i. C. qui admit. per Archid. in c. nemo. de conse. distin. i. Cardi. in c. requisiti. de test. per Ludo. Ro. in l. sciendum. de verb. oblig. Abba. in c. licet heli. de simonia. per Petr. de Anch. in cle. i. de priuile. per Barba. in repe. rubricæ. C. qui admit. col. iii. & in repeti. rubr. de fide instru. cart. xxix. Imò tollerantia superioris inducit dispensationem, secundum Panor. in verbo, pānis rubeis. in c. clerici officia. de vita & honest. cler. & in c. à nobis. de decimis. De quo latè per glo. in verb. tolerandas. in §. volens itaque. de collatio. in pragm. sanct. & de Selua, in suo tracta. beneficii. iii. parte, q. x. & Iaso. in l. omnes populi. in ii. lectura. col. ii. ff. de iusti. & iur. Faciunt etiam not. per Panor. in c. quia circa. de consang. & affi. & in c. i. de treu. & pa. & Oldra. consi. ccliii. vbi dicunt esse regulam generalem, quòd cōsuetudo nota ei qui priuilegiare potest, æquipollet priuilegio. Pro quo videtur tex. in c. quod tráslatio. de offi. ordi. ibi, quādiu talis mos ab ecclesia toleratur. & glo. in verbo, in eadem domo. in c. quoniam vt ait scriptura. de vita & hone. cler. in c. vir autem. de secun. nupt. & in c. gratia. de rescrip. lib. vi. in verbo, de iure. viso quā maximè, quòd tātī & tales simul omnes viri docti & sancti Reges ita semper vixerūt in regno, presertim ille ecclesiæ tutor & defensor Carolus Magnus, & beatus Ludouicus, per ecclesiam canonizati, & in cathalogo sanctorum descripti: quorum vita & mores sunt per ecclesiam & apostolicam sedem approbati. Pro quo facit textus, iuncto primo nota. Panormi. in c. nisi essent viri prouidi. de præben. vbi prouidentia & honestas disponentium cessare facit omnem simoniam, & labis suspicionem: sic probitas & honestas apex regalis dignitatis eiuſq; ad ecclesiam Dei deuotionis feruor omnem vsurpationis iurisdictionis ecclesiasticæ suspicionem fugat: cum propter regiam dignitatē & prærogatiuam, iuris præcepta aliquando relaxentur, c. principes seculi. & capi. Regum officium. xxiii. quæst. v. & in

& in ca. per venerabilem. ibi, rationibus iis inducti, Regi fecimus gratiam requisiti &c. qui filii sint legitimi. & capitulo cum parati. de appellatio. & capit. solitæ. de maiortate obedientia.

Veritas & misericordia custodiunt
Regem, & roboratur clemencia
thronus eius.

Prouerb. xx c.

Decimuoctauum Ius.

ECIMVMOCTAVVM Ius altū Christianissimi Francorū Regis est, quod licet principes seculares gratiam seu abolitionem de delictis clericorum non concedant aut se intromittant, per Bald. & docto. in auten. clericus. de episco. & cleric. tamen secus in Rege Francorum, qui à tanto tempore, quod non est memoria de contrario, concedit gratiam clericis criminosis: secundum Stepha. Aufre. in repeti. cle. i. in iiii. reg. fallen. ii. de offi. ordi. alleg. in argu. l. fin. C. vbi senato. vel clarif. sentit Guido Pap. q. dlxii. versu. circa hoc tamen. latius Guliel. Benedict. in verbo, & vxorem. in ii. decis. nu. 445. vbi dicit, quod episcopus ex post de illis delictis non se intromittit amplius. Ita dictum fuit per arrestū de quodam Henrico Bernardi clerico, qui abolitionem à Rege obtinuerat. anno 1447. die v. Ianuarii. vt in tracta. arrest. articu. ccxi. Et maximè in iis casibus, in quibus clerici per Regem aut eius officarios qui priuilegiati dicuntur, puniri possunt: de quibus in præcedenti iure. Et sic, iudex regius in hoc casu cognoscit etiam de crimine cōmuni clericorum abolitionē interinando: siue autem fuerit surreptitia, illam talem esse declarat: & pro tali crimine priuilegiato impetrantem punit pecuniariter in emenda erga fiscum regium: pro crimine autem communi, iudici eccle-

Christia-
nis. F. R.
clericis cri-
minosis
gratiā cō-
cedet.

fiastico tradit puniendum: iuxta casus exigētiam. Sic pronuntiatum fuit per arrestum parlamenti Tholosa. anno. 1487. de duobus scholaribus, qui de nocte rapuerāt quādam puellam, & abolitionē à Rege obtinuerāt, quę subreptitia declarata fuit: & ipsi pro crimine priuilegiato portus armorum & congregationis, in emenda condemnati: & pro crimine communi, officiali Caturceñ. remissi fuerunt. argu. legis primæ. C. de exhiben. re. iuncta l. i. C. vbi fena. vel clarissi.

I T E M, & maximè prodest huiusmodi abolitio regia clericis concessa quo ad bona eorum immobilia, quæ fisco regio erant applicanda, l. indictiones. de anno. & tribu. libro x. & ca. quo iure. viii. distin. Et talis est consuetudo curiæ: secundum Oldr. in consil. xvii. & iiii. vbi dicit ita fuisse iudicatum in ciuitate Aquēsi, in Prouencia, & per arrestum parlamenti Parisiensis: secundū Aufred. in dicto tracta. arresto. arti. 50. Idem tenet Ioan. And. in additio. Specula. tit. de feud. §. penulti. versic. xl. vbi dicitur, bona mobilia pertinere ecclesiæ etiam in regno Franciæ: secundum Petr. de Ancha. in regu. ea quæ fiunt. quæst. xxii. de regu. iur. & habetur in decisionibus capellæ Tholosanæ. quæst. cl. Et ita fuit ordinatum per Philip. Pulchrum Francorum Regem, anno 1303. de qua in tracta. ordina. regia. titu. de rescriptis. arti. secundo. & per arrestum parlamenti Parisiensis pariter decisum. vt in tracta. arrestorum Aufre. art. cviii. vbi dicitur, quòd clericus se suspēdens est suo episcopo reddēdus, sicut si esset viuus, captis tamen per iudicem regum bonis immobilibus: & sic, cessat in regno Franciæ: cap. si quis rapuerit. xvii. quæst. iiii. & lege, raptores. in fi. C. de episcop. & cleric. per text. in capit. fœlicis. §. i. & §. si qua verò feuda. de pœnis. libro vi. Facit cap. in quibusdam. de pœnis. in antiquis. & in l. fi. vbi, vel clericus. iuncta gl. in verbo, proscribendi. C. vt nemo priuatus titulos prædiis suis imponat. vbi clarè probatur hæc cōsuetudo regni, intelligendo tamen, nisi bona prædicta clericorum ab alio quàm à Rege tenerentur seu dependerent: quia tunc secus. per nota. latè per Bartolum, Alexandrū. & doctores in l. si finita. §. si de vectigalis. ff. de dam. infec. & Spec. vbi

suprà. Imò si clerici de crimine capitali & enormi ex quo res publica scandalizatur componant cum eorum Prælati-
tis, & elargiantur, bona immobilia eorum, quæ fisco regio
(facta debita punitione) pertinuisse: per iudicem regiū
capi & saisiri possunt: secundum ordina. Philip. Pulcr. an-
no 1285. editam: de qua, in tracta. ordinat. regia. tit. de vi-
ta & honesta. offic. & subdi. arti. ii. Secus autem, si respub.
non scandalizaretur, minúsque enormiter læderetur: quia
ex hoc solo interesse confiscationis bonorum non sic in-
tromitterent officarii: vt habetur in decis. præallega. ca-
pel. Tholosa. 150. Et quia propter hoc in senescallia Car-
cassonæ procedebant iudices ecclesiastici per censuras cō-
tra dominos officarios regios: fuit senescallo Carcassonæ
per litteras patentes mādatum, quòd dictos ecclesiasticos
desistere & cessare per captionem temporalitatis compel-
leret, dictam ordinationem Philip. Pulch. Fræcorum Re-
gis insequendo: secundum eundem Guiliel. Bened. vbi su-
prà. Sed de iure communi, nunquid punitus in foro eccle-
siastico possit etiam puniri in foro seculari vel econtrà, la-
tè per Anto. de but. in capit. tuæ. de procu. Ioan. de ana. in
cap. de iis. de accusa. Bald. in l. si quis in hoc genus. de epi-
sco. & cleri. Petr. de Ancha. in regul. ea quæ. de regul. iur.
libro vi. col. xxxvii. Cardi. Pet. de Ancha. & Ioan. de Imo.
in cap. ii. de adulte. Abba. in cap. cūm sit. de fo. competent.
Abba. & Imol. in cap. i. de offic. ordina. & in capi. de caus-
fis. col. pen. de offic. delega. & Bald. in l. placet. C. de sacro.
sanct. eccle. Postquam ergo confiscatio bonorum immobi-
lium clericorum pertinet Regi: non est mirum, si ex gene-
rali regni cōsuetudine introductum fuit, quòd clerici pro
criminibus pœnam sanguinis & confiscationis bonorum
exigentibus gratiam & abolitionem à Rege Christianis-
simo impetrent: & coram iudice regio illius interinatione
prosequantur: secundum glo. in verbo, *S'il n'a grace.* in
fina. verbis. in §. v. *Des iustices.* in consuet. Burgun-
diæ. vbi de hoc iure testantur cum doct. præ-
allega. summæ authorita-
tis viris.

Et stare fecit Cantores contra altare: & in sono eorum, dulces fecit modos.

Eccle. xlvij.

Decimumnonum Ius.

DECIMUMNONVM Ius quod habet Christianissimus Rex in ecclesia est, quòd quamuis clerici maximè beneficiati teneantur horas dicere secundum ritum suæ diocesis aut beneficii: secundum Panor. & docto. in c. i. de cele. missarum. & Alber. in suo tracta. de horis dicendis. q. xxxix. argu. text. in cle. dignum. de celebra. missarum. tamen capellani dicti Christianissimi Regis aut Reginae eius consortis domestici & in eorū seruitio existentes possunt officiū suum dicere ad usum Romanum vel Parisiensem, ex priuilegio Pii secundi: secundum glo. in §. i. quali. ho. cano. sunt dicendæ. in glo. magna. vbi dicit illud priuilegium aliud ius continere, videlicet quòd capellani prædicti Christianissimi Regis percipiant grossos fructus suarum præbendarum integraliter, sicut si residerent in eisdem. Ideo, cōferunt beneficia in eorum turno, cū sint in fructu. ca. cū olim. de maio. & obediē. non obstantibus statutis ecclesiarum: quibus est derogatum. Pro hoc faciunt notata per Phili. Deci. in c. discernimus. de iudi. & do. de Selua. in tracta. beneficiali. iiii. parte. q. vi. vbi dicunt, quòd existentes in seruitio Regū excusantur de non residendo, deseruendo tamē per vicarium. Et idem in existentibus in seruitio cardinalium: secundum Ioan. And. & Abba. in ca. cū dilectus. de cler. non residen. vbi dicunt, quòd Papa omnibus cardinalibus talem concessit prærogatiuam. vltius, habent capellani familiares & domestici Regis Christianissimi ex dicto priuilegio, vt non cogantur suscipere delegationes legatorum vel episcoporum: nec non quòd

possunt recipere ordines tēpore debito, à quocunque episcopo catholico: secundum glo. pragma. san. præalleg. per quam, hoc priuilegium cōprobat, quod inseritur in tracta. ord. regiarum. per Stepha. Aufred. sub tit. de priuileg. aposto. Regi concessis. arti. penulti. in hunc modum. Cle. vi. Ioanni & Ioannę Francorū Regi & Reginae &c. vt vestri successorūque vestrorum omnes capellani & clerici præsentēs & posteri vestris & illorum obsequiis insistentes, fructus redditus & proventus omnium beneficiorū ecclesiasticorum, etiam si dignitates, personatus, vel officia fuerint, & curam habeant animarum, etiam si dignitates huiusmodi in cathedralibus post pontificiales maiores, & in collegiatis ecclesiis principales existant: quæ merè in quibusuis ecclesiis siue locis obtinet, & in posterū obtinebūt, cum ea integritate (quandiu huiusmodi obsequiis insisterint) liberè percipere valeant, quotidianis distributionib⁹ dumtaxat exceptis, cum qua illos perciperent, si in eisdem ecclesiis siue locis personaliter residerent: neque ad id interim ad residendum in eis teneantur, nec ad id inuiti valeant coartari. Non obstante, quòd iidē capellani & clerici primā in eisdem ecclesiis non fecerint residentiam, quam facere tenebantur, ab huiusmodi obsequiis recedētes. Nō obstantibus quibuscunq; apostolicis ac prouincialibus cōstitutionibus & synodalibus, ac statutis & consuetudinib⁹ ipsarum ecclesiarum contrariis, iuramento, confirmatione apostolica, vel quauis alia firmitate vallatis: etiam si de illis obseruandis, & non impetrandis literis apostolicis contra ea, & ipsis literis nō vtendo, etiam à dictis capellanis & clericis aut alio vel aliis impetratis, seu quouismodo cōcessis, iidem capellani vel clerici per se vel per procuratores suos præstiterint hætenus vel eos in posterum præstare cōtingat, quòd canonicos & personas ecclesiarum suarum ciuitatum vel diocesium etiam in dignitatibus vel personalib⁹ aut officiis constitutas, per subtractionem suorum prouentuum ecclesiarum, vel alias compellere valeant ad residendum personaliter in eisdem. Aut si eisdem ordinariis & capitulis ecclesiarum earundem, vel quibusuis aliis communiter vel diuifim ab eadē sit sede indultum, vel medio tē-

pore indulgeri contigerit, quòd canonicis & personis eorundem ecclesiarum etiam in dignitatibus, personalibus, aut officiis constitutis non residentibus in eisdem, vel qui primam in ecclesiis huiuscemodi residentiam nò fecissent, fructus, redditus, & prouentus beneficiorum suorum ecclesiasticorum ministrare minimè teneantur, aut ad id còpelli minimè possint, per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuscemodi mentionem: & quibuscunque priuilegiis, indulgentiis, & literis apostolicis generalib⁹ & spiritualibus, quorumcùque tenorum existant: per quæ præsentibus nò expressa vel totaliter non inserta, effectus eorum impediri nò valeat quomodolibet vel differri. Prouisò, quòd beneficia huiuscemodi debitis non fraudentur obsequiis: & animarum cura, si quæ illis forsitan immineat, nullatenus negligatur. Datum Auinione. xii. Calen. Maii. Pontificatus nostri anno nono.

Omnia subiecisti sub pedibus eius,
& constituisti eum super opera
manuum tuarum.

Psal. viiij.

Vigesimum Ius.

Ecclesiæ
seu mona-
steria, aut
collegia ec-
clesiasti-
ca in regno
Franciae bo-
na tempora-
lia immo-
bilia acqui-
rere seu te-

VIGESIMUM Ius altum & præcipuū sacræ coronæ Francia in hoc consistit, quòd ecclesiæ seu monasteria aut collegia ecclesiastica bona temporalia immobilia habere seu acquirere & tenere non possint, sine amortisatione: quod est vulgare Gallorum: secundum Ioan. Fab. in l. quoties. C. de rei vendi. Imò tenentur intra annum à die monitionis eis factæ, manum suam euacuare, secundum Henri. Boye. de hoc iure regio testimonium ferentem, in cap. ex literis. in fin. ii. colum. de consuetu. & gloss. in §. x. in gloss. i. versicul. for-

tius dico. De *main morte*. in commento consuetu. Burgun. *here non*
 & Ioan. San. in titul. de indemni. & iniunctio. articul. i. in *possunt si-*
 consuetudine Turonen. maximè si sint feudalia aut em- *ne amorti-*
 phyteuticaria: secundum Speculator. titu. de loca. §. nunc *satione.*
 aliqua. versu. cxvi. quem sequuntur Ioan. Andr. & Panor-
 mi. in capit. potuit. de locat. & conduct. & Barba. ibi, super
 gloss. in verbo, prohibere. & in capit. cum Marti. Ferr. de
 constitutio. & in capi. plerunque. c. ex tenore. & capit. di-
 lecta. de rescript. & Iason in lege final. colum. xxix. C. de
 iure emphyteutic. & Idem Ioannes Faber in autentic. in-
 gressi. versu. quòd si vassalus. C. de sacrosanctis ecclesiis.
 Interest enim domini, quia difficulter exeunt de mani-
 bus ecclesiæ, & etiam propter ius confiscationis: secundum
 Baldum in preludiis feudorum. §. quinta diuisio. versu. alia
 diuisio. & mortalæ: quod nunquam sibi competeret, cum
 ecclesia non moriatur. capit. si gratiosæ de rescript. secun-
 dum Masuerum titul. de locat. & iure emphyteutic. §. item
 si res quæ data fuit. & titu. de præscript. §. item si ecclesia.
 vbi idem dicit esse in bonis allodialibus eisdem rationi-
 bus. Sola enim bona Regis dicuntur propriè & verè allo-
 dialia quæ indubitanter transferri possunt in ecclesiam, vt
 ibi maneant: quia nullius interest, secundum Gulielmum
 Benedict. in repetitio. cap. Rainutius. in verbo, & vxorem.
 in secunda decisio. in princi. Et latius in quinta decisio. vbi
 dicit, quòd in literis regiis impetratis ab ecclesia in peti-
 torio vel possessorio pro bonis temporalibus habendis aut
 retinendis, apponitur clausula solita: prouiso, quòd habita
 pacifica possessione, teneatur ecclesia extra manum suam
 ponere intra annum & diem, vel cum Rege componere:
 & sic, succurritur ecclesiæ, ne priuetur utilitate relictæ vel
 donationis sibi factæ, & pariter domino superiori, ne pro-
 pter priuilegium ecclesiæ, de quo in lege prima. C. de sa-
 crosanctis ecclesiis. & latè per Ludouicum Romanum in
 autentic. similiter. C. ad legem falsidiam, detrimentum
 patiat. Nec ob. cap. i. de immunita. ecclesi. libr. vi. quia
 intelligitur de oneribus, quæ ab origine non sunt, nec v-
 niformem habent præstationem, propter quæ nõ cogitur
 ecclesia manum suã euacuare, secus verò in oneribus, quæ

ab origine insunt ex forma primæ concessionis. Sic enim sunt conditionata feuda & emphiteuses ab omni euacua. in Francia : vt in ecclesiam, perpetuò transire non possint sine consensu Regis & dominorū, à quibus tenentur: quibus dominis amortisatio Regis non faceret preiudicium. Bal. in autem. omnes peregrini. C. communia de succes. l. ii. §. meritò. & §. si quis à principe. ne quid in lo. pub. Pañ. Feli. & alii in c. super eo. de offi. dele. Iaso. in l. fi. ff. de cōsti. prin. & Alex. in consil. ii. col. vii. in i. volu. potuit enim consuetudo bona & res conditionare & qualificare: secundum Card. & doc. in c. ceterum. de iudi. in iii. not. Bald. & Aluar. in ca. i. qui. feud. da. pos. & in c. inter dilectos. de fi. instr. colū. v. & valet talis consuetudo Franciæ: secundum Archi. in c. Rom. super verb. consuetudine. de appel. li. vi. secundum Lucam de pen. in l. iubemus. C. de nauicu. non excu. li. xi. Pro qua facit §. i. in fi. versi. si verò cōtigerit. de aliena. & emphi. col. ix. vbi habetur, quòd si bona emphiteuticaria ecclesie peruenerint ad domum Imperialem vel aliquam curiam, potest ecclesia intra biennium ea recuperare, & in pristinum statum reducere, manus ipsius Imperatoris euacuando seu euacuari faciendo : vt seruari dicit Masuerus alle. §. item si res. Nimirū ergo, si econtra, quando res Principi subdita peruenit ad ecclesiam, idem ius seruetur. Nec obstant rationes in contrariū adductæ per Pe. Iac. in sua practi. ti. de suc. Reg. Fran. vbi multum exclamat contra istud ius Christianissimi Francorum Regis, & malè: secundum glo. quia ad eius motiua & rationes facilis est respōsio, ex notatis latè per Ias. in l. filius familiars. §. diui. in ii. lectura. col. xv. & seq. de leg. i. Nā ad hoc quòd de iure communi ecclesia sit capax acquirendi bona mobilia vel immobilia ex testamento vel ex contractu, per l. i. & fi. C. de sacros. ec. cum simi, respondetur verum esse, nō ad fines retinendi, sed bene ad eius vtilitatem conuertendi talem acquisitionem, dominio ei perfectè acquisito: secundum Guliel. Bene. in ii. parte repe. ca. Rai. in verbo, si absque liberis. ii. in princ. substi. fideicom. vbi allegat in simili notata per Bar. & Alex. in l. apud Iulianū. §. fi. de leg. i. & Panor. in ca. recolentes. de sta. mona. Ad hoc bene fa-

cit quod not. Bald. in consil. ix. inserto inter consilia Pet. de anch. inci. factum super quo. col. fi. quòd quoniam directè non est prohibita alienatio in ecclesiam, sed in consequentiam, valet statutum laicorum in preiudicium ecclesiæ: quia id quod principaliter agitur, non illud quod venit in consequentiam, attenditur. l. si quis nec causam. ff. si cer. pe. Ita etiam per plura tenet Phillip. Deci. in consil. ccxciii. col. fi. Et ex his patet responsio ad aliam dicti Pe. Ia. rationem, scilicet quòd istud est cõtra libertatem ecclesiasticam: respondetur negatiuè, quòd non fuit Gallorum inuentio contra ecclesiasticam, quam & eius libertates & priuilegia vltra alias mundi nationes tueri & protegere sunt assueti. vt latè suprà in i. parte. in iii. iure dictum extitit. Ideo, bea. Lud. huius nominis xi. anno 1228. libertates, & franchisias, immunitates, prærogatiuas, iura & priuilegia ecclesiarum catholicè renouauit & confirmauit: & Phi. iiii. anno 1302. Io. Caro. v. & vii. sic statuerunt: Intentionis nostræ est sacrosanctas ecclesias, monasteria, Prælatos & quascunque personas ecclesiasticas, cuiuscunque status aut conditionis existant, ob Dei reuerentiam teneri & seruari in fauore, gratia & auxilio condecienti, quibus prædecessores nostri retroactis temporibus tenuerunt ac seruauerunt &c. vt per do. Aufr. in trac. ordi. regi. ti. de priuilegiis. arti. ix. & x. Sed huius iuris & cõsuetudinis iusta causa est ne Regi preiudicet: maximè in feudalis & emphyteuticariis. Priuarètur enim vassali seruitio ipsum iuuari in bello, in quo ecclesiasticæ persone interesse nò possunt, sine periculo irregularitatis & priuilegii clericalis amissionis. c. ppendimus. de sen. excõ. secũdũ Pan. post In. c. i. de apost. in fi. possit etiam feudum per feloniam vassali aut debita nò præstita aperiri, vel alias pro delicto graui confiscari: iuxta ea que plenè traduntur per Bar. & Alex. in l. si finita. §. si de vectigalib. ff. de dam. infec. & Io. Fab. in auten. bona damnatorum. de bo. dånato. quod secus esset, si feudum in ecclesiam transfiret, cum nunquam vel rarò ecclesia delinquat, quãuis prælatus delinquat, cuius delictum ecclesiæ non nocet. cap. similiter. de ca. Corra. & capi. delictum personæ. de reg. iu. li. vi. Et idè in em.

phyteusi, que si ad ecclesiam veniret, aut manum mortuam, dominus fraudaretur iure suo & iuribus sibi debitis: quod fieri non debet, prout seruatur in dicto regno: secundum Spe. in tit. de loca. §. nunc aliqua. & Masuerum supra alleg. Quod iam per veterem iurisprudentiam statutum fuerat & usus feudorum. in capi. i. de alie. feud. vbi traditur hæc ratio: non quod ecclesia sit incapax horum bonorum temporalium, sed quia si ad eam trāsirent, nunquam aut raro ad dominum reuerterentur: quia cum ecclesia sit perpetua, ergo eam decet patrimonium habere perpetuum. l. iubemus, la grande. C. de sacros. eccl. Et quod hoc etiam antiquitus statutum fuerit per veterem iuris philosophiam, est tex. valde notab. in l. sacra. §. sciendum. ibi, cum princeps locum dedicauerit aut potestatem dedicandi dedit. ff. de rer. diuis. secundum Io. Fabr. in d. l. quoties. C. de rei vend. ultra quem, est gloss. sing. secundum Bar. in l. si. ff. vt in possess. legato. dicens requisitam esse Imperatoris auctoritatem siue consensum: vnde nec pro alia vel alia pia causa posset vassalus feudum in ecclesiam transferre: per tex. in §. donare, quali. olim feu. pote. aliena. & cap. imperialem. de prohi. feu. alie. secundum Imo. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitut. cuius opinio propter eius auctoritatem obtineret in pract. secundum Feli. ibi. col. xxii. & sequenti, versi. ergo in proposito. quia valde preiudicatur domino, vt dictum est: quod non debet ecclesia, que cultrix est iustitiæ pro suo lucro contra iustitiã tolerare. d. c. i. de alie. feud. Facit tex. in c. i. de vassa. q. ar. belli. depo. & in c. moribus. si de feu. fu. cõtro. & d. c. similiter. de l. & capit. Corra. Et potuerunt hoc laici super re sua statuere, & legem imponere quã vellent: secundum Bal. sing. in d. c. i. de alie. feud. Facit gloss. in capitu. si quis basilicam. de conse. distinct. i. & quod decidit Feli. in capit. ecclesi. sanct. Mariæ. colum. xxiiii. versicu. quinto quæro. de censu. Ideo. si vassalus legauerit feudum ecclesiæ, potest dominus denegare inuestituram, quia est de personis prohibitis: secundum Bald. in d. c. i. de prohi. feud. aliena.

I T E M, ad aliam ad rationem Pet. Iacob. quando innuit multa esse in regno allodia, que à Rege nõ tenentur

in feudum vel emphiteusim, aut aliàs: ob quod sunt in ecclesiã sine alicuius præiudicio alienabilia: quia ad hoc respondetur per aliquorum doctorum sententiam, dicentiũ Regem Franciæ esse in suo regno fundatum de iure cõmuni, nedũ in iurisdictione, sed etiam in dominio rerum: secundum gloss. in §. xxiii. in glossa. ii. titulo. de feudis. in consuetudi. Bituri. & in §. iii. titul. *Des droictz de basse iustice.* in consuetudi. Turonen. De. quo, per Corset. in tracta. de potesta. & excellen. reg. quæstio. lix. & Sozi. confi. lxxxvi. vel potest responderi, etiam datò quòd sint alodia, quòd nihilominus tenetur ecclesia manus euacuare: quia interest Principis, propter ius confiscationis quod perdit si transmittantur in ecclesiam: secundum Masuerũ, tit. de præscrip. §. item si ecclesia.

I T E M, ad id quod dicit dominus. Pet. Iacob. quòd hanc alienationẽ in ecclesiam Galli vocant turpi vocabulo amortisationem, cùm potius deberet dici viuificatio: quia viuificat animam. Nam ad hoc respondetur, quòd amortisatio est vulgare Gallorum: secundum Ioan. Fab. in lege, quoties. C. de rei vend. ita dictum, quia mortificat rem in talibus manibus quibus est regulariter interdicta alienatio, existentem. Sed non refert, quia rebus & nõ verbis leges imponuntur. l. ii. C. communia de lega. latè per doct. in rubri. ff. solu. matri.

I T E M, ad hoc quod dicit ecclesiam non esse manum mortuam, cùm possit alienare in multis casibus, vt in §. nos igitur. in autenti. de non alie. columna. secunda. respondetur, quòd cùm sint plures solennitates in talibus alienationibus requisitæ, & cũ maxima difficultate interueniant: vt in autenti. hoc ius porrectum. C. de sacrosanctis. eccle. reputantur impossibiles. l. apud Iulianum. §. ff. de lega. i.

I T E M, ad id quod dicit iure cautum non esse, quòd Rex debeat habere laudimium in illis casibus, in quibus permittitur ecclesiis alienatio, retorquetur contra eũ: quia hoc concessio, tantò magis interest ipsius Regis in ecclesiam bona non transmitti. ideo & c. autenti. multò magis. C. de sacrosanct. ecclesiis.

I T E M, ad id quod dicit, quòd in Rege non cadit crimen læsæ maiestatis: quia nò dicit se Imperatorem, quâuis vellet esse: respondetur, quòd illud est falsum: quia Rex Franciæ est Imperator in suo regno: secundum Bald. in l. exemplo. C. de probati. & habet omnia iura Imperatoris: vt specificè suprâ in i. parte in xi. iure probatum extitit. Et ideo, dicitur habere supremam iurisdictionem: secundum Fran. Cur. in cõsi. xlix. col. xxxiii. & Corfe. in addi. ad Panor. in c. quæ in ecclesiarum. col. ii. de constitu. & est Monarcha in suo regno: secundum Sozi. in consi. lxxvii. & clxv. & Bald. in eius addi. in proœ. ff. Bar. in l. infamem. §. fi. ff. de publi. iudi. & Inno. in c. cùm P. tabellio. de fi. instru.

I T E M, ad id quod dicit, quòd imò ecclesia posset delinquere, sicut priuatus: respondetur, quòd verum est hoc quòd posset, sed non ita faciliter: nam quo ad hoc, vt vniuersitas teneatur de delicto, requiritur quòd singulares, communicato concilio, & præcedente deliberatione, iuerint ad delinquendum: secundum Bar. in l. aut facta. §. fi. ff. de pœnis. col. vlti. Abb. in c. dilectus. ii. & ibi, Ioan. de Oma. de simo. & in c. in genesi. col. iii. de elect. Ioan. Andr. in c. clericis. §. fi. de pœnis. li. vi. in nouel. & ibi, Gemina. & Cardi. in cle. i. versic. ciuitas. q. ii. de pœnis. vbi Ioan. de Lig. dicit se aliàs cum maximo honore defendisse ciuitatè Bononiæ coram Papa, vt non posset ciuitas tanquam rebellis puniri vel subiici interdicto: ex quo, non præcedebat collegialis deliberatio. De quo, latè per do. Iason. in l. ciuitas. ff. si cert. pet. & dato quòd prælatus vel alii delinquerent in Regè, tamè ecclesiæ nullû fieret præiudicium: per regulam, delictû personę. de reg. iur. in vi. sup. allega.

I T E M, ad id quòd illa aduersa fortuna alienantis, qui crimen committere possit, non est spectanda, l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. obliga. respondetur, quòd licet aduersa fortuna nò sit spectanda, bene tamè futura sunt consyderanda, & circa ea quæ contingere possunt, prouidendum est. l. Gallus aquilius. ff. de lib. & posthu. cum similib.

I T E M, ad id quod dicit, quòd propter hoc ponunt res ad manum Regis, & pecunias ab ecclesiis extorquent: vnde, tenentur actione iniuriarum: respondetur per præ-

Rex Frã.
est in re-
gno suo
Imperator

dicta, per quæ apparet, quòd imò iure faciunt. Quare nemini dicuntur inferre iniuriam, cum suo iure vtantur. l. iniuriarum. §. i. ff. de iniur. cum simil. Ad alias eius leues rationes, faciles sunt responsiones. Vnde restat, quòd ecclesia seu alia manus mortua tenetur intra annum de acquisitis manum suam euacuare, vel cum Rege componere, aut finantiam in camera computorum Parisius de xl. annis in xl. annos soluere pro illo præterito tēpore, quo illa tenuit, & manum deinde euacuare, nisi ea ecclesia tenuisset pacificè vltra xl. annos: quia finantiam soluendo, ad aliud non cogeretur: secundum Masuer. in §. item si ecclesia, de præscript. Si verò non compleuisset præscriptionem, non sufficeret finantiam soluere, imò manus euacuare teneretur, nisi cum Rege componat, in cuius est libertate eam recipere vel non. Et si non cōstat de alia cōpositione, sed tantum de tollerantia, tanta & similis censetur inducta recōpositio. l. qui ad certum. ff. loca. cōsuevit tamen Rex, quādo ecclesias cogit ad euacuandas manus, proximioribus illius qui bona concesserat concedere, vt præferantur aliis, dato simili pretio, quod est æquum: secundum Bald. in l. ii. C. de cōmu. re. alie. limitatur tamen istud ius duobus modis, secundum do. Guliel. Benedict. in repetit. c. R ainu. in verbo, & vxorem nomine Adelesiam. in v. decisi. nu. 595. Primò, in bonis pro fundandis aut ampliandis ecclesiis parochialibus aut earū capellaniis, citra superfluitatem: quo casu, compelluntur priuati ad vendēdas eorum domos iusto pretio, prout notatur in l. nec emere. C. de iure deli. & in l. i. de stud. liber. vrb. Rom. li. xi. latè per Cepo. in tract. de ser. vrb. prædi. titu. de sepulchro. pro quo stat ordinatio Philippi pulchri, anno 1303. in mense Februarii facta, secundum Stepha. Aufre. in suo tract. ordinationum regiarum. tit. de priuilegiis. arti. xvii. Secundò, limitatur in bonis ante ordinationem eiusdē Philippi pulchri acquisitis, quæ in ordine in tit. præalleg. de priuilegiis est xiiii. vbi sic dicitur, Concedimus insuper de gratia speciali, Prælati & ecclesiis, collegiis & personis ecclesiasticis, quòd de acquisitionibus factis nomine ecclesiarum retroactis temporibus, præstare finantiam, vel extra manum suam ponere ac-

quisita minimè compellantur, sed ea possint licitè retinere &c. Tertiò, vltra eum limitatur istud ius, nisi ecclesia acquireret in suis locis & territoriis, quæ sunt de mero imperio, aut de feudalibus & censuibus ipsius: per ordinationem eiusdem Philippi, quæ est in d. titul. xviii. & incipit, Permittimus & volumus, quòd ecclesia &c. Ex quibus restat ista amortisatio, quæ in Francia practicatur declarata, quæ per Regem cõcessa debet approbari & verificari in camera computorum Parisius, de qua loquitur Panor. in ii. parte. consil. iii. in fi. Sed an hæredes teneatur amortisationem habere aut procurare de bonis simpliciter relictis ecclesiæ per testatorè: latè per Ioan. Gall. in q. lxxiiii. in suo tracta. questionum arrest.

decisarum. Quæ pro
tenui facultate mea
dicta sufficiunt,
finem imponendo.

Regalium Franciæ Caroli Degrassalli
Iuris vtriusque doctoris
clarissimi libri secundum,

FINIS.

TRACTATVS CVM IV-
CVNDVS, TVM MAXIME VTILIS, IV-
ra seu priuilegia aliqua regni Franciæ conti-
nens, per Ioannem Ferrault vtriusque
iuris licentiatum
editus.

*

**Primum Ius siue Priuilegium
sequitur.**

Rex Franciæ neminem recognoscit in temporalibus superiorem.

PRIMUM liliorum Ius altum & præ-
cipuū serenissimæ coronæ Franciæ est,
quòd Rex nullū in temporalibus re-
cognoscit, nec recognoscere tenetur.
Et ideo scriptum est quòd nō est feu-
dum: & si feudū debet dici, quòd nul-
lum est ita francum sicut regnū Fran-
ciæ: quia nullam fidelitatem debet, quod est signum libera-
tatis maximæ. Nam omnis fidelitas est libertati contraria,
extrà, de priuileg. c. cum olim. Et est illa seruitus quedam,
Bald. in l. quotiens. C. de suis & legi. faciūt nota. in l. sicut.
in prin. ff. de vsufruct. & quòd non subest Imperatori, ex-
pressè decidunt Io. Fab. Cy. & Iaso. in l. i. C. de sum. trini.
Præpo. Alex. in c. ius Quiritum. i. distin. Spec. de appel. §.
nunc tractemus. Quibus locis se resoluunt Regē & regnū
Fraciæ legibus imperialibus non ligari. Nam dictio, quos,
posita in d. l. i. restringit: vt ibi latè per docto. facit l. ea ta-
men. de leg. iii. Et vltra rationes prædictas, ea ratione po-
tissimū: quia in regno Franciæ Imperator nō habet ter-
ritorium seu districtum quod idem est. §. porrò. iuncta gl.
& ibi de sancto Gemi. c. vbi periculum. de elect. in sex. Et
nos Francos, Imperator nunquam potuit neq; potest ter-
rere: & sic extra territorium impunè ei nō paretur. l. fi. ff.

*Imperator
i regno F.
non habet
territoriū.*

*Qualiter,
ex quatenus
Fræcigenæ
utantur le-
gibus Im-
perialibus.*

de iurisd. om. iud. & c. ii. de consti. Facit ad prædicta quod dicit Bal. consi. ccccxviii. dum dicit regnum Franciæ regi naturali instinctu, nec subiici imperio: sed haberi erga imperiū, sicut erga nos est Polus antarcticus. Facit dictū Iac. de Aluar. in ti. de pa. iur. fir. in prin. col. x. dicētis in terminis p̄ regno Fræc. q̄ nunq̄ fuit subiectū Imperiali, nec est spes q̄ obediat. Et si ll. Imperialib. vtimur, ille vsus permisus est eatenus quatenus lex regni nō disponit. Nā dispositio l. Saliquæ, seu regni præualet & obtinet. Ita dicit Alex. in d. c. ius Quiritū. q̄ singulare est in Rege Franc. secus de aliis Regib⁹ qui fuerūt à Roma. deuicti, & tributarii redditi: de quibus aliqui denominant in l. in nomi. dñi. C. de off. præse. præt. Affri. Nec gloriant̄ Hispani: nam tex. lxiii. dis. c. Adrianus. solū loquit̄ de Carolo Mag. qui erat rex Franco. & ex Francis (quia Carolus eos deuicerat) in tali priuilegio participare meruerūt. Vltra prædicta, ius Franciæ satis declaratū extitit in c. per venerabilē. extr. qui filii sint legi. licet glo. dicat, q̄ de facto, & nō de iure Rex ipse superiorē recognoscat, tamē illi non est credendū. Nam vt inquit Alex. c. ius Quiri. dist. i. illa glo. est Ioannis, qui fuit Theutonic⁹, & Imperatori subiectus: & sic tanq̄ suspectus spernedus est: erubescere enim debuit cōtra prædicta asserere, cū sine l. loquatur, s. cōsideremus. in auten. de triē. & sem. col. iii. Nec debēt gloriari Theutonici de ca. nolumus. xi. q. i. vbi Imper. vult Francos suis ll. astringi. nā illi⁹ c. conditor hoc facere potuit, quia erat Rex Franc. Carol⁹ dictus Magnus. Et ex eo c. quia Rex facere potuit & ordinare: diuersitatē tamē notauit. nā Fræcos expressit per dictionem, tam, q̄ est copulatiua diuersorū: tex. cū gloss. in l. mercatores. C. no. vecti. l. quicūq; . C. de hære. l. cū scimus. C. de agric. & cen. lib. xi. Nec tales Theutonici hoc declarare possunt, cū antequā in eos fuisset translātū Imperiū fuerat apud Fræcos, vt patet ex historiis, & i c. venerabilē. de elec. glo. xiii. dis. c. quādo. Ex quibus elici solēt tres Imperii translationes. Prima à Græcis Constantinopolitanis in Germanos seu Fræcos tēpore Leonis Pap. Secūda à Fræcis in Italos: & primus illorū fuit Berengarius tēpore Sergii Papæ. Et imperauerūt annis circiter 50. Tertia fuit ab

*Nota tres
Imperii
translationes.*

Italicis

Italicis Theutonicos qui dicere voluerūt omnes sibi subesse nationes, quod nō est verum etiā de iure: quia tantū habent imperiū occidentale: & sic nō orientale. Et si illa pena eis de iure deficit: meritō & illa cœlestis regni Franciæ. ar. l. quæ de tota. ff. de rei vëdi. Et hoc satis declarauit Pa. Clemens 5. in extrauagan. quæ incipit, meruit. declarādo diffinitionē Bonifacii 8. non præiudicare regno Frâciæ in tēporalibus. facit dictū Frâ. de Zaba. in de. vnica, de immuni. eccle. Et ius prædictū versum est in cōsuetudinē: & est approbata talis cōsuetudo, & hactenus ab omnib⁹ pacificè obseruata, à tãto tēpore q̄ non extat memoria in cōtrariū. Quæ cōsuetudo gratiæ est inductiua. c. nō est. de cōsue. li. vi. iurisdic̄tiōis attributiua. l. i. C. de emēda. ser. l. viros. C. de diuer. off. li. xii. c. dilecti. ext. de arbi. c. si laic⁹. ext. de foro cōpe. Et priuilegii attributiua, l. si. C. no. vectiga. de aqua quot. & esti. ff. l. i. §. si. c. sup̄ q̄busdā extra de verb. sig. ix. q. iii. c. cōquestus. Potuūtq; talis superioritas præscribi, quia Frâcigenæ Romani Imperii nō sunt, sed separati iudicātur per gl. §. ius autē. insti. de pa. potesta. & sic cū nunq̄ fuerint subditi, poterūt præscribere. faciūt no. in d. c. si laicus. in l. vëditor. §. constat. ff. cōmunia p̄di. de sta. & cōsue. cōtra libertatē ecclesię. §. si vero dñs tēporalis. col. x. & no. in d. l. viros. vide pro amplissima huius priuilegii discussione quæ tradit do. Igneus Rothoma. parlamenti præsidens in suo tracta. an Rex Franciæ recog. Impera.

Secundum priuilegium.

Rex Franciæ nomen habet pulcherrimum.

Secundū Ius altū, seu præcipuū, omnes diuitias excedens est, q̄ nullus rex habet ita pulchrū & excellēs nomen: nā vulgo dici solet, q̄ melius est bonū nomen q̄ diuitiæ multe, inquit Sapiēs. & ratione excellētię nominis maior reuerētia adhibēda est. Pulchrū est igitur & singulare bonum nomen habere, tex. in l. facta. §. si in danda. & ibi glo. ff. ad trebel. Et licet de regibus fiat mētio in iure. scilicet de Rege Angliæ. c. nouit. de iudi. & c. non est spon. De Rege Hungarię. c. nō est. & c. licet. de voto & voti redēp. c. intellecto. de iureiur. De Rege Gothorū. xvii. di. c. cōsi-

lia. §. hinc etiã. De Rege Scotiã. de cõuer. coniuga. c. carissimus. de immu. eccle. ca. inter alia in subscriptione. De Rege Nauarre. c. ad nostrã. de iureiur. De Rege Apulię & Siciliã. c. veritatis. de iureiur. & cle. pastoralis. de sentẽ. & re iudi. De Rege Castellã & Arragoniã siue Hispaniã. de iureiuran. c. quãto. Hi tamen tã excellentissimis nominib⁹ seu epithetis nõ decorãtur sicut Rex Frãciã: nam vocatur gloriosissimus. c. hoc quippe. iii. q. vi. Excellentissimus. xi. q. viii. c. excellentissim⁹. illustris. d. c. nouit. de iud. in subscriptione. c. nouit. de appellationi. Et meritõ illustris secũdũ Bal. l. i. ff. de offi. p̄fec. præt. q̄a plures p̄uincias siue plures ciuitates habet sub se nu. 12. scilicet Remen. Senon. Rothamagenẽ. Turoneñ. Bituriceñ. Lugduneñ. Narboneñ. Tholosanã. Auxitanã. Burdegaleñ. Viẽneñ. Bisuntinẽ. Et cõprehensis dictis p̄uinciis in quibus sunt sedes archiepiscoporũ, in dicto regno sunt episcopi numero. ciiii. Et vocatur christianissimus filius, vt in extrauag. lo. xxii. q̄ incipit, prodiẽs. & hoc ex gratia dei operãte propter famã claritatẽ, fauorẽ deuotionis, & sinceritatẽ fidei catholiçę quã semp in regibus Frãciã viguit, vt patet in historiis Regum Francorũ. nã Clodo. de hãretico Gotho sumpsit vltionẽ. Clotarius secũdus bello optimus atq; strenuus pietatẽ colebat, religiõnẽ quoq; venerabatur. Dagobertus ob martyriũ Dionisiũ uenerationẽ aureũ feretrũ, additĩsq; ad decorẽ multis variĩsq; gẽmis: annuis insup prouẽtib⁹ ad sacerdotum & ministrorũ tẽpli alimonĩã destinatis: tapetes quoq; vnionibus variĩs intextos quib⁹ interior paries tegetetur attribuit. Pipinus Stephano summo põtifici contra Astulphum Romanorũ regẽ graui tributo Romanos p̄mentẽ suppetias tulit: & Bononiã & Romãdiolam dedit. Spe. tit. de rescriptis. §. nono. versũ. Itẽ quia obtentũ. Cui Pipino & posteritati eius ille Stephanus benedixit, & eũ qui temeritate aliqua aduersus Frãcos bello moueret, communionẽ christiana interdixit. Carolus Rex, qui & Imperator fact⁹, & propter eius magnitudinẽ, prudentiã, & virtutem magnus dictus est christianorũ in numerũ sanctorũ relatus ecclesiam auxit. Adrianũ & Leonẽ quartum summos põtifices ab omni tributo & molestia liberauit. c. Adrianus. & c. in synodo. lxiii. dist. & iuxta Alexãdri magni dictũ maluit

*Quot sint
epi in re-
gno Fran-
ciã.*

*Epilogus
q̄dam bene
meritorũ
quã reges
Frãciã cũ
sedi apo-
stolicẽ tum
cãteris lo-
cis & per
sonis eccle-
siasticis di-
uersis tem-
porib⁹ ex-
hibuerũt.*

*Carolus
magnus*

se disciplinis antecellere quàm opulentiis. Considerans quod optimo principi gloriosum est habere rationem studiorum, obtinuit vniuersitatem Parisien. quæ inter omnes constat florens & famigerata. Nec florentissimam, illustrissimamque; Francorum nationem vlla ferme alias res peræquæ facit. Is Carolus triennio priusquam moreretur testamentum condidit, duabus partibus totius piosè suæ supellectilis ciuitatum maiorum præsulibus relictis. Tertiã liberis & nepotibus & familiæ pro vniuersiuisque; ratione attribuit. Ludouic⁹ qui pius dict⁹ est Imperator & Francorum Rex, Lothariū filiū ecclesiæ libertates & prouentuum iura violantem, ad restitutionem monet: & Romani pontificis seditionem conseruare iuramento astringit. Mirandumque; de eo fertur quod per dies quadraginta nullum neque; cibum neque potum præter spirituale corporis & sanguinis viaticum ad alimentum acceperit. Et eius cronicis habetur quod fuerunt eius imperatoris extrema omnia religionis, atque; fidei plena. Hugo dict⁹ Cappet diuino ministerio est rex factus, & per sanctum Gabrum alias Valerium deo reuelante ei dictum est, se usque; in sempiternam, alii septimam generationem regnaturum. Robertus eius filius ecclesiam veneratur ecclesiarum extructione hymnisque; & canticis, ut suffragium. O constantia martyrū. Cuncti potens. immo suffragia docet Ludouicus propter corporis mole grossus cognominatus, per maximus seruorum Christi amator fuit. Plerique suo tempore ordines, aut originem, aut magnam sanctitatis incrementum acceperunt Cluniacensium, hospitalium, præterea Premostratensium, sanctissimæ institutiones vitæ & morum luminaria effulserunt, & diui Victoris cenobium Parisiano suburbio situm à fundamentis extruxit. Ludouicus iunior dictus, crucis signo assumpto Turcas bello superauit. Philipp⁹ qui cum ab initio ætatis Deodatus appellaretur, Augustus quoque; dictus est: tum propter egregiam sanctamque; virtutem, tum quia adeptum regnum auxit. Sacro coronandi absoluto ministerio adhuc adolescens memor fuit quàm impiè plerique per Franciam deicerent: & execrabili deum blasphemia prouocarēt: animosiores quam imperatoriam (de qua autentico, ut non luxurientur homines contra naturam. col. vi.) descriptam legem tulit. Si quis eius impietatis reus compertus esset, in fluuium aut paludem demitteretur. In Iudæos seueritate

maluit scientiis quam opibus excellere.

Ludouicus grossus cœnobium dei Victoris à fundamentis fecit extrui.

apud castrū Brayū exercuit ob Hierosolymitanā perfectiōnem & sustentationē trecētum mile libras Parisienses, milia insuper cētena domui hospitali, pauperibus milia viginti testamento reliquit, dedit, & legauit. Ludouicus sanctorum cathalogo inscriptus est vita sanctissima & miraculorum euidentia proclamātibus. Philippus eius diui Ludouici filius synodū sacram à Gregorio pōtifice Lugduni celebratam tutauit: diu de Christiano statu p̄cedente confabulatu. Philippus huius nominis quart⁹, dictus Pulcher, ecclesias & capellas dotauit, & inter alias Cenoman. capellam regiam de Vado maliuidi appellatā, nunc prohdolor desolatam, in qua voluit thesaurarium capellanos & clericos continuam facere residentiam (quod in desuetudinem abiit: quia per substitutos seu vicarios nūc sine rescripto regali sunt deseruientes, cōtra. l. nullus qui nexu generis. C. de decuri. lib. x.) ordinauit is paululū quān moreretur filios seruare charitatem, exhortatur, & eum voto hierosolymitano absoluere. Philippus septimus dict⁹ Valesianus ecclesiæ iuriū, libertatūque, & priuilegiorum protector & cōseruator fuit permaximus. Maleuolis ecclesiæ perturbatorum fallaciis & cauillationibus obuians inquit: Non modo nō auferre ecclesiis sua iura, sed ea ampliare in animo est. Et propterea aliis quoque suffragātibus meritis be nefortunatus primū, deinde felix, postremō optim⁹ Christianicola vocatus est. Ioannes (tametsi variam perpeffus fortunam) se Urbano Papæ filiali reuerentia obtulit, & cruce signauit. Carolus sextus pro ecclesiæ bono ecclesiarū prouentus in tres partes distribui iubet: vnam, in ecclesiarum instaurationem: alterā, dissoluendis earum obligationibus & debitis: tertiam, quotidianis ministrorum vsibus assignauit. Scisma longæuum dissoluit, ecclesiastica iura ampliando. Carolus septimus sacrosancti concilii Basilen. auctor, susceptor, & approbator fuit ecclesiæ Gallicanę p̄seruator. Ludouicus vndecimus eius filius, & si aliqua seua exercuit, magnā tamen deuotionē ad diuā Mariam habuit, ecclesias consecratas auxit, & oblationibus ditauit. Carolus octauus eius filius rex mitissimus, Alexandrum pōtificem visitauit, & ei personaliter in missarum solēniis seruire voluit. Ludouicus duodecimus magnis laudibus at-

tollendus esset, nisi adulationibus me crederet aliquis vsurum. vnū tamen efferre volo, quòd propriis sumptibus Bononiam à Bentiuolo, Romandiolam à Venetis prædonibus occupatas sedi apostolicæ & Iulio secundo restituit, vniuerso orbi & apta sunt miracula: vnde rex cui de suo iusto titulo potestas huiusmodi miracula faciendi accedit, potest dicere illud euangelicum quod respondit dominus contra calumnias Iudeorum, Io. x. cap. Si mihi non vultis credere, operibus credite. c. studiis. de præsum. c. quod dei timorem. extrà de sta. mona. Quæ omnia gesta sine gratia operante & fidei synceritate peracta esse, nullus est qui dicere velit, & regni excellentiam à summo deo esse negare possit. Meritòque aliis dotibus profundissimisque iuribus regem & regnum Franciæ debere tutari.

Tertium Priuilegium.

Quicumque orat pro Rege Franciæ, habet decem dies indulgentiarum.

Tertium Ius altum & præcipuum sequitur, quòd quicumque orat pro Rege Franciæ, habet decem dies indulgentiarum ab Innocentio quarto, vt recitat defunctus præceptor meus magister Cosmas Guymier, in proæmio pragma. sanctio. super verb. tueretur. Et sanctus Tho. in iiii. distin. xix. artic. iiii. in solutione vltimi argumenti. Clemens centum dies indulgentiarum concessit oratibus pro pace & salute regis & reipublice Regni Franciæ, vt vidi & bullam legi in lib. liliorum. Et est bulla numero 33. hoc laudendum sanxit Baruch propheta. ca. i. sui libri.

Quartum priuilegium.

Rex Franciæ potest inconsulto Papa sub nomine mutui doni aut charitatiui subsidia imponere uiris ecclesiasticis, seu ecclesiis pro defensione regni.

Quartum altum Ius atque singulare nulli alii cõcessum est, quia licet iure communi principes laici non possunt subsidia imponere: nec sub nomine mutui

doni, aut charitatiui subsidii ab ecclesia virisque ecclesiasticis petere aut exigere inconsulto summo pontifice. cap. non minus. c. aduersus. cum sua materia. de immuni. eccle. Regi tamen Franciæ licet & viri ecclesiastici hoc præstare possunt exactione cessante, etiã inconsulto Romano pontifice pro vniuersali vel particulari regni Frãciæ defensione, si & periculosa necessitas imminet. cuius necessitatis ad regem maiorem annis viginti, & si minor ætate ad prælatorum clericorum & laicorum qui de eius sunt stricto cõfilio, seu maioris partis illorum honoratorum arbitriũ seu interpretationẽ spectat. & ita declarauit Bonifacius Papa, & hoc aliàs accepi ex scriptis domini de Banza tunc consiliarii regis. Sed pro vero didici & vidi scriptũ in bulla in libro liliorum redacta, cuius tenor sequitur: & est talis.

Tenor bullæ apostolicæ insertæ libro liliorum.

Bonifacius episcopus seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopis, episcopis, ac dilectis filiis electis abbatibus, prioribus, præpositis, decanis, archidiaconis, capitulis, & aliis personis ecclesiasticis, necnon & nobilibus viris, ducibus, comitibus, baronibus, militibus, & cæteris per regnum Franciæ constitutis ad perpetuam rei memoriam. Et si de statu regni cuiuslibet in quo catholice fidei viget signaculum paternæ sollicitudinis studio cogitemus: ad statum tamen Christianissimi Regis Franciæ in quo semper anteaetis temporibus erga Romanam matrem ecclesiam viguit deuotionis integritas: reuerentiæ plenitudo splenduit, & feruentis obedientiæ præoptitudo: tãtò solertius arcẽ confidentiæ extēdimus, & circa illud cogitationis nostrę versatur instãtia: quãto ipsum vltiori fauore, psequimur, & syncerius gerimus in viscerib⁹ charitatis. Dudũ siquidẽ pastoralis officii debitũ exequentes in fauorem ecclesiarũ, & ecclesiasticæ libertatis autoritate apostolica duximus statuendũ: ne prælati & personæ ecclesiasticæ cuiuscunq; dignitatis, status aut conditionis existant sub adiutorii mutui, vel doni nomine, Imperator, Reges seu principes, aut aliter p̄sidetes ea imponere & exigere vel recipere ab eisdẽ p̄latis & p̄sonis ecclesiasticis audeant certis

pœnis adiectis nihilominus in hac parte. Verùm nonnihil nostræ intencionis ignari, suæq; prudentiæ innitentes, huiusmodi constitutionē nostrā non rationabili aut æquitati consonæ, sed volūtarię interpretationi subiicere molūtur: non attendētes, quòd ad eū qui condidit, interpretatio no scitur pertinere. Nos igitur huic morbo congruā intēdentes adhibere medelā: & vt cuiuslibet ambiguitatis scrupulus in hac parte tollatur, & veritatis puritas elucescat: auctoritate præsentium declaramus, q̄ constitutio ipsa, vel ei⁹ prohibitio ad donaria, vel mutua, seu quęuis alia voluntaria prælatorū, & personarū ecclesiasticarū eiusdem regni cuiuscunque status, ordinis vel conditionis existant: omni prorsus coactione aut exactione cessante se aliquatin⁹ nō extēdat. Licet ad id forsitan charissimi in Christo filii nostri Philip. Frāco. Regis illustris, vel successorū suorum qui pro tēpore fuerint, aut officialiū eorūdem, seu ducū, comitum, baronum, nobiliū, vel aliorū dñorum tēporalium de regno prædicto requisitio ciuilis & amica procedat. Omniaq; feudalia, sensualia siue iura quælibet in rerū ecclesiasticarū datione retēta, vel alia seruitia cōsuetata regi eiusque successoribus, comitibus, baronibus, nobilibus, & aliis temporalibus dominis supradictis, tā de iure q̄ de cōsuetudine à personis ecclesiasticis debita: prædicta cōstitutio non includat, vel aliquatenus cōprehendat. Et q̄ personæ ecclesiasticæ ꝑ ecclesiarū suarū vtilitatib⁹ cōpositionis aut trāsactionis vigorē in his cōringat aliquatenus impediri. Cōstitutioq; eadē clericos clericaliter nō viuētes, sed se merca tionib⁹ & mercimoniis præsertim inhonestis & vilib⁹, vel scenis immiscētes actibus nō defendat. Adiicimus insuper huiusmodi declarationi nostræ, q̄ si prædicto Regi ac successoribus suis pro vniuersali vel particulari eiusdē Regni defensione, periculosa necessitas immineret: ad huiusmodi necessitatis casum se nequaquē extēdat cōstitutio memorata, quin potius idem Rex ac successores ipsius possint à prælatis & personis ecclesiasticis dicti regni petere & recipere pro huiusmodi defensione subsidium vel contributionem: illudque vel illā prælati & personę prædictę præfato Regi suisq; successoribus, inconsulto etiam Romano pōtifice teneant, & valeat sub quotæ nomine, aut aliàs

Eius est legē interpretari, cui eam condidit. facit l. leges. C. de legi.

etiã impartiri, nõ obftãte constitutione p̄dictã feu, quouis
 exẽptionis vel alio quolibet priuilegio sub quacũq; ver-
 borũ ferie cõfecto à sede aposto. impetrato. Eiusq; neces-
 sitatis declaratiõẽ supradictẽ ipsi⁹ Regis & successorũ suo-
 rũ cõsciẽtiã onerari, eisq; innotescere, volum⁹: q̄ q̄cqd re-
 cipi vltra ipsi⁹ defensiõis casum cõtigerit, in suarũ recipiãt
 periculũ aiarũ. Sup̄ quo nisi salubriter sibi p̄uideãt, attẽ-
 dere poterũt in quo periculo remanerẽt. Si verò defensiõis
 p̄dictẽ tẽpore hmõi & aliis annũ xx. p̄fati nõ excefferit suc-
 cessores, declaratio necessitatis eiusdẽ p̄latorũ, clericorũ &
 laicorũ q̄ de ipforũ successorũ stricto cõsilio seu maioris p̄-
 tis ipforũ fuerint cõsciẽtiã, relinq̄at. Quorũ similiter cõ-
 sciẽtiã onerari volum⁹, eisq; plenius aperiri: q̄ si qd vltra
 casum defensiõis recipiet, eiusdẽ in dispediũ salutis cõsilia-
 riorũ recipereĩ ipforũ, illũdq; restituere teneant. Prẽterea
 intẽtiõis nostrã nõ extat nec existit p̄ cõstitutionẽ p̄dictã
 seu declarationẽ p̄sentẽ, iura, libertates, frãchisias, seu cõ-
 suetudines quẽ p̄fatis Regi & regno, ducib⁹, comitib⁹, ba-
 ronib⁹, nobilibus, q̄busuis aliis potestatib⁹, dñis, editionis
 p̄fatã cõstitutionis tẽpore, ac etiã ante illud cõpetere nõ
 scebant, tollere, diminuere, vel quouis modo mutare, aut
 eis in aliquo derogare, seu nouas seruitutes vel submissio-
 nes imponere. Sed iura, libertates, frãchisias & cõsuetudi-
 nes supradictas & p̄actas Regi & aliis illẽsa & integra cõ-
 seruare. Nulli ergo omnino hominũ liceat hãc paginã nõ
 strã declarationis infringere, vel in eã temerario ausu attẽ-
 tare. Si quis hoc autẽ attẽtare p̄sumpserit, indignationẽ
 oĩpotẽtis Dei & beator. Pet. & Pauli apost. ei⁹ se nouerint
 incursum. Datũ apud vrbẽ veterẽ secũdo calẽd. Augu. põ-
 tifica. nostri anno iiii. Idẽ Bonifa. põtifi. sui anno xiiii. Illud
 ius extẽdit p̄ redẽptione personarũ Regis, Regine & filio-
 rũ. Et licet quidã doctores, vt narrat Pan. dicto c. nõ min⁹.
 voluerint dicere hoc posse fieri iure cõmũ, fauore reipub.
 patriẽ, q̄a quilibet teneĩ patriã suã defendere. l. ii. ff. de iu-
 sti. & in c. pe. de homi. p̄sertim cũ ipsi⁹ defensione p̄teganĩ
 orphani & miserabiles personã. Alii, tamẽ doctores mul-
 tis rationibus fulciti cõtrariũ sanxerũt. ideo bonũ fuit su-
 pra hoc declarationem sedis aposto. habere: nec culpandi
 sunt qui tale negocium profecuti fuerunt: quia bonarum

mentium est timere vbi culpa non est.

Quintum priuilegium.

Rex in ecclesiis hinc infra enumeratis capit regalia, & beneficia confert in regaliis uacantia.

Quintū ius liliorū est, q̄ rex in eccle. capit regalia: & est hoc approbatū in decreto Basiliēsi. tit. de ana. ver. itē q̄ dicta v. pars. & in his tuenī q̄ antiqua cōsuetudine vsi sunt. c. generali. extra de elec. lib. vi. specialis est allegatio Spe. ti. de legato. §. nūc tractemus. vers. sed nūquid legatus. dū specialiter loquit̄ de Rege Frāciæ & eius iure vendicādi in quibusdā ecclesiis vacātibus collationē beneficiorū ad illas spectātiū: & q̄ illo tēpore etiā tēporalia illarū ecclesiarū recipit. Et Bene dicit Spe. quibusdā ecclesiis, & sunt illæ ecclesiæ vt ex registris parlamēti & cōputorū accepi: scilicet in Archiepiscopatu Remēsi regalia accipit: in episcopatibus Laudunē. Suesionē. Cathalonē. Tornacen. Morinē. Attrebatē. Ambianē. Nouiomē. Siluanē. Beluacē. Et sic in toto archiepiscopatu, excepto episcopatu Cameracē. Item in episcopatu Senonen. & diœcesanis qui sunt Parisien. Carnoten. Aurelianen. Niuernen. Antisiodoren. Trecen. & Melden. Et episcopatibus Cenomanen. & Andegauen. prouinciæ Turonen. In Archiepiscopatu seu prouincia Bituricen. tam pro ipso Archiepiscopatu, quā episcopatus Claromontē. Sancti flori. Tullē. Castrē. Carturcē. & Aniciē. Archiepiscopatus autē Lugdunē. præterdit episcopatus Eduē. capit Rex regalia. In episcopatu Cabilonē. & in toto dutatu Normanię tā pro Archiepiscopatu Rothomagē. quā episcopatibus Baiocen. Abricē. Ebroicē. Sagiē. Lexouiē. Constantiē. & in aliis episcopatibus Regni potest habere iura regalia. Et in his tuē d^o est, q̄a de nouo nō vsurpat. arg. dicti. c. generali. Sed hinc non enumerauī, nisi ea quę declarata inueni: & vidi bullā de episcopatu Abruicē. quæ est Innocēti data Afsii anno xi. Aliam bullam Clementis ann. iiii. vbi de præbendis & dignitatibus Remensi. ecclesiæ Alteram Grægorii de ecclesia Senonē. de quibus & aliquibus supradictis sunt bullæ in libro liliorū sub quōtalxxi. lxxii. lxxiii. lxxiiii. lxxv.

lxxvi. & lxxix. Et de episcopatu Cenomanen. pro Rege executus sum vacantæ dicto eiscopatu per dimissionem reuerendiss. in. Christo patris & domini domini Philippi de Luxemburgo cardinalis, in fauorem defuncti domini Francisci de Luxemburgo. Et per prouisionem quam idē reuerendissimus habuit per obitum dicti defuncti domini Francisci de Luxemburgo.

Sextum Priuilegium.

Rex Franciæ a nullo sui regni antistite potest excōmunicari, nec excommunicatus declarari.

Sextum sanctum ex gratia Dei Ius Altum procedens est, quòd licet principes seculares possint excōmunicari, & excommunicati declarari. cap. quoniam quidem. xviii. di. cap. non est. de spon. vbi de rege Angliæ fit mentio. Rex tamen Franciæ à quocunque (maximè sui regni) antistite non potest excommunicari, nec excommunicatus declarari. Et illud Ius antiquū declarauerunt Clemens v. in extrauagant. meruit. Martinus Papa qui de hoc bullam ad rei perpetuam memoriam declarando concessit. facit declaratio Ioã. xxii. in extrauagan. frequens. sub tit. de iudi. vbi declarat per priuilegiū posse cōcedi, ne quis possit excommunicari nec ei interdici. Quod priuilegiū etiā extēditur ad eius officarios: & hoc pro actu exercitii iurisdictionis temporalis. facit quod notatur lxxxix. distin. c. iudicatum. Nā idem priuilegium habet familia, q̄ dominus. xii. q. ii. c. ecclesia. glōf. c. clericum. xi. q. i. Et quod notatur. ff. ad municipalem. l. assumptio. & de hoc sunt arresta in curia parlamēti registrata. de an. Do. 1372. contra Archiepiscopū Rothomagē. qui erat de domo Alenconii, de anno Domini millesi. cccxcix cōtra officialē Remē. de anno Do. 1399. cōtra Archiepiscopū Turonen. qui balliuos & seruiētes excōmunicauerāt. Dictūq; extitit vltorius cōtra dictū Archiepiscopū Turonē. q̄ in monitionib⁹ generalibus non cōprehēderētur officiales regni, & ita declararet. Et an. 1507. Die Lune xvii. April. declaratū fuit in parlamento, me præsentē, q̄ in monitione generali nō cōprehēderēt grapharius & cōmētarien. Castellēti de his

que sciebāt tanq̄ officiales regii: & ita declarauit episcopi
Parisiens. procurator. Quæ omnia pro lege sunt seruanda.
l. vnica. C. de senatuscon.

Septimum Priuilegium.

*Non obstante quòd laici ecclesiis non debent præfici: tamen
Rex Franciæ obtinet, ut obtinere possit præbendas in ecclesiis
sui regni.*

Septimum ratione vnctionis, & sue Christianitatis Ius
est, q̄ licet laici in ecclesiis præfici nō debeāt, vt patet
ex tex. c. dilectus. de cōcessione præbēde. ca. fi. xxvii. dist.
c. bene quidē. & vt ad hoc iura satis sunt nota. tamen Rex
Fraciæ obtinet, & obtinere potest præbēdas in ecclesiis sui
regni. de hoc per Pan. c. extirpāde. §. qm̄ vero. ext. de præ-
bē. vbi fit mētio q̄ Rex Fracię est canonic⁹ ecclesiæ sancti
Hilarii Pictauię ciuitatis. & hoc experiētia docet. Nā in ec-
clesia Cenomanen. habet præbenbā, cuius redditus remit-
tit seruientibus seu baiulis, in ecclesia beatissimi Martini
Turonen. & in ecclesia Andegauē. & quādo præsens est,
distributiones capit vt expertus sum.

Octauum Priuilegium.

*Licet Ius conferendi præbēdas adeò sit spirituale, ut laico nō
conueniat, nihilominus Rex Franciæ pleno iure confert benefi-
cia, & dignitates ecclesiasticas.*

Octauum ius liliorum ex gratia Dei operante, & me-
ritis præcedētibus esse dignoscitur, q̄ licet dicat Io.
And. in c. ii. de præbē. li. vi. q̄ ius cōferēdi p̄bēdas sit adeò
spirituale, quod nō cadit in laicū. xvii. q. vii. c. si quis deinceps.
& c. fi. ext. de iure patro. nec laicus illud possit possi-
dere. de præscrip. c. causam que. & sic nec p̄scribere. c. si de
possessione. de reg. iu. li. vi. tamen Rex Fraciæ pleno iure
beneficia cōfert ecclesiastica, canonicatus & dignitates. c.
dilectus. cl. iii. de præbē. in quo fit mētio de decanatu An-
degauē. de cōsue. c. cū inter. in parte decisa, vbi loquit̄ de
collatione præbēd. ecclesiæ sancti Petr. de curia nostræ ci-
uitatis. Et in hoc multū fauēdū est Regi Christianissi. glo.
sup verb. regalia. tit. de anna. in decreto Basiliē. facit gl. c.

imperium. x. dist. & talia beneficia nō subiacēt reseruatōi Papę: & sic nec decreto Basilien. seu nominationib⁹ vniuersitatū per no. Domin. de sancto Geminia. in d. c. ii. de preben. in vi. Quod ius Imperator nō habet, nec aliquis Dux Alemanix, salua pace Bal. in c. quāto. de iud. & Spec. in ti. de præbē. vers. itē no. Nam Imperator nō habet potestātē conferēdi, sed facultatē faciēdi recipi: & vocātur primarię preces imperiales: & magna differētia est conferre vel facere recipi, vt per do. Io. And. in addi. ad Spec. d. tit. faciūt no. Pano. in c. fi. de cōces. præbē. vbi loquit̄ tex. de Comitissa Flandrię. quod c. debet intelligi de præsentatione, nō de collatione, & contra dictū Speculatoris, & dictum Imperatorem facit. c. imperium x. distinct.

Nonum Priuilegium.

In electione prælati requiritur Regis consensus: qui si non adsentiat, non confirmatur electio.

Nonum liliorū ius profundū ab Adriano Pap. cū vniuersa synodo cōcessum, multis iam retroactis tēporibus cōsuetudine introductū esse dignoscitur, quod in electionib⁹ prælatorū debet eius requiri assensus. & si nō præstat assensum, non cōfirmatur electio. tex. singula. de Rege Franc. in c. Adrianus. in synodo. lxiij. dist. Mirādūq; est in eo videre quod legitur in c. hinc est. xvi. q. i. vbi dicit̄, quod est xenodochiū, seu cœnobium in regno Frācorum cōstitutū, vbi sine regali prouisione, & monachorum electione, nullus abbas introducitur. nescio si intelligitur de abbacia S. Petri de cultura Cenonan. vbi in tract. electionis interest regius pcurator, nō vt eligat, sed vt pacem & concordia seruare procuret: maioriq; admiratione dignū, quod Adrianus cū vniuerso clero ac populo, Carolo Magno eiusq; successoribus concessit, & decreuit, quod in archiepiscopatibus & prouinciis, nisi à rege laudetur & inuestiatur, episcopus à nemine consecratur: & quicūque cōtra tale decretū ageret, eum anathematis vinculo innodauit: & nisi resipisceret, bona eius publicari pcepit, & etiā irreuocabili exilio puniri. tex. in fi. d. c. in synodo. & c. Adrianus. lxiij. dist. quę iura faciūt pro sentētia lata cōtra aliquos inobedientes. Nec obstat, vt quibusdā videtur, c. sciant cū-

*Rex Frā.
plus est pri
uilegiatus
quā Im-
perator.*

*In regno
Frāc. epi-
scop⁹, nisi
à rege lau-
datus, uel
inuestitus à
nemine cō-
secratur.*

cti. de elec. in vi. quia est ius propriū regis Frācorum: & illi
 nō est specialiter derogatū, & est bulla per quā est concessum
 iura Frācorum regū nō auelli sine causā, & expressa
 mentione, quę est cōsonās. c. nouit. in prin. de iud. Et vltra
 prædicta facit gl. super verb. principes. c. de hoc. de symo.
 c. nobis. de iur. patr. gl. c. sacrosancta. c. cū terra. c. quod si-
 cut. de ele. Panor. in c. i. de consue. Io. And. Inno. & Bald.
 in d. c. quod sicut. quod potest induci consuetudine, vt ec-
 clesia vacāte canonici nō procedāt ad electionē, nisi prius
 morte prælati regi nunciata, & postulato assensu regio, de
 procedēdo ad nouā electionem, & si fieret, cōfirmatio est
 quassanda. xviii. q. ii. c. abbatē. el. ii. & ibi gloss. Ita quod si
 canonici eligūt regi suspectum, potest Rex appellare. Bal.
 d. c. quod sicut. Et ante confirmationē se potest opponere,
 si dubitat de prodicione patrię, vel reuelatione secretorū,
 vt dicunt præfati doctor. & Inno. c. super his. de accusa. fa-
 cit tex. in verb. verūtamen. in decreto Basilien. ti. de elect.
 Ad prædicta faciunt c. cum longe. c. reatina. c. nobis. c. le-
 ctis. lxiii. dist. Et si quis velit dicere Regem Hispanię ha-
 bere tale ius, vt dicto c. cum longe. dico illum non habere,
 nisi ex participatione iuris Caroli Magni, qui (vt suprā re-
 latum est) eos Hispanos vicit & rexit, & matrimonii fauore
 Bersolomā & alias ei ciuiates dedit. Et si quod ius habuit
 Imperator per iura suprā allegata, hoc reuocatum est. §.
 verum eadem. lxiiii. distin. qui. §. solum loquitur de reuo-
 catione iuris imperialis: & Carol. Magnus hoc ius habuit,
 nedum vt Imperator, sed vt Francorum Rex, vt patet d. c.
 Adrianus. Et tale ius ei cōcessum est à Papa cū vniuersa sy-
 nodo: ideo Papa Stephanus dicti §. verum. & reuocationis
 auctor, sine vniuersa synodo reuocare non potuit: neque
 eius sententia præualet. argum. eorum quę notantur c. in
 canonicis. xcix. distin. Nam fortius est quod per vniuersę
 ecclesię statuta firmatum est. cap. puto. ii. quæsti. vii. & est
 regula iuris, quod omnis res per quascūque causas nasci-
 tur, per easdem dissolui necesse est. Nec obstat prædictis
 c. ego Ludouicus. lxiii. distinc. Nam ibi solum renuntiatio
 facta fuit de electione summi Pōtificis. An autem tali iuri
 possit Rex renuntiare, præsentis non est speculationis, sed
 aliquid notatur per Bald. c. si generali. in versi. quæro vtrū

Rex Franciæ. x. coll. in tit. si de feud. fuerit controu. inter domin. & agna. Vnum tamen non est omittendum, quod regalia insignia de facili remitti nõ possunt: nec alteri cõcedi. Neque enim est facile Regis locum tenere. cap. non est. c. ante omnia. cap. multi. xl. distinc. facit pro hoc iure, quia extraneus & alienigena in suo regno non potest beneficiari sine eius permissione. ita dicit gloss. in verbo, executorum. in proæmio pragmati. sanctio. facit quod notat Gesselinus in extrauagan. Ioan. xxii. quæ incipit, execrabilis. super verbo, diuersorum. dum dicit dominum temporalem obicere posse cõtra promotionem seu prouisionem factam de incola alterius regni, quia alieni regni arcana scrutari non conuenit. l. penulti. C. de commer. & mercat. & indigenæ exteris sunt præponendi. Nam oriũdus non oriundo, & diocesanus nõ diocesano præfertur, vt in regula cæcellariæ. xv. facit quod nota. in c. fin. extra de peregrin. ca. bonæ. el. ii. de postula. præla. & c. hortamur. lxxi. distin. & debent præfici hi quos multò antè nota probabilisque vita commendat, & qui recta ratione probati fuerint. cap. episcopum lxxiii. distin.

Decimum Priuilegium.

Episcopi regni Franciæ tenentur Regi iurare fidelitatem & reuerentiam.

Decimum ius liliorum mirandũ & antiquũ est contra iura, etiam scripta. cap. nimis. de iureiur. & c. si de re iudic. quod episcopi regni debent ei iurare fidelitatem seu reuerentiã: quam reuerentiã Rex Theodoricus in consilio reseruasse sibi declarat. §. hinc etiam. xvii. disti. In hoc tamen notandum existimaui, quod si fidelitatem pro homagio accipimus, episcopi non debêt, d. c. nimis. de iureiur. nisi ratione rerum temporalium & feudorum, vt per Panor. d. c. nimis. hoc enim certissimum est in iure, quod episcopi, abbates, & alii clerici tenentes bona feudalìa, & in feudum concessa, tenentur iurare fidelitatem, & facere homagiũ Henri. Bohic. c. si. de re iud. Bal. in præludio feu. faciunt nota. in c. solite. c. dilecti filii. de maior. & obedi. c. verum. de for. compe. c. cum ad verum. ibi cum pro cursu temporalium. lxxxvi. dist. & de. capit. corra. c. si. col. x. ita q̄

propter feloniam bona feudalia fisco applicat̄ur vita prælati aut clerici durante, quia venit contra legē & pactū cui obedire tenetur ecclesia, quia in se & in alium est mater & cultrix iustitię. ti. episcopū vel abbatē. in prin. & de aliena. feudi. c. fi. x. col. & in tali causa feudali rex est iudex competēs per no. glo. §. debet. & ibi domi. c. romana. de appella. lib. vi. & in tali caussa feudali efficitur regni subiectus: in aliis autem non, sed reuerētię debitor. vt Bald. dicto. c. nimis. propterea credo quod isti episcopi & prælati aliter se habent iurando, quā seculares principes & laici. Nam ipsi solēt iurare stola ad collum posita, & manu ad pectus. Non autē habēt manus inter manus Regis aut dignissimi cancellarii seu questoris: & laici iungunt manus inter manus Regis: & ideo dicit̄ fidelitas manualis. c. cū inter vos. de re iud. Et ista manuū iunctio aliquali ratione potest fulciri, quia manus significat potestatem. l. manumissiones. ff. de iusti. & iur. Et significat arbitrium. l. penult. ff. de arbit. Et porrectio manus dextrę significat soliditatem: & ideo debent esse firmi ad autoritatē regiā conseruādā, volūtarięq; ei obedire. quę obedientia consistit in mandatorū susceptione: & si ei non obtēperatur, digna vltio succedit. Est enim generale pactū societatis humanę obtēperare legibus. c. q̄ cōtra mores. viii. dist. xciii. dist. in summa. xxiii. quę iii. c. qui culpa. fac. diui. Hiero. sentētia, dū inq̄t, Principibus & potestatibus fidem & reuerētiā seruari oportet: quā qui non exhibuerit, apud deū præmia habere non poterit. xxiii. q. v. c. regū. c. sicut apud carnales. facit q̄ not. in l. fi. C. de exact. tribut. lib. x. De pœna aut̄ inobediētū diuersa iura statuūtur. Nā aliquādo morte puniunt̄. c. ii. de maio. & obe. l. omne delictū. §. cōtumaciā. ff. de re mili. facit quod scrib. Esdr. c. 8. quotquot trāsgressi fuerint legē, diligēter plectent̄, siue cruciatu, siue pecunię multatione. Aliquādo carcerib; pignorib; captis m̄cipātur. l. cū eo. ff. ad l. Iul. pec. ibi, pignus capiēdo & corpus retinendo. Aliquādo domo ppria priuātur. ff. de interd. & releg. l. fi. Et aliquādo dom; eorū inobediētū diripiūtur. l. si is cū quo. ff. com. diui. Aliquādo bāniūtur. l. curatores. ff. de off. procō. Cæs. Aliquādo illis inuitis seruire cōpellūtur. l. si ad magistratū. C. de decur. lib. x. donec cōsentiāt. xc. dist. c. si qs.

Episcopi & prælati aliter iuramentū fidelitatis quā laici.

Generale pactum societatis humanę, est obtēperare legibus

xcii. dist. c. si quis episcopus. Et suscipiendi voluntas adfit. 23. q. iiii. c. displicet. Et tales inobediētes nō differāt se offerre c. dis. c. i. & vsq; dū fecerint & adimpleuerint. xii. q. ii. c. apostolicos. Aliter tamē nobiles q̄ ignobiles cogēdi sunt. Dicit em̄ canon, Inobediens rusticus tāto p̄sionis onere gra uādus est, donec ipsa exactionis suæ p̄cna compellatur ad rectitudinē festinare. xxiii. q. vi. c. iā vero. Aliquādo iurisdictione priuantur, eisq; denegatur audiētia. l. sed & si per pratorē. §. hęc autē actio. ff. ex quī. cau. maio. faciūt ad p̄dicta q̄ not. in ti. qui sunt rebel. in vsi. feud. Et tales prosequēdi sunt incessanter, iuxt. illud Psal. Persequar inimicos meos, & cōprehendā illos, donec deficiāt. quę fictio donec infinitē accipitur. l. legatū. ff. de an. leg. de iudi. c. cū sit. xvii. q. vii. c. si plures. Obediētia vera ix. debet habere cōditiones, vt videri potest ex nota. Archi. viii. q. i. c. sciendū. quas p̄sequitur Ludo. de Pen. d. l. si ad magistratū. pro qua adipiscēda, tenēda est Bernar. sentētia, dicētis: Verus obediēs nescit moras, nec mandata procrastinat, sed aures parat auditui, oculos visu, manus operi, pedes itineri, & sic se rotū interius colligit, vt imperātis exteri⁹ expleat volūtātē.

Vndecimum Priuilegium.

Rex habet cognitionē causarū ciuiliū inter personas ecclesiasticas in possessorio de causis spiritualibus, uel causam eis annexam habentibus.

VNDECIMUM liliorum ius altum & præcipuū esse dignoscitur ex cognitione causarum ciuiliū inter personas ecclesiasticas in possessorio de causis spiritualib⁹, vel annexā causam spiritualib⁹ habētibus, & hoc ex antiquissima cōsuetudine procedit. Quæ consuetudo iurisdictionem tribuit. c. si laicus laicum. extra de fo. com. Etiam non capaci propter personæ excellentiam. ca. cum dilect. de arbi. Quam iurisdictionem regi Franciē competentem nō est intentionis summi pontificis tollere, vel diminure. c. nouit. extra de iudi. Et iudices sui de pleno possessorio retinēde p̄sionis in beneficialib. & aliis causis spiritualibus cognoscūt. Licet iure cōmuni clericus coram iudice seculari non sit trahendus, & causas spiritualis vel spirituali annexa, debeat corā iudice ecclesiastico tractari.

Vera obedientia ix. debet habere cōditiones.

Etari. c. ii. extra de fo. cōp. & ita declarauit Martinus Papa multis ex causis in sua bulla contentis : cuius bullæ tenor sequitur, & est talis.

Sequitur tenor bullæ Martini Papæ.

Martinus episcopus seruus seruorum Dei, ad futurâ rei memoriam apostolicæ sedi æqua, & circûspecta prouisio quorûlibet, & iura & tranquillitatē confoueri satagens: cum verisimiliter timetur ne cupiditas improba se à vetitis abstinere nesciens statutis ordinationibus à se huiusmodi prodeuntibus laxato freno rationis abutatur, per prouisionis debitū remedium: nūc verò per optimū declarationis officiū nititur obuiare. Dudum siquidem prouidē considerātes quòd licet clerici ecclesiasticæq; personæ qui suas causas & querelas in his præcipuè, quæ de iure vel cōsuetudine ad forū ecclesiasticū ptinere noscunt, eo tamen derelictō secularib⁹ iudicib⁹ se submittere seu ptes sibi aduersas ad forū de iure vetitū cōuenire vel contrahere præsumebant: grauib⁹ proinde pœnis tam spiritualibus q̄ tēporalibus, etiā iure disponente alligarētur, pœnas tamen ipsas non sine propriæ salutis periculo sæpius videbantur habere in cōtemptum. Nos qui ex debito pastoralis officii salutē quærimus singulorum: sup̄ his opportunè prouidere volentes, per alias nostras literas statuimus & etiā ordinamus, q̄ quicumque ex clericis & personis eisdem de cetero reus talis præscriptionis existētis, nisi à præmissis desisteret omni cōmodo concessionū & gratiarum sibi à sede prædicta concessarū careret. Ipseque in graues tunc expressas & alias iuris pœnas incurreret, prout in dictis literis plenius continetur. Cū autē pro parte charissimi in Christo filii nostri Caroli Regis Frācorū illustris nuper nobis fuit expositū, quod à nōnullis vertitur in dubiū: an per huiusmodi nostrā concessionē derogare voluerimus iuri & iurisdictioni regiæ: præsertim in casu possessorii retinendæ possessionis sup̄ suis ecclesiis & beneficiis ecclesiasticis suorū regni Frāciæ & Delphinatus Vieneñ. per quā iurisdictionē præfatus Rex sibi asserit licere in omni casu etiā iuridicè tueri possessores. Nos ad omne ambiguitatis tollendū dubium super his opportunè prouidere volentes eiusdē regis

in hac parte supplicationibus inclinari auctoritate apostolica: tenore præsentium declaramus nostræ intentionis non fuisse, neque esse per dictam aut per aliam quacunque constitutionem eidem regi & eius Regiæ iurisdictioni, per quam (ut asseritur) tam Rex quam sui progenitores super omni possessorio à tanto tempore citra, quam de eius contrario memoria hominum non existit, consueverunt cognoscere, in aliquo derogari voluisse, aut velle quoque modo ipsosque regem & iudices detinentes partes molestatas super earum conseruatione ad suorum beneficiorum possessionem ipsius Regis auxiliu implorantes (dummodo in contemptum iurisdictionis & libertatis ecclesiasticæ, ut partes sibi aduersas in rebus ecclesiasticis diutius perturbaret, hoc non fecerint) poenas in dicta nostra constitutione contentas, nullatenus incurrisse, aut debere incurere quouismodo. Per hoc autem nullu ius seu iurisdictionem in præmissis cognoscendi eidem regi de nouo acquiri volumus, sed antiquu si quod habebat tantummodo conseruari. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ declarationis, constitutionis, & voluntatis infringere, & ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli apostolorum se nouerit incursum. Datu Romæ apud sanctos apostolos. Calen. Maii. pontificatus nostri anno 12. Eandem bullam inseruit Guido Papa in sua i. quæst. vbi de hoc etiam tractat, prout & in q. cccclii. quæ incipit in materia possessoria. Quæ prædicta credo intelligenda quando est questio meri facti seu violentiæ vel iniuriæ illatæ, & de impedimento tollendo, ne partes deueniant ad arma. ar. §. si inter duos. l. æquissimum. ff. de usufru. & ita intelligunt Inno. c. cum dilecti. de elect. Io. And. c. fin. extra de foro compe. Panor. c. literas. de iura. calum. in anti. & Pe. de Anch. c. ea quæ. de re iud. lib. vi. per his vide quæ tradidit nouissimè Philippus probus in tract. pensio. q. iii. partis iii. Et si quis velit dicere hoc non esse proprium ius, cum & duces Britanniæ & Alconii tali iure utantur, facilis est responsio: quia à fonte regio procedunt, & eis ius concessum, & eorum iurisditio à Rege dependent propter homagia & fidelitates: & quod iurisditio à Rege Franciæ eis sit infusa, de duce Alconii satis notum est. Sed quia Britones de hoc dubitant, hinc narrare volui quod Clotari⁹ Rex Frã

eorū sextus filiū propriū multa mala in regno Franciæ facientē in Britāniā profecutus est, & Britannia ducē filium adiuantē bello deuicit, gladio peremit, & Britannia sibi subiecit. Indicalis Britonū princeps offensam purgare uolens, ad Dagobertū venit quē Cypiaci agentē magnis munerib⁹ placuit, secū omni gente sua Regi Dagoberto & regno dedens, nō alio animo q̄ quōd illa omnia sub Dagoberti Francorūmq; perpetua ditione tenere cōcessus est, & in uerba Regis iurauit. Petrus de Droscō, aliās Beēne Regi Ludouico nūc cathalogo sanctorū adscripto in uilla Andegauē. anno Dñi 1231. homagiū seu submissionē fecit. Et quia ppter longēuā atate hostiū incursionē & inimicorū inuasionē iura clarificata nō erāt, ad cōcordatū deuenerūt: qđ (ne obliuio nouū bellū iducat) hīc iterferere destinauit.

Tenor accordii Regis Franciæ, & ducis Britannia.

Ludouicus Dei gratia Francorū Rex: Vniuersis præsentēs literas inspecturis & auditoris, Salutē in eo quī est omniū uera salus. Notū posteris nostris fieri uolumus: quod cū aliās dilectus cōsanguineus noster Petrus de Droscō aliās de Beēne dux Britāniæ (instigāte Henrico Anglorum Rege & eū fouēte) guerrā contra nos inceperet, & quā plures partes regni nostri deuastasset: Castrūque nostrū de Bellesme manu armata cōcepisset, & diu in sua saina tenuisset, asserēs in ipsum ius habere ratione quarundam petitionū nobis aliās ex parte ipsius exhibitarū: & per nos sibi p aliqua parte denegatarū, tam ratione successio- nis bonæ memoriæ Roberti patris sui, atque fratris nostri Germani quondā comitis Drocen. & Beēne quā præten- debat in regno nostro habere, q̄ aliās. Nos ob hoc suis malitiis obuiare desiderātes, & populū nobis subiectum ab ipsius oppressio- nib⁹ defendere cupientes, uirgēte & impel- lente necessitate vim armatā induximus contra eū Andegauū uenientes p reformandis illatis & ppulsandis inferendis nobis per eū iniuriis, & iuribus nostris hæreditariis defendēdis. Volētes potius ad succursum nobis adherentiū sibi patēter occurrere, q̄ cōminata & inceperat nobis pericu- la in larib⁹ expectare. Cū enim ibidē in expeditione guer- ræ nostræ diuageremus, altitonantis gratia cooperante, ac

nonnullorū comitū & procerū supplicatione mediāte: nos & ipsum ducē consanguineū nostrū ad infrā scripta mouētib; atq; irreparabilia dāna & incōuenientia quæ ob huiusmodi guerrā nedum regno nostro & subditis: verū etiā multis aliis sunt secuta, & in posterū grauius verisimiliter puentura dubitātes, nisi per pacis & cōcordiæ puidētiam extingūtur. Nolentēsq; ppterea tantū bonum in nostri redemptoris displicentiā impedire, sed potius ad illud nos reddere hīc inde paratos, vt Deus dirigat gressus nostros, & per pacis beatitudinē nōstri & ipsius ducis subditi in securitate permaneāt & viuant, nobisq; & eidē duci per quē in terra pax hominib; bonę volūtatis optatur, liberius seruiant. Et cessante bellorū rabie in tranquillitate quietisq; pulchritudine delectētur. Et vt nōnullorū demētium more serpentis inficiētis venenosę terras cornibus elatis & effrenato capite deuorantiū hīc inde fanie & furore nutu diuino totaliter extirpatis, populus fidelis in p̄speritate uiuat. Et vt nos & idē dux Britāniæ vires corporis & substantiam & subditos nullo obuiāte cōtrario contra infideles & blasphemos Christiani nominis in passagio transmarino exponere valeamus, sicut cupimus intendere Christi q̄ negligitur, p̄hdolor in ignominia non modicā militiæ Christianæ. Quibus præmissis, & aliis sequētibus ex vtraq; parte diligēter cōsideratis & attentis, ad pacis cōcordiā & p̄petuam cōfœderationis & amicitie inter nos & ipsum ducem initarū memoriā deuenimus in hunc modū. Primo videlicet, idē dux ab eisdē suis petitionibus tam ratione successioneis prædictæ q̄ aliās penitus nos quittabit, prout & de facto quittauit, seque & suū ducatū nobis & nostris successoribus Francorū regibus, de cetero sub certis pūctis inferius declarandis submisit, atq; homagiū seu submissionē nobis ob hoc præstitit & p̄stare voluit. Vterius verò bona fide promisit, p̄ se & suis successorib; Britānię ducibus nos & successores nostros cōtra quascūq; p̄sonas cuiuscūq; dignitatis, status, seu præeminētię existāt, iuuare & cōtulere fideliter iuxta suū posse: saluis & exceptis summo pōtifice, & ecclesia Dei sancta, quos idē dux excipit, seu excipi voluit. Nos autē submissionem & homagiū prædictos cōsiderantes & attendentes habita prius sup hoc matura delibe-

ratione, eundē ducem & successores Britāniæ duces, pmissimus, & tenore præsentium promittimus, & tenemur bona fide p nobis & successoribus nostris Frāciæ regibus futuris temporibus in perpetuū fideliter iuare, cōsulere, & cōfortare, ac suā partem tenere cōtra suos aduersarios quoscūq; exceptis Romana ecclesia & eius vicario. Omniaque sua regalia iura, & syndicatus, ac superioritates prærogatiuas, nobilitates, & frāchisias quecūque seu quascūque inferius latius declaratas, illēsa seu illēsas seruare, & sine aliqua diminutione custodire in futurū bona fide pmittimus iuxta posse, videlicet suū parlamenti, ius regale quod in ecclesiis cathedralibus sui ducatus sibi ab antiquis temporibus spectat & pertinet, vt cōmuniter dicebatur. Ac ipsarum ecclesiarum cathedralium & aliarum ecclesiarū ac virorum ecclesiasticorum viduarūque orphanorum gardiā, seu saluegardiam, ac publicorum itinerum sui ducatus tuitionem cōmissione mouendi & faciendum guerram hostibus suis, si & quatenus opus esset defendendi, seu prohibendi dilationem armorū in ducatu suo fabricādi, & fieri faciendi monetas suas albas & nigras, prout sibi & suis successoribus placuerit: puniēdi & executioni deputādi falsos monetarios: habendi & exercendi omnimodā iustitiā per se & suos senescalos, bailliuos, & alios iustitarios suos, prout sibi eos cōstituire & deputare placuerit, saluegardias dādi, portus marinos habēdi, marina naufragia cum eorū fracturis emendis & emolumētis ex fractura nauium. Et ratione præmissorum pecerorū & naufragiorum, ac ob defectū breuetorum seu sigillorū marinorum capiēdi in villis, hauris, & portis sui ducatus, & in mari circumadiacen. obuian. quo quomodo picipiendi, habēdi, & leuādi totiens quotiēs hoc in eisdē locis seu eorū altero cōtigerit cōfiscatiōes bonorū morti dānatorū ad causā hæresis seu hæreticę prauitatis, bonāq; vacātia per exhæredationē thesauros absconditos & reptos, Piscaturas in mari & in fluuiis dulcibus sui ducatus, & desiccatiōes in terra ac pisces regales in mari Britānico captos, breuetos etiā seu sigilla breuetorum, videlicet salui cōductus ac victualium à nauigantibus seu mercantibus p mare Britānicū, in eorū mercatiū saluatione, & fauore ab antiquis temporibus p certā cōpositionē ob hoc aliās ordinatos, tā in

Hæc oīa in terris aliorū dñorū, ducū, comitū, & baronum regni p̄tinent ad regē, ut supra i stilo parla. i plebisq; locis.

portis, hauris & villis sui ducatus, q̄ etiã Burdegal. & in rupella, criminosos deponēdi & forbānifandi ac remittēdi & absoluendi ab omnibus criminibus, ipsos quoq; depositos seu forbanifatos reuocādi prout eidē duci & suis successoribus Britāniæ ducibus videbitur faciendū. Quæ quidē iura regalia, prærogatiuas, superioritates, nobilitates, & frāchifias, omnia & singula supradicta ad dictū ducē solū & insolidū ab antiquis tēporibus pertinētia, & per ipsum ducē sibi & successoribus suis specialiter in nostri præsentia reseruata, vt superius dictū est specificata, & eorū quodlibet p̄missim⁹ eidē duci, & etiã tenore præsentīū bona fide promittimus, & tenemur pro nobis & nostris successorib⁹ Francorū Regibus sine aliqua læsione vel diminutione faciēda seruare & fideliter custodire, vt dictū est. Quib⁹ sic actis, reseruatis, specificatis, & hinc inde promissis, idē dux in signū illius submissionis ipsam declarādo voluit, tunc q̄ à suo Britāniæ parlamēto de cætero appellaret, seu reffortum deuoluerēt ad nostrū Franciæ parlamentū in duobus casibus subsequen. duntaxat: quāuis antea idē dux nec sui prædecessores nō cōsueuerūt vnq; vsq; tūc talē homagium seu submissionē nobis, nec nostris prædecessoribus fecisse, vt notoriē & publicē dicebatur. Primū videlicet q̄ à falso & prauo iudicio seu sentētia iniqua in suo parlamento Britāniæ futuris tēporibus latis, appellabitur de cætero ad nostrū parlamentū. Secūdo q̄ ab eodē duce ob defectū seu denegationē iuris, ipso tamē duce sup hoc primitus in p̄pria persona, si bono modo & in loco tuto poterit inueniri tribus vicibus, & p̄ interualla tēporis sufficiēter summa to & requisito, ipso duce hoc renuēte, & (quod absit) denegate, & ob caussam refforti ipsorū duorū punctorū seu casuum, & nō aliās: idē dux fecit nobis, tūc primū homagiū, seu submissionē & obediētiā sui ducatus Britanniæ, siue fidelitatis iuramentum pro se & suis successoribus, saluis & exceptis suis prædictis iuribus regalibus, superioritatib⁹, ac prærogatiuis quibuscūq; , & eorū singulis per ipsum ducem (vt superius est dictū) reseruatis, & integraliter retētis modo & formā prædictis: & sicut ipse & sui prædecessores ipsa habere solebāt, antiquis tēporibus ante huiusmodi submissionē, quæ etiã nos auctoritate nostra regia, & ex

In duobus tantum casibus hic expressis appellatur a parlamento Britannia ad parlamentum franciæ

certa scientia eidem duci, & suis successoribus Britannia ducibus, tenore presentium inquam sit opus reseruauimus & reseruamus. Et insuper fuit declaratum & specificatum, tunc inter nos & dictum ducem ad finem euitandi omnes dissentiones quae ob hoc in futurum oriri possent (quod absit) quae appellantes a dicto duce agendo & defendendo non debeant exceptione aliquo gaudere sub protectione regia, nisi in casibus in quibus extiterint appellantes duntaxat: imò in omnibus aliis suis causis tam agendo quam defendendo remanebunt iustitiales dicti ducis, prout erant: & esse consueuerunt ante huiusmodi homagium seu submissionem nobis (ut dictum est) factis, non obstantibus ipsorum appellationibus. Vterius verò fuit appunctatum & declaratum inter nos & dictum ducem, quod nec dicti appellantes, nec aliae personae non appellantes cuiuscumque conditionis extiterint, possunt aut valeant, dictum ducem nec suos subditos per simplicia adiornamenta, nec alias coram nobis seu gemitibus nostri parlamenti adiornare seu conuenire, nisi in casu appellationis ob defectum iuris ad curiam nostram rite interpositam, vel a prauo vel falso iudicio, seu sententia iniqua in parlamento dicti ducis latis, ut superius plenius est declaratum duntaxat, & non alias. Et si contigerit (quod absit) contrarium euenire: nec idem dux, nec sui subditi tenebunt ob hoc nobis aut gemitibus praedicti nostri parlamenti, aliquo obediunt: nec nos seu successores nostri ob hoc in futurum ipsos seu eorum alterum increpare aut punire. Omniaque & singula praedicta in nostris presentibus literis contenta, hinc inde rata habentes & grata. Eaque de vniuersi consensu volumus atque volumus, laudamus, approbamus & etiam confirmamus. Et contra ea in futurum aliquo non venire iurauimus, & ex utraque parte iuramus, quod ut perpetuae robur obtineat firmitatis praesentes literas sigilli nostri fecimus impressione muniri. Actum in villa nostra Andegauensis. an. Do. 1231. Demum Caroli septimi tempore, idem Carolus Petrum Britonum ducem suorum antecessorum more admisit. Magnamque facundiam donum Britonibus contulit Gallia, quod opinor satyricum sanxisse dum scripsit,
Gallia caustidicos docuit facunda Britannos.

Duodecimum Priuilegium.

Solus Rex facit constitutiones seu leges in regno Francia.

Y iiii

DVodecimum Ius aliqualiter respiciēs est, quod Rex ipse solus facit constitutiones seu leges in regno Frācie, And. Barba. c. nemini. de off. deleg. Bal. c. i. de cōst. Est enim iure certissimū, q̄ si populus regitur solo Rege, ille solus potest statuere, cōdere, & cōstituere. Constitutio vel edictū est, quod tantū Rex, vel Imperator cōstituit. ii. di. c. cōstitutio. Nā salutē reipubli. tueri, nulli magis creditur diuus Augustinus cōuenire, nec aliquē magis sufficere ei rei quā Cēsare. arg. l. i. in fi. l. ii. & l. iii. in princ. ff. de offi. præfe. vig. facit, quia antiqua lege regia, quæ Saliqua nūcupatur, omne ius, omnisq; potestas in regē translata est. Et sicut Imperatori soli hoc cōuenit in subditos: vt. l. fi. C.

R. F. i subditos suos oia iura imperatoris habet.

de legi. Ita & regi cū Rex Frāciæ omnia iura Imperatoris habeat, quia (vt dictū est) nō recognoscit in téporalibus superiorē: vt lata & ampla est decisio Angeli de peru. in l. imperiū. ff. de iuri. om. iudi. intelligendo prædicta cōplexiue, secus distributiue: quia per eius distributionē, siue feodorum concessionē possunt duces, barones, & alii domini castellani non excedēdo metas iurisdictionis concessa facere edicta: vt per Bal. nota. in l. nulli. C. de senten. & interlocu. om. iudi.

Decimumtertium Priuilegium.

Rex Franciæ potest eligi in Imperatorem.

Decimūtertium Ius præcipuū est, q̄ licet (vt suprā fuit exaratu) imperiū sit à Francis translatu in Theutonicos. vt p̄ c. venerabilē. extra de elect. in antiq. nō possit eligi Imperator de aliis nationibus quā de Alemania: tamen Rex Franciæ potest eligi in Imperatorē & est capax, neq; possit Papa impedire. Ita dicit Bald. in terminis dicto capit. venerabilem. dicens quòd Carolus fuit de Alemania & de genere, & sic eius posterii tales censendi sunt. Et licet Bald. nihil alleget, potest induci iuris determinatio q̄ est ad hoc q̄ quis sit capax legati, sufficit q̄ sit de fami. l. peto. de leg. i. Nec prohibitio cōprehēdit illū qui est de genere seu familia. l. fideicommissum. §. peto. de leg. iii. iūcta doctor. decisio in l. ea lege. C. de condictio. ob cau.

Carol^o magn^o erat ex Alemania, & de genere Alemannorum.

Decimumquartum priuilegium.

Rex Franciæ restituit famam.

Decimūquartū est, q̄ Rex Frāciæ restituit famā. & de hoc est expressa declaratio Hēri. Bohic, qui de rege Frāciæ loquitur in c. cū te. de re iudi. illa motus ratione q̄a nō recognoscit superiorē: quæ ratio cōfirmat̄ ex dictis Inno. Io. And. Pan. & Feli. d. c. cū te. & decisio. Bal. c. iniuria. de. pa. iur. firmā. colla. x. q̄a nō recognoscēs superiorē, talē & tātā potestātē habet qualē Imperator: vt sunt verba Bar. l. infamē. ff. de pu. iud. per. l. hostes. ff. de cap. & possli. reuer. Et nullus alius potest. §. de qua. l. i. ff. de postu. quod verū cēsetur de gratiosa restitutione & in tēporalibus. Nā licet Papa possit famā restituere dic. c. cū te. hoc solū habet locū in terris ecclesię quo ad tēporalia. Ita expressē dicit Inno. d. c. cū te. in fi. suę lecturę. Alia enim est restitutio famę iuridica: & de hac nō in proposito, sed potest haberi recursus ad iura supra allegata: & C. vbi, & apud quos. in integrum resti. postu. l. fi.

Decimumquintum priuilegium.

Papa nō legitimat aut restituit in regno Frāciæ, sed sol⁹ Rex.

Decimūquintū superiori iuri proximū est, q̄ licet Papa legitimet & restituat etiam in tēporalibus. c. auctoritatē xv. q. vi. talis legitimatio nō extenditur in regno Frāciæ, q̄a ille solus legitimat in regno suo quo ad tēporalia. vt c. per venerabilē. q. fil. sint legiti. Aliās esset vsurpare alienā iurisdictionē quod esse nō debet. d. c. nouit. de iudi. Diuisum imperiū cū Ioue Cæsar habet: talis est cōmunis doctorū decisio. in d. c. per venera. & c. naturales. si de feu. fue. contro. x. colla. Bal. in l. i. C. de iur. aureo. an. & potest Rex nō successibiles facere succedere. Bal. in præmio. C. nec statuto hoc posset induci à populo, vel ciuitate: & sic tale ius non possunt vëdicare ciuitates Italię & Venetiariū vt probabiliter potest sustineri ex not. in. l. omnes. ff. de iust. & iur. c. i. & ibi Pe. de anchar. de cōsti. facit: q̄a clausula derogatoria principis potentior est derogatoria statuti. authen. nauigia. C. de furtis.

Decimumsextum priuilegium.

Rex Franciæ potest non successibiles facere succedere.

*Solus Rex
potest in re
gno dare
custodiam
sue salue-
guardiam.*

Decimúsextu regiu ius nulli alii in regno cōpetés est, q̄ sol^o Rex potest dare custodiã siue (vt Frãcorú verbis vtar) saluēguardiã. ita scriptú est in lib. registrationú siue átiqvarú ordinationú existēte in castelleto Parisi. Io. de pla. de rege Frã. loquēs, specialiter cōcordat in l. cū sãpe. C. de erog. mili. año. lib. xii. & existimo ratione sustineri posse: q̄a in literis saluēguardiã nō est necessaria expressio inimicorú, sed sufficit generalis. & in regno nulli licet generaliter loq̄ nisi regi, facit dictú Bal. in suo cōmētario pacis cōstatiã. c. i. ver. dispēsationē. Itē tales saluēguardiã fundátur p̄ æquitate generali seruãda, & sic soli regi reseruãda. ar. l. i. C. de legi. & cognitio seu coertio suis iudicib⁹ specialiter reseruãt. arg. l. ii. ibi, etiã si clericus. C. vt nemo priua. tit. prædiis & c. Et si domini temporales & eius officiales dāt securitatē, seu, vt vulgus loquit, treugas, nō est simile. Nã tales treuge seu securitas nō possunt dari nisi sacramēto præcedēte: vt per Io. fab. institu. de fideicōmis. hære. §. posthoc. narratione periculi facta. Itē nō possunt dari nisi de speciali certa & determinata, vt de persona ad personã §. ne potētiores. & ibi Alberi. de rōsa. l. illicitas. ff. de offi. præsi. faciunt nota. C. de præpo. sacri cubili. l. iubemus. ibi lēsis implorandi præsidii facultatē denegari nō cōuenit. li. xii. Et in antē. de man. prin. §. sed neq; & tales treuge altero de tribus modis dantur. Vno modo per personã publi. adhibitonē. arg. l. ii. C. de erog. mili. anno. & l. si. quod facere potest iudex aliquo modo se informando. arg. l. si. C. de offi. milita. iudi. & l. si. ff. de iudi. sicut quãdo mittit in possessionē. l. is cui. §. missus. ff. vt in pos. legat. aliàs incideret iudex in pœnã nedú offic. sed etiã patrimonii. per. l. ne q̄s C. de offic. rec. proin. Secūdo per titu. appositionē, id est per signa: vt dicto tit. C. vt nemo priua. tit. prædiis & c. faciūt not. Bar. in l. factū. ff. de re. diui. & similiter requiritur summaria causã cognitio per Bar. dicta. l. si. C. de erog. mili. anno. Tertio per promissionem & iuramentú quod nihil mali faciet. l. præsentis. ibi de sua cōscientia. C. de his q̄ ad eccle. cōfugi. in auten. de mona. §. si vero intra trienniū. ibi debere iurare quod nihil mali faciet. Prædictę autē solēnitates in regis saluēguardia nō sunt necessariò obseruandæ. vt practicanti faciliter ostenditur.

Decimumseptimum priuilegium.

Solus Rex & nullus alius potest imponere nouum uestigial etiam in suis terris & proprio domanio seu patrimonio.

Decimumseptimū ius regiū est, q̄ ipse sol^o & nullus ali^o potest imponere nouū uestigial etiā in sua terra seu proprio domanio & patrimonio, in terminis de rege Frācia loquit̄ Salyce. in. l. i. C. noua. uestigial. impo. nō posse. Ita in terminis dicit Pe. Iacob. in sua practica aurea sub ti. de mu. quod imponi. perso. p̄ re. Alii autē reges & domini téporales possunt exigere in tit. quæ sint rega. x. colla. Sed nō imponere, nec quocūq; colore aliā exactionē facere etiā pro utilitate patriæ. Ioā. Fab. in l. nō quidē, C. noua uestiga. etiā subditis cōsentiētibus: & de hoc est ordinatio regia p̄pter timorē cōspirationis, timorē metus & cōpulsionis dominorū: & quia interest regi subditos habere locupletes & illos reddere frācos: itē quia talis uestigialis impositio posset inducere perturbationē vel diminutionē tributorū vel collectarū regis quo casu potest inhibere: quā scriptū est fisc^o ante oīa sua iura p̄cipiat: iuxta satyrici Iuuenā. dictū, iiii. Satyra. Quicquid cōspicuum pulchrūq; est equore toto res fisci est. facit §. cogens. in auten. de manda. prin. coll. iii. gl. in l. de iure. ff. ad munic. faciūt not. in §. in sup. c. sæpe alle. per venerabilē, qui si. sint leg. Et quod in simili dicitur de vasallo, qui nō potest se subiicere, nec cōsentire in aliū iudicē quā in iudicē feudi in scio domino, & in diminutionē iurium. §. & post operis. & ibi Paul. de Castro, Alexan. de Imō. l. i. ff. de noui operis nuntia.

Decimumoctauum Priuilegium.

Quamuis usus procuratoris sit necessarius, ut qui sua cause adesse nolunt, uel non possunt, eū in iudicio sistant: tamen nulla ciuitas etiam communem bursam habens, potest se congregare, & pro eius utilitate disponere sine expressa licentia Regis.

Decimumoctauū profundū ius regium est, q̄ licet v^sus procuratoris sit necessarius, vt qui adesse nolunt, vel nō possunt, in iudicio sistant, l. i. §. fin. ff. de procura. & maximē nomine vniuersitatis. l. si. ff. quā cuius. vniuer. Tamē nulla ciuitas etiā bursam cōmūnē habens, potest se cō-

gregare, & p̄ suā ciuitatis vtilitate disponere, sine expressa licentia à Rege optēpta. Ita dicit Io. Fa. obseruari in regno Erāciæ. in sti. de rer. di. §. vniuersitatis. facit ad prædicta Bart. in l. fi. ff. de colle. illic. in l. i. C. de metro. beri. lib. xi. dicens q̄ cōmunia ciuitatis vel comitatus nō possunt se ipsas diuidere in plura sine licentia eius cui subsunt. Facit rex. & q̄ ibi no. c. cū tēpore. de arbit. notat Fel. c. dilecti. aliàs cū dilecti filii. de maio. & ob. & Iaf. in l. debitorū. C. de pac. quia de facili possent fieri illicitæ cōuētiones. Bar. in l. actor. ff. rē ra. ha. Ex quib⁹ monopolia sequunt̄ & seditio- nes, ex qua seditio sequit̄ regni sectio seu diuisio, & ex sectioe desolatio: q̄ scriptū est, Oē regnū in se diuisū des.

Decimūnonum Priuilegium.

Nemo in regno Francia de portu armorū cognoscit, nisi Rex.

Decimūnonum Ius regium est, quia nullus in regno de portu armorū cognoscit, nisi Rex: vt habetur in præalleg. registro Castelleti, & in terminis de Rege Fran. Pet. Iac. tit. de mu. quod impo. re. vel loc. & est additio sub tit. de successio. regni Franc. dicēs, q̄ bene fecit Rex Frāciæ in eo q̄ retinet sibi iurisdictionē & punitionem in toto regno suo. Si villa contra villā, vel dñs castri cōtra aliū insurgat cū armis, vel si in villa fiat seditio: scilicet q̄ minores insurgāt cōtra maiores cū armis, vel aliàs delinquūt cū coadunatione gētis, vel aliàs, sicut tēpore Ludo. xi. fuisse narratur in villa Andega. & anteaetis tēporib. in ciuitate Parisiē. Et prædictum ius regium locū vendicat, licet delinquentes sint sub iurisdictione alicuius comitis vel baronis: vt dicit præfatus Pet. quod Rex Frācię habet hoc ex vetustate quæ vicē legis obtinet. l. i. §. fi. ff. de aqua plu. arcen. Nullus enim aliter posset sufficere illi rei, nisi ipse Rex ad refrenandum vel cōpescēdum talem illicitā armorum cōgregationē, quæ ratio in simili cōsideratur. ff. de offi. præfec. vigil. l. i. in fi. l. ii. & l. iii. in princ. C. de episcop. audi. l. addicto supplicio. Item equum est solū regem cognoscere debere: nam solus prohibet portationē armorum. vt in ti. vt vsus armo. in sci. prin. C. lib. xi. & in autē. de armis. Ideo ex quo solus prohibet portationē armorū, solus in hoc offenditur: ita declaratur in instructioe curię parlamēti que

Seditio in urbe Andegauen. tempore Ludouici xi.

aliter stilius vocatur in arti. i. sub tit. de cau. eccle. perso. sub quo tit. multæ decisiones de portu armorũ demõstrantur.

Vigesimum priuilegium.

Ad coronam Franciæ non potest succedere fœmina, nec masculus ex ea descendens.

Vigesimum sanctum & laudandum ius serenissimæ coronæ est, quod in eo nõ succedit fœmina, nec masculus ex ea descendens, quod est singulare: nec dico singulare respectu legũ imperialium, quia hoc est de iure communi. §. hoc notandum cum sua materia. de his qui feu. dare. pos. x. colla. Et per no. Bal. in l. si defunctus. C. de suis & legit. Et istud ex tribus probatur. Primò, ex conformitate legis datæ filiis Israel. Num. xxvii. c. ybi scribitur lex successio- nis, Si homo mortuus fuerit, filius ei succedat &c. Secũdò, lege saliqua, quæ est vera lex Frãcorum, condita tempore Pharamũdi primi regis Frãcorum, sedente in cathedra Pe- tri Bonifacio i. & imperante Honorio i. anno pietatis do- minicę 420. Nã cum Franci ad Rhenũ vsq; peruenissent, ferisq; moribus viueret: quatuor ex Sicambriis spectatos proceres selegit, qui populo legem ferreret: Vsuastum, Lo- zocastum, Sologastum, Visogastum: qui cõmuni gentis & procerũ authoritate freti, legem cõscripsere. quam Phara- mũdus promulgauit: & est nominata saliqua, vt quidã asse- rere voluerint. à loco Saletham, ybi cõdita est. Nec desunt qui à sale deriuatã esse tradunt: nam sicut cibi condimẽtũ custosq; sal est, ita saliqua lex Frãcorum morib⁹ condimẽ- tum extitit vitæ melioris: cũ ante editam legem incõpositè viueret, nihil satis temperãter operãtes fortior obtinebat. Tex. autẽ legis est in tit. de allode. lxii. c. pri. libr. in fi. sub hac verborum ferie, Nulla portio hæreditatis de terra sali- qua mulieri veniat: sed ad virilem sexũ tota hæreditas per- ueniat. Terra autem saliqua dicitur, quæ adheret coronę. Sapiẽtes sic interpretati sunt: quia authores dum loq̃bãtur de allode, semper intelligebãt de terra siue hæritate sub- ditorum, quę datur & recipitur in allodiũ: iuxt. tit. de allo. x. colla. Et ideo ad differẽtiã terræ allodialis, terrã regiam, saliquam appellãt: quia lex saliqua à principibus cõstituta, primò formam succededi & modum regedi in terra regia

docuit. Tertiò, istud speciale sumptú existimaui ex cõsuetudine & obseruatione quæ est optima legum interpret. l. si de interpretatione. ff. de legi. quia in regno nunq̄ succedit fœmina: nec ex ea descēdens. Nam successio non est per saltú: ideo expedit quòd grad⁹ ante se sit successibilis. Et destructo ordine destruitur ordinabile. ff. de serui. rust. prædi. l. tria prædia. & ad destructionē antecēdētis, sequitur destructio consequētis. ff. de off. eius cui mada. est iuri. l. i. §. huius rei. Et vt facilior sit cognitio illius obseruationis antiquæ & iudiciorū subsequētorum (ex quibus potest induci cõsuetudo) quæ ex registris curiæ parlamēti trium statuū regni exronicis extraxi, declarare hoc loco destinavi. Philippus diui Ludouici filius, duos filios habuit: Philippū qui cognominatus est Pulcher: & Carolū Comitem Valesij, Bellimôtis, Carnotē. Alenconii & Pertici: q̄ postea Andegauicę & Cenomanię Comes & fact⁹ & dictus est. Philippus Pulcher Frãcorum & Nauarræ Rex, tres filios & tres filias genuit: Ludouicū dictū Hutin primogenitū, qui vno anno: Philippū dictū lögum, qui perlustrū: & Carolum pulchrū, qui per septēnium regnauere: Margaretā quā matrimonio copulauit cū Ferrãdo primogenito regis Castellę: Isabellam inaritatā Edouardo Anglorū regi, huius nominis secūdo, cognominato de Kuernã. ex quo matrimonio natus est Edouardus v. dictus Vindefoze, qui regnū querelauit. Tertiã filiam Catharinã habuit, quæ ante nuptias in virginitate moritur. Præfatus Ludouic. Hutin filium habuit Ioãnem, qui ante coronationē mortuus est: & ideo nō ponit̄ inter Reges. Similiter vnã filiam habuit, quam matrimonio dedit Carolo comiti Ebroicē. vnde ille Carolus pessimus Rex Nauarræ, dicto Ludouico Hutin successit. Et Frãcorum regnū adeptus est dictus Philippus longus, non autē ille Carolus pessimus Rex Nauarrę, ex muliere descēdēs: licet in regno Nauarræ successerit. itaq; indicatū extitit. Philipp⁹ lögus filiam vnicã habuit, in matrimonio datã Comiti Attrebatē. cui Philippo dictus Carolus Pulcher successit, nō autē prædicta filia: & si in proximiori gradu esset. Dict⁹ Caro. Pulcher sine liberis vxore pregnãte decessit. Vnde disceptatio insurrexerat quis interim dū reginæ part⁹ expectaretur, pro regēte acciperet̄.

Duo erant qui sibi iure præcedebant, & sibi deberi afferebant. Philip. Valeſius, & dictus Edouardus iii. ex Ifabella Philip. Pulchri filia nat^o. Philippo maximè ſuffragabatur: quòd ipſe maſculino gradu Carolo Pulchro maximus habebatur. Edouardo autè, quòd à fœmina eſſet proximior gradu. Et quia nullo tẽpore viſum eſt per fœminã Frãcorum imperiũ moderari: his rationibus Philippus Valeſius regno præficitur, & poſtea rex coronat^o eſt: ab eccleſia tutatus, & ab illo Edouardo approbatus eſt: qui Edouardus fidelitatem cum cõſenſu Anglorũ pro Ducato Guieniã in verba regis iurauit. an. 1329. Idem iudicatũ eſt cõtra Henricum regẽ Anglorũ. Et ſic tria iudicia reddita ſunt incõcuſſè ſeruata cõtra Carolũ regem Nauarræ peſſimum, Edouardum & Henricum: quæ iudicia reddũt conſuetudinem verã approbatam & indubitatã: & ſufficeret binus actus per no. docto. in l. de quibus. ff. de legib. Sicq; obſeruatũ cognoscitur ex tẽpore. Nam inuictiſſimus & Chriſtianiſſimus Rex Ludouic. xii. ſucceſſit Carolo viii. Remitiſſimo: & nõ Anna ſapiens Caroli ſoror, Borhis relicta. Ex quib^o gloriari debet Franci: ſic Milesius qui maximas gratias agere deſideraſſet, non fœmina. Quamquã in
ta iura præcipua: de aliis te
rit cũ omnibus principibu
dignitatibus de quibus p
reſcript. Et multa ſunt
petũt: nec hoc in libro
finẽ operi numero vig
ſtimãs ſufficere, vt illo
niã ætat. impetra. vide
pliare, tutare, & defend

Opusculum de
rogatiuis reg
pertractat
fin

BIU Cujas

BIU Cujas

38-237

DEGRASSANUS

NEGATIVE

PHANCO

1945

BIUC